

Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, Banská Bystrica

PROGRAM STAROSTLIVOSTI

CHRÁNENÉ VTÁČIE ÚZEMIE
LABORECKÁ VRCHOVINA
2016 - 2045

November 2015

1. Základné údaje

1.1 Kód územia: SKCHVÚ011

1.2 Príslušnosť k európskej sústave chránených území: Natura 2000

1.3. Kategória a názov územia

Príslušnosť k európskej sústave chránených území:	Natura 2000
Kód územia:	SKCHVÚ011
Kategória:	Chránené vtáčie územie
Názov územia:	Laborecká vrchovina

1.4. Platný právny predpis: Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR. č. 438/2009 Z.z. zo 17. 9. 2009, ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Laborecká vrchovina, účinná od 1. 11. 2009.

1.5 Celková výmera územia a výmera podľa funkčných plôch

Celková rozloha CHVÚ Laborecká vrchovina stanovená vyhláškou je 102 813,91 ha. Spracovávaná výmera na základe vrstvy GIS ŠOPSR je 102 908,1 ha. Po zapracovaní CHVÚ do databáz C - registra katastra nehnuteľností (KN), na ktorom ŠOPSR pracuje, bude možné zosúladiť GIS vrstvu s parcelným stavom.

Tabuľka č.1: Výmera v členení podľa druhov pozemkov.

Kód pozemku	druh pozemku	výmera v ha	Zastúpenie v %
2	orná pôda	6002,68	5,83
5	záhrada	10,78	0,01
6	ovocný sad	22,19	0,02
7	TTP	28977,16	28,16
10	lesný pozemok	63299,75	61,51
11	vodná plocha	1071,02	1,04
13	zastavaná plocha a nádvorie	818,34	0,80
14	ostatná plocha	2706,12	2,63
	Spolu	102908,05	100,00

Výmery sú spracované podľa stavu katastra nehnuteľností k 1.5.2015.

1.6. Súčasný stav predmetu ochrany

1.6.1. Prírodné pomery

Geografická poloha a vymedzenie územia

CHVÚ Laborecká vrchovina sa nachádza v severovýchodnej časti SR, v Prešovskom kraji, v okresoch Humenné, Medzilaborce, Snina, Stropkov, Svidník.

CHVÚ je vymedzené ako rozsiahle územie okolo mesta Medzilaborce, cca 4 km severovýchodne od Svidníka, cca 7 km od Stropkova a 4 km od Humenného, juhovýchodný okraj siaha po mesto Snina. Severovýchodná hranica CHVÚ je totožná so štátnou hranicou s Poľskom. Z juhovýchodu hranica siaha približne po obce Kečkovce, Kružlovce, Kapišová, Ladomirová, Oľšavka, Bukovce, Havaj, Oľka, Hrubov, Vyšné Ladičkovce, Hankovce, Udavské, Kamenica nad Cirochou, Dlhé nad Cirochou, Snina. Z územia CHVÚ je vyňatá oblasť mesta Medzilaborce a zastavané územia obcí vo vnútri CHVÚ. Východná hranica územia je totožná so západnou hranicou SKCHVÚ002 Bukovské vrchy.

Územie je prístupné z dopravných trás vyššej úrovne, ktoré spájajú mestá Svidník – Stropkov – Humenné – Snina s prepojením na Ukrajinu (cesty I/15, I/74). Priamo cez územie CHVÚ prechádza v severnej časti cesta I/21 Svidník – Poľsko a sieť ciest 2. a 3. triedy, ktoré zabezpečujú spojenie s mestom Medzilaborce a obcami vo vnútri CHVÚ. Z juhu na sever prechádza územím regionálna železničná trať Humenné – Medzilaborce – hranica s Poľskom.

Klíma

Územie CHVÚ zasahuje do viacerých klimatických okrskov v závislosti od stúpajúcej nadmorskej výšky smerom na severovýchod: mierne teplého, vlhkého, vrchovinového s teplotou v júli nad 16°C a do 50 letných dní; mierne teplého, mierne vlhkého, pahorkatinového až vrchovinového s teplotou v júli nad 16°C a do 50 letných dní; mierne teplého, veľmi vlhkého, vrchovinového s teplotou v júli nad 16°C a do 50 letných dní. Najvyššie polohy zasahujú do mierne chladného, veľmi vlhkého okrsku s teplotou v júli 12 – 16°C, naopak najnižšia južná časť územia zasahuje do teplého, mierne vlhkého okrsku s chladnou zimou s teplotou v januári do -3°C a počtom letných dní nad 50. Priemerná ročná teplota v území dosahuje od 8 po 4°C. Priemerný ročný úhrn zrážok 700 - 1000 mm v závislosti od stúpajúcej nadmorskej výšky. Počet dní so snehovou prikrývkou je 80 - 120, priemerná výška pokrývky je 19,7 cm (údaj z meteorologickej stanice Medzilaborce). Územie patrí k mierne až priemerne inverzným polohám, v najvyšších polohách málo inverzným, v údolí Laborca k silne inverzným. Prevláda severozápadné, juhozápadné a juhovýchodné prúdenie vzduchu o rýchlosti 3 až 5 m/s (údaj z meteorologickej stanice Medzilaborce).

Geologické podmienky a formy reliéfu

V rámci regionálneho geologického členenia Slovenska (Vass, 1988) je CHVÚ súčasťou oblasti Flyšové pásmo, jednotky Dukliansko-bukovský flyš, juhozápadná časť zasahuje sčasti aj do jednotky Čergovsko-beskydský flyš.

Podložie územia CHVÚ tvorí krieda a paleogén vonkajších Karpát so zastúpením zelených, lokálne červených ílovcov, pieskovcov s glaukonitom, pelokarbonátov; tmavosivých a zelených ílovcov, jemnozrnných pieskovcov; hnedých ílovcov, pieskovcov a rohovcov. V juhozápadnej časti územia je zastúpený hrubovrstvený flyš, prevažne ílovce a pieskovce s glaukonitom.

V nadloží územia sa pomerne jednotne uplatňuje nečlenené predkvartérne podložie s nepravidelným pokryvom bližšie nerozlíšených svahovín a sutín, lokálne deluviálne sedimenty vcelku (hlinité, hlinito-pieščitité, hlinito-kamenité, pieščito-kamenité až balvanovité svahoviny a sutiny).

V rámci geomorfologického členenia SR (Mazúr, Lukniš, 1986) patrí CHVÚ do Alpsko-himalájskej sústavy, podsústavy Karpaty, provincie Západné Karpaty, subprovincie Vonkajšie Západné Karpaty, oblasti Nízke Beskydy, celku Laborecká vrchovina, najjužnejší okraj zasahuje do celku Ondavská vrchovina.

Geomorfologické pomery charakterizujú zlomovo-vrásové štruktúry flyšových Karpát, zastúpené sú dva morfoštruktúrne typy – prechodné mierne vyzdvihnuté morfoštruktúry vrchovín a pahorkatín s reliéfom vrchoviny a erózných brázd a pozitívne vysoko vyzdvihnuté blokové štruktúry s vrchovinovým až hornatinovým reliéfom. Najvyššie polohy hornatiny sú v severovýchodnej časti CHVÚ na hranici s Poľskom, najvyšším bodom je kóta Vysoký Grúň (904,9 m n. m.).

Z hľadiska výskytu geodynamických javov ide o aktívne územie so silnou náchylnosťou na zosúvanie. Početné veľkoplošné potenciálne aj menšie aktívne svahové deformácie sa vyskytujú na svahoch vrchoviny v údoliach vodných tokov.

Makroseizmická intenzita dosahuje nižšie hodnoty (5-6 °MSK-64).

Hydrologické pomery

CHVÚ spadá do vrchovinno-nížinnej oblasti s dažďovo-snehovým typom režimu odtoku a akumuláciou v mesiacoch december – február, vysokou vodnatosťou v marci až apríli, maximom v marci a minimom v novembri.

Územie CHVÚ patrí do hlavného povodia Bodrogu. Kostru riečnej siete vytvára rieka Laborec s prítokmi, ktorá pramení na severnom okraji CHVÚ a preteká územím smerom na juhovýchod a juh. Východnú časť územia odvodňuje sieť ľavostranného prítoku Laborca - Udavy. Severozápadnú časť územia odvodňujú ľavostranné prítoky rieky Ondava. V území sa nenachádzajú väčšie vodné plochy, len niekoľko malých lokálnych umelých nádrží a rybníkov.

Východná časť územia CHVÚ patrí do hydrogeologického regiónu: Paleogén a kvartér povodia Laborca po Brekov a mezozoikum Humenských vrchov (západná časť), západná časť spadá do regiónu: Paleogén povodia Ondavy po Kučín. Určujúcim typom je puklinová priepustnosť. Hydrogeologické pomery charakterizuje nízka až mierna prietoknosť a hydrogeologická produktivita. V území sa nachádzajú viaceré minerálne pramene, prevažne lokálneho významu.

Pôdy

V rámci CHVÚ prevládajú kambizeme, jednotky: kambizeme modálne kyslé, sprievodné kultizemné a rankre; zo zvetralín kyslých až neutrálnych hornín a kambizeme pseudoglejové nasýtené, sprievodné pseudogleje modálne a kultizemné, lokálne gleje; zo zvetralín rôznych hornín. V alúviu Laborca a väčších prítokov sú zastúpené fluvizeme glejové, sprievodné gleje; z karbonátových a nekarbonátových aluviálnych sedimentov. Z hľadiska zrnitosti prevládajú pôdy pieščito-hlinité a hlinité, lokálne ílovito-hlinité prevažne bez skeletu, v hrebeňovej časti stredne kamenité.

Pôdy v území sú prevažne mierne vlhké, vo vyšších polohách vlhké so strednou až veľkou retenčnou schopnosťou a strednou priepustnosťou.

Flóra a fauna

Vegetačný kryt na flyši nie je mimoriadne bohatý na množstvo rastlinných a živočíšnych druhov, vyznačuje sa však niektorými zvláštnosťami. Rastú tu niektoré východokarpatské endemity. V komplexe lesov prevažujú porasty buka, jedle a smreka. Významné sú zachovalé porasty mohutných starých bukov a porastové zmesi buka s dnes už vzácnou jedľou bielou, javorom horským, brestom horským, či jaseňom štíhlym. Cenné sú slatinorašelinné fytoceózy s významným zastúpením rašelinníkov, páperníka pošvatého, kýchavice Lobelovou, bezkolencom belasým. V živočíšnej ríši v Laboreckej vrchovine žije niekoľko endemitov medzi chrobákmi a mäkkýšmi. Taktiež tu žije viacero vzácných druhov vtákov a cicavcov. Z veľkých cicavcov sa môžeme stretnúť s medveďom hnedým, vlkom obyčajným a rysom ostrovidom. Charakter a zachovalosť územia vytvára podmienky pre veľké množstvo druhov.

Vymedzenie a opis biotopov druhov

Hniezdnymi biotopmi **sovy dlhochvostej** sú predovšetkým zmiešané a listnaté pralesovité porasty. V blízkosti hniezdisk sa nachádzajú otvorené plochy (napr. lúky, čistiny), kde loví. Vo svete obýva boreálne a zmiešané lesy s príľahlými močiarimi, čistinami a malými plochami. Často sa vyskytuje aj v blízkosti ľudských obydlií a v okolí pasienkov. Na južnej hranici svojho areálu (stredná Európa) je druh v horských oblastiach viazaný na listnaté lesy, najmä bučiny (*Fagus sylvatica*). Potravné biotopy zahŕňajú okraje lesov, skupinky stromov, v zime je častá aj v otvorenej krajine, vrátane parkov a príležitostne aj v okolí dedín (Holt et al. 2015). Na Slovensku obýva sova dlhochvostá listnaté a zmiešané lesy stredných a vyšších polôh, avšak šíri sa aj do nižších polôh. Hniezdi aj v čistých smrečinách. Na viacerých miestach Slovenska je limitujúcim faktorom nedostatok hniezdných možností (dutiny). Preto v mnohých oblastiach páry obsadzujú aj búdky ako jednu z mála príležitostí v hospodárskych lesoch (SOS/BirdLife 2013).

Hniezdnymi biotopmi **orla krikľavého** sú lesné komplexy prestúpené širokými údoliami s príľahlými lúkami a poliami (Hudec a Šťastný 2005). V Európe hniezdi v podobných biotopoch. Vyskytuje sa v otvorených lesoch (listnatých, ihličnatých aj zmiešaných) a v blízkosti lesných okrajov. Preferuje zalesnené riečne údolia a lesy s príľahlými lúkami a poliami. Je menej závislý na rašeliniskách alebo mokradiach ako orol hrubozobý. Orol krikľavý sa viac prispôbil kultúrnej krajine (Meyburg et al. 2014). Na Slovensku sú hniezdnymi biotopmi druhu nízke až stredne vysoké zalesnené pohoria s rozsiahlymi lúkami, pasienkami a poliami ako loviskami v blízkosti. Kým druh a typ lesa nie je až taký dôležitý, väčší význam má charakter loviska. V tomto smere sú dôležité podmáčané lúky, pasienky a nízkostebelnaté mokrade. Vyhýba sa rozsiahlym lesoch bez otvorených priestranstiev, vysokohorským oblastiam, ako aj krajine bez lesov alebo trvalých trávnych porastov. Optimálnym prostredím je mozaika lesov, lúk a pasienkov alebo okraje súvislejších lesov, susediacich s poliami (Karaska a Cichocki 2014).

Hniezdnymi biotopmi **bociana čierneho** sú lesy všetkých typov, prirodzené aj umelé. Podmienkou je prítomnosť aspoň malého množstva starých stromov s vhodným habitatom pre umiestnenie hniezda (Karaska 2002). Vo svete obýva nerušené oblasti lesných porastov

v blízkosti potokov, mokradí, vodných plôch a brehov riek, kde hľadá potravu. Vyhýba sa veľkým vodným plochám a súvislým lesným porastom. Hniezdi mimo intravilánov obcí a miest. Vtáky v subsaharskej Afrike a na Iberskom poloostrove preferujú skalnaté biotopy s riečnymi korytami. Na Iberskom poloostrove sú významnými biotopmi napájadlá dobytky, ktoré sú umiestnené ďalej od ciest, s veľkou vodnou hladinou, hlbšou vodou a s vysokou diverzitou vodných živočíchov. Zimujúce a migrujúce vtáky sa vyskytujú aj na mokradiach v otvorenej krajine a na ryžových poliach (Elliott et al. 2014). Na Slovensku hniezdi na celom území od 100 m n.m vo Východoslovenskej nížine po 1000 m n.m v Oravských Beskydách a Tatrách. Preferuje najmä enklávy starých porastov obvykle vo väčších lesných komplexoch (Karaska 2002). Hniezdo je umiestnené najčastejšie na starých stromoch, zvyčajne na spodných vetvách ďalej od kmeňa (listnaté stromy) alebo na bočných vetvách tesne pri kmeni (ihličnaté stromy) (Hudec et al 1994). Okrem hniezd na starých stromoch boli hniezda zistené aj v páse topoľov v poľnohospodárskej krajine (Rác in litt, Podunajská rovina), na skalách v lesnom prostredí (napr. Nízke Tatry, Muráňska planina, Malá Fatra) a na poľovníckych posedoch (Karaska ex Karaska 2002; Štollmann ex Karaska 2002, Podbeskydská vrchovina).

Hniezdnym biotopom **haje červenej** sú bukové a bukové zmiešané lesy. Hniezda sa nachádzajú na okraji lesných porastov alebo aj hlboko vo vnútri lesov, ale v tomto prípade často na okraji rubných pásov vzniknutých po holorubnom alebo podrastovom hospodárskom spôsobe, uplatňovaných pri obhospodarovaní lesov. Takto situované hniezda bohužiaľ sú takmer vždy likvidované postupne pokračujúcou ťažbou.

Dôležitým predpokladom pre hniezdenie je prítomnosť starších lesných porastov vo veku nad 80 rokov s vhodnou vertikálnou porastovou štruktúrou, umožňujúcou formovanie hlbokých korún a prirodzeným drevinovým zložením, ktoré hajám poskytujú vhodné možnosti na stavbu hniezd. V lesných porastoch majú veľký význam staršie stromy tzv. „výstavky“, ktoré sa ponechávajú na rubnej ploche po ťažbe pri obnove lesných porastov. Keď novo založený mladý porast v okolí dorastie svojou výškou takto ponechané „výstavky“, tieto neskôr poskytujú hajám ďalšie možnosti na stavbu hniezda

Hniezdnymi biotopmi **muchárika bielokrkeho** sú najmä listnaté, dubové a bukové lesy, menej zmiešané porasty, parky, staré sady s dostatkom dutín alebo búdok (SOS/BirdLife 2013). Vo svete obýva biotopy podobného charakteru. Uprednostňuje presvetlené lesy, lesné okraje, lužné lesy, otvorenú krajinu s roztrúsenými stromami, ako aj staré parky a aleje. Sekundárne sa vyskytuje aj v záhradách a sadoch. Vyžaduje staré stromy s dostatkom dutín, vysoko nad zemou. Preferuje opadavé listnaté lesy, vyskytuje sa v dubových, bukových, lipových a brezových lesoch. Na severe areálu je tiež v dubových a jaseňových lesoch s hustým podrastom liesky a hloha. V Rusku hniezdi v hrabových lesoch, občas sa vyskytuje aj v borovicových porastoch. V porovnaní s muchárikom čiernohlavým (*Ficedula hypoleuca*) obsadzuje teplé, kontinentálnejšie prostredie (Taylor 2006). Na Slovensku hniezdi muchárik bielokrký v listnatých, menej zmiešaných lesoch s vyšším zastúpením listnatých stromov. Obýva staré pralesovité a prírode blízke porasty, napr. lužné lesy, bučiny, bukovo-jedľové a bukovo-smrekové porasty s dostatkom vhodných dutín na hniezdenie. Extrémne vysoké denzity dosahuje druh napr. v riedkych dubových lesoch so slabým podrastom a s dutinami (napr. pohorie Trábeč). Hniezdi aj v prostredí mestských parkov a záhrad (napr. Zvolen) (Krištín a Kropil 2002).

Hniezdnymi biotopmi **strakoša obyčajného** sú otvorené oblasti, extenzívne obhospodarované suchšie trávnaté plochy s roztrúsenými krovínami, opustené poľnohospodárske pozemky, lesné okraje, záhrady, parky, sady a vojenské výcvikové priestory (SOS/BirdLife 2013). Vo svete vyžaduje slnečnú, suchú a teplú krajinu, zvyčajne s mierne svahovitým povrchom, s roztrúsenými drevinami, kríkmi a nízkymi stromami (1–3 m). Dôležitým komponentom potravného biotopu je nízka vegetácia, príp. obnažená pôda a dostatok konárov, ktoré slúžia ako vyhliadkové body k lovu (napr. konáre solitérnych stromov, krovín, stĺpov, línií elektrického vedenia a ploty). V poľnohospodárskej krajine obýva opustené zarastajúce oblasti, zarastené sady a záhrady, živé ploty a kroviny pozdĺž ciest a železníc. Častý je aj v oblastiach so stepným charakterom, napr. vojenských priestoroch alebo spálených lesoch, ale aj v lesných čistinách a smrekových plantážach. V západnej Európe sa vyskytuje na extenzívnych pasienkoch, napr. v kopcovitých oblastiach alebo v stredných nadmorských výškach. Veľmi často loví v blízkosti poľných ciest, kde je ľahko dostupná potrava (napr. pravidelne kosené okraje ciest alebo holá pôda) a vyskytuje sa tu dostatok vyhliadkových bodov (stĺpy plotov, roztrúsené kroviny a nepokosená vegetácia ako útočisko pre korisť). Vyhýba sa veľmi suchým oblastiam, zriedkavý je aj v horských regiónoch. V zimoviskách v južných častiach Afriky obýva podobné biotopy, akými sú hniezdné biotopy (Yosef et al. 2012). Na Slovensku obýva strakoš obyčajný predovšetkým otvorenú poľnohospodársku krajinu s bohatou rozptýlenou zeleňou, najmä s krovínami. Preferuje lúky a pasienky s trnitými kríkmi (hloh, ruža šípová, trnka) v nižších a stredných polohách. Menej početný je na okrajoch lesov v intenzívne obrábanej krajine bez rozptýlenej zelene. Prechodne obýva aj väčšie rúbane v ranných štádiách zarastania. Menej hniezdi na okrajoch intravilánov, najmä v tichších oblastiach. Vyhýba sa súvislým zalesneným oblastiam, silne urbanizovaným územiám a polohám nad hornou hranicou lesa (Karaska a Cichocki 2014).

Hniezdnymi biotopmi **muchárika malého** sú zachovalé vysoké listnaté lesy, predovšetkým bukové a bukovojedľové porasty (SOS/BirdLife 2013). Vo svete hniezdi v lesných oblastiach, hlavne v zmiešaných opadavých lesoch, predovšetkým v bukových, menej v dubových lesoch. Na severe areálu sa vyskytuje v smrekových porastoch. Preferuje rozvoľnené vysoké stromy, s dostatkem podrastu a otvorenými zónami v lesnom zápoji. Uprednostňuje holiny, paseky a oblasti v blízkosti vody. Počas mimohniezdneho obdobia sa vyskytuje aj v hájoch, lesných monokultúrach, okrajoch, parkoch a záhradách s vysokými stromami. Počas ťahu bol registrovaný aj v kroví, na plantážach a v záhradách, často na vysokých stromoch, ale aj vo vysokom kroví v suchšej krajine a v saharských oázach (Taylor 2006). Na Slovensku patrí muchárik malý medzi druhy charakterizované ako indikátory zachovalosti prirodzených zmiešaných horských lesov. Obýva listnaté alebo zmiešané štruktúrne bohaté lesy vyššieho veku s dostatkem vhodných dutinových stromov. Preferuje najmä bukové lesy, ďalej hrabovo-bukové lesy, jedľo-bučiny a vyššie položené smrekovo-jedľovo-bukové porasty (Karaska a Cichocki 2014).

Hniezdnymi biotopmi **penice jarabej** sú krovité porasty na južne exponovaných stráňach a rovinách v teplých nížinných a podhorských oblastiach (Krištín 2002). V Európe a Ázii druh obýva biotopy podobného charakteru. Obýva kroviny a krovinné formácie, od lesných okrajov, hustých trnitých krovín, čistín s hustým podrastom po mladé porasty plantáží, húštiny pri riekach, živé ploty pozdĺž ciest, pasienky, lúky, parky a sady (Aymí et al 2015). *Druh častejšie hniezdi v suchých oblastiach, vo vhodných porastoch môže byť aj v blízkosti vody.* Obsadzuje aj svetlé listnaté lesy a ihličnaté lesy s podrastom (Šťastný & Hudec 2011).

Na zimoviskách v Afrike obýva suchú otvorenú krajinu s krovínami, kde dominujú akáciové porasty (*Acacia*) a porasty *Commiphora*; vyskytuje sa aj v suchej savane (Aymí et al. 2015). Na Slovensku hniezdi v otvorenej krajine so skupinami alebo pásmi hustých trnitých krovín. Spravidla vyžaduje prítomnosť aspoň jednotlivých stromov alebo vyšších kríkov, ktoré využíva ako miesto pre spev (Šťastný & Hudec 2011). Obýva napr. strelnice v bývalých vojenských priestoroch (Lešť), mladé topoľové porasty v spoločenstve *Asparago-Crataegetum* (Podunajsko, Bohuš ex Krištín 2002) a agátové lesíky (Krištín 2002). Preferuje aj sekundárne biotopy, napr. zarastajúce výsypky, sady, pasienky s krovínami, okraje viníc a svetlých lesov.

Hniezdnymi biotopmi **jariabka hôrneho** sú ihličnaté, zmiešané a listnaté lesy v stredných a vo vyšších horských polohách (300–1850 m n.m.) s výskytom bobuľonosných krovín (Saniga 2002). Vo svete obýva najčastejšie zmiešané lesy, od nížin po horské oblasti (napr. v Alpách sa vyskytuje po 1600–1800 m n.m.). V Nórsku je druh viazaný na stredoveké zmiešané lesy s porastami smreka (*Picea abies*), borovice (*Pinus sylvestris*), brezy plstnatej (*Betula pubescens*), brezy previsnutej (*Betula pendula*) a na iné opadavé stromy (*Populus tremula*, *Alnus glutinosa*, *A. incana*, *Salix caprea*, *Sorbus aucuparia* a *Prunus padus*). V severo-východnej Číne uprednostňuje sekundárne porasty. Predpokladá sa, že druh sa nedokázal adaptovať na malé fragmenty pôvodných lesných porastov. Jariabok sa všeobecne vyhýba čistým ihličnatým porastom. Vyžaduje prítomnosť bohatého podrastu (do 2 m) a čistín, s porastami jelše, brezy, topoľa a liesky pozdĺž potokov, riek, v prechodných oblastiach (ekotóny) a na čistinách vzniknutým vďaka požiarom. Vyhýba sa úplne otvoreným priestranstvám. V švajčiarskych Alpách preferuje lesy s vysokým podielom jelše s bohatou vertikálnou štruktúrou (s množstvom vysokých porastov jarabiny vtáče, s hustým podrastom a lesnými okrajmi) (de Juana a Kirwan 2013). Optimálny hniezdny biotop na Slovensku predstavujú stanovišťa prírodných lesov v štádiu rozpadu, ako aj mozaika sekundárnych lesných porastov, kde sa striedajú všetky vekové stupne. Vyhovujú mu najmä zmiešané porasty o pestrej štruktúre, kde sa striedajú staršie porasty s čistinami a mladinami. Preferuje ťažko prístupné husté porasty s extenzívnym lesným hospodárením (svahy hôr, údolia lesných potokov, vlhkejšie miesta na kalamitiskách a húštiny na styku so starými podrastami a zarastené pasienky). Lesy obýva až po ich hornú hranicu a okrajovo zasahuje až do kosodreviny. Optimálne sú preň najmä stredné a vyššie polohy a lesné porasty v štádiu rozpadu. Druh preferuje aj hraničné línie medzi porastami so zárastom pionierskych drevín (lieska, breza, jelša, baza) (Saniga 2002; Karaska a Cichocki 2014).

Hniezdnymi biotopmi **chrapkáča poľného** sú hlavne lúky, predovšetkým extenzívne a nepravidelne obrábané, tiež dlhodobo nekosené lúky, s bylinným porastom vyšším ako 20 cm, ktorý poskytuje úkryt (Demko 2001, Hudec a Šťastný 2005). V Európe a Ázii hniezdi v suchších až vlhkých lúkach a pasienkoch, vrátane horských lúk a okrajov mokradí. Vyhýba sa príliš zaplaveným mokradiam, stojatej vode a otvorenej krajine so skalami, štrkom a pieskom. Mimo hniezdenia obýva aj agroecenózy (obilné polia, okopaniny a krmoviny). Počas zimovania sa zdržuje v trávnatých oblastiach, napr. v savanách, často aj v oblastiach spálených v období sucha (Afrika) (Taylor a de Juana 2014). Na Slovensku pôvodne hniezdil v extenzívne využívaných podmáčaných lúkach ovplyvnených prirodzeným režimom riek (v súčasnosti niva rieky Morava, Latorica, Ipeľ). V horských a podhorských oblastiach sú hniezdne biotopy druhu najmä extenzívne využívané prirodzené lúky aj bez vplyvu vodného režimu (Demko 2001). Ďalšími charakteristickými biotopmi sú oblasti pravidelne nevyužívané ľudskou činnosťou (napr. okraje mokradí, ruderálne biotopy – rumoviská a skládky

organického materiálu). Osobitný typ biotopu predstavujú opustené poľnohospodárske pozemky – napr. úhory, kde sa nevykonáva žiadna činnosť (Demko 2001).

Hniezdnymi biotopmi **tesára čierneho** sú staré porasty listnatých, zmiešaných, ale aj ihličnatých lesov rozsiahlejšieho charakteru (Kropil 2002). Vo svete obýva všetky typy klimaxových lesných porastov, vrátane lesných okrajov, vyhýba sa však veľmi hustým lesom. V Škandinávií a na Sibíry uprednostňuje smrekovo-borovicové lesy s prímесou smrekovca, ďalej obýva aj brezové, topoľové a jelšové porasty. V Poľsku hniezdi vo všetkých typoch prírodných lesných porastov. V Japonsku obýva boreálne zmiešané alebo ihličnaté lesy do 1000 m n.m, zriedka sa vyskytuje v nížinách. Vyžaduje staré práchnivé stromy a pne pre vyhľadávanie potravy a vhodné stromy pre tesanie dutín. Mimo obdobia hniezdenia sa vyskytuje aj v otvorenej krajine, lesných čistínach a na okrajoch miest (Winkler a Christie 2002). Na Slovensku hniezdi d'ateľ čierny od nížin po hornú hranicu lesa. Na nížinách preferuje lužné lesy (mäkký a tvrdý luh), v stredných polohách bukové porasty a vo vyšších polohách horské zmiešané a smrekové lesy. Hniezdi aj v lesných fragmentoch, ak sa v danom poraste vyskytuje dostatok drevín pre tesanie dutín a vyhľadávanie potravy (práchnivé pne, staré stromy) (Kropil 2002).

Hniezdnymi biotopmi **d'atla bielochrbtého** sú bukové, jedľo-bukové, smrekovo-jedľovo-bukové a lokálne aj dubové lesy v nadmorských výškach od 330–1300 m n.m. Teritoriá sú predovšetkým v strmších svahoch s vyšším podielom mŕtveho dreva (SOS/BirdLife 2013). Vo svete obýva biotopy podobného charakteru. Preferuje vyspelé klimaxové, avšak rozvoľnené listnaté a zmiešané lesy s vysokým podielom mŕtveho dreva a padnutých kmeňov. Obýva najmä porasty staršie ako 80 rokov, umiestnené často v strmých svahoch alebo neďaleko vody. V prírodných lesoch východnej Európy hniezdi v bažinatých lesoch s jaseňom (*Fraxinus*), jelšou (*Alnus*), ďalej v lesných porastoch s dubom (*Quercus*) a hrabom (*Carpinus*). Príležitostne sa vyskytuje aj v ihličnatých lesoch. V strednej Európe a v Pyrenejách je typický v rozvoľnenejších, svetlých zmiešaných lesoch (buk-dub, buk, jedľa, javor, smrek a pod.). Na Peloponézskom poloostrove je úzko viazaný na vyspelé horské lesy s dominantnou jedľou gréckou (*Abies cephalonica*). Na Sibíry hniezdi d'ateľ bielochrbtý v listnatých lesoch s brezou (*Betula*), ďalej v zmiešaných svetlých ihličnatých lesoch a pozdĺž záplavových oblastí s porastami vrb (*Salix*). Japonské populácie d'atla sú závislé na prírodných bukových lesoch (Winkler a Christie 2002). Na Slovensku je d'ateľ bielochrbtý typickým druhom starých listnatých a zmiešaných lesov v štádiu rozpadu s významným zastúpením buka. Zásadný význam má prítomnosť odumretých stromov, kde nachádza potravu a v ktorých si buduje aj hniezda (Karaska a Cichocki 2014).

Hniezdnymi biotopmi **žlny sivej** sú staré listnaté, zmiešané, menej ihličnaté lesy s dostupnými trávnatými biotopmi, kde vyhľadáva kolónie mravcov (SOS/BirdLife 2013). V Európe a Ázii preferuje druh rozvoľnenejšie lesné porasty v otvorenej krajine, napr. lužné lesy, parky, záhrady a sady. Spravidla sa vyskytuje v listnatých lesoch, avšak lokálne obýva aj borovicovo-dubové lesy (*Pinus-Quercus*), alebo rozvoľnené horské ihličnaté lesy so smrekovcom (*Larix*). V Európe sa hniezdi biotopy čiastočne prekrývajú s biotopmi žlny zelenej (*Picus viridis*), avšak žlna sivá preferuje viac lesný interiér. Vyhýba sa čistým ihličnatým porastom tajgového charakteru (napr. v strednej Sibíri), preferuje viac listnaté lesy (Winkler a Christie 2015). Na Slovensku obýva žlna sivá listnaté lesy, napr. bučiny, lužné lesy a staré brehové porasty pozdĺž vodných tokov, cintoríny, stromoradia, parky v intravilánoch obcí a miest, ale aj skupiny stromov a solitéry v otvorenej krajine (Karaska a Cichocki 2014).

Hniezdnymi biotopmi **lelka lesného** sú riedke lesy, okraje hustejších krovinatých oblastí alebo stepné oblasti. Vyhýba sa lokalitám bez stromového alebo krovinného pokryvu, poľnohospodárskej krajine, vysokým polohám a tundre (Danko 2002). Vo svete obýva hlavne suchú otvorenú krajinu, napr. nížinné vresoviská s roztrúsenými stromami, lesy a kroviny (najmä paseky, čistiny a okraje lesov), rúbaniská a mladiny. Vyskytuje sa tiež v otvorenej kriedovej krajine (Anglicko), v okolí priemyselných skládok odpadu, v lesostepiach, na riedko porastených kamenitých stráňach, v dubových krovinách, na kamenistých a piesočnatých dunách, v púštiach a polopúštiach. Vyhýba sa oblastiam v urbárnej krajine, pohoriam, nížinám bez stromov, hustým interiérom lesov, vyspelým monokultúram a vysokým lúčnym porastom. Potravné biotopy zahŕňajú aj menej typické oblasti, napr. záhrady, poľnohospodársku pôdu, okolie trstinových porastov a mokradí (Cleere a Christie 2013). Na Slovensku hniezdi lelek lesný v rozvolnených lesoch (najmä v borovicových porastoch) s výskytom rúbanísk, lesných okrajov a teplých strání s porastom krovísk a solitérnych stromov. Ďalej preferuje aj mozaikovitú lúky a pasienky s krovinami, často s výskytom borievky (Karaska a Cichocki 2014).

Hniezdnymi biotopmi **škovránika stromového** sú snečné otvorené oblasti s riedkou stromovou a krovinou vegetáciou, vrátane mladých lesných porastov (5–10 rokov) (Krištín 2002b). Vo svete obýva pestrú škálu biotopov, najmä v otvorenej krajine na dobre priepustných pôdach, s preferenciou kyslých pieskov. Vyskytuje sa na neobrábaných alebo len čiastočne obrábaných lokalitách, akou je napr. opustená poľnohospodárska krajina, ďalej na vresoviskách, v mladých lesných škôlkach (ihličnany vo veku do 5 rokov), rúbaniskách, otvorenej lesnej krajine, sadoch, stepiach, okrajov lesov a lesných čistinách, zalesnených pobrežných dunách a parkovej krajine. Iba zriedkavo sa vyskytuje v intenzívne využívannej poľnohospodárskej krajine. Potravné biotopy zahŕňajú oblasti s obnaženou pôdou alebo s veľmi riedkym vegetačným krytom. Hniezdo stavia vo vyššej vegetácii, vyžaduje prítomnosť rozptýlených vyvýšených konárov pre spev samcov. Druh je viazaný na teplé oblasti (Donald 2004). Podobného charakteru sú aj hniezdiská na Slovensku. Hniezdi v suchých oblastiach porastených sporou prízemnou vegetáciou s výškou ca. do 5 cm, s podielom holej pôdy, s vyvýšenými posedmi a rozptýlenými stromami. Ide predovšetkým o rozvolnené borovicové lesy na pieščitých alebo kamenistých pôdach, hlavne pri lesných okrajoch alebo na rúbaniskách s rozlohou najmenej 2 ha. Ďalej obýva aj vresoviská, vojenské priestory, staré sady a vinice, ojedinele aj na poliach pri lesných okrajoch. Počas migrácie sa zdržuje aj na ornej pôde a mokradiach (Šťastný a Hudec 2011).

Hniezdnymi biotopmi **rybárika riečného** sú oblasti s kolmými hlinitými alebo pieščitými stenami (vyhrabávanie nôr) a čistými stojatými alebo tečúcimi vodami s dostatkom potravy (rybky) (Karaska a Slobodník 2002). Vo svete obýva biotopy podobného charakteru; napr. stojaté alebo pomaly tečúce rieky s dostatkom vhodnej potravy (malé ryby) a brehmi pre vyhrabávanie nôr. V tropických oblastiach je aj v dolných tokoch riek, často s husto porastenými brehmi, v mangrovových porastoch, vlhkých pasienkoch a veľkých záhradách. Hniezdna nora môže byť umiestnená aj 250 m od loviska (rieka) (Woodall 2001). Na väčšine územia Slovenska druh hniezdi pri pomaly tečúcich vodách s dostatkom kolmých brehov od najnižších polôh až po 800 m n.m. Menej často hniezdi na stojatých vodných plochách –

napr. na rybníkoch, štrkoviskách, pieskovniach a rybníčných sústavách. Zimuje pri nezamrzajúcich častiach vodných tokov (napr. pod priehradami) (Hudec a Šťastný 2005).

Hniezdnymi biotopmi **d'atla prostredného** sú staré teplomilné dúbravy a lužné lesy s dubom, pričom najvyššie populačné hustoty dosahuje v nenarušených, prírode blízkych dubových lesoch (Pavlík 2002). Vo svete obýva biotopy podobného charakteru. Je viazaný na vyspelé opadavé lesy s preferenciou duba (*Quercus*) a hraba (*Carpinus*). Pôvodným biotopom v centrálnej Európe sú lužné lesy a stráne porastené starými dubmi alebo bukmi (*Fagus sylvatica*). V súčasnosti obsadzuje aj otvorené staré sady hraničiace s listnatými lesmi. Tento typ biotopu má však pre druh menší význam. Obsadzuje aj bukové, zmiešané bukovo-dubové a dubové lesy v južnej a bukové lesy v severo-východnej Malej Ázii a Kaukaze (Winkler et al. 2014). Na Slovensku sa druh vyskytuje v podobných biotopoch. Hniezdi v starších lesných porastoch najmä s prítomnosťou dubov, ďalej preferuje aj stromové porasty pozdĺž vodných tokov, väčšie parky a cintoríny so starými stromami. Dôležitá je prítomnosť mŕtvych alebo odumierajúcich listnáčov (Karaska a Cichocki 2014).

Hniezdnymi biotopmi bociana bieleho sú intravilány obcí a miest v blízkosti s otvorenou krajinou a močiarimi alebo oblasti v rozvoľnených údoliach podhorských tokov, ktoré hraničia s územiaми s dostatočnou potravnou ponukou (hmyz, obojživelníky, plazy, vtáky, drobné cicavce) (Fulín 2002). Vo svete hniezdi v oblastiach s ľudskými stavbami alebo s rozvoľnenými stromami, kde si stavia hniezdo. Vyhýba sa hustým porastom a lesom. Potravné biotopy zahŕňajú oblasti v otvorenej krajine (suché aj vlhké biotopy). Podmienkou je nízky porast, ktorý umožňuje lov veľkých bezstavovcov a malých stavovcov (Elliott et al. 2014). Na Slovensku je druh viazaný na intravilány obcí, kde vyhľadáva vyvýšené miesta na hniezdenie (elektrické stĺpy, komíny a pod.). V minulosti hniezdil na solitérnych stromoch v inundačných územiach dolných tokov riek. Regulácie riek, meliorácie a ničenie lužných lesov zapríčinili presun bociana bieleho do ľudských sídel (hniezda na kostoloch, stodolách, komínoch). S elektrifikáciou vidieka sa stal najčastejším hniezdnym biotopom druhu elektrický stĺp vysokého napätia alebo samostatné stĺpy s umelou hniezdnou podložkou (až 47,9% hniezd na podložke za r. 2013) (Fulín a Gúgh 2014). Hniezdnymi biotopmi **včelára lesného** sú hlavne teplejšie oblasti listnatých lesov (hrabiny, dubiny, bučiny) v susedstve s lúkami a pasienkami so zastúpením rozptýlenej zelene, kde je dostatok jeho potravy - blanokrídleho hmyzu (Karaska a Danko 2002). Vo svete obýva biotopy podobného charakteru, preferuje najmä listnaté lesy, avšak vyskytuje sa aj v zmiešaných porastoch. V niektorých oblastiach svojho areálu hniezdi aj v ihličnatých lesoch (napr. Škandinávia, Veľká Británia). Obsadzuje aj rôzne biotopy v otvorenej alebo zalesnenej krajine, vrátane vresovísk a oblastí v poľnohospodárskej krajine. Predpokladá sa, že na hniezdenie vyžaduje nerušené miesta. V Afrike zimuje v sekundárnych lesných porastoch a iných husto zalesnených oblastiach (Orta et al. 2013). Hniezdnym prostredím na Slovensku sú lesy od luhov pri Latorici, Dunaji a Morave až po zmiešané a ihličnaté lesy centrálnej časti Západných Karpát. Obýva všetky lesnaté oblasti s príľahlou mozaikovou krajinou do približne 900–1000 m n.m. Vzhľadom na potravnú špecializáciu na blanokrídly hmyz mu najviac vyhovujú teplejšie a suchšie južné svahy. Optimálnym prostredím sú lesnaté nízke až stredne vysoké oblasti Karpát na okraji nížin. Preferuje viacetážové zmiešané porasty. Neobýva bezlesé oblasti a zriedkavý je aj v územiach s intenzívnou poľnohospodárskou výrobou s prevahou ornej pôdy (Karaska a Danko 2002, Karaska a Cichocki 2014).

Hniezdnymi biotopmi **pŕh'aviara čiernohlavého** sú suchšie travinné porasty, často s podielom voľných plôch alebo riedkou vegetáciou a s rozptýlenými krovínami. Ďalej hniezdi

aj v rôznych typoch sekundárnych biotopov (ruderálne plochy, strelnice, skládky, tankodromy) (Šťastný a Hudec 2011). Vo svete obýva podobné oblasti v otvorenej krajine. V Európe preferuje otvorenú krajinu s rôznou výškou krovín alebo umelé biotopy, akými sú kamenné múry, ploty a vedenia. Častý je aj v oblastiach so zvlneným terénom a bylenným porastom rôznej výšky (vysokohorské planiny, vresoviská, zatrávenené časti pohorí, suché roviny, krovité pasienky, vždzelené kroviny) (Collar 2005). Podobné biotopy obýva druh aj na Slovensku. Jeho typickým prostredím je trávnatá bezlesá krajina s rozptýlenou drevinnou vegetáciou a s vysokými bylinami. Obvykle sa vyskytuje na suchých teplých, na juh orientovaných stanovištiach; napr. železničné násypy, skládky odpadov, väčšie staveniská s riedkou vegetáciou často s obnaženou pôdou, zaburinené areály poľnohospodárskych družstiev, ruderalizované stanovištia s vysokými bylinami, často býva aj v priekopách pozdĺž ciest, v medzihrádzových priestoroch a nivách riek. Ojedinele sa vyskytuje aj na okrajoch rašelinísk a zamokrených lúkach s vysokými bylinami (Krištín 2002c, Karaska a Cichocki 2014).

Hniezdnymi biotopmi **krutohlava hnedého** sú staré rozvoľnené listnaté lesy a okraje lesných porastov, porasty rozptýlenej stromovitej vegetácie v otvorenej krajine, brehové porasty, poľné lesíky, väčšie sady a háje (Pavlík 2002a). Vo svete obýva biotopy podobného charakteru. Vyskytuje sa od rozvoľnených lesov, čistín, lesov s nízkym podrastom po krovité a opustené pasienky s roztrúsenými stromami. Obýva najmä slnečné a suchšie oblasti, vyhýba sa mokrej vegetácii a vyšším pohoriam. Hniezdi aj v rozvoľnených brehových porastoch, v presvetlenejších častiach hustejších zmiešaných alebo opadavých lesov a v lesných okrajoch. Obýva aj mladiny, aleje, plantáže, sady a väčšie záhrady. Lokálne sa vyskytuje aj v čistých porastoch borovice alebo smrekovca. Mimo obdobia hniezdenia obýva aj rozvoľnené suché lesy, krovité pasienky a záhrady. V južnej Ázii je typický v krovinách, húštinách a v poľnohospodárskej krajine. V južnej Európe prezimuje často v pobrežných mokradiach a v macchiách (Winkler et al. 2015). Na Slovensku hniezdi krutohlav hnedý v otvorenej krajine so skupinami stromov, lesíkmi a alejami, v nie príliš hustých listnatých a zmiešaných lesoch, ojedinele v borovicových a smrekovo-borovicových lesoch. Podmienkou hniezdného výskytu je dostatok stromových dutín a prítomnosť plôch bez vegetácie alebo s nízkou trávnatou vegetáciou a s dostatkom mravenísk (Pavlík 2002a, Hudec a Šťastný 2005).

Hniezdnymi biotopmi **muchára sivého** sú listnaté a parkové porasty, osobitne ich okraje, aleje, záhrady a sady (SOS/BirdLife 2013). Vo svete obýva všetky typy riedkych lesných porastov alebo zalesnené oblasti s vyvýšenými miestami (konáre), ktoré poskytujú výhľad. Hniezdi biotopy zahŕňajú rôzne typy rozvoľnených presvetlených porastov, od starších stromov po mladiny až kroviny. Dobre sa prispôbil aj urbanizovanej krajine, kde obsadzuje záhrady, parky, sady a iné človekom vytvorené prostredie. Obýva listnaté aj ihličnaté porasty, vyskytuje sa tiež v lesných okrajoch, čistinách, spálených porastoch, brehových porastoch pozdĺž potokov, riek a v okolí stojatých vôd. V afrických zimoviských sa vyskytuje v podobných biotopoch, napr. v opadavých alebo vždzelených listnatých lesoch, vrátane porastov miombo, mapane a akáciových saván. Rovnako častý je aj v sekundárnych biotopoch, akými sú zarastajúce pasienky, plantáže, sady, záhrady, parky a trnité kroviny (Taylor 2006). Na Slovensku hniezdi muchár sivý vo všetkých typoch lesov, s preferenciou redších listnatých, prípadne zmiešaných porastov. Obýva aj parkovitou krajinu so starými stromami a s dutinami, napr. brehové porasty a vysokú zeleň v intravilánoch (cintoríny, parky). Vyhýba sa nelesnej krajine a horským polohám nad hornou hranicou lesa. Vzácný je

v horských smrečinách (Karaska a Cichocki 2014)

Hniezdnymi biotopmi **žltochvosta hôrneho** sú staré riedke lesné porasty, intravilány obcí a miest s vysokou stromovou vegetáciou; napr. záhrady, parky, sady a cintoríny (SOS/BirdLife 2013). Vo svete obýva biotopy podobného charakteru. Preferuje riedke presvetlené lesy, vrátane starých parkov a parkových záhrad, lesných čistín a ich okrajov, s nízkym krovinným a bylinným podrastom. V severnej Európe obýva subarktické horské brezové porasty a borovicové lesy. V strednej a južnej Európe hniezdi v listnatých lesoch, avšak obýva aj prechodné biotopy, akými sú vresoviská, oblasti s roztrúsenými staršími stromami a hlavovými vrúbami pozdĺž potokov a priekop. Ďalej sa vyskytuje aj v otvorenej kopcovitej krajine so starými kamennými múrmi a budovami. V Rusku preferuje všeobecne listnaté a zmiešané lesy, menej borovicové porasty. V severnej Afrike hniezdi v starých dubových porastoch a ihličnatých lesoch. Zimuje v semi-aridných oblastiach, najmä v krovitých stepiach, riedkej suchej stromovej vegetácií, v akáciových porastoch pozdĺž riek a v záhradách (Collar a Christie 2013). Na Slovensku obýva žltochvost hôrny vysokú stromovú zeleň v obciach a mestách, parky, cintoríny, ale aj samoty so solitérmi, kalamitiská s jednotlivými stromami, rôzne staré riedke lesy, ako sú rašeliniskové borové lesy Oravskej kotliny, či staré smrečiny na hornej hranici lesa, hájovne a samoty na lesných čistinách (Karaska a Cichocki 2014). Vo vyšších pohoriach obsadzuje najmä hrebeňové partie pohorí s polámanými a vyschnutými listnatými stromami. Najvyššie hustoty dosahuje v presvetlených porastoch, kde podrast chýba alebo je len minimálny. V nižších polohách takéto podmienky spĺňajú napr. lužné lesy, optimálne so zachovalým vodným režimom, ktorý bráni rastu vysokého podrastu vegetácie (napr. žihľavy), ďalej dubové prírodné lesy bez podrastu (napr. pohorie Trábeč) a rozvoľnené borovicové lesy s prímесou duba alebo agátu v Záhorskej nížine (napr. vojenské priestory) (Kropil 2002).

Hniezdnymi biotopmi **hrdličky poľnej** sú oblasti v otvorenej krajine s dostatkom rozptýlenej zelene, napr. vetrolamy, poľné lesíky, ale aj fragmenty lesov, ich okraje a brehové porasty (Krištín 2002c). Vo svete obýva širokú škálu lesných biotopov, stepnú krajinu a polopúšte. Vyhýba sa súvislým lesom. Preferuje lesné okraje, rozvoľnené lesy a vresoviská so skupinkami stromov. Vyhýba sa veterným a vlhkým regiónom. Uprednostňuje suché, slnečné oblasti. Nevyskytuje sa v horách. Napriek tomu, že toleruje ľudskú prítomnosť, hniezda si nestavia v blízkosti miest a obcí. Častá je aj v lesoch s dubom cezminovým (*Quercus ilex*), korkovým (*Q. suber*), v oblastiach s porastom borievok, v tujových lesoch v poľnohospodárskej krajine, tiež v olivových hájoch a d'atlových oázach. V zimoviskách v Afrike obýva akáciové *savany* a *savany s porastami rodu Combretum* (Baptista et al. 2015). Na Slovensku hniezdi v oblastiach so striedajúcimi sa lesíkmi, hájmi, solitérnymi stromami a krami v poliach, lúkach, často v blízkosti vody. Obýva rôznoveké svetlé lesy, najmä ich okraje, poľné lesíky, krovinaté húštiny a opustené záhrady. Potravné biotopy zahŕňajú voľné priestranstvá v bezprostrednom okolí, kde zbiera najmä semená kultúrnych rastlín a burín (Hudec a Šťastný 2005).

Pôvodnými biotopmi **prepelice poľnej** sú stepi a lesostepi. V súčasnosti sú hniezdnymi biotopmi druhu najmä oblasti v otvorenej poľnohospodárskej krajine, napr. obilné polia, krmoviny, menej okopaniny, lúky a pasienky (Demko 2002). Vo svete obýva najmä otvorenú kultúrnu krajinu, roviny alebo miesta s mierne zvlhčeným povrchom. Podmienkou hniezdenia je prítomnosť hustej vegetácie, ktorá však nie je vyššia ako 1 m. V severo-východnej Tanzánii sa vyskytuje aj v menej narušených pasienkoch. Vyhýba sa holej pôde (McGowan

et al. 2013). V podmienkach Slovenska hniezdi prepelica poľná najmä v agroecénózach. Vyskytuje sa napr. v obilných a repkových poliach, kde obzvlášť preferuje miesta s podrastom tráv, burín alebo krmovín. Najpočetnejšia je na lúkach, ktorými vystupuje až do horských polôh (napr. Hruštínska hoľa, cca 1100 m n. m., Kubínska hoľa, cca 1300 m n. m.). Zriedkavejšie ju možno zastihnúť aj v suchších častiach slatinných rašelinísk, vo väčších ruderaloch. Uprednostňuje otvorenejšiu krajinu. Menším plochám v lesoch sa vyhýba. Na druhej strane bola zastihnutá aj na rozľahlejších rúbaniach v rannom štádiu zarastania. Ďalej obsadzuje aj zaplavované a suché lúky, neobrábané trávnaté plochy (úhory), okraje mokradí a letiská. Počas migrácie sa vyskytuje aj v mestách; často ju možno počuť ozývať sa zo striech domov (Demko 2002; Hudec a Šťastný 2005; Karaska a Cichocki 2014).

Hniezdnymi biotopmi strakoša veľkého sú oblasti v pahorkatinovej a podhorskej krajine s dostatkom rozptýlenej zelene, často v blízkosti rašelinísk a vlhkých lúk (SOS/BirdLife 2013). Vo svete hniezdi v otvorenej krajine so soliternými stromami, kríkmi, so stĺpmi a líniami elektrického vedenia. Severné populácie obývajú čistiny a lesné okraje v tajge alebo v prechodnej zóne medzi tajgou a tundrou. Niekedy sa vyskytuje aj v močaristej krajine a v okolí rašelinísk. Dôležitým komponentom potravného biotopu je nízka vegetácia a množstvo konárov, ktoré slúžia ako vyhliadkové body k lovu (napr. konáre soliterných stromov, krovín, stĺpov, línií elektrického vedenia a ploty) (Yosef et al. 2008). Na Slovensku obýva strakoš veľký predovšetkým otvorenú poľnohospodársku krajinu s prevahou mokrých lúk a pasienkov s bohatou rozptýlenou zeleňou. Preferuje lúky a pasienky so skupinkami smrekov v blízkosti rašelinísk a močiarov. Menej početný je na okrajoch lesov v intenzívne obrábanej krajine na suchších lúkach. Prechodne obýva aj väčšie rúbane v ranných štádiách zarastania. Menej hniezdi aj na okrajoch intravilánov, najmä v tichších oblastiach. Vyhýba sa súvislým zalesneným oblastiam, silne urbanizovaným územiám a polohám nad hornou hranicou lesa (Karaska a Cichocki 2014).

Hniezdnymi biotopmi **brehule hnedej** sú strmé hlinité alebo štrkovo-piesočnaté brehy stojatých alebo tečúcich vôd. Obýva aj objekty antropogénneho pôvodu z podobných materiálov ako prirodzené brehy; napr. tehelne, ťažobne štrko-pieskov, vzácne aj v betónových stenách nad vodou, s dutinami s úzkymi vchodmi (SOS/BirdLife 2013). Vo svete obýva brehuľa hnedá prevažne nížinnú otvorenú krajinu, najmä v blízkosti vôd. Hniezdi v brehoch riek, potokov, jazier a nádrží, niekedy v blízkosti alebo priamo v intravilánoch obcí. Obsadzuje dočastné hniezdne biotopy. Vhodnosť biotopov závisí od miery erózie, ktorá vytvára nové, ale zároveň ničí už existujúce hniezdiská. Preferuje tiež novovytvorené brehy bez prítomnosti starých nôr. Potravné biotopy zahŕňajú vodné toky, lúky a pasienky, poľnohospodársku krajinu, príležitostne loví aj v zalesnenej krajine. Často nocuje a odpočíva v trstine (Turner 2004). Na Slovensku hniezdi brehuľa hnedá v antropogénnych a prírodných biotopoch, kde sa nachádzajú vhodné kolmé hlinité, hlinito-piesočnaté alebo pieskovité steny; napr. brehy vôd, ťažobne hlíny, štrko-pieskov a steny pri väčších zemných prácach. Zriedkavo hniezdi aj v skládke trosky a v dierach silážnych žľabov (Karaska a Cichocki 2014).

1.6.2. Stručný popis predmetu ochrany

Predmetom ochrany Chráneného vtáčieho územia Laborecká vrchovina je zabezpečenie priaznivého stavu biotopov druhov vtákov európskeho významu a biotopov sťahovavých druhov vtákov a zabezpečenie prežitia a rozmnožovania týchto druhov. Cieľové druhy pre Laboreckú vrchovinu sú sova dlhochvostá (*Strix uralensis*), orol krikľavý (*Aquila pomarina*), bocian čierny (*Ciconia nigra*), haja červená (*Milvus milvus*), muchárik bieločrý (*Ficedula albicollis*), muchárik červenohrdlý (*Ficedula parva*), strakoš červenochrbtý (*Lanius collurio*), penica jarabá (*Sylvia nisoria*), jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*), chriaštel' poľný (*Crex crex*), d'ateľ čierny (*Dryocopus martius*), d'ateľ bieločrý (*Dendrocopos leucotos*), žlna sivá (*Picus canus*), lelek lesný (*Caprimulgus europaeus*), škovránok stromový (*Lullula arborea*), rybárik riečny (*Alcedo atthis*), d'ateľ prostredný (*Dendrocopos medius*), bocian biely (*Ciconia ciconia*), včelár lesný (*Pernis apivorus*), pŕhľaviar čiernohlavý (*Saxicola torquata*), krutihlav hnedý (*Jynx torquilla*), muchár sivý (*Muscicapa striata*), žltouchvost lesný (*Phoenicurus phoenicurus*), hrdlička poľná (*Streptopelia turtur*), prepelica poľná (*Coturnix coturnix*), strakoš sivý (*Lanius excubitor*) a brehuľa hnedá (*Riparia riparia*).

1.6.3. Hodnotenie stavu predmetu ochrany, stanovenie priorít ochrany

Pri zhodnotení stavu predmetu ochrany sa vychádzalo z hodnotenia priaznivého stavu druhov, ktoré sú predmetmi ochrany v jednotlivých CHVÚ na základe dát z monitoringu z rokov 2010-2012. Pre potreby hodnotenia stavu druhu je potrebné zohľadniť nielen stav populácie, ale aj biotopov a ohrození, preto sa pri hodnotení kritériá populácie, biotopov a ohrození uvádzajú v programe starostlivosti v celom rozsahu. Pre zhodnotenie napĺňania programu starostlivosti bude potrebné merať zmeny stavu druhov tými istými kritériami ako bol hodnotený ich stav v roku 2010-2012. Len takéto meranie stavu zabezpečí porovnateľné vyhodnotenie stavu pri neskoršom hodnotení. Z tohto dôvodu je nižšie uvedená pre každý predmet ochrany celá tabuľka hodnotenia priaznivého stavu v kapitole 1.6.3.1.

Stručné, súhrnné, celkové zhodnotenie stavu predmetov ochrany je uvedené v kapitole 1.6.3.2. a stanovenie cieľových stavov druhov je uvedené v kapitole 1.6.3.3. a osobitných záujmov u dotknutých druhov v kapitole 1.6.3.4.

1.6.3.1. Súčasný stav druhu

1.6.3.1.1. Definovanie priaznivého stavu sovy dlhochvostej (*Strix uralensis*) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina

Základná charakteristika druhu.

Rozšírenie druhu v CHVÚ Laborecká vrchovina:

Druh, ktorý sa vyskytuje na celom zalesnenom území Laboreckej vrchoviny. Táto oblasť je jedným z najvýznamnejších hniezdisk tejto sovy na Slovensku. Z výsledkov mapovania sa najviac hniezdných teritórií nachádza v západnej časti územia v okolí Sukova, Oľky, Radvane nad Laborcom a Koškoviec, kde len v doline potoku Krosna boli zistené 4 hniezdné teritóriá. V severnej časti územia je to hlavne okolie Rokytoviec, Medzilaboriec, Oľšinkova, Hostovic a vo východnej časti okolie Papina, Pichného a Belej nad Cirochou. Z dôvodu nepriaznivého počasia a nepriechodnosti poľných a lesných ciest (snehové záveje) počas mapovania, nebolo možné zmapovať minimálne 50% vytypovaných lokalít, preto údaj z mapovania (60 zistených hniezdných teritórií) je možné pokladať za podhodnotený pre určenie populačnej hustoty tohto druhu v CHVÚ Laborecká vrchovina.

Hlavné biotopy výskytu:

Staršie listnaté i zmiešané lesy s prevahou buka s výskytom starších rúbanísk, lesných mokradí a potokov.

Definovanie stavu: *Strix uralensis*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
populácia	1.1. Veľkosť populácie/populačná hustota	V rámci Slovenska nad 1100 hniezdných párov populácia 50-100 terit./100 km ² , denzita lokálne >0,5 terit./km ² a vyššia	V rámci Slovenska 800-1100 hniezdných párov populácia 1-50 terit./100 km ² , denzita priemerne 0,01 – 0,5 terit./km ² na lokalitách	V rámci Slovenska menej ako 800 hniezdných párov populácia menšia ako 1 terit./100 km ² , denzita menšia ako 0,01 terit./km ²
	1.2. Populačný trend	Populačný nárast o vyše 10 % celoslovensky. Populačný nárast o vyše 10 % na lokalite	Stabilný trend, mierne kolísanie +10 % Stabilný trend, mierny nárast 1-10 % na lokalite	Pokles o viac ako 10 % celoslovensky Pokles o viac ako 10 % na lokalite
	1.4. Areálový trend	Areál sa zväčšuje	Areál je stabilný, prípadne sa mierne rozširuje	Areál sa zmenšuje o viac ako 10 %
	1.5. Iné druhovo špecifické parametre.(napr. medzidruhové interakcie)	Kompetícia prichádza do úvahy s väčšími lesnými sovami (<i>Strix aluco</i> , <i>Bubo bubo</i>), ale je málo významná. Istá kompetícia o staršie, najmä nižšie postavené stromové hniezda s dennými dravcami tu existuje.	Kompetícia s väčšími lesnými sovami (<i>Strix aluco</i> , <i>Bubo bubo</i>), je málo významná. Istá kompetícia o staršie, najmä nižšie postavené stromové hniezda s dennými dravcami tu existuje.	V silne narušených biotopoch s odstránenými celkami starých lesov je pravdepodobnosť kompetície s veľkými sovami aj dennými dravcami kvôli akútnemu nedostatku dutín a dravčích hniezd vyššia, ako v iných biotopoch
	biotop	2.1.Hniezdny biotop	Výskyt starých, málo narušených, listnatých (buk, dub) alebo zmiešaných (jedľa-buk) porastov nad 80 rokov s dutinami a hniezdami dravcov	Výskyt starých porastov vhodnej druhovej a vekovej štruktúry s bŕtlavinami a hniezdami dravcov
2.2. Potravný biotop		Otvorené plochy v blízkosti lesného porastu, pestrá veková štruktúra porastu	Dôležité sú otvorené plochy, napr. lúky v blízkosti hniezdiska, v zime je biotop takmer identický s hniezdnym biotopom	Starý lesný porast je narušený, vyšší výskyt odlesnených plôch a mladín
2.3. Biotopy dôležité počas zimovania				

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
ohrozenia	3.1. Stupeň ohrozenia druhu (prenasledovanie, vyrušovanie)	Menej ako 20 % areálu rozšírenia podlieha stresovým faktorom ako je napr. ťažba, vyrušovanie, stavebné práce, lyžiarske strediská, cesty, hluk	20-30 % areálu podlieha stresovým faktorom ako je napr. ťažba, vyrušovanie, stavebné práce, lyžiarske strediská, cesty, hluk	30-50 % areálu podlieha stresovým faktorom ako je napr. ťažba, vyrušovanie, stavebné práce, lyžiarske strediská, cesty, hluk
	3.2. Stupeň ohrozenia hniezdneho biotopu	Veľkoplošné odlesňovanie a odstraňovanie starých porastov, resp. dutinových stromov a stromov s dravčiami hniezdami z porastov sa prakticky nevyskytujú, významná časť starých porastov je bez zásahu	Veľkoplošné odlesňovanie a odstraňovanie starých porastov, resp. dutinových stromov a stromov s hniezdami dravcov z porastov sa vyskytujú ojedinele, uprednostňujú sa šetrnejšie spôsoby obhospodarovania lesov	Veľkoplošné odlesňovanie a odstraňovanie starých porastov, resp. dutinových stromov a stromov s hniezdami dravcov, resp. stromov vhodných pre umiestnenie hniezd denných dravcov z porastov je pomerne rozšírené, ich dopady na populáciu sú citelné a nepriaznivé
	3.3. Stupeň ohrozenia biotopu počas zimovania			

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	3	3	9
	veľkosť areálu		3	
	areálový trend	3	3	9
	druhovo špecifické parametre	3	2	6
B	hniezdny biotop	3	3	9
	potravný biotop	3	3	9
	biotopy zimovania	3	3	9
O	druhu	3	3	9
	hniezdneho biotopu	3	3	9
	biotopov zimovania	3	3	9
Dosiahnutá hodnota spolu:				84
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				96

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
93%		

Zhodnotenie

Podľa kritérií hodnotenia je priaznivý stav sovy dlhochvostej v CHVÚ Laborecká vrchovina vyhodnotený ako dobrý.

Pre definovanie priaznivého stavu sovy dlhochvostej v CHVÚ Laborecká vrchovina boli použité výsledky z mapovania vtákov v rokoch 2010 – 2012. Mapovalo sa na bodových transektoch a líniiach umiestnených hlavne pozdĺž lesných ciest. Kritériá pre definovanie priaznivého stavu tejto sovy v CHVÚ Laborecká vrchovina boli použité z definovaného priaznivého stavu sovy dlhochvostej pre územie Slovenska.

1.6.3.1.2. *Definovanie priaznivého stavu orla krikľavého (Aquila pomarina) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina*

Základná charakteristika druhu

Rozšírenie druhu v CHVÚ Laborecká vrchovina:

V CHVÚ Laborecká vrchovina orol krikľavý obýva kopcovitú mozaikovitú krajinu tvorenú lesmi, lúkami, pasienkami, poliami, podmáčanými plochami a rozvetvenou sieťou vodných tokov Svidničanky, Lodomírky, Chotčianky, Olky, Laborca, Výravý, Udavy a Cirochy v nadmorskej výške od 200 do 700 m. Početnosť hniezdnej populácie orla krikľavého sa odhaduje na 46-50 párov, ktorá je charakteristická svojim kombinovaným (pravidelným až zhlukovitým) rozmiestnením.

Orol krikľavý je sťahovavým druhom, páry prilietajú na hniezdiská v CHVÚ prevažne v prvej dekáde apríla a na zimoviská v strednej a južnej Afrike odlietajú hlavne v druhej polovici septembra.

Hlavné biotopy výskytu:

Hniezdny biotop

Hniezdnym biotopom sú bukové a bukové zmiešané lesy. Dôležitým predpokladom pre hniezdenie je prítomnosť starších lesných porastov vo veku nad 80 rokov s vhodnou vertikálnou porastovou štruktúrou, umožňujúcou formovanie hlbokých korún a prirodzeným drevinovým zložením, ktoré orlom poskytujú vhodné možnosti na stavbu hniezd prípadne ponúkajú hniezda, postavené inými druhmi (napr. *Buteo buteo*, *Pernis apivorus*, *Milvus milvus*, *Accipiter gentilis*). V lesných porastoch majú veľký význam staršie stromy tzv. „výstavky“, ktoré sa ponechávajú na rubnej ploche po ťažbe pri obnove lesných porastov. Keď novo založený mladý porast v okolí dorastie svojou výškou takto ponechané „výstavky“, tieto neskôr poskytujú orlom ďalšie možnosti na stavbu hniezda. Hniezda sú umiestnené na rôznych stromoch ako sú napr. buk, dub, čerešňa, breza, borovica, smrekovec, smrek, jedľa. V bukových zmiešaných lesoch uprednostňuje hniezda na ihličnatých stromoch. Pri obnove lesných porastov, ktoré tvoria hniezdny biotop v CHVÚ, sa uplatňuje najmä podrastový hospodársky spôsob (jeho veľkoplošná a maloplošná forma), ktorého vplyv na stav hniezdného biotopu je v súčasnosti veľmi negatívny. V oveľa menšej miere sa uplatňuje výberkový spôsob hospodárenia (napr. v severnej časti CHVÚ).

Potravný biotop

Potravný biotop tvoria predovšetkým trvalé trávne porasty (TTP), tj. lúky, pasienky a neobhospodarované trávne plochy (spolu 84,10% z výmery CHVÚ) a zatravnená orná pôda, v menšej miere orná pôda s plochami viacročných krmovín a obilnín (orná pôda predstavuje 15,82% z výmery CHVÚ). Veľký význam v potravných teritóriách má nelesná drevinová vegetácia (napr. solitérne stromy, línie stromov, stromoradia pozdĺž ciest, kroviny), ktorú orly s obľubou využívajú na sledovanie koristi alebo ako miesta na odpočinok.

Obhospodarovanie poľnohospodárskej pôdy v potravných biotopoch orlov má polointenzívny až extenzívny charakter, čo je výsledkom zamerania poľnohospodárskej

výroby na chov hovädzieho dobytku (prevažuje chov bez trhovej produkcie mlieka) a oviec. Uvedený spôsob obhospodarovania pôdy má pozitívny vplyv na prežívanie koristi a jej dostupnosť pre orla krikľavého. Pásienky sú teda spásané uvedenými druhmi hospodárskych zvierat, lúky a plochy viacročných krmovín sú obhospodarované kosbou za účelom produkcie objemového krmiva (sena) a za účelom produkcie zeleného krmiva na priame skrmovanie zvieratami a výrobu konzervovaných krmív (senáž) na zimné obdobie. Pri obhospodovaní TTP sa v nemalej miere využíva aj mulčovanie, ktoré síce zvyšuje dostupnosť koristi pre orly, ale má nepriaznivý vplyv na kvalitu trávnych porastov. Plochy ornej pôdy s obilninami (napr. jačmeň, pšenica, tritikale, raž) sú využívané orlami ako loviská počas celého hniezdneho obdobia. Plochy ornej pôdy s kukuricou využívané na výrobu siláže pre hospodárske zvieratá sú atraktívne pre orly až po ich zbere a rozoraní, podobne je to aj pri plochách s energetickými plodinami (slničnica a repka) z dôvodu ich veľmi hustého porastu, ktoré tieto plodiny tvoria a následnej nedostupnosti koristi pre orly, ale aj prípadného zranenia pri love po žatve týchto plodín kvôli vysokému strnisku. V potravných teritóriách párov sú nachádzajú konštrukcie najmä 22 kV elektrických vedení, ktorých je 85 % z ich celkovej dĺžky v CHVÚ v súčasnosti už ošetrených chráničkami.

Existujúce a potenciálne hrozby:

a) Degradácia a strata hniezdných biotopov

- lesnícka legislatíva dostatočne nezohľadňujúca požiadavky ochrany prírody a biodiverzity vrátane ekologických nárokov orla krikľavého (uplatňovanie nevhodných hospodárskych spôsobov pri obhospodovaní lesa v CHVÚ)

b) Degradácia a strata potravných biotopov

- výrub nelesnej drevinovej vegetácie za účelom výroby drevnej štiepky
- veľkoplošné pestovanie nevhodných poľnohospodárskych plodín prevažne na energetické účely
- spaľovanie pokosenej biomasy po kosbe lúk a vypaľovanie strnísk po žatve poľnohospodárskych plodín
- záber poľnohospodárskej pôdy výstavbou solárnych (fotovoltaických) elektrární a inej infraštruktúry
- zanechanie poľnohospodárskej pôdy
- premena trvalých trávnych porastov na iný druh pozemku

c) Vyrušovanie na hniezdných lokalitách

- lesohospodárska činnosť vykonávaná počas hniezdneho obdobia (vykonávanie úmyselnej - tj. výchovnej a obnovnej, mimoriadnej a náhodnej ťažby; sústreďovanie, preprava, uskladňovanie a odvoz dreva; spracovanie dreva -príprava palivového dreva, štiepkovanie; vjazd lesných mechanizmov, strojov a zariadení vrátane konského záprahu; výstavba, rekonštrukcia, údržba a využívanie lesných ciest a zväžnic; vyžínacie a zalesňovacie práce, výstavba a údržba oplotenia; vykonávanie lesníckotechnických meliorácií; výkopové, stavebné a terénne práce iného charakteru)
- výkon práva poľovníctva počas hniezdneho obdobia (individuálne a spoločné poľovačky, výstavba a údržba poľovníckych zariadení a ich využívanie, vjazd motorových vozidiel do lesných porastov)

d) Priama mortalita

- úhyny a zranenia na neošetrených úsekoch 22 kV elektrického vedenia
- zástrely mláďat na hniezde a dospelých jedincov
- aplikácia chemických prípravkov zo „Zoznamu zakázaných prípravkov pre chránené vtáčie územia“ (zdroj <http://nrl.uvm.sk/>)
- neodborná aplikácia chemických prípravkov na ochranu poľnohospodárskych rastlín zo „Zoznamu povolených prípravkov na ochranu rastlín“ (zdroj <http://www.uksup.sk/index.php?n=14>)

e) Všeobecné hrozby

- absencia Programu starostlivosti o CHVÚ Laborecká vrchovina
- absencia Programu starostlivosti o orla krikľavého

2. Definovanie stavu:

Kritéria hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A dobrý	B priemerný	C nepriaznivý
Populácia	1.1. Veľkosť populácie	Viac ako 45 hniezdných párov	35-45 hniezdných párov	Menej ako 35 hniezdných párov
	1.2. Populačný trend	Populácia rastúca o viac ako 20% za obdobie 5 rokov	Populácia je za obdobie 5 rokov stabilná alebo osciluje $\pm 20\%$	Populácia je za obdobie 5 rokov klesajúca o viac ako 20%
	1.3. Areálový trend	Druh obýva 75-100% vhodných biotopov v CHVÚ za obdobie 5 rokov	Druh obýva 50-75% vhodných biotopov v CHVÚ za obdobie 5 rokov	Druh obýva menej ako 50% vhodných biotopov v CHVÚ za obdobie 5 rokov
	1.4. Medzidruhovú interakcia	Denzita <i>Aquila chrysaetos</i> v CHVÚ je menej ako 0,4 párov/100 km ²	Denzita <i>Aquila chrysaetos</i> v CHVÚ je 0,4–0,6 párov/100 km ²	Denzita <i>Aquila chrysaetos</i> v CHVÚ je viac ako 0,6 párov/100 km ²
	1.5. Produktivita populácie	Priemerná hniezdna úspešnosť za obdobie 5 rokov je väčšia ako 0,8 juv/hniezdiaci pár/rok	Priemerná hniezdna úspešnosť za obdobie 5 rokov je 0,6-0,8 juv/hniezdiaci pár/rok	Priemerná hniezdna úspešnosť za obdobie 5 rokov je menšia ako 0,6 juv/hniezdiaci pár/rok
	1.6. Celistvosť hniezdného a potravného biotopu	Potravné teritória párov sa nachádzajú v CHVÚ u viac ako 90% hniezdnej populácie	Potravné teritória párov sa nachádzajú v CHVÚ u 80-90% hniezdnej populácie	Potravné teritória párov sa nachádzajú v CHVÚ u menej ako 80% hniezdnej populácie
Biotop	2.1. Hniezdny biotop	Podiel lesných porastov nad 80 rokov plošne nenarušených holinami po ťažbách je na ploche viac ako 70% výmery LPF v CHVÚ	Podiel lesných porastov nad 80 rokov plošne nenarušených holinami po ťažbách je na ploche 40-70% výmery LPF v CHVÚ	Podiel lesných porastov nad 80 rokov plošne nenarušených holinami po ťažbách je na ploche menej ako 40% výmery LPF v CHVÚ
	2.2. Potravný biotop	Podiel vhodných plôch (trvalých trávnych porastov, zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami) a nelesnej drevinovej vegetácie je viac ako 70% výmery PPF v CHVÚ	Podiel vhodných plôch (trvalých trávnych porastov, zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami) a nelesnej drevinovej vegetácie je 40-70% výmery PPF v CHVÚ	Podiel vhodných plôch (trvalých trávnych porastov, zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami) a nelesnej drevinovej vegetácie je menej ako 40% výmery PPF v CHVÚ

Kritéria hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A dobrý	B priemerný	C nepriaznivý
	2.3. Biotopy dôležité počas migrácie	Podiel vhodných plôch (trvalých trávnych porastov, zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami) a nelesnej drevinovej vegetácie je viac ako 70% výmery PPF v CHVÚ	Podiel vhodných plôch (trvalých trávnych porastov, zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami) a nelesnej drevinovej vegetácie je 40-70% výmery PPF v CHVÚ	Podiel vhodných plôch (trvalých trávnych porastov, zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami) a nelesnej drevinovej vegetácie je menej ako 40% výmery PPF v CHVÚ
Ohrozenie	3.1. Stupeň nepriameho ohrozenia populácie druhu	Za obdobie 5 rokov v okruhu s polomerom minimálne 300 m od hniezdneho stromu nedošlo počas hniezdneho obdobia k vyrušovaniu lesohospodárskou činnosťou a/alebo výkonom práva poľovníctva. Podiel hniezdnej populácie zabezpečenej vyhlásením ochranných zón okolo hniezd je viac ako 80%.	Za obdobie 5 rokov v okruhu s polomerom minimálne 300 m od hniezdneho stromu došlo počas hniezdneho obdobia ojedinele k vyrušovaniu lesohospodárskou činnosťou a/alebo výkonom práva poľovníctva. Podiel hniezdnej populácie zabezpečenej vyhlásením ochranných zón okolo hniezd je 50-80%.	Za obdobie 5 rokov v okruhu s polomerom minimálne 300 m od hniezdneho stromu dochádza počas hniezdneho obdobia pravidelne k vyrušovaniu lesohospodárskou činnosťou a/alebo výkonom práva poľovníctva. Podiel hniezdnej populácie zabezpečenej vyhlásením ochranných zón okolo hniezd je menej ako 50%.

Kritéria hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
	A dobrý	B priemerný	C nepriaznivý
3.2. Stupeň priameho ohrozenia populácie druhu	Za obdobie 5 rokov nedošlo k úhynom následkom nelegálnej (napr. odstrelly a otravy) a/alebo inej činnosti. A/alebo v potravných teritóriách nedošlo k úhynom živočíchov v dôsledku nevhodného používania chemických prípravkov na ochranu poľnohospodárskych rastlín. A/alebo konštrukcie elektrických vedení sú ošetrené zábranami a výstražnými prvkami na vodičoch na ploche 70-100% výmery CHVÚ.	Za obdobie 5 rokov došlo ojedinele k úhynom následkom nelegálnej (napr. odstrelly a otravy) a/alebo inej činnosti. A/alebo v potravných teritóriách ojedinele došlo k úhynom živočíchov v dôsledku nevhodného používania chemických prípravkov na ochranu poľnohospodárskych rastlín. A/alebo konštrukcie elektrických vedení sú ošetrené zábranami a výstražnými prvkami na vodičoch na ploche 40-70% výmery CHVÚ.	Za obdobie 5 rokov dochádza pravidelne k úhynom následkom nelegálnej (napr. odstrelly a otravy) a/alebo inej činnosti. A/alebo v potravných teritóriách pravidelne dochádza k úhynom živočíchov v dôsledku nevhodného používania chemických prípravkov na ochranu poľnohospodárskych rastlín. A/alebo konštrukcie elektrických vedení sú ošetrené zábranami a výstražnými prvkami na vodičoch na ploche menej ako 40% výmery CHVÚ.
3.3. Stupeň ohrozenia hniezdneho biotopu	Za obdobie 5 rokov podiel lesných porastov nad 80 rokov plošne narušených ťažbami ostal nezmenený alebo sa zvýšil o menej ako 10% ich výmery.	Za obdobie 5 rokov podiel lesných porastov nad 80 rokov plošne narušených ťažbami sa zvýšil o 10-20% ich výmery.	Za obdobie 5 rokov podiel lesných porastov nad 80 rokov plošne narušených ťažbami sa zvýšil o viac ako 20% ich výmery.

Kritéria hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
	A dobrý	B priemerný	C nepriaznivý
3.4. Stupeň ohrozenia potravného a migračného biotopu	Za obdobie 5 rokov nebolo v CHVÚ zaznamenané zníženie výmery trvalých trávnych porastov (lúky, pasienky), zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami. Podiel ornej pôdy s nevhodnými kultúrami (napr. kukurica, slnečnica, repka) je menej ako 10% z celkovej výmery ornej pôdy v CHVÚ.	Za obdobie 5 rokov bolo v CHVÚ na ploche menej ako 5% z výmery PPF zaznamenané zníženie výmery trvalých trávnych porastov (lúky, pasienky) a/alebo zamokrených plôch a/alebo zatravnenej ornej pôdy a/alebo ornej pôdy s viacročnými krmovinami. A/alebo podiel ornej pôdy s nevhodnými kultúrami (napr. kukurica, slnečnica, repka) je 10-20% z celkovej výmery ornej pôdy v CHVÚ.	Za obdobie 5 rokov bolo v CHVÚ na ploche viac ako 5% z výmery PPF zaznamenané zníženie výmery trvalých trávnych porastov (lúky, pasienky) a/alebo zamokrených plôch a/alebo zatravnenej ornej pôdy a/alebo ornej pôdy s viacročnými krmovinami. A/alebo podiel ornej pôdy s nevhodnými kultúrami (napr. kukurica, slnečnica, repka) je viac ako 20% z celkovej výmery ornej pôdy v CHVÚ.

Vyhodnotenie stavu:

Kritérium		Stav	Váha parametra	Možný počet bodov	Dosiahnutý počet bodov
Populácia	1.1. Veľkosť populácie	3	3	9	9
	1.2. Populačný trend	2	3	9	6
	1.3. Areálový trend	3	1	3	3
	1.4. Medzidruhová interakcia	3	1	3	3
	1.5. Produktivita populácie	2	3	9	6
	1.6. Celistvosť hniezdného a potravného biotopu	3	2	6	6
Biotoxy	2.1. Hniezdny biotop	1	3	9	3
	2.2. Potravný biotop	3	3	9	9
	2.3. Migračný biotop	3	1	3	3
Ohrozenia	3.1. Nepriame ohrozenie populácie druhu	2	3	9	6
	3.2. Priame ohrozenie populácie druhu	3	3	9	9
	3.3. Ohrozenie hniezdného biotopu	1	3	9	3
	3.4. Ohrozenie potravného a migračného biotopu	3	2	6	6
Počet bodov spolu:				93	72
Dosiahnutá hodnota (%)				77	

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78%	77–55%	54–33%
	77%	

Zhodnotenie

Dosiahnutá hodnota 72 bodov (77%) poukazuje na **priemerný priaznivý stav** populácie orla krikľavého v CHVÚ Laborecká vrchovina.

Populačné kritériá po vyhodnotení vykazujú dobré a priemerné hodnoty. Je však potrebné zdôrazniť, že k uvedeným relatívne uspokojivým hodnotám populačných kritérií významnou mierou prispel aj systém vyhlasovania ochranných zón okolo hniezd jednotlivých párov orla krikľavého, ktorý sa realizuje v CHVÚ Laborecká vrchovina už 19 rokov.

Taktiež kritéria stavu potravných biotopov vykazujú dobré hodnoty, ktoré je potrebné v ďalšom období udržiavať, s čím súvisí vyvíjať aktivity na podporu extenzívneho chovu oviec a hovädzieho dobytku, správne obhospodarovanie kosných lúk a dokončiť ošetrovanie stĺpov 22 kV elektrických vedení v celom CHVÚ. Z hrozieb pre potravné a migračné biotopy zvlášť veľkú pozornosť je potrebné upriamiť na obmedzenie pestovania energetických plodín, záber poľnohospodárskej pôdy výstavbou solárnych elektrární, ale hlavne na výrub nelesnej drevinovej vegetácie za účelom výroby drevnej štiepky, ktorý v posledných rokoch nadobúda neakceptovateľné rozmery!

I napriek dosiahnutej celkovej hodnote **priemerného priaznivého stavu** populácie orla krikľavého je potrebné poznamenať, že nepriaznivý stav hniezdných biotopov orla krikľavého, zapríčinený intenzívnou a nevhodnou lesohospodárskou činnosťou, je veľmi znepokojujúci. Pri takomto pokračujúcom trende môžeme v najbližších rokoch očakávať, že súčasný stav populácie orla krikľavého sa bude posúvať smerom k **nepriaznivému stavu**. Je nevyhnutné vziať na vedomie skutočnosť, že populácia orla krikľavého, ako vrcholového predátora a dlhovekého živočícha reaguje na negatívne zmeny prebiehajúce v jeho prostredí s určitým časovým oneskorením trvajúcim aj niekoľko rokov, preto v súčasnosti nadmieru intenzívna lesohospodárska činnosť vrátane uplatňovania nevhodných hospodárskych spôsobov, je varovným signálom pre populáciu, ktorý treba začať zodpovedne riešiť už teraz.

1.6.3.1.3. Definovanie priaznivého stavu bociana čierneho (*Ciconia nigra*) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina

Základná charakteristika druhu.

Rozšírenie druhu v CHVÚ Laborecká vrchovina:

Hniezdiská sa v území nachádzajú jednotlivito v starých lesoch v blízkosti lovísk s dostatkom potravy. Takéto miesta sa nachádzajú v rieke Laborec pri obciach Volica, Čabiny, Sukov, Radvaň nad Laborcom, Koškovce a pri Medzilaborciach v Ciroche pri Snine, Belej nad Cirochou a Kamenici, na Udave pri Rovnom, Adidovciach, Nižnej Jablonke a na Výrave pri Jabloni a obci Zbojné. Z celého územia je známe len hniezdo pri Palote. Z výsledkov mapovania sa v CHVÚ Laborecká vrchovina odhaduje hniezdenie 25 párov Bociana čierneho.

Hlavné biotopy výskytu: Staršie lesy všetkým typov v blízkosti vodných tokov a močiarov s dostatkom potravy.

Definovanie stavu: *Ciconia nigra*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
populácia	1.2. Lokálna populačná hustota	Územie na ktorom žije (hniezdi i loví) aspoň 10 párov má denzitu nad 4 páry/100 km ²	Územie na ktorom žije (hniezdi i loví) aspoň 10 párov má denzitu 2 - 4 páry/100 km ²	Územie na ktorom žije (hniezdi i loví) aspoň 10 párov má denzitu pod 2 páry/100 km ²
	1.3. Populačný trend	Populácia má dlhodobý rastúci trend	Populácia je stabilná, alebo kolíše (± 20 %)	Populácia má dlhodobý klesajúci trend
	1.4. Areálový trend	Areál má dlhodobý rastúci trend	Areál je stabilný, alebo kolíše (± 20 %)	Areál má dlhodobý klesajúci trend
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Na hniezdiskách je dostatok starých lesov (nad 80 r. veku), ich distribúcia je rovnomerná, mladiny tvoria do 20% porastov	Staré lesy (nad 80 r. veku) sa na hniezdiskách vyskytujú ostrovčekovito, mladiny tvoria do 40 % porastov	Staré lesy (nad 80 r. veku) na hniezdiskách majú malú rozlohu a vyskytujú sa nerovnomerne, mladiny tvoria nad 80 % porastov
	2.2. Potravný biotop	Loviská s dostatkým zarybnených vodných tokov a mokradí	Loviská s dostatkým zarybnených vodných tokov a mokrade sezónne vysychajú	Loviská sú nedostatočne zarybnené, mokrade sezónne vysychajú
	2.3. Biotopy dôležité počas migrácie a translokácie	Mokrade s dostatkým potravy podlimitne znečistené, s nízkym stupňom vyrušovania	Mokrade s dostatkým potravy podlimitne znečistené, so stredným stupňom vyrušovania	Mokrade s nedostatkom potravy nadlimitne znečistené, s vysokým stupňom vyrušovania
ohrozenia	3.1. Stupeň ohrozenia druhu (vyrušovanie)	Malá intenzita (plošne obmedzená a nepravidelná) lesných prác v porastoch nad 80 r. v hniezdnom období	Stredne veľká intenzita (plošne obmedzená a pravidelná) lesných prác v porastoch nad 80 r. v hniezdnom období	Intenzívna a pravidelná lesnícka činnosť vo väčšine porastov nad 80 r. v hniezdnom období
	3.2. Stupeň ohrozenia hniezdného biotopu	Ťažba v starých porastoch nízkej intenzity alebo sa nevyskytuje, podiel starých porastov rastie	Ťažba v starých porastoch strednej intenzity, podiel starých porastov sa nemení	Intenzívna ťažba starých porastov (holoruby), podiel starých porastov klesá
	3.3. Stupeň ohrozenia potravného biotopu	Znečistenie mokradí a urbanizácia má klesajúci trend	Znečistenie mokradí a urbanizácia je stabilizovaná	Znečistenie mokradí a urbanizácia má stúpajúci trend
	3.4. Stupeň ohrozenia migračného biotopu			

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie		2	
	populačná hustota	3	3	9
	populačný trend	2	3	6
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	3	3	9
	potravný biotop	3	3	9
	migračný a translokačný biotop	2	1	2
O	druh	3	3	9
	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný biotop	3	3	9
	migračný biotop	2	1	2
Dosiahnutá hodnota spolu:				65
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				78

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
83%		

Zhodnotenie

Podľa kritérií hodnotenia je priaznivý stav bociana čierneho v CHVÚ Laborecká vrchovina vyhodnotený ako dobrý.

Pri definovaní priaznivého stavu bociana čierneho v CHVÚ Laborecká vrchovina, boli použité kritériá z definovania priaznivého stavu tohto druhu pre územie Slovenska a výsledky z mapovania bociana čierneho v rokoch 2010 – 2012 v skúmanom území.

1.6.3.1.4. Definovanie priaznivého stavu haje červenej (*Milvus milvus*) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina

Základná charakteristika druhu

Rozšírenie druhu v CHVÚ Laborecká vrchovina:

V CHVÚ Laborecká vrchovina haja červená obýva kopcovitú mozaikovitú krajinu tvorenú lesmi, lúkami, pasienkami, poliami, podmáčanými plochami a rozvetvenou sieťou vodných tokov Laborca, Výravy, Udavy a Cirochy v nadmorskej výške od 200 do 500 m. Haja červená je v území veľmi vzácnym druhom, v období rokov 2010 - 2012 hniezdnu populáciu tvorili len 2 - 3 páry. Hniezdny výskyt je sústredený do južnej časti CHVÚ. Ojedinelé nehniezdiace vtáky je možné pozorovať v území počas celého hniezdného obdobia.

Haja červená je sťahovavým druhom, páry prilietajú na hniezdiská v CHVÚ prevažne v prvej dekáde marca a na zimoviská v južnej Európe odlietajú v októbri. Sporadicky môže v území aj prezimovať.

Hlavné biotopy výskytu:

Hniezdny biotop

Hniezdnym biotopom sú bukové a bukové zmiešané lesy. Hniezda sa nachádzajú na okraji lesných porastov alebo aj hlboko vo vnútri lesov, ale v tomto prípade často na okraji rubných pásov vzniknutých po holorubnom alebo podrastovom hospodárskom spôsobe, uplatňovaných pri obhospodarovaní lesov. Takto situované hniezda bohužiaľ sú takmer vždy likvidované postupne pokračujúcou ťažbou.

Dôležitým predpokladom pre hniezdenie je prítomnosť starších lesných porastov vo veku nad 80 rokov s vhodnou vertikálnou porastovou štruktúrou, umožňujúcou formovanie hlbokých korún a prirodzeným drevinovým zložením, ktoré hajám poskytujú vhodné možnosti na stavbu hniezd. V lesných porastoch majú veľký význam staršie stromy tzv. „výstavky“, ktoré sa ponechávajú na rubnej ploche po ťažbe pri obnove lesných porastov. Keď novo založený mladý porast v okolí dorastie svojou výškou takto ponechané „výstavky“, tieto neskôr poskytujú hajám ďalšie možnosti na stavbu hniezda. Hniezda sú umiestnené najmä na buku, dube, ale aj na borovici a smrekovci. Vystiela ich cudzími predmetmi, ako je papier, igelit, textílie srst' a pod. Pri obnove lesných porastov, ktoré tvoria hniezdny biotop v CHVÚ, sa uplatňuje najmä podrastový hospodársky spôsob (jeho veľkoplošná a maloplošná forma), ktorého negatívny vplyv na stav hniezdného biotopu je v súčasnosti už neakceptovateľný.

Potravný biotop

Potravný biotop tvoria predovšetkým trvalé trávne porasty (TTP), tj. lúky, pasienky a neobhospodarované trávne plochy (spolu 84,10% z výmery CHVÚ) a zatravnená orná pôda, v menšej miere orná pôda s plochami viacročných krmovín a obilnín (orná pôda predstavuje 15,82% z výmery CHVÚ). Veľký význam v potravných teritóriách má blízkosť vody. V CHVÚ sú to hlavne vodné toky riek Laborca, Výravý, Udavy a Cirochy, ktoré často využíva pri sliedení po koristi.

Obhospodarovanie poľnohospodárskej pôdy v potravných biotopoch hají má polointenzívny až extenzívny charakter, čo je výsledkom zamerania poľnohospodárskej výroby na chov hovädzieho dobytku (prevažuje chov bez trhovej produkcie mlieka) a oviec. Pasienky sú teda spásané uvedenými druhmi hospodárskych zvierat, lúky a plochy viacročných krmovín sú obhospodarované kosbou za účelom produkcie objemového krmiva (sena) a za účelom produkcie zeleného krmiva na priame skrmovanie zvieratami a výrobu konzervovaných krmív (senáž) na zimné obdobie. Pri obhospodarovaní TTP sa v nemalej miere využíva aj mulčovanie, ktoré má ale nepriaznivý vplyv na kvalitu trávnych porastov. Plochy ornej pôdy sa využívajú hlavne na pestovanie obilnín (napr. jačmeň, pšenica, tritikale, raž), silážnej kukurice a energetických plodín (repka, slnečnica). Haja červená ako zdochliňozravý druh často zbiera uhynuté živočíchy nielen na poľnohospodárskych plochách po kosbe lúk a žatve plodín na ornej pôde, ale aj z vodnej hladiny riek či priamo z ciest pre motorové vozidlá. V potravných teritóriách párov sú nachádzajú konštrukcie najmä 22 kV elektrických vedení, ktorých je 85 % z ich celkovej dĺžky v CHVÚ v súčasnosti už ošetrovaných ekochráničkami.

Existujúce a potenciálne hrozby:

a) Degradácia a strata hniezdných biotopov

- lesnícka legislatíva dostatočne nezohľadňujúca požiadavky ochrany prírody a biodiverzity vrátane ekologických nárokov haje červenej (uplatňovanie environmentálne nevhodných hospodárskych spôsobov pri obhospodarovaní lesa v CHVÚ)

b) Degradácia a strata potravných biotopov

- výrub nelesnej drevinovej vegetácie za účelom výroby drevnej štiepky
- veľkoplošné pestovanie nevhodných poľnohospodárskych plodín prevažne na energetické účely
- záber poľnohospodárskej pôdy výstavbou solárnych (fotovoltaických) elektrární
- spaľovanie pokosenej biomasy po kosbe lúk a vypaľovanie strnísk po žatve poľnohospodárskych plodín

- opustenie poľnohospodárskej pôdy
- premena trvalých trávnych porastov na iný druh pozemku

c) Vyrušovanie na hniezdnych lokalitách

- lesohospodárska činnosť vykonávaná počas hniezdného obdobia (vykonávanie úmyselnej - tj. výchovnej a obnovnej, mimoriadnej a náhodnej ťažby; sústreďovanie, preprava, uskladňovanie a odvoz dreva; spracovanie dreva - príprava palivového dreva, štiepkovanie; vjazd lesných mechanizmov, strojov a zariadení vrátane konského záprahu; výstavba, rekonštrukcia, údržba a využívanie lesných ciest a zväžnic; vyžíňacie a zalesňovacie práce, výstavba a údržba oplotenia; vykonávanie lesníckotechnických meliorácií; výkopové, stavebné a terénne práce iného charakteru)
- výkon práva poľovníctva počas hniezdného obdobia (individuálne a spoločné poľovačky, výstavba poľovníckych zariadení a ich užívanie, vjazd motorových vozidiel do lesných porastov)

d) Priama mortalita

- zástrely mláďat na hniezde a dospelých jedincov
- vykladanie otrávených návnad
- aplikácia chemických prípravkov zo „Zoznamu zakázaných prípravkov pre chránené vtáčie územia“ (zdroj <http://nrl.uvm.sk/>)
- neodborná aplikácia chemických prípravkov na ochranu poľnohospodárskych rastlín zo „Zoznamu povolených prípravkov na ochranu rastlín“ (zdroj <http://www.uksup.sk/index.php?n=14>)
- neodborná aplikácia a likvidácia použitých veterinárnych liečiv s obsahom toxických reziduí pre zdochlinožravé druhy, ponechanie takýchto použitých veterinárnych liečiv v otvorenej krajine napr. na poľných hnojiskách a skládkach komunálneho odpadu poľnohospodárskych subjektov
- neodborná aplikácia, skladovanie a likvidácia rodenticídov a iných biocídnych prípravkov, používaných na reguláciu živočíšnych škodcov v domácnostiach a intravilánoch obcí vrátane obecných skládok komunálneho odpadu; voľné ponechanie kadáverov otrávených živočíšnych škodcov prístupných zdochlinožravým druhom v otvorenej krajine
- úhyny a zranenia na neošetrených úsekoch 22 kV elektrického vedenia

e) Všeobecné hrozby

- absencia Programu starostlivosti o CHVÚ Laborecká vrchovina
- absencia Programu starostlivosti o haju červenú

Definovanie stavu:

Kritéria hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
	A dobry	B priemerný	C nepriaznivý
1.1. Veľkosť populácie	Viac ako 10 hniezdných párov	6 - 10 hniezdných párov	Menej ako 6 hniezdných párov
1.2. Populačný trend	Populácia rastúca o viac ako 20% za obdobie 5 rokov	Populácia je za obdobie 5 rokov stabilná alebo osciluje $\pm 20\%$	Populácia je za obdobie 5 rokov klesajúca o viac ako 20%
1.3. Areálový trend	Druh pokrýva 75-100% vhodných biotopov v CHVÚ, areál sa zväčšuje o viac ako 20 %	Druh pokrýva 50-75% vhodných biotopov v CHVÚ, areál je stabilný alebo osciluje $\pm 20\%$	Druh pokrýva menej ako 50% vhodných biotopov v CHVÚ, areál sa znižuje o viac ako 20%

Kritéria hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV	
	A dobrý	B priemerný	C nepriaznivý	
1.4. Produktivita populácie	Hniezdna úspešnosť je väčšia ako 1,6 juv/hniezdiaci pár/rok	Hniezdna úspešnosť je 1,2-1,6 juv/hniezdiaci pár/rok	Hniezdna úspešnosť je menšia ako 1,2 juv/hniezdiaci pár/rok	
2.1. Hniezdny biotop	Podiel starých (nad 80 rokov) lesov plošne nenarušených rubnými ťažbami, v ktorých sa uplatňuje ekologicky šetrný spôsob obhospodarovania (výberkový a účelový hospodársky spôsob), je na ploche viac ako 70% výmery LPF v CHVÚ	Podiel starých (nad 80 rokov) lesov plošne nenarušených rubnými ťažbami, v ktorých sa uplatňuje ekologicky šetrný spôsob obhospodarovania (výberkový a účelový hospodársky spôsob), je na ploche 40-70% výmery LPF v CHVÚ	Podiel starých (nad 80 rokov) lesov plošne nenarušených rubnými ťažbami, v ktorých sa uplatňuje ekologicky šetrný spôsob obhospodarovania (výberkový a účelový hospodársky spôsob), je na ploche menej ako 40% výmery LPF v CHVÚ	
	2.2. Potravný biotop	Podiel vhodných plôch (trvalých trávnych porastov, zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami) a nelesnej drevinovej vegetácie je viac ako 70% výmery PPF v CHVÚ	Podiel vhodných plôch (trvalých trávnych porastov, zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami) a nelesnej drevinovej vegetácie je 40-70% výmery PPF v CHVÚ	Podiel vhodných plôch (trvalých trávnych porastov, zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami) a nelesnej drevinovej vegetácie je menej ako 40% výmery PPF v CHVÚ
	2.3. Biotopy dôležité počas migrácie	Podiel vhodných plôch (trvalých trávnych porastov, zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami) a nelesnej drevinovej vegetácie je viac ako 70% výmery PPF v CHVÚ	Podiel vhodných plôch (trvalých trávnych porastov, zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami) a nelesnej drevinovej vegetácie je 40-70% výmery PPF v CHVÚ	Podiel vhodných plôch (trvalých trávnych porastov, zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami) a nelesnej drevinovej vegetácie je menej ako 40% výmery PPF v CHVÚ
3.1.1. Stupeň nepriameho ohrozenia populácie druhu	V hniezdnom teritóriu nedochádza počas hniezdného obdobia k vyrušovaniu lesohospodárskou činnosťou a/alebo výkonom práva poľovníctva. Podiel hniezdnej populácie zabezpečenej vyhlásením ochranných zón okolo hniezd je viac ako 80%.	V hniezdnom teritóriu dochádza počas hniezdného obdobia ojedinele k vyrušovaniu lesohospodárskou činnosťou a/alebo výkonom práva poľovníctva. Podiel hniezdnej populácie zabezpečenej vyhlásením ochranných zón okolo hniezd je 50-80%.	V hniezdnom teritóriu dochádza počas hniezdného obdobia pravidelne k vyrušovaniu lesohospodárskou činnosťou a/alebo výkonom práva poľovníctva. Podiel hniezdnej populácie zabezpečenej vyhlásením ochranných zón okolo hniezd je menej ako 50%.	

Kritéria hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
	A dobrý	B priemerný	C nepriaznivý
3.1.2. Stupeň priameho ohrozenia populácie druhu	V hniezdnom teritóriu nedochádza počas hniezdného obdobia k priamemu ohrozeniu nelegálnou (napr. odstrelou a otravy) a/alebo inou činnosťou. V potravných teritóriách nedochádza k úhynom živočíchov v dôsledku nevhodného používania chemických prípravkov na ochranu poľnohospodárskych rastlín. Konštrukcie elektrických vedení sú ošetrené zábranami a výstražnými prvkami na vodičoch na ploche 70-100% výmery CHVÚ.	V hniezdnom teritóriu dochádza počas hniezdného obdobia ojedinele k priamemu ohrozeniu nelegálnou (napr. odstrelou a otravy) a/alebo inou činnosťou. V potravných teritóriách ojedinele dochádza k úhynom živočíchov v dôsledku nevhodného používania chemických prípravkov na ochranu poľnohospodárskych rastlín. Konštrukcie elektrických vedení sú ošetrené zábranami a výstražnými prvkami na vodičoch na ploche 40-70% výmery CHVÚ.	V hniezdnom teritóriu dochádza počas hniezdného obdobia pravidelne k priamemu ohrozeniu nelegálnou (napr. odstrelou a otravy) a/alebo inou činnosťou. V potravných teritóriách pravidelne dochádza k úhynom živočíchov v dôsledku nevhodného používania chemických prípravkov na ochranu poľnohospodárskych rastlín. Konštrukcie elektrických vedení sú ošetrené zábranami a výstražnými prvkami na vodičoch na ploche menej ako 40% výmery CHVÚ.
3.2. Stupeň ohrozenia hniezdného biotopu	Podiel lesov plošne narušených rubnými a náhodnými ťažbami je menej ako 20% výmery LPF v CHVÚ	Podiel lesov plošne narušených rubnými a náhodnými ťažbami je 20-40% výmery LPF v CHVÚ	Podiel lesov plošne narušených rubnými a náhodnými ťažbami je viac ako 40% výmery LPF v CHVÚ
3.3. Stupeň ohrozenia potravného a migračného biotopu	Podiel trvalých trávnych porastov (lúky, pasienky), zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami je viac ako 70% výmery PPF v CHVÚ. Podiel ornej pôdy s nevhodnými kultúrami (napr. kukurica, slnečnica, repka) je menej ako 10% výmery PPF v CHVÚ.	Podiel trvalých trávnych porastov (lúky, pasienky), zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy, ornej pôdy s viacročnými krmovinami je 40-70% výmery PPF v CHVÚ. Podiel ornej pôdy s nevhodnými kultúrami (napr. kukurica, slnečnica, repka) je menej ako 20% výmery PPF v CHVÚ.	Podiel trvalých trávnych porastov (lúky, pasienky), zamokrených plôch, zatravnenej ornej pôdy je menej ako 40% výmery PPF v CHVÚ, dochádza k znižovaniu výmery TTP (rozorávaním, sukcesiou). Podiel ornej pôdy s nevhodnými kultúrami (napr. kukurica, slnečnica, repka) je viac ako 30% výmery PPF v CHVÚ.

Vyhodnotenie stavu:

Kritérium		Stav	Váha parametra	Možný počet bodov	Dosiahnutý počet bodov
Populácia	1.1. Veľkosť populácie	1	3	9	3
	1.2. Populačný trend	1	3	9	3
	1.3. Areálový trend	1	3	9	3
	1.4. Produktivita populácie	1	3	9	3
Biotopy	2.1. Hniezdny biotop	1	3	9	3
	2.2. Potravný biotop	3	3	9	9
	2.3. Migračný biotop	3	1	3	3
Ohrozenia	3.1.1. Nepriame ohrozenie populácie druhu	1	3	9	3
	3.1.2. Priame ohrozenie populácie druhu	3	3	9	9
	3.2. Ohrozenie hniezdného biotopu	1	3	9	3
	3.3. Ohrozenie potravného a migračného biotopu	3	2	6	6
Počet bodov spolu:				90	48
Dosiahnutá hodnota (%)				53	

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78%	77–55%	54–33%
		53%

Zhodnotenie

Dosiahnutá hodnota 48 bodov (53%) poukazuje na **nepriaznivý stav** populácie haje červenej v CHVÚ Laborecká vrchovina.

Populačné kritériá po vyhodnotení vykazujú alarmujúce nepriaznivé hodnoty. Vzhľadom na skutočnosť, že hniezdnu populáciu tvoria len 2 - 3 páry, uvedené nepriaznivé hodnoty populačných kritérií neboli eliminované ani uplatňovaním systému vyhlasovania ochranných zón okolo hniezd jednotlivých párov haje červenej, ktorý sa realizuje v CHVÚ Laborecká vrchovina už 18 rokov. Navyiac je potrebné zdôrazniť skutočnosť, že v období rokov 2010 - 2012 nie je známy zistený prípad úspešného hniezdenia haje červenej v CHVÚ.

Kritéria stavu potravných biotopov vykazujú dobré hodnoty, ktoré je potrebné v ďalšom období udržiavať, s čím súvisí vyvíjať aktivity na podporu extenzívneho chovu oviec a hovädzieho dobytku, správne obhospodarovanie kosných lúk a dokončiť ošetrovanie stĺpov 22 kV elektrických vedení v celom CHVÚ. Z hrozieb pre potravné a migračné biotopy zvlášť veľkú pozornosť je potrebné upriamiť na obmedzenie pestovania energetických plodín, záber poľnohospodárskej pôdy výstavbou solárnych elektrární, ale hlavne na výrub nelesnej drevinovej vegetácie za účelom výroby drevnej štiepky, ktorý v posledných rokoch nadobúda neakceptovateľné rozmery!

Nepriaznivý stav hniezdných biotopov haje červenej, zapríčinený intenzívnou a nevhodnou lesohospodárskou činnosťou v posledných 10 rokoch v CHVÚ, len znásobuje už aj tak veľmi kritickú situáciu.

Limitujúcim faktorom spôsobujúcim nepriaznivý stav populácie haje červenej v CHVÚ je však jej samotná izolovanosť s absentujúcou komunikáciou s inými prípadnými zdrojovými populáciami na Slovensku alebo v susedných krajinách, ak neberieme do úvahy veľmi

ojedinele hniezdiace páry v Bukovských vrchoch, Beskydskom predhorí alebo Ondavskej vrchovine. Z pohľadu susediacich krajín Poľska, Ukrajiny, Maďarska a Českej republiky sa najbližšia, relatívne prosperujúca hniezdna populácia haje červenej, nachádza na západnom Slovensku v blízkosti rieky Moravy, ktorá z dôvodu veľkej vzdialenosti predstavujúcou cca 350 – 400 km nemôže poslúžiť ako zdroj emigrantov za účelom posilnenia veľmi oslabenej populácie v CHVÚ Laborecká vrchovina.

V nadväznosti na hore uvedené skutočnosti môžeme konštatovať, že populácia haje červenej v CHVÚ Laborecká vrchovina je na pokraji vyhynutia, preto je nevyhnutné prijať radikálne opatrenia na odvrátenie tohto nepriaznivého stavu.

1.6.3.1.5. Definovanie priaznivého stavu muchárika bielokrkého (*Ficedula albicollis*) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina

Základná charakteristika druhu

Rozšírenie druhu v CHVÚ Laborecká vrchovina:

V lesných porastoch rozšírený na celom území Laboreckej vrchoviny. Najvyššia hustota populácie bola zistená v severnej časti územia v okolí obcí Čertižné, Vladiča, Kalinov, Olšinkov, Palota a okolia Medzilaboriec. V strednej časti územia v okolí obcí Zbojné, Svetlice, Maškovec, Vyšný Hrušov, Zubne a Adidovce dosahovala v roku 2010 hustotu viac ako 15 hniezdných párov na 100 ha hlavných biotopov. V rokoch 2011 a 2012 sa v tejto oblasti populácia stabilizovala na menej ako 5 párov na 100 ha hlavných biotopov. Z výsledkov mapovania sa v CHVÚ Laborecká vrchovina odhaduje hniezdenie 2150 párov tohto druhu na 26854 ha hlavných biotopov.

Hlavné biotopy výskytu: Staršie listnaté a zmiešané lesy s hojným počtom stromov s dutinami.

Definovanie stavu: *Ficedula albicollis*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobry	priemerny	nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota/ veľkosť populácie	Populačná hustota >30 HP/km ² hlavných biotopov, resp. >100 HP/10km ² územia s vhodným biotopom.	Populačná hustota 5-30 HP/km ² hlavných biotopov, resp. 10-100 HP/10km ² územia s vhodným biotopom.	Populačná hustota <5 HP/km ² hlavných biotopov, resp. <10 HP/10km ² územia s vhodným biotopom.
	1.2. Populačný trend	Populácia resp. populačná hustota je progresívna, stúpa o viac ako 20 %.	Populácia resp. populačná hustota je stabilná na úrovni prirodzenej fluktuácie so zmenami +20 %.	Populácia resp. populačná hustota klesá o viac ako 20 %.
	1.3. Veľkosť areálu	Viac ako 70 % kvadrátov DFS.	40–70 % kvadrátov DFS.	Menej ako 40 % kvadrátov DFS.
	1.4. Areálový trend	Areál sa zväčšuje o viac ako 20 %.	Areál je stabilný, mierne zmeny sú v rozsahu +20 %.	Areál sa zmenšuje o viac ako 20 %.
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Staré listnaté alebo zmiešané lesy s prímiesou ihličňanov do 10 % a početným výskytom dutín.	Strednoveké listnaté alebo zmiešané lesy s prímiesou ihličňanov do 50 % a výskytom dutín.	Prevládajú mladé ihličnaté alebo zmiešané lesy s prímiesou ihličňanov >50 %.

Kritériá hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
	A	B	C
	dobrý	priemerný	nepriaznivý
2.2. Potravný biotop	Prevládajú rozvolnené staré listnaté alebo zmiešané lesy s prímiesou ihličňanov do 10 % bez podrastu.	Prevládajú strednoveké listnaté alebo zmiešané lesy s prímiesou ihličňanov do 60 % s riedkym podrastom.	Prevládajú mladé ihličňaté alebo zmiešané lesy s prímiesou ihličňanov >60 % a hustým podrastom.
2.3. Biotop významný počas migrácie	Početné listnaté lesy, ich okraje, brehové porasty a/alebo lužné lesy.	Dostatok listnatých lesov a ich okrajov, sporadické brehové porasty a lužné lesy.	Nedostatok listnatých lesov a ich okrajov, chýbajú brehové porasty a lužné lesy.
ohrozenia	3.1. Populácia	Nie je cielene prenasledovaná ani neúmyselne vyrušovaná.	Nie je cielene prenasledovaná, iba v menšej miere neúmyselne vyrušovaná na hniezdiskách.
	3.2. Biotop	Žiadne narušenie ani likvidácia hlavných biotopov, príp. zvyšovanie ich podielu.	Nevýznamné (<10 %) narušenie a/alebo likvidácia hlavných biotopov (veľkoplošné holoruby, fragmentácia, odstraňovanie dutinových stromov), resp. kompenzácia ich strát.

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	pop. hustota / veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	veľkosť areálu	3	2	6
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	3	3	9
	potravný biotop	2	2	4
	biotop počas zimovania	2	1	2
O	populácia	3	3	9
	biotop	2	1	2
Dosiahnutá hodnota spolu:				48
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				60

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
80%		

Zhodnotenie

Podľa kritérií hodnotenia je priaznivý stav muchárika bielokrkeho v CHVÚ Laborecká vrchovina vyhodnotený ako dobrý.

Pre definovanie priaznivého stavu tohto muchárika v Laboreckej vrchovine boli použité výsledky z mapovania vtákov na tomto území v rokoch 2010 – 2012. Mapovanie prebiehalo na bodových transektoch situovaných v starších lesných porastoch s prevahou buka. Kritériá pre definovanie priaznivého stavu muchárika bielokrkeho v CHVÚ Laborecká vrchovina boli použité z definovania priaznivého stavu tohto muchárika pre územie Slovenska.

1.6.3.1.6. *Definovanie priaznivého stavu strakoša obyčajného (Lanius collurio) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina*

Základná charakteristika druhu

Rozšírenie v CHVÚ Laborecká vrchovina: strakoš obyčajný je rozšírený plošne v celom CHVÚ v poľnohospodársky využívanej krajine od nižších polôh až do podhorských oblastí s nerovnomerným zastúpením v závislosti na druhoch pozemkov a intenzite ich obrábania. V nížinných častiach CHVÚ s vyšším podielom ornej pôdy využíva ako vhodné biotopy okraje líniových stavieb (železnica, cesty), okolo ktorých nachádza vhodné hniezdne podmienky v krovinových formáciách, hlavne trnky a sprievodnej krovitej zelene. V týchto lokalitách zároveň boli evidované nižšie populačné hustoty. V Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina sa odhaduje výskyt 3 500 párov. Mapovaním na transektoch sa potvrdil výskyt cca 3000 párov ako priemer za 3 roky s kolísavým trendom ± 230 párov strakoša obyčajného v jednotlivých rokoch.

Hustota populácie závisí od typu biotopov a intenzity využívania. Priemerná hustota v CHVÚ Laborecká vrchovina predstavuje 11,86 HP/km². Najvyššia hustota bola zistená v oblasti s extenzívne využívanou poľnohospodárskou krajinou s vyšším zastúpením rozptýlených krovín na ploche (trnka, ruža šípová, hloh) napr.: Sukov – Roškovce 43 HP/km², Radvaň nad Laborcom – Krivá Oľka 40 HP/km², Oľka – Repejov 33 HP/km², naopak najnižšia hustota bola zmapovaná v častiach CHVÚ s vyšším podielom ornej pôdy a nízkym výskytom hniezdných možností: Papín – Zubné 3 HP/km², Adidovce – Zubné 2 HP/km².

Hlavné biotopy výskytu: polootevorené až otvorené nelesné biotopy s výskytom väčších krovinových formácií s trnitými krami a solitérmi stromov v teplejších a suchších polohách nížin, pahorkatín a podhorských oblastí, často extenzívne obhospodarované, zarastajúce pasienky, lúky, krovité medze, remízky a okraje redších listnatých lesov

Definovanie stavu: *Lanius collurio*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
populácia	1.1. Veľkosť populácie / populačná hustota	>50 HP/km ² vhodných biotopov	20-50 HP/km ² vhodných biotopov	<20 HP/km ² vhodných biotopov

Kritériá hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV	
	A	B	C	
	dobrý	priemerný	nepriaznivý	
1.2. Populačný trend	Stúpajúci za obdobie 5 rokov o vyše 20%	Stabilný alebo oscilujúci do $\pm 20\%$ za obdobie 5 rokov	Klesajúci o vyše 20% za obdobie 5 rokov	
1.3. Veľkosť areálu	30% výmery CHVÚ Laborecká vrchovina (výmera PPF)	20-30% výmery CHVÚ Laborecká vrchovina (výmera PPF)	Menej ako 20% výmery CHVÚ Laborecká vrchovina (výmera PPF)	
1.4. Areálový trend	Areál sa zväčšuje o viac ako 1% za 5 rokov	Areál je stabilný, mierne zmeny v rozsahu $\pm 1\%$ za 5 rokov	Areál sa znižuje o viac ako 1% za 5 rokov	
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Väčšie krovité formácie, extenzívne pasienky a lúky s dostatkom trnitých krov na viac ako 50% výmery PPF v CHVÚ	Menšie krovité formácie, extenzívne pasienky a lúky s menšou ponukou krov, okraje lesov, remízky, medze na 30-50% výmery PPF v CHVÚ	Intenzívne poľnohospodársky a lesnícky využívané plochy, intenzívna chemizácia menej ako 30% výmery PPF v CHVÚ
	2.2. Potravný biotop	Trávnatá vegetácia na vhodných biotopoch s dostatkom trnitých krov bez chemizácie	Trávnatá vegetácia na vhodných biotopoch s malou mierou chemizácie	Intenzívne kosené, pasené a chemicky ošetrované plochy
ohrozenie	3.1. Biotop	Hniezdny biotop na lokalitách nie je ohrozený nevhodnými ľudskými činnosťami (ani zanechaním vhodných aktivít)	Intenzívne poľnohospodárske práce a pozemkové úpravy narušujú menej ako 20% vhodných biotopov	Intenzívne poľnohospodárske práce a pozemkové úpravy narušujú viac ako 20% vhodných biotopov

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie/pop. hustota	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	veľkosť areálu	2	2	4
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný biotop	3	2	6
O	biotop	2	3	6
Dosiahnutá hodnota spolu:				38
Maximálna možná hodnota (\sum váh x 3):				54

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	70	

Zhodnotenie

Na základe výsledkov hodnotenia strakoša obyčajného v CHVÚ Laborecká vrchovina môžeme jeho terajší stav vyhodnotiť ako priemerný v hornej hranici percentuálneho rozsahu s nerovnomerným plošným zastúpením na území CHVÚ s dostatočným množstvom potravných a hniezdných biotopov. Nevhodnými pozemkovými úpravami a plošným čistením lúk a pasienkov až na hranicu LPF bude dochádzať k znižovaniu vhodných hniezdných biotopov a následnému poklesu populácie.

1.6.3.1.7. *Definovanie priaznivého stavu muchárika malého (Ficedula parva) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina*

Základná charakteristika druhu

Rozšírenie druhu v CHVÚ Laborecká vrchovina:

V lesných porastoch rozšírený ostrovčekovito na celom území. Najvyššia početnosť bola zistená v južnej časti Laboreckej vrchoviny z okolia obcí Maškovce, Vyšný Hrušov a Adidovce, na severe Vydraň, Kalinov, Svetlice a ďalej hlavne v lesoch pri Sukove, Hostoviciach a Čabinách, kde na plochu 10ha bolo zistených viac ako 5 spievajúcich samcov. Na základe výsledkov mapovania sa v území Laboreckej vrchoviny odhaduje hniezdenie 1500 párov tohto druhu na 26854 ha hlavných biotopov.

Hlavné biotopy výskytu: Staršie a štruktúrne rozmanité listnaté a zmiešané lesy s dominanciou alebo aspoň výraznejšou prímiesou buka. Najvyššia početnosť spievajúcich samcov bola zistená práve v starých bukových porastoch, no v niektorých vhodných biotopoch zistený nebol.

Definovanie stavu: *Ficedula parva*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota/veľkosť populácie	Populačná hustota >10 HP/km ² hlavných biotopov, resp. >50 HP/10km ² územia s vhodným biotopom.	Populačná hustota 1-10 HP/km ² hlavných biotopov, resp. 1-50 HP/10km ² územia s vhodným biotopom.	Populačná hustota <1 HP/km ² hlavných biotopov, resp. <1 HP/10km ² územia s vhodným biotopom.
	1.2. Populačný trend	Populácia resp. populačná hustota je progresívna, stúpa o viac ako 20 %.	Populácia resp. populačná hustota je stabilná na úrovni prirodzenej fluktuácie so zmenami ±20 %.	Populácia resp. populačná hustota klesá o viac ako 20 %.
	1.4. Areálový trend	Areál sa zväčšuje o viac ako 20 %.	Areál je stabilný, mierne zmeny sú v rozsahu ±20 %.	Areál sa zmenšuje o viac ako 20 %.

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Staré, štruktúrne rozmanité listnaté alebo zmiešané lesy s prevahou buka do 1000 m n. m.	Prevládajú listnaté alebo zmiešané porasty s prímiesou buka vo fáze kmeňovín do 1000 m n. m.	Prevládajú mladé porasty alebo porasty bez primiešania buka lesného.
	2.2. Potravný biotop	Prevládajú rozvolnené staré bukové porasty alebo zmiešané porasty s prevahou buka lesného do 1000 m n. m.	Prevládajú bukové porasty alebo zmiešané porasty s prevahou buka lesného do 1000 m n. m. vo fáze kmeňovín.	Prevládajú mladé porasty alebo porasty bez primiešania buka lesného.
	2.3. Biotop významný počas migrácie	Dostatok listnatých lesov	Obmedzený výskyt listnatých lesov	Nedostatok listnatých lesov
ohrozenia	3.1. Populácia	Nie je cielene prenasledovaná ani neúmyselne vyrušovaná.	Nie je cielene prenasledovaná, iba v menšej miere neúmyselne vyrušovaná na hniezdiskách.	Nie je cielene prenasledovaná, ale vo väčšej miere vyrušovaná a ohrozená zmenou obhospodarovania.
	3.2. Biotop	Žiadne narušenie ani likvidácia hlavných biotopov, príp. zvyšovanie ich podielu.	Nevýznamné (<10 %) narušenie a/alebo likvidácia hlavných biotopov (veľkoplošné holoruby, fragmentácia, odstraňovanie dutinových stromov a buka), resp. kompenzácia ich strát.	Narušenie a/alebo likvidácia hlavných biotopov na rozlohe >10 %.

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	pop. hustota / veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	veľkosť areálu		2	
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	3	3	9
	potravný biotop	3	2	6
	biotop počas zimovania	3	1	3
O	populácia	3	3	9
	biotop	2	1	2
Dosiahnutá hodnota spolu:				45
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				60

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	75%	

Zhodnotenie

Podľa kritérií hodnotenia je priaznivý stav muchárika malého v CHVÚ Laborecká vrchovina vyhodnotený ako priemerný.

Pre definovanie priaznivého stavu tohto muchárika v CHVÚ Laborecká vrchovina boli použité výsledky z mapovania vtákov na území Laboreckej vrchoviny v rokoch 2010 – 2012.

Mapovanie prebiehalo na bodových transektoch situovaných v starších lesných porastoch.

Kritériá hodnotenia pre definovanie priaznivého stavu boli použité z definovaného stavu muchárika malého pre územie Slovenska.

1.6.3.1.8. *Definovanie priaznivého stavu penice jarabej (Sylvia nisoria) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina*

Základná charakteristika druhu

Rozšírenie v CHVÚ Laborecká vrchovina: rozšírená v poľnohospodárskej krajine na celom území CHVÚ na vhodných hniezdnych biotopoch. Hniezdny výskyt bol zistený na 30% územia CHVÚ.

Početnosť populácie: V Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina sa odhaduje výskyt 1200 hniezdiacich párov, čo predstavuje 8 % slovenskej hniezdnej populácie druhu (15 000 a viac hniezdnych párov- Rybanič et al. 2004). Populačný trend za 10 rokov: nárast o viac ako 20%, čo zrejme súvisí s neobhospodarovaním a následne zarastaním trvalých trávnych porastov.

Hustota populácie a rozptyl jedincov: Priemerná hustota populácie na mapovaných bodových transektoch je 3,7 páru/100ha. Rozptyl jedincov v území je mozaikovitý, významne závislý od vhodnosti biotopov a intenzity využívania človekom. Najvyššie hustoty boli zistené v oblastiach s mozaikovitou extenzívne využívanou poľnohospodárskou krajinou.

Biotop: Predovšetkým extenzívne využívané trvalé trávne porasty v poľnohospodárskej krajine s rôznymi formáciami trnitých krovísk, hlavne s druhmi ruža šípková, hloh a trnka na zarastajúcich suchých lúkach a pasienkoch na južne orientovaných stráňach situovaných na okrajoch pohoria, krovité medze, remízky i kroviny popri cestách v otvorenej krajine.

Definovanie stavu: *Sylvia nisoria*

Kritériá hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV	
	A	B	C	
	dobrý	priemerný	nepriaznivý	
populácia	1.1. Populačná hustota/veľkosť populácie	populačná hustota >10 HP/1 km ² vhodných biotopov	populačná hustota 2–10 HP/1 km ² vhodných biotopov	populačná hustota <2 HP/1 km ² vhodných biotopov
	1.2. Populačný trend	Stúpa o viac ako 20 %	Stabilný alebo mierne stúpa (do 20 %)	Klesá
	1.3. Veľkosť areálu	Viac ako 30 % výmery CHVÚ	20–30 % výmery CHVÚ	Menej ako 20 % výmery CHVÚ
	1.4. Areálový trend	Areál sa zväčšuje o viac ako 20 %	Areál je stabilný, mierne zmeny v rozsahu +20 %	Areál sa znižuje o viac ako 20 %

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Extenzívne využívané trávnaté plochy s trnitými kroviskami v otvorenej poľnohospodárskej krajine tvoria viac ako 20 % výmery CHVÚ	Extenzívne využívané trávnaté plochy s trnitými kroviskami v otvorenej poľnohospodárskej krajine tvoria minimálne 10-20 % výmery CHVÚ	Extenzívne využívané trávnaté plochy s trnitými kroviskami v otvorenej poľnohospodárskej tvoria menej ako 10 % výmery CHVÚ
	2.2. Potravný biotop	Trávnatá vegetácia na vhodných biotopoch s dostatkom trnitých krov, bez chemizácie	Trávnatá vegetácia na vhodných biotopoch s dostatkom trnistých krov s malou mierou chemizácie	Trávnatá vegetácia na vhodných biotopoch s dostatkom trnistých krov je intenzívne chemicky ošetrovaná
ohrozenia	3.1. Biotop	Hniezdny biotop na lokalitách nie je ohrozený likvidáciou krovísk a zalesňovaním	Intenzívne poľnohospodárske práce a pozemkové úpravy narušujú menej ako 10 % vhodných biotopov	Intenzívne poľnohospodárske práce a pozemkové úpravy narušujú viac ako 10 % vhodných biotopov

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	pop. hustota / veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	3	3	9
	veľkosť areálu	2	2	4
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	3	3	9
	potravný biotop	2	2	4
O	biotop	2	1	2
Dosiahnutá hodnota spolu:				38
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				48

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
79,2 %		

Zhodnotenie

Na základe zadefinovaných kritérií v celkovom hodnotení je druh penica jarabá (*Sylvia nisoria*) v území CHVÚ Laborecká vrchovina v stave A - priaznivom dobrom, s hodnotou 79, 2 % maximálnej možnej bodovej hodnoty stavu.

1.6.3.1.9. Definovanie priaznivého stavu jariabka hôrneho (*Bonasa bonasia*) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina

Základná charakteristika druhu

Rozšírenie v CHVÚ Laborecká vrchovina: V lesných porastoch rozšírený celoplošne. Ostrovčekovite sa vyskytuje aj na zarastajúcich pasienkoch s hojne zastúpenou lieskou, brezou, vrbou rakytou, osikou a mladou bučinou, susediacich s lesnými porastmi. Výskyt bol zistený od 250 do 900 m n. m.

Početnosť populácie: V chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina sa odhaduje výskyt 880 hniezdiacich párov, čo predstavuje 22 % slovenskej hniezdnej populácie druhu (3 000- 5 000 Danko et al. 2002). CHVÚ Laborecká vrchovina je jedným z 5 najvýznamnejších území druhu na Slovensku. Populačný trend v období 10 rokov: stúpajúci o viac ako 20 %

Hustota populácie a rozptyl jedincov: Priemerná hustota populácie na mapovaných bodových transektoch je 1,4 páru/100 ha. Rozptyl jedincov v lesných porastoch je celoplošný, závislý od vhodnosti biotopov. Lesnou hospodárskou činnosťou a tým aj rozpracovaním porastov sa pre jariabka vytvárajú vhodné stanovištné podmienky - vertikálne výrazne diferencované lesné porasty.

Biotop: Biotopom sú listnaté i zmiešané lesy s rôznorodou vekovo-druhovo-priestorovou štruktúrou v lokalitách výskytu, v stredných a vyšších horských polohách (od 250 do 900 m n. m.). V lesných porastoch sa zdržiava na presvetlených miestach, rúbaniskách a zarastajúcich lesných lúkach, vždy s prítomnosťou liesky a brezy, ako aj rôznych bobuľonosných kríkov. Optimálny biotop predstavujú stanovištia prírodných lesov v štádiu rozpadu, ako aj mozaika umelo rozpracovaných lesných porastov, kde sa striedajú všetky vekové stupne. Vyskytuje sa aj na zarastajúcich pasienkoch s hojne zastúpenou lieskou, brezou, jelšou, vrbou rakytou, osikou a mladou bučinou.

Definovanie stavu: *Bonasa bonasia*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
populácia	1.1. Veľkosť populácie/populačná hustota	Populačná hustota viac ako 0,5 páru/10 ha vertikálne výrazne diferencovaných lesných porastov	Populačná hustota 0,2–0,3 páru/10 ha vertikálne výrazne diferencovaných lesných porastov	Populačná hustota (na väčších územiach) menej ako 0,2 párov/10 ha vertikálne výrazne diferencovaných lesných porastov
	1.2. Populačný trend za 10 rokov	Populácia stúpla o viac ako 20 %	Populácia je stabilná alebo s miernymi výkyvmi (do 20 %)	Pokles populácie o viac ako 20 %
	1.3. Areálový trend za 10 rokov	Areál sa zväčšuje o viac ako 20 %	Areál je stabilný, prípadne oscilácia (do 20 %)	Areál sa znižuje o viac ako 10 %
biotop	2.1. Hniezdny a potravný biotop	Lesné porasty s vhodnou vekovo-druhovo-priestorovou štruktúrou v lokalitách výskytu sú celistvé a presahujú 50 ha	Lesné porasty s vhodnou vekovo-druhovo-priestorovou štruktúrou v lokalitách výskytu sú celistvé na ploche 25- 50 ha	Lesné porasty s vhodnou vekovo-druhovo-priestorovou štruktúrou v lokalitách výskytu nie sú celistvé a nepresahujú 25 ha

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
ohrozenia	3.1. Hniezdny a potravný biotop	Viac ako 90 % hniezdných a potravných biotopov ostáva do budúceho roka bez negatívnej zmeny (zmeny rôznorodosti vekovo-druhovo-priestorovej štruktúry drevín)	75-90 % hniezdných a potravných biotopov ostáva do budúceho roka bez negatívnej zmeny (zmeny rôznorodosti vekovo-druhovo-priestorovej štruktúry drevín)	Menej ako 75 % hniezdných a potravných biotopov ostáva do budúceho roka bez negatívnej zmeny (zmeny rôznorodosti vekovo-druhovo-priestorovej štruktúry drevín)

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie	1	3	3
	populačný trend	3	3	9
	areálový trend	2	3	6
B	hniezdny a potravný biotop	3	3	9
O	hniezdny a potravný biotop	2	3	6
Dosiahnutá hodnota spolu:				33
Maximálna možná hodnota ($\sum \text{váh} \times 3$):				45

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	73,3 %	

Zhodnotenie

Na základe zadaných kritérií v celkovom hodnotení je druh jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*) v území CHVÚ Laborecká vrchovina v stave B - priaznivom priemernom, s hodnotou 73,3 % maximálnej možnej bodovej hodnoty stavu.

1.6.3.1.10. *Definovanie priaznivého stavu chrapkáča poľného (Crex crex) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina*

Základná charakteristika druhu

Rozšírenie v CHVÚ Laborecká vrchovina: Chrapkáč poľný v CHVÚ je rozšírený prevažne v alúviách riek Laborca, Cirochy, Chotčianky, Ladomírky a ich prítokov na poľnohospodárskej pôde využívanej prevažne extenzívne. Lokality s výskytom chrapkáča sa nachádzajú v rozpätí nadmorských výšiek od 170 (alúvium Cirochy, Udavy, Laborca) až po 600 m (lokalita Chvastejov k.ú. Habura, resp. Krentov k.ú. Čertižné).

V Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina sa odhaduje výskyt 350 volajúcich samcov, čo predstavuje 7 % slovenskej hniezdnej populácie druhu a je jedným z najvýznamnejších území tohto druhu na Slovensku.

Hustota populácie je v území rozdielna a závisí od vhodnosti biotopu, intenzity využívania poľnohospodárskych pozemkov, hniezdných a potravných možností. Priemerná hustota predstavuje 2,2 volajúcich samcov/100 ha. Najvyššia hustota bola zistená na mapovaných líniah v k.ú. Parihuzovce (4-8 volajúcich samcov/100 ha), Palota (1-8 volajúcich samcov/100 ha). Rozptyl volajúcich samcov v mapovaných územiach CHVÚ možno hodnotiť ako nepravidelný, viažuci sa hlavne na vhodný hniezdny a potravný biotop.

Hlavné biotopy výskytu: extenzívne využívané trávnaté porasty v otvorenej krajine vyššie ako 20 cm, prevažne mezofilné s prítomnosťou mokrín, pramenišť, s drobnou mozaikovitou krajinnou štruktúrou využívanou ako refúgia po pokosení lúk, v nižších polohách s prevahou ornej pôdy hustosiaté obilniny, viacročné krmoviny. V poslednom období zaznamenaný aj na úhoroch s ruderálnymi spoločenstvami mrkvovitých a nitrofilných rastlín s rozptýlenými krovínami.

Definovanie stavu: *Crex crex*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
populácia	1.1. Veľkosť populácie / populačná hustota	Odhad populácie v CHVÚ Laborecká vrchovina nad 350 volajúcich samcov	Odhad populácie v CHVÚ Laborecká vrchovina 175-350 volajúcich samcov	Odhad populácie v CHVÚ Laborecká vrchovina pod 175 volajúcich samcov
	1.2. Populačný trend	Populácia stúpla za 5 rokov o viac ako 20%	Populácia je za 5 rokov stabilná alebo s miernymi výkyvmi do $\pm 20\%$	Pokles populácie o θ viac ako 20% za 5 rokov
	1.3. Areál	Areál druhu zaberá viac ako 75% územia CHVÚ Laborecká vrchovina	Areál druhu zaberá 50-75% územia CHVÚ Laborecká vrchovina	Areál druhu zaberá menej ako 50% územia CHVÚ Laborecká vrchovina
	1.4. Areálový trend	Hniezdny a potravný biotop druhu sa zväčšuje o viac ako 10% (alebo areál je stabilný a druh pokrýva všetky potenciálne a pôvodne biotopy)	Hniezdny a potravný biotop druhu je stabilný, prípadne mierny nárast /do 10%/ a všetky potenciálne biotopy nie sú obsadené	Hniezdny a potravný biotop druhu sa znižuje o viac ako 10%
biotop	2.1. Hniezdny a potravný biotop	Výmera TTP rastie do 1 % plochy za 5 rokov	Výmera TTP je stabilná	Výmera TTP klesá viac ako 1 % plochy za 5 rokov
		Extenzívne kosné lúky* ¹ zaberajú viac ako 50 % všetkých TTP	Extenzívne kosné lúky* ¹ zaberajú 25-50 % všetkých TTP	Extenzívne kosné lúky* ¹ zaberajú menej ako 25 % všetkých TTP
		Úhory zaberajú viac ako 10% celkovej výmery PPF	Úhory zaberajú 5-10% celkovej výmery PPF	Úhory zaberajú do 5% celkovej výmery PPF

Kritériá hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV	
	A	B	C	
	dobrý	priemerný	nepriaznivý	
	Chemické látky a umelé hnojivá sa nepoužívajú na viac ako 75% všetkých TTP	Chemické látky a umelé hnojivá sa nepoužívajú na 50-75% všetkých TTP	Chemické látky a umelé hnojivá sa nepoužívajú na menej ako 50% všetkých TTP.	
2.2. Biotopy dôležité počas migrácie	Jarná bylinná vegetácia je rovnomerne zastúpená v dostatočnej ploche (viac ako 5% PPF)	Jarná bylinná vegetácia je nerovnomerne zastúpená v nedostatočnej miere (pokrýva 2- 5% PPF)	Jarná bylinná vegetácia je ojedinelá alebo chýba	
	Minimálne 10 % TTP ostáva nevykosenej do 31.9.	5- 10 % TTP ostáva nevykosenej do 31.9.	Menej ako 5% TTP ostáva nevykosenej do 31.9.	
ohrozenia	3.1. Priame ohrozenie druhu (prenasledovanie, vyrušovanie)	Viac ako 75% lokalít je v čase hniezdenia (15.5. –až 1.8.) bez agrotechnických a iných negatívnych zásahov* ²	50-75% lokalít je v čase hniezdenia (15.5. –až 1.8.) bez agrotechnických a iných negatívnych zásahov* ²	Menej ako 50% lokalít je v čase hniezdenia bez agrotechnických a iných negatívnych zásahov* ² ,
		Viac ako 75 % lokalít je kosených od stredu	50-75 % lokalít je kosených od stredu	Menej ako 50% lokalít je kosených od stredu
	3.2. Deštrukcia hniezdných a potravných biotopov	Viac ako 90% lokalít ostáva do budúceho roka bez negatívnej zmeny užívania* ³	75 až 90% lokalít ostáva do budúceho roka bez negatívnej zmeny užívania * ³	Menej ako 75% lokalít ostáva do budúceho roka bez negatívnej zmeny užívania* ³

*¹ Extenzívne kosné lúky – poloprirodzené a prirodzené trávnaté porasty, kosené 1krát ročne

*² Najmä kosenie, intenzívna pastva, mulčovanie, hnojenie a iná činnosť ktorá by mohla spôsobiť priame usmrtenie mláďat alebo dospelých jedincov

*³ Najmä premena na ornú pôdu, zalesnenie, zastavanie, zmena intenzity využívania, intenzívna pastva a iné zmeny, ktoré by mohli spôsobiť zánik biotopu

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav *	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie	3	3	9
	populačný trend	2	3	6
	areál	1	2	2
	areálový trend	3	2	6
B	hniezdný a potravný biotop	3	2	6
		2	3	6
		2	3	6
		2	1	2
	biotopy počas migrácie	3	2	6
		2	2	4

Kritérium		Stav *	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
O	priame ohrozenia	2	3	6
		1	2	2
	deštrukcia hniez. a potr. biotopov	3	3	9
Dosiahnutá hodnota spolu:				70
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				93

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33%
	75	

Zhodnotenie

Na základe výsledkov mapovania a nasledovného vyhodnotenia môžeme terajší stav chrapkáča poľného v CHVÚ Laborecká vrchovina hodnotiť ako priemerný, inklinujúci k hornej hranici daného percentuálneho rozsahu. Perspektívne, pri dodržiavaní manažmentových opatrení a vhodných komunikačných aktivít s dotknutými subjektami je predpoklad zvýšenia populácie tohto druhu v CHVÚ Laborecká vrchovina.

1.6.3.1.11. *Definovanie priaznivého stavu tesára čierneho (Dryocopus martius) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina*

Základná charakteristika druhu

Rozšírenie v CHVÚ Laborecká vrchovina: V lesných porastoch rozšírený celoplošne.

Početnosť populácie: V chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina sa odhaduje výskyt 295 hniezdiacich párov, čo predstavuje 5,4 % slovenskej hniezdnej populácie druhu (5500+ Rybanič et al. 2002). Populačný trend: populačná hustota v období 5 rokov je stabilná na úrovni prirodzenej fluktuácie so zmenami ± 20 %.

Hustota populácie a rozptyl jedincov: Priemerná hustota populácie na mapovaných bodových transektoch je 1,1 páru/100 ha. Rozptyl jedincov v lesných porastoch je celoplošný, závislý od vhodnosti biotopov.

Biotop: Staršie listnaté lesy (hlavne bukové porasty) a jedľovo-bukové porasty s prítomnosťou odumierajúcich, odumretých a ležiacich hnijúcich stromov.

Definovanie stavu: **Dryocopus martius**

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota/veľkosť populácie	Populačná hustota >0,5 HP/km ² starších bukových porastov	Populačná hustota 0,3-0,5 HP/km ² starších bukových porastov	Populačná hustota <0,3 HP/km ² starších bukových porastov
	1.2. Populačný trend	Populácia resp. populačná hustota je progresívna, stúpa za obdobie 5 rokov o viac ako 20 %.	Populácia resp. populačná hustota je za obdobie 5 rokov stabilná na úrovni prirodzenej fluktuácie so zmenami +20 %.	Populácia resp. populačná hustota za obdobie 5 rokov klesá o viac ako 20 %
	1.3. Veľkosť areálu	Viac ako 60 % výmery CHVÚ Laborecká vrchovina	40–60 % výmery CHVÚ Laborecká vrchovina	Menej ako 40 % výmery CHVÚ Laborecká vrchovina
	1.4. Areálový trend	Výmera starých bukových porastov sa zväčšuje o viac ako 20 %.	Výmera starých bukových porastov je stabilná, mierne zmeny sú v rozsahu +20 %.	Výmera starých bukových porastov sa znižuje o viac ako 20 %.
biotop	2.1. Hniezdny a potravný biotop	Enklávy bukových alebo jedľovo-bukových porastov o ploche viac ako 300 ha s viac ako 20% zastúpením stromov vo veku nad 100 rokov a priemernou hmotou odumierajúceho a odumretého dreva nad 30 m ³ /ha, bez lesohospodárskej činnosti, alebo s lesohospodárskou činnosťou s ponechaním skupín stromov, odumierajúceho a odumretého dreva.	Enklávy bukových alebo jedľovo-bukových porastov o ploche viac ako 300 ha s viac ako 20% zastúpením stromov vo veku nad 90 rokov a priemernou hmotou odumierajúceho a odumretého dreva nad 20 m ³ /ha, bez lesohospodárskej činnosti, alebo s lesohospodárskou činnosťou s ponechaním skupín stromov, odumierajúceho a odumretého dreva.	Enklávy bukových alebo jedľovo-bukových porastov o ploche menej ako 150 ha s menej ako 20% zastúpením stromov vo veku nad 80 rokov a priemernou hmotou odumierajúceho a odumretého dreva pod 10 m ³ /ha, bez lesohospodárskej činnosti, alebo s lesohospodárskou činnosťou s ponechaním skupín stromov, odumierajúceho a odumretého dreva.

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
ohrozenia	3.1. Biotop	Bez likvidácie hlavných biotopov, bez veľkoplošných holorubov, len ojedinelá fragmentácia hlavných biotopov, ponechanie odumierajúcich a odumretých stromov	Nevýznamné narušenie a likvidácia hlavných biotopov (na rozlohe <10 %) veľkoplošnými holorubmi, len ojedinelá fragmentácia hlavných biotopov, ponechanie odumierajúcich a odumretých stromov	Narušenie a likvidácia hlavných biotopov na rozlohe >10 % veľkoplošnými holorubmi, fragmentáciou, odstraňovaním odumierajúcich a odumretých stromov, výrub dreva v hniezdnom období, likvidácia mravenísk

Celkové vyhodnotenie stavu

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	pop. hustota / veľkosť populácie	3	3	9
	populačný trend	2	3	6
	veľkosť areálu	2	2	4
	areálový trend	2	2	4
B	Hniezdny a potravný biotop	1	3	3
O	biotop	2	1	2
Dosiahnutá hodnota spolu:				28
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				42

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	67 %	

Zhodnotenie

Na základe zadaných kritérií v celkovom hodnotení je druh tesár čierny (*Dryocopus martius*) v území CHVÚ Laborecká vrchovina v stave B - priaznivom priemernom, s hodnotou 66,7 % maximálnej možnej bodovej hodnoty stavu.

1.6.3.1.12. Definovanie priaznivého stavu d'atľa bielochrbtého (*Dendrocopos leucotos*) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina

Základná charakteristika druhu

Rozšírenie v CHVÚ Laborecká vrchovina: V lesných porastoch rozšírený celoplošne.
Početnosť populácie: V chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina sa odhaduje výskyt 300 hniezdiacich párov, čo predstavuje 7,05 % slovenskej hniezdnej populácie druhu (4250+ Rybanič et al. 2004). CHVÚ Laborecká vrchovina je jedným z 5 najvýznamnejších

území druhu na Slovensku. Populačný trend: populačná hustota v období 10 rokov je progresívna, stúpa o viac ako 20 %, čo však môže byť zapríčinené lepším poznaním územia.

Hustota populácie a rozptyl jedincov: Priemerná hustota populácie na mapovaných bodových transektoch je 1,1 páru/100 ha. Rozptyl jedincov v lesných porastoch je celoplošný, závislý od vhodnosti biotopov.

Biotop: Staršie listnaté lesy (hlavne bukové porasty), jedľovo-bukové, menej dubovo-bukové porasty s prítomnosťou odumierajúcich, odumretých a ležiacich hnijúcich stromov.

Definovanie stavu: *Dendrocopos leucotos*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota/veľkosť populácie	Populačná hustota >0,5 HP/km ² starších bukových porastov	Populačná hustota 0,1-0,5 HP/km ² starších bukových porastov	Populačná hustota <0,1 HP/km ² starších bukových porastov
	1.2. Populačný trend	Populácia resp. populačná hustota je progresívna, stúpa o viac ako 20 %.	Populácia resp. populačná hustota je stabilná na úrovni prirodzenej fluktuácie so zmenami +20 %.	Populácia resp. populačná hustota klesá o viac ako 20 %
	1.3. Veľkosť areálu	Viac ako 80 % výmery lesného podného fondu CHVÚ Laborecká vrchovina	60–80 % výmery lesného podného fondu CHVÚ Laborecká vrchovina	Menej ako 60 % výmery lesného podného fondu CHVÚ Laborecká vrchovina
	1.4. Areálový trend	Výmera starých bukových porastov sa zväčšuje o viac ako 20 %.	Výmera starých bukových porastov je stabilná, mierne zmeny sú v rozsahu +20 %.	Výmera starých bukových porastov sa znižuje o viac ako 20 %.
biotop	2.1. Hniezdny a potravný biotop	Minimálne 100 ha kompaktného bukového lesného porastu na jedno teritórium so značným podielom (viac ako 75 %) stromov starších ako 70 rokov s množstvom odumierajúcich, odumretých a ležiacich hnijúcich stromov (50 m ³ /ha) bez hospodárskych zásahov za posledných 20 rokov	50- 100 ha bukového lesného porastu na jedno teritórium so značným podielom (50- 75%) stromov starších ako 70 rokov s množstvom odumierajúcich, odumretých a ležiacich hnijúcich stromov (30-50 m ³ /ha) bez hospodárskych zásahov za posledných 15 rokov	Menej ako 50 ha bukového lesného porastu na jedno teritórium s podielom (10- 50 %) stromov starších ako 70 rokov s množstvom odumierajúcich, odumretých a ležiacich hnijúcich stromov (10-30 m ³ /ha) bez hospodárskych zásahov za posledných 10 rokov

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
ohrozenia	3.1. Biotop	Bez veľkoplošných holorubov, len ojedinelá fragmentácia hlavných biotopov, ponechanie odumierajúcich a odumretých stromov	Takmer žiadne (<10 %) veľkoplošné holoruby, len ojedinelá fragmentácia hlavných biotopov, ponechanie odumierajúcich a odumretých stromov	Fragmentácia, veľkoplošné holoruby a odstraňovanie odumierajúcich a odumretých stromov na >10 % hlavných biotopov

Celkové vyhodnotenie stavu

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	pop. hustota / veľkosť populácie	3	3	9
	populačný trend	3	3	9
	veľkosť areálu	1	2	2
	areálový trend	2	2	4
B	Hniezdny a potravný biotop	2	3	6
O	biotop	1	1	1
Dosiahnutá hodnota spolu:				31
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				42

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	74 %	

Zhodnotenie

Na základe zadefinovaných kritérií v celkovom hodnotení je druh ďateľ bielochrbtý (*Dendrocopos leucotos*) v území CHVÚ Laborecká vrchovina v stave B - priaznivom priemernom, s hodnotou 74,0 % maximálnej možnej bodovej hodnoty stavu.

1.6.3.1.13. Definovanie priaznivého stavu žlny sivej (*Picus canus*) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina

Základná charakteristika druhu

Rozšírenie v CHVÚ Laborecká vrchovina: V lesných porastoch rozšírený celoplošne. Mimo hniezdnu sezónu sa vyskytuje aj v otvorených nelesných biotopoch s výskytom mravenísk.

Početnosť populácie: V chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina sa odhaduje výskyt 255 hniezdiacich párov, čo predstavuje 7,5 % slovenskej hniezdnej populácie druhu

(3400+ Rybanič et al. 2004). Populačný trend: populačná hustota je progresívna, stúpa za posledných 10 rokov o viac ako 20 % (príčinou môže byť aj dôsledok lepšieho poznania)

Hustota populácie a rozptyl jedincov: Priemerná hustota populácie na mapovaných bodových transektoch je 0,95 páru/100 ha. Rozptyl jedincov v lesných porastoch je celoplošný, závislý od vhodnosti biotopov.

Biotop: Staršie listnaté lesy (hlavne bukové porasty) s redším zápojom a prítomnosťou odumierajúcich a odumretých stromov, v blízkosti otvorených priestorov a nelesných plôch bohatých na výskyt mravenísk.

Definovanie stavu: *Picus canus*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota/veľkosť populácie	populačná hustota >0,5 HP/ km ² starších bukových porastov	populačná hustota 0,1-0,5 HP/ km ² starších bukových porastov	populačná hustota <0,1 HP/ km ² starších bukových porastov
	1.2. Populačný trend	Populácia resp. populačná hustota je progresívna, stúpa o viac ako 20 % za obdobie 5 rokov.	Populácia resp. populačná hustota je za obdobie 5 rokov stabilná na úrovni prirodzenej fluktuácie so zmenami +20 %.	Populácia resp. populačná hustota za obdobie 5 rokov klesá o viac ako 20 %
	1.3. Veľkosť areálu	Viac ako 60 % výmery CHVÚ Laborecká vrchovina	40–60 % výmery CHVÚ Laborecká vrchovina	Menej ako 40 % výmery CHVÚ Laborecká vrchovina
	1.4. Areálový trend	Výmera starých bukových porastov sa zväčšuje o viac ako 20 %.	Výmera starých bukových porastov je stabilná, mierne zmeny sú v rozsahu +20 %.	Výmera starých bukových porastov sa znižuje o viac ako 20 %.
biotop	2.1. Hniezdny a potravný biotop	Enklávy bukových porastov o ploche viac ako 200 ha s viac ako 30% zastúpením stromov vo veku nad 100 rokov a priemernou hmotou odumierajúceho a odumretého dreva nad 30 m ³ /ha, bez lesohospodárskej činnosti, alebo s lesohospodárskou činnosťou s ponechaním skupín stromov, odumierajúceho a odumretého dreva susediace s nelesnými plochami bohatými na výskyt mravenísk	Enklávy bukových porastov o ploche viac ako 200 ha s viac ako 30% zastúpením stromov vo veku nad 90 rokov a priemernou hmotou odumierajúceho a odumretého dreva nad 20 m ³ /ha, bez lesohospodárskej činnosti, alebo s lesohospodárskou činnosťou s ponechaním skupín stromov, odumierajúceho a odumretého dreva susediace s nelesnými plochami bohatými na výskyt mravenísk.	Enklávy bukových porastov o ploche menej ako 100 ha s menej ako 30% zastúpením stromov vo veku nad 80 rokov a priemernou hmotou odumierajúceho a odumretého dreva pod 10 m ³ /ha, bez lesohospodárskej činnosti, alebo s lesohospodárskou činnosťou s ponechaním skupín stromov, odumierajúceho a odumretého dreva

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
ohrozenia	3.1. Biotop	Bez likvidácie hlavných biotopov, bez veľkoplošných holorubov, len ojedinelá fragmentácia hlavných biotopov, ponechanie odumierajúcich a odumretých stromov	Nevýznamné narušenie a likvidácia hlavných biotopov (na rozlohe <10 %) veľkoplošnými holorubmi, len ojedinelá fragmentácia hlavných biotopov, ponechanie odumierajúcich a odumretých stromov	Narušenie a likvidácia hlavných biotopov na rozlohe >10 % veľkoplošnými holorubmi, fragmentáciou, odstraňovaním odumierajúcich a odumretých stromov, výrub dreva v hniezdnom období, likvidácia mravenísk

Celkové vyhodnotenie stavu

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	pop. hustota / veľkosť populácie	3	3	9
	populačný trend	3	3	9
	veľkosť areálu	2	2	4
	areálový trend	2	2	4
B	Hniezdny a potravný biotop	1	3	3
O	biotop	2	1	2
Dosiahnutá hodnota spolu:				31
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				42

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	74%	

Zhodnotenie

Na základe zadaných kritérií v celkovom hodnotení je druh žlna sivá (*Picus canus*) v území CHVÚ Laborecká vrchovina v stave B - priaznivom priemernom, s hodnotou 74, 0 % maximálnej možnej bodovej hodnoty stavu.

1.6.3.1.14. Definovanie priaznivého stavu leľka lesného (*Caprimulgus europaeus*) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina

Základná charakteristika druhu

Rozšírenie v CHVÚ Laborecká vrchovina: Rozšírený ostrovčekovito v celom území CHVÚ Laborecká vrchovina na vhodných biotopoch v nadmorských výškach od 300 do 650 m. Najvhodnejšie lokality poskytujúce dobré hniezdné a potravné možnosti pre leľkov boli

zistené v juhovýchodnej časti CHVÚ Laborecká vrchovina v okolí obci Osadné, Vyšná Jablonka, Parihuzovce, Čukalovce, Svetlice, Hostovice a Zbojné. Rozšírenie leka na území je však preskúmané nedostatočne, hlavne v severozápadnej časti CHVÚ Laborecká vrchovina.

Početnosť populácie: V Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina sa odhaduje výskyt 150 hniezdiacich párov čo predstavuje 10,4 % slovenskej hniezdnej populácie druhu (1000-2000 hniezdných párov, Danko et al. 2002). Navrhované CHVÚ je jedným z 5 najvýznamnejších území druhu na Slovensku. Populačný trend: stabilná populácia s maximálnou zmenou do 20%.

Hustota populácie a rozptyl jedincov: Priemerná hustota populácie na mapovaných bodových transektoch je 0,5 páru/100ha. Rozptyl jedincov v území je ostrovčekovitý, významne závislý od vhodnosti biotopov.

Biotop: Hlavne v predhoria vrchov, okraje lesov, rozvoľnené, presvetlené lesy s rúbaniskami, lesnými lúkami a pasienky v rôznom štádiu sukcesie, s brezou, borievkou a takmer vždy zastúpenou borovicou.

Definovanie stavu: *Caprimulgus europaeus*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota/veľkosť populácie	Populačná hustota >1 HP/1 km ² hlavných biotopov, resp. >10 HP/100 km ² územia s vhodným biotopom.	Populačná hustota 0,1-1 HP/1 km ² hlavných biotopov, resp. 1-10 HP/100 km ² územia s vhodným biotopom.	Populačná hustota <0,1 HP/1 km ² hlavných biotopov, resp. <1 HP/100 km ² územia s vhodným biotopom.
	1.2. Populačný trend	Populácia resp. populačná hustota je progresívna, stúpa o viac ako 20 %.	Populácia resp. populačná hustota je stabilná na úrovni prirodzenej fluktuácie so zmenami ± 20 %.	Populácia resp. populačná hustota klesá o viac ako 20 %.
	1.3. Veľkosť areálu	Viac ako 40 % výmery územia CHVÚ Laborecká vrchovina	30–40 % výmery územia CHVÚ Laborecká vrchovina	Menej ako 30 % výmery územia CHVÚ Laborecká vrchovina
	1.4. Areálový trend	Areál sa zväčšuje o viac ako 20 %.	Areál je stabilný, mierne zmeny sú v rozsahu ± 20 %.	Areál sa znižuje o viac ako 20 %
biotop	2.1. Vhodný hniezdny biotop	Preriedené lesné porasty s rúbaniskami, čistinami, lesnými lúkami, svetlinami a pasienky s rozptýlenými drevinami na ploche > 400 km ²	Preriedené lesné porasty (s rúbaniskami, čistinami, lesnými lúkami, svetlinami a pasienky s rozptýlenými drevinami na ploche 200- 400 km ²	Preriedené lesné porasty (s rúbaniskami, čistinami, lesnými lúkami, svetlinami a pasienky s rozptýlenými drevinami na ploche <200 km ²
	2.2. Potravný biotop a biotop významný počas migrácie	Preriedené lesné porasty (s rúbaniskami, čistinami, lesnými lúkami, svetlinami a pasienky s rozptýlenými drevinami na ploche > 800 km ²	Preriedené lesné porasty (s rúbaniskami, čistinami, lesnými lúkami, svetlinami a pasienky s rozptýlenými drevinami na ploche 400- 800 km ²	Preriedené lesné porasty (s rúbaniskami, čistinami, lesnými lúkami, svetlinami a pasienky s rozptýlenými drevinami na ploche < 400 km ²

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	C
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
ohrozenia	3.1. Populácia	Lesná hospodárska činnosť (ťažba dreva, vyžívanie, čistenie rúbani a pod.), aplikácia chemických postrekov a výrub alebo vykonávanie akýchkoľvek zásahov do drevín rastúcich mimo lesa na hniezdných a potravných biotopoch mimo hniezdného obdobia (máj- august)	Lesná hospodárska činnosť (ťažba dreva, vyžívanie, čistenie rúbani apod.), aplikácia chemických postrekov a výrub alebo vykonávanie akýchkoľvek zásahov do drevín rastúcich mimo lesa) v hniezdnom období (máj- august) na výmere <10 % hniezdných a potravných biotopoch	Lesná hospodárska činnosť (ťažba dreva, vyžívanie, čistenie rúbani apod.), aplikácia chemických postrekov a výrub alebo vykonávanie akýchkoľvek zásahov do drevín rastúcich mimo lesa v hniezdnom období (máj- august) na výmere > 10 % hniezdných a potravných biotopoch
	3.2. Biotop	Žiadne narušenie hniezdných a potravných biotopov, zachované jestvujúce otvorené prostredie, alebo tvorenie nového otvoreného prostredia zastupujúceho „staré,, zarastajúce v dôsledku druhotnej sukcesie, na výmere >800 km ² hniezdných a potravných biotopov	Žiadne narušenie hniezdných a potravných biotopov, zachované jestvujúce otvorené prostredie, alebo tvorenie nového otvoreného prostredia zastupujúceho „staré,, zarastajúce v dôsledku druhotnej sukcesie na výmere 400- 800 km ² hniezdných a potravných biotopov	Žiadne narušenie hniezdných a potravných biotopov, zachované jestvujúce otvorené prostredie, alebo tvorenie nového otvoreného prostredia zastupujúceho „staré,, zarastajúce v dôsledku druhotnej sukcesie na výmere < 400 km ² hniezdných a potravných biotopov

Celkové vyhodnotenie stavu

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	pop. hustota / veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	veľkosť areálu	2	2	4
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný a migračný biotop	2	2	4
O	populácia	1	3	3
	biotop	2	1	2
Dosiahnutá hodnota spolu:				35
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				57

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	61,4 %	

Zhodnotenie

Na základe zadaných kritérií v celkovom hodnotení je druh lelek lesný (*Caprimulgus europaeus*) v území CHVÚ Laborecká vrchovina v stave B - priaznivom priemernom, s hodnotou 61,4 % maximálnej možnej bodovej hodnoty stavu.

1.6.3.1.15. Definovanie priaznivého stavu škovránika stromového (*Lullula arborea*) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina

Základná charakteristika druhu.

Rozšírenie druhu v CHVÚ Laborecká vrchovina:

V celej oblasti málo preskúmaný druh, viazaný hlavne na okraje riedkych lesných porastov s otvorenými trávnatými plochami s výskytom rozptýlených drevín. Jednotlivé jedince boli pozorované aj na starých suchých rúbaniskách. Pri mapovaní bolo zistených iba 50 spievajúcich samcov. Najviac jedincov bolo pozorovaných v severnej časti Laboreckej vrchoviny v oblasti Kalinova, Olšinkova, Čabaloviec, Svetlic a pri Habure. Vo východnej časti hlavne v okolí Nechvaľovej Polianky, Parihuzoviec, Pichneho a pri Dlhom nad Cirochou. Z oblasti Malej Poľany, Rokytoviec, Roškoviec, Sukova, Čabin, Oľky, Volice, Brestova nad Laborcom, Rokytova, Zbudského Dlhého, Jabloni, Slovenského Krivého nie sú o tomto druhu žiadne záznamy i napriek výskytu vhodných hniezdných a potravných biotopov. Celé mapovanie škovránika bolo skreslené umiestnením bodových transektov v teréne primárne pre druhy, ktoré majú odlišné nároky na potravný a hniezdny biotop, takže aj výsledky z mapovania tohto druhu sú značne podhodnotené a nedostatočné pre určenie populačnej hustoty tohto druhu v CHVÚ Laborecká vrchovina.

Hlavné biotopy výskytu: Okraje lesných porastov s pasienkami porastenými riedkou stromovou a krovinnou vegetáciou

Definovanie stavu: *Lullula arborea*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A	B	
		dobrý	priemerný	nepriaznivý
populácia	1.1. Veľkosť populácie/populačná hustota	> 3 000 hniezdných párov/populačná hustota >10 HP/km ² vhodných biotopov	500–3 000 hniezdných párov/populačná hustota 2–10 HP/km ² vhodných biotopov	< 500 hniezdných párov/populačná hustota <2 HP/km ² vhodných biotopov
	1.2. Populačný trend	Stúpajúci o viac ako 20 %	Stabilný alebo mierne stúpajúci do 20 %	Klesajúci
	1.4. Areálový trend	Areál sa zväčšuje o viac ako 20 %	Areál je stabilný, mierne zmeny sú v rozsahu ±20 %	Areál sa zmenšuje o viac ako 20 %
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Extenzívne využívané až nevyužívané otvorené trávnaté plochy s rozptýlenými drevinami	Extenzívne až stredne intenzívne využívané otvorené trávnaté plochy s rozptýlenými drevinami, okraje lesa, riedke lesy	Intenzívne poľnohospodársky využívané plochy s nedostatkom stromov, zapojené lesy

Kritériá hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV	
	A	B		
	dobrý	priemerný	nepriaznivý	
2.2. Potravný biotop	Krátkosteblová travinnobylinná vegetácia s dostatkem hmyzu	Travinnobylinná vegetácia s malou mierou chemizácie	Intenzívne obrábané plochy s vysokou hustou vegetáciou a malou diverzitou hmyzu	
2.3. Migračný biotop	Otvorené biotopy a riedke lesy, lesy s rúbaniskami, stráne s rozptýlenými drevinami	Riedke lesy, lesy s rúbaniskami, stráne s rozptýlenými drevinami, lesné okraje	Zapojené lesy s nedostatkom trávnatých plôch, veľkoblokové polia bez drevín	
ohrozenia	3.1. Populácia	Na hniezdnych lokalitách nie je cielene človekom prenasledovaná ani neúmyselne vyrušovaná	Na hniezdnych lokalitách nie je cielene človekom prenasledovaná, iba v rôznej miere neúmyselne vyrušovaná	Na hniezdnych lokalitách nie je cielene človekom prenasledovaná, ale je ohrozená zmenou obhospodarovania
	3.2. Biotop	Hniezdny biotop nie je vhodnými poľno- a lesárskymi prácami ani vhodných aktivít	Menej ako 20% vhodných biotopov narúšajú nevhodné poľno- a lesohospodárske práce či zanechanie vhodných aktivít	Viac ako 20 % vhodných biotopov narúšajú nevhodné poľno- a lesohospodárske práce či zanechanie vhodných aktivít

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie / pop. hustota	1	3	3
	populačný trend	2	3	6
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný biotop	2	2	4
	migračný biotop	3	1	3
O	populácia	3	3	9
	biotop	2	1	2
Dosiahnutá hodnota spolu:				37
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):				60

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	62%	

Zhodnotenie

Podľa kritérií hodnotenia je priaznivý stav škovránika stromového v CHVÚ Laborecká vrchovina hodnotený ako priemerný.

Pri zadefinovaní priaznivého stavu škovránika stromového pre CHVÚ Laborecká vrchovina boli použité výsledky z mapovania tohto druhu v rokoch 2010 – 2012. Mapovalo sa na bodových transektoch umiestnených v teréne pre viac druhov vtákov, ale primárne pre lesné druhy. Kritériá pre definovanie priaznivého stavu boli použité z definovaného priaznivého stavu škovránika stromového pre územie Slovenska.

1.6.3.1.16. Definovanie priaznivého stavu rybárika riečneho (*Alcedo atthis*) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina

Základná charakteristika druhu

Rozšírenie v CHVÚ Laborecká vrchovina: Rozšírený na vodných tokoch s vhodnými biotopmi. V rokoch 2010- 2012 bol výskyt zaznamenaný na 110 km úseku mapovaných vodných tokov Laborec, Výrava, Pčolinka, Udava, Oľšava a Oľka.

Početnosť a hustota populácie populácie: V Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina odhadujeme výskyt 43 hniezdiacich párov, čo predstavuje 4,3 % slovenskej hniezdnej populácie druhu (700- 1300 Danko et al. 2002). Populačný trend: populácia je za ostatných 5 rokov stabilná, stavy kolíšu v rozmedzí do 20%. Zistená hustota populácie na 110 km mapovaných vodných tokov: Laborec 6,5 párov/10 km toku, Výrava 4 páry/10 km toku, Pčolinka 3 páry/10 km toku, Udava 1,5 páru/10 km toku, Oľšava 1 pár/10 km toku, Oľka 1 pár/10 km toku a bezmenný tok pri obci Valentovce 1 pár/10 km toku.

Biotop: Obyva čisté tečúce i stojaté vodné biotopy s dostatkom malých rybiek so zachovanými kolmými hlinitopiesčitými časťami brehov, vhodných pre vyhrabávanie hniezdných nôr.

Definovanie stavu: *Alcedo atthis*

Kritériá hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV	
	A	B	C	
	dobrý	priemerný	nepriaznivý	
populácia	1.1. Veľkosť populácie	nad 40 párov	30- 40 párov	pod 30 párov
	1.2. Populačný trend	Početnosť za 5 rokov stúpila o viac ako 20 %	Populácia je za 5 rokov stabilná, alebo stavy kolíšu v rozmedzí do 20 %	Pokles populácie za 5 rokov o viac ako 20 %
	1.4. Areálový trend	druh hniezdi na 80 – 100 % vodných biotopov, areál je stabilný	druh hniezdi na 60-80 % vodných biotopov	druh hniezdi pod 60 % vodných biotopov
biotop	2.1. Hniezdny biotop	kolmé hlinitopiesčité brehy na 80 - 100 % vodných tokov	Kolmé hlinitopiesčité brehy na 60 - 80 % vodných tokov	kolmé hlinitopiesčité brehy na menej ako 60 % vodných tokov

Kritériá hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV	
	A	B	C	
	dobrý	priemerný	nepriaznivý	
2.2. Potravný biotop	vodné toky dobre zarybnené, prevažnú väčšinu roka vhodné ako potravné zdroje, neznečisťované, na viac ako 80 %	vodné toky dobre zarybnené, prevažnú väčšinu roka vhodné ako potravné zdroje neznečisťované, na 60-80 %	Vodné toky s nízkou diverzitou a početnosťou rýb, znečisťované splaškami a toxickými odpadmi	
2.3. Biotopy dôležité počas zimovania	vodné toky v zime nezamrzajúce celoplošne na viac ako 80 % plochy povodia	Vodné toky v zime nezamrzajúce celoplošne, na 60 - 80 % plochy povodia	v zime zamrzajúce celoplošne na viac ako 80 % plochy povodia	
ohrozenia	3.1. Priame ohrozenie druhu (vyušovanie)	v hniezdnom teritóriu nedochádza k vyušovaniu (úpravy brehov vodných tokov, ťažba, rybárstvo, rekreačné aktivity) v hniezdnom období v miere ohrozujúcej inkubáciu a odchov mláďat.	v hniezdnom teritóriu dochádza k obmedzenému vyušovaniu (rybárstvo, rekreačné aktivity) v hniezdnom období v miere bezprostredne neohrozujúcej inkubáciu a odchov mláďat	
	3.2. Hniezdny biotop	Bez negatívnych antropických vplyvov na hniezdny biotop (úbytok vhodných brehových stien- úprava brehov vodných tokov, výrub stromovej a krovitej pobrežnej vegetácie, rekreačné aktivity) na viac ako 80 % vhodných biotopov	bez negatívnych antropických vplyvov na hniezdny biotop (úbytok vhodných brehových stien- úprava brehov vodných tokov, výrub stromovej a krovitej pobrežnej vegetácie, rekreačné aktivity) na 60- 80 % vhodných biotopov	úprava brehov vodných tokov-úbytok vhodných brehových stien, výrub stromovej a krovitej pobrežnej vegetácie, rekreačné aktivity na viac ako 60 % vhodných biotopov
	3.3. Potravný biotop	potravné teritória na viac ako 80 % vodných tokov sú bez znečisťovania vody	potravné teritória na 60-80 % vodných tokov sú znečisťované, avšak neohrozujúce diverzitu ani početnosť rýb	potravné teritória až na 60 % vodných tokov sú znečistené tak, že znečistenie vody ohrozuje diverzitu aj početnosť rýb

Celkové vyhodnotenie stavu

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie	3	3	9
	populačný trend	2	3	6
	areálový trend	3	3	9
B	hniezdny biotop	3	3	9
	potravný biotop	3	3	9

Kritérium	Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota
biotop dôležitý počas zimovania	2	3	6
O	druhu	2	3
	hniezdného biotopu	2	3
	potravného biotopu	2	3
Dosiahnutá hodnota spolu:			66
Maximálna možná hodnota (\sum váh \times 3):			81

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
81,5 %		

Zhodnotenie

Na základe zadefinovaných kritérií v celkovom hodnotení je druh rybárik riečny (*Alcedo atthis*) v území CHVÚ Laborecká vrchovina v stave A - priaznivom dobrom, s hodnotou 81,5 % maximálnej možnej bodovej hodnoty stavu.

1.6.3.1.17. Definovanie priaznivého stavu d'aťľa prostredného (*Dendrocopos medius*) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina

V Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina je v súčasnosti odhadovaná populácia d'aťľov prostredných na 180-220 párov, v roku 2003 bola početnosť 220 párov, populácia je hodnotená ako stabilná. Celkový stav druhu je hodnotený ako B, čiže priemerný priaznivý stav, stav populácie aj stav biotopov sa nachádza v priemernom priaznivom stave.

1.6.3.1.18. Definovanie priaznivého stavu bociana bieleho (*Ciconia ciconia*) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina

V Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina je v súčasnosti odhadovaná populácia bocianov bielych na 60-106 párov, v roku 2003 bola početnosť 40 párov, populácia je hodnotená ako stabilná až stúpajúca. Celkový stav druhu je hodnotený ako A, čiže dobrý priaznivý stav, stav populácie aj stav biotopov sa nachádza v dobrom priaznivom stave.

1.6.3.1.19. Definovanie priaznivého stavu včelára lesného (*Pernis apivorus*) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina

V Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina je v súčasnosti odhadovaná populácia včelárov lesných na 30-35 párov, v roku 2003 bola početnosť 32,5 páru, populácia je hodnotená ako stabilná. Celkový stav druhu je hodnotený ako B, čiže priemerný priaznivý stav, stav populácie aj stav biotopov sa nachádza v priemernom priaznivom stave.

1.6.3.1.20 *Definovanie priaznivého stavu pŕhlaviara čiernohlavého (Saxicola torquata) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina*

V Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina je v súčasnosti odhadovaná populácia pŕhlaviarov čiernohlavých na 500-1000 párov, v roku 2003 bola početnosť 1000 párov, populácia je hodnotená ako klesajúca. Celkový stav druhu je hodnotený ako C, čiže nepriaznivý stav, stav populácie je hodnotený tiež stupňom C – nepriaznivý stav, stav biotopov sa nachádza v lepšom stave B, teda v priemernom priaznivom stave.

1.6.3.1.21. *Definovanie priaznivého stavu krutohlava hnedého (Jynx torquilla) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina*

V Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina je v súčasnosti odhadovaná populácia krutohlavov hnedých na 600-700 párov, v roku 2003 bola početnosť 700 párov, populácia je hodnotená ako stabilná. Celkový stav druhu je hodnotený ako B, čiže priemerný priaznivý stav, stav populácie aj stav biotopov sa nachádza v priemernom priaznivom stave.

1.6.3.1.22. *Definovanie priaznivého stavu muchára sivého (Muscicapa striata) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina*

V Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina je v súčasnosti odhadovaná populácia muchárov sivých na 550-600 párov, v roku 2003 bola početnosť 600 párov, populácia je hodnotená ako stabilná. Celkový stav druhu je hodnotený ako B, čiže priemerný priaznivý stav, stav populácie aj stav biotopov sa nachádza v priemernom priaznivom stave.

1.6.3.1.23. *Definovanie priaznivého stavu žltochvosta hôneho (Phoenicurus phoenicurus) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina*

V Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina je v súčasnosti odhadovaná populácia žltochvostov hôrných na 300-500 párov, v roku 2003 bola početnosť 500 párov, populácia je hodnotená ako stabilná. Celkový stav druhu je hodnotený ako B, čiže priemerný priaznivý stav, stav populácie aj stav biotopov sa nachádza v priemernom priaznivom stave.

1.6.3.1.24. *Definovanie priaznivého stavu hrdličky poľnej (Streptopelia turtur) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina*

V Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina je v súčasnosti odhadovaná populácia hrdličiek poľných na 250-300 párov, v roku 2003 bola početnosť 300 párov, populácia je hodnotená ako stabilná. Celkový stav druhu je hodnotený ako B, čiže priemerný priaznivý stav, stav populácie aj stav biotopov sa nachádza v priemernom priaznivom stave.

1.6.3.1.25. *Definovanie priaznivého stavu prepelice poľnej (Coturnix coturnix) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina*

V Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina je v súčasnosti odhadovaná populácia prepelíc poľných na 150-250 párov, v roku 2003 bola početnosť 250 párov, populácia je hodnotená ako stabilná. Celkový stav druhu je hodnotený ako B, čiže priemerný priaznivý stav, stav populácie aj stav biotopov sa nachádza v priemernom priaznivom stave.

1.6.3.1.26. Definovanie priaznivého stavu strakoša veľkého (*Lanius excubitor*) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina

V Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina nebolo v súčasnosti zaznamenané hniezdenie strakošov veľkých, v roku 2003 bola početnosť odhadovaná na 30 párov, populácia je hodnotená ako klesajúca. Celkový stav druhu je hodnotený ako C, čiže nepriaznivý stav, stav populácie je hodnotený tiež stupňom C – nepriaznivý stav, stav biotopov sa nachádza v lepšom stave B, teda v priemernom priaznivom stave.

1.6.3.1.27. Definovanie priaznivého stavu brehule hnedej (*Riparia riparia*) v Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina

V Chránenom vtáčom území Laborecká vrchovina je v súčasnosti odhadovaná populácia brehulí hnedých na 20-50 párov, v roku 2003 bola početnosť 400 párov, populácia je hodnotená ako klesajúca. Celkový stav druhu je hodnotený ako C, čiže nepriaznivý stav, stav populácie je hodnotený tiež stupňom C – nepriaznivý stav, stav biotopov sa nachádza rovnako v nepriaznivom stave C.

1.6.3.2. Stav druhov vtákov a ich biotopov na ochranu ktorých sa vyhlasuje CHVÚ

Hodnotenie stavu vtákov vychádza predovšetkým z monitoringu vtáctva a stavu ich populácie v CHVÚ v rokoch 2010-2012 ak nie je uvedené inak.

1.6.3.2.1. Sova dlhochvostá (*Strix uralensis*)

Populačná hustota sovy dlhochvostej je hodnotená v CHVÚ Laborecká vrchovina stupňom B – priemerný priaznivý stav, ale populačný a areálový trend je hodnotený A – dobrý priaznivý stav.

Hniezdne aj potravné biotopy sú hodnotené stupňom A – dobrý priaznivý stav.

1.6.3.2.2. Orol krikľavý (*Aquila pomarina*)

Veľkosť populácie a areálový trend orla krikľavého je hodnotený v CHVÚ Laborecká vrchovina stupňom A, čiže dobrý priaznivý stav, ale populačný trend je hodnotený stupňom B – priemerným priaznivým stavom.

Hniezdny biotop je hodnotený negatívne stupňom C – nepriaznivý stav, ale potravný biotop je hodnotený stupňom A – dobrý priaznivý stav.

1.6.3.2.3. Bocian čierny (*Ciconia nigra*)

Populačná hustota u bociana čierneho je hodnotená v CHVÚ Laborecká vrchovina stupňom A, čiže dobrým priaznivým stavom, ale populačný a areálový trend je hodnotený stupňom B – priemerný priaznivý stav.

Hniezdne aj potravné biotopy sú hodnotené stupňom A – dobrý priaznivý stav.

1.6.3.2.4. Haja červená (*Milvus milvus*)

U haje červenej sú všetky kritéria populácie v CHVÚ Laborecká vrchovina (veľkosť a hustota populácie, populačný trend a areálový trend, veľkosť areálu) pri hodnotení priaznivého stavu na stupni C, teda nepriaznivý stav.

Hniezdne biotopy sú hodnotené stupňom C – nepriaznivý, ale potravné biotopy sú hodnotené stupňom A – dobrým priaznivým stavom.

1.6.3.2.5. Muchárik bieločrký (*Ficedula albicollis*)

Veľkosť populácie, populačný a areálový trend muchárika bieločrkého sú hodnotené v CHVÚ Laborecká vrchovina stupňom B, čiže priemerný priaznivý stav, ale veľkosť areálu je hodnotená stupňom A – dobrým priaznivým stavom.

Hniezdne biotopy sú hodnotené stupňom A – dobrý priaznivý, ale potravné biotopy sú hodnotené stupňom B – priemerným priaznivým stavom.

1.6.3.2.6. Strakoš obyčajný (*Lanius collurio*)

U strakoša obyčajného sú všetky kritéria populácie v CHVÚ Laborecká vrchovina (veľkosť a hustota populácie, populačný trend a areálový trend, veľkosť areálu) pri hodnotení priaznivého stavu hodnotené stupňom B – priemerný priaznivý stav.

Hniezdne biotopy sú hodnotené stupňom B – priemerným priaznivým stavom, ale potravné biotopy sú hodnotené pozitívnejšie stupňom A – dobrý priaznivý stav.

1.6.3.2.7. Muchárik malý (*Ficedula parva*)

U muchárika malého sú všetky kritéria populácie v CHVÚ Laborecká vrchovina (veľkosť a hustota populácie, populačný trend a areálový trend) pri hodnotení priaznivého stavu hodnotené stupňom B – priemerný priaznivý stav.

Rovnaké hodnotenia A – dobrý priaznivý stav majú hniezdne a potravné biotopy.

1.6.3.2.8. Penica jarabá (*Silvia nisoria*)

Veľkosť populácie penice jarabej je hodnotená v CHVÚ Laborecká vrchovina stupňom C - nepriaznivý stav. Populačný a areálový trend ako aj veľkosť areálu je hodnotená stupňom B – priemerný priaznivý stav.

Hniezdny a potravný biotop je hodnotený stupňom A – dobrý priaznivý stav.

1.6.3.2.9. Jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*)

Veľkosť populácie jariabka hôrneho je hodnotená v CHVÚ Laborecká vrchovina stupňom C - nepriaznivý stav. Populačný trend je hodnotené stupňom A – dobrým priaznivým stavom a areálový trend je hodnotený stupňom B – priemerným priaznivým stavom.

Hniezdny a potravný biotop je hodnotený stupňom A – dobrý priaznivý stav.

1.6.3.2.10. Chrapkáč poľný (*Crex crex*)

Veľkosť populácie a areálový trend chrapkáča poľného je hodnotený v CHVÚ Laborecká vrchovina stupňom A, čiže dobrý priaznivý stav, ale populačný trend je hodnotené stupňom B – priemerným priaznivým stavom a areál je hodnotený ešte negatívnejšie stupňom C - nepriaznivý stav.

Hniezdny a potravný biotop je hodnotený stupňom B – priemerný priaznivý stav.

1.6.3.2.11. Tesár čierny (*Dryocopus martius*)

Veľkosť populácie tesára čierneho je hodnotená v CHVÚ Laborecká vrchovina stupňom A, čiže dobrý priaznivý stav, ale populačný trend, veľkosť areálu a areálový trend sú hodnotené stupňom B – priemerným priaznivým stavom.

Hniezdny a potravný biotop je hodnotený však negatívne stupňom C - nepriaznivý stav.

1.6.3.2.12. Ďateľ bieločrbtý (*Dendrocopos leucotos*)

Veľkosť populácie a populačný trend ďateľa bieločrbtého je hodnotený v CHVÚ Laborecká vrchovina stupňom A, čiže dobrý priaznivý stav, ale veľkosť areálu je hodnotený negatívne stupňom C a areálový trend je hodnotený stupňom B – priemerný priaznivý stav.

Hniezdny a potravný biotop je hodnotený stupňom B - priemerný priaznivý stav.

1.6.3.2.13. Žlna sivá (*Picus canus*)

Veľkosť populácie a populačný trend žlny sivej je hodnotený v CHVÚ Laborecká vrchovina stupňom A, čiže dobrý priaznivý stav, ale veľkosť areálu a areálový trend sú hodnotené stupňom B – priemerný priaznivý stav.

Hniezdny a potravný biotop je hodnotený však negatívne stupňom C - nepriaznivý stav.

1.6.3.2.14. Lelek lesný (*Caprimulgus europaeus*)

U lelka lesného sú všetky kritéria populácie v CHVÚ Laborecká vrchovina (veľkosť a hustota populácie, populačný trend a areálový trend) pri hodnotení priaznivého stavu hodnotené stupňom B – priemerný priaznivý stav.

Rovnako sú hodnotené aj hniezdne a potravné biotopy stupňom B – priemerný, priaznivý stav.

1.6.3.2.15. Škovránik stromový (*Lullula arborea*)

Veľkosť populácie škovránika stromového je hodnotená v CHVÚ Laborecká vrchovina stupňom C ako nepriaznivý stav, ale ostatné populačné kritériá sú hodnotené pozitívnejšie stupňom B – priemerný priaznivý stav.

Hniezdny a potravný biotop sú hodnotené rovnako a to ako priemerným priaznivým stavom – stupeň B.

1.6.3.2.16. Rybárik riečny (*Alcedo atthis*)

Veľkosť populácie rybárika riečného je hodnotená v CHVÚ Laborecká vrchovina stupňom A ako dobrý priaznivý stav, rovnako areálový trend. Populačný trend je však hodnotený negatívnejšie ako priemerný priaznivý stav.

Hniezdny a potravný biotop sú hodnotené rovnako a to ako dobrým priaznivým stavom – stupeň A.

1.6.3.2.17. Ďateľ prostredný (*Dendrocopos medius*)

Stav populácie ďaťľa prostredného je stabilný. Celkový stav druhu je hodnotený ako B, čiže priemerný priaznivý stav, stav populácie aj stav biotopov sa nachádza v priemernom priaznivom stave

1.6.3.2.18. Bocian biely (*Ciconia ciconia*)

Stav populácie bociana bieleho je rastúci. Celkový stav druhu je hodnotený stupňom A, čiže dobrý priaznivý stav, stav populácie aj stav biotopov sa nachádza v dobrom priaznivom stave A.

1.6.3.2.19. Včelár lesný (*Pernis apivorus*)

Stav populácie včelára lesného je stabilný. Celkový stav druhu je hodnotený ako B, čiže priemerný priaznivý stav, stav populácie aj stav biotopov sa nachádza v priemernom priaznivom stave

1.6.3.2.20. Pŕhľaviar čierňohlavý (*Saxicola torquata*)

Veľkosť populácie pŕhľaviara čierňohlavého je hodnotená stupňom C, teda ako nepriaznivý stav. Stav biotopov je však pozitívnejšie hodnotený stupňom B, priemerný priaznivý stav.

1.6.3.2.21. Krutohlav hnedý (*Jynx torquilla*)

Stav populácie krutohlava hnedého je stabilný. Celkový stav druhu je hodnotený ako B, čiže priemerný priaznivý stav, stav populácie aj stav biotopov sa nachádza v priemernom priaznivom stave.

1.6.3.2.22. Muchár sivý (*Muscicapa striata*)

Stav populácie muchára sivého je stabilný. Celkový stav druhu je hodnotený ako B, čiže priemerný priaznivý stav, stav populácie aj stav biotopov sa nachádza v priemernom priaznivom stave.

1.6.3.2.23. Žltochvost hômy (*Phoenicurus phoenicurus*)

Stav populácie žltochvosta hôrneho je stabilný. Celkový stav druhu je hodnotený ako B, čiže priemerný priaznivý stav, stav populácie aj stav biotopov sa nachádza v priemernom priaznivom stave.

1.6.3.2.24. Hrdlička poľná (*Streptopelia turtur*)

Stav populácie hrdličky poľnej je stabilný. Celkový stav druhu je hodnotený ako B, čiže priemerný priaznivý stav, stav populácie aj stav biotopov sa nachádza v priemernom priaznivom stave.

1.6.3.2.25. Prepelica poľná (*Coturnix coturnix*)

Stav populácie prepelice poľnej je stabilný. Celkový stav druhu je hodnotený ako B, čiže priemerný priaznivý stav, stav populácie aj stav biotopov sa nachádza v priemernom priaznivom stave.

1.6.3.2.26. Strakoš veľký (*Lanius excubitor*)

Stav populácií u strakoša veľkého v CHVÚ Laborecká vrchovina je hodnotený stupňom C, teda ako nepriaznivý stav. Stupňom B ako priemerný priaznivý stav sú hodnotené biotopy druhu.

1.6.3.2.27. Brehuľa hnedá (*Riparia riparia*)

Stav populácií u brehule hnedej v CHVÚ Laborecká vrchovina je hodnotený stupňom C, teda ako nepriaznivý stav. Podobne je však stupňom C ako nepriaznivý stav hodnotený aj biotop druhu.

1.6.3.3. Cieľový stav druhu

Cieľový stav druhu bol určený u jednotlivých druhov na základe významu druhu pre zachovanie populácie druhu na Slovensku, resp. v sústave CHVÚ, podľa dosiahnuteľnosti cieľu ako aj výnimočnosti daného druhu ako zástupcu danej taxonomickej skupiny.

1.6.3.3.1. Cieľový stav druhu sova dlhochvostá (*Strix uralensis*)

Celkový priaznivý stav sovy dlhochvostej v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom A – dobrý, priaznivý stav. Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav na uvedenej úrovni udržal.

1.6.3.3.2. Cieľový stav druhu orol krikľavý (*Aquila pomarina*)

Celkový priaznivý stav orla krikľavého v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav na uvedenej úrovni udržal.

1.6.3.3.3. Cieľový stav druhu bocian čierny (*Ciconia nigra*)

Celkový priaznivý stav bociana čierneho v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom A – dobrý, priaznivý stav. Cieľový stav druhu by malo byť jeho udržanie na stupni A – dobrý, priaznivý stav.

1.6.3.3.4. Cieľový stav druhu haja červená (*Milvus milvus*)

Celkový priaznivý stav haje červenej v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom C – nepriaznivý stav. Cieľový stav druhu by malo byť jeho zlepšenie na úroveň priaznivého stavu, minimálne na stupeň B – priemerný priaznivý stav, prostredníctvom ochrany hniezdných biotopov v území a taktiež zabezpečenie dôslednej ochrany druhu počas hniezdenia.

1.6.3.3.5. Cieľový stav druhu muchárik bielokrký (*Ficedula albicollis*)

Celkový priaznivý stav muchárika bielokrkého v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom A – dobrý, priaznivý stav. Cieľový stav druhu by malo byť jeho udržanie na stupni A – dobrý, priaznivý stav, predovšetkým ochranou biotopov, v ktorých sa vyskytuje.

1.6.3.3.6. Cieľový stav druhu strakoš obyčajný (*Lanius collurio*)

Celkový priaznivý stav strakoša obyčajného v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav na uvedenej úrovni udržal.

1.6.3.3.7. Cieľový stav druhu muchárik malý (*Ficedula parva*)

Celkový priaznivý stav muchárika malého v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Cieľový stav druhu by malo byť jeho udržanie na tejto úrovni, predovšetkým ochranou biotopov, v ktorých sa vyskytuje.

1.6.3.3.8. Cieľový stav druhu penica jarabá (*Silvia nisoria*)

Celkový priaznivý stav penice jarabej v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom A – dobrý, priaznivý stav. Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav na uvedenej úrovni udržal.

1.6.3.3.9. Cieľový stav druhu jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*)

Celkový priaznivý stav jariabka hôrneho v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav na uvedenej úrovni udržal.

1.6.3.3.10. Cieľový stav druhu chrapkáč poľný (*Crex crex*)

Celkový priaznivý stav chrapkáča poľného v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Cieľový stav druhu by malo byť jeho udržanie minimálne na tejto úrovni.

1.6.3.3.11. Cieľový stav druhu Tesár čierny (*Dryocopus martius*)

Celkový priaznivý stav tesára čierneho v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Cieľový stav druhu by malo byť jeho udržanie minimálne na tejto úrovni, predovšetkým dôslednou ochranou biotopov, v ktorých sa vyskytuje.

1.6.3.3.12. Cieľový stav druhu d'ateľ bielochrbtý (*Dendrocopos leucotos*)

Celkový priaznivý stav d'atľa bielochrbtého v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Cieľový stav druhu by malo byť jeho udržanie minimálne na tejto úrovni.

1.6.3.3.13. Cieľový stav druhu žlna sivá (*Picus canus*)

Celkový priaznivý stav žlny sivej v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Cieľový stav druhu by malo byť jeho udržanie minimálne na tejto úrovni, predovšetkým dôslednou ochranou biotopov, v ktorých sa vyskytuje.

1.6.3.3.14. Cieľový stav druhu lelek lesný (*Caprimulgus europaeus*)

Celkový priaznivý stav lelka lesného v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav na uvedenej úrovni udržal.

1.6.3.3.15. Cieľový stav druhu škovránik stromový (*Lullula arborea*)

Celkový priaznivý stav škovránika stromového v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav na uvedenej úrovni udržal.

1.6.3.3.16. Cieľový stav druhu rybárik riečny (*Alcedo atthis*)

Celkový priaznivý stav rybárika riečneho v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom A – dobrý, priaznivý stav. Cieľový stav druhu by malo byť jeho udržanie na tejto úrovni.

1.6.3.3.17. Cieľový stav druhu d'ateľ prostredný (*Dendrocopos medius*)

Celkový priaznivý stav d'atľa prostredného v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav na uvedenej úrovni udržal.

1.6.3.3.18. Cieľový stav druhu bocian biely (*Ciconia ciconia*)

Celkový priaznivý stav bociana bieleho v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom A – dobrý, priaznivý stav. Cieľový stav druhu by malo byť jeho udržanie na tejto úrovni.

1.6.3.3.19. Cieľový stav druhu včelár lesný (*Pernis apivorus*)

Celkový priaznivý stav včelára lesného v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav na uvedenej úrovni udržal.

1.6.3.3.20. Cieľový stav druhu prhlaviar čiernohlavý (*Saxicola torquata*)

Celkový priaznivý stav prhlaviara čiernohlavého v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom C – nepriaznivý stav. Cieľový stav druhu by malo byť jeho zlepšenie na úroveň priaznivého stavu, minimálne na stupeň B – priemerný priaznivý stav.

1.6.3.3.21. Cieľový stav druhu krutohlav hnedý (*Jynx torquilla*)

Celkový priaznivý stav krutohlava hnedého v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav na uvedenej úrovni udržal.

1.6.3.3.22. Cieľový stav druhu muchár sivý (*Muscicapa striata*)

Celkový priaznivý stav muchára sivého v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Cieľový stav druhu by malo byť jeho udržanie minimálne na tejto úrovni.

1.6.3.3.23. Cieľový stav druhu žltochvost hôrneho (*Phoenicurus phoenicurus*)

Celkový priaznivý stav žltochvosta hôrneho v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Cieľový stav druhu by malo byť jeho udržanie minimálne na tejto úrovni, predovšetkým dôslednou ochranou biotopov, v ktorých sa vyskytuje.

1.6.3.3.24. Cieľový stav druhu hrdlička poľná (*Streptopelia turtur*)

Celkový priaznivý stav hrdličky poľnej v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav na uvedenej úrovni udržal.

1.6.3.3.25. Cieľový stav druhu prepelica poľná (*Coturnix coturnix*)

Celkový priaznivý stav prepelice poľnej v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Cieľový stav druhu by malo byť jeho udržanie minimálne na tejto úrovni.

1.6.3.3.26. Cieľový stav druhu strakoš veľký (*Lanius excubitor*)

Celkový priaznivý stav strakoša veľkého v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom C – nepriaznivý stav. Cieľový stav druhu by malo byť jeho zlepšenie na úroveň priaznivého stavu, minimálne na stupeň B – priemerný priaznivý stav.

1.6.3.3.27. Cieľový stav druhu brehuľa hnedá (*Riparia riparia*)

Celkový priaznivý stav brehule hnedej v CHVÚ Laborecká vrchovina je v súčasnosti hodnotený stupňom C – nepriaznivý stav. Cieľový stav druhu by malo byť jeho zlepšenie na

úroveň priaznivého stavu, minimálne na stupeň B – priemerný priaznivý stav, prostredníctvom ochrany a obnovy hniezdnych biotopov v území.

1.6.3.4. Osobitné záujmy

1.6.3.4.1. Osobitné záujmy u druhu sova dlhochvostá (Strix uralensis)

V prípade sovy dlhochvostej ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo môže vzniknúť na jej hniezdiskách konflikt v prípade ochrany hniezdísk, jedná sa však o menej náročný druh (vzhľadom k jej šíreniu a nárastu populácie), kde vytvorením náhradných hniezdnych podmienok (v búdkach) je možné dostatočne zabezpečiť jej ochranu.

1.6.3.4.2. Osobitné záujmy u druhu orol krikľavý (Aquila pomarina)

V prípade orla krikľavého ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana orla krikľavého môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárstva a to pri požiadavke na vytvorenie zón ochrany okolo hniezd orla krikľavého. Konflikt pri vytváraní takýchto zón je však riešiteľný vhodnou a včasnou formou komunikácie zainteresovaných, keďže na väčšine z plochy takýchto zón okolo hniezdísk sa požaduje len posunutie termínov lesného hospodárenia do obdobia mimo hniezdneho obdobia. Menšia, jadrová časť týchto zón ochrany okolo hniezdísk orla krikľavého vyžaduje ponechanie porastov bez zásahu. V prípade, že takéto porasty sú v rubnej dobe a s týmito opatreniami neráta PSL je potrebné, aby sa na obmedzenia vyplývajúce z ponechania časti porastu využili aj finančné nástroje, ktoré predpokladá Zákon o ochrane prírody a krajiny 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov. Nakoľko sa však v prípade orla krikľavého jedná o druh orla, presadzovanie ochranných zón v okolí hniezdísk nepredpokladá vznik väčšieho konfliktu vo verejnosti, keďže prevažuje vnímanie potreby ochrany vzácných druhov dravcov a to napriek tomu, že často sú menej vzácne ako niektoré iné druhy vtáctva, ktoré potrebujú na prežitie realizáciu rovnakých opatrení.

1.6.3.4.3. Osobitné záujmy u druhu bocian čierny (Ciconia nigra)

Podobne ako v prípade bociana bieleho je ochrana bociana čierneho širokou verejnosťou vnímaná ako potrebná, keďže sa jedná o vzácny druh. V prípade jeho ochrany tak tú nie sú iné priame osobitné záujmy na ochrane a využívaní tohto druhu, ktoré by boli v rozpore s cieľmi jeho ochrany. Nepriamo však ochrana bociana čierneho môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárstva a to pri požiadavke na vytvorenie zón ochrany okolo hniezd bociana čierneho. Konflikt pri vytváraní takýchto zón je však riešiteľný vhodnou a včasnou formou komunikácie zainteresovaných, keďže na väčšine z plochy takýchto zón okolo hniezdísk sa požaduje len posunutie termínov lesného hospodárenia do obdobia mimo hniezdneho obdobia. Menšia, jadrová časť týchto zón ochrany okolo hniezdísk bociana čierneho vyžaduje ponechanie porastov bez zásahu. V prípade, že takéto porasty sú v rubnej dobe a s týmito opatreniami neráta PSL je potrebné aby sa na obmedzenia vyplývajúce z ponechania časti porastu využili aj finančné nástroje, ktoré predpokladá Zákon o ochrane prírody a krajiny 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov.

Vzhľadom k tomu, že sa jedná o vzácny druh je bocian čierny atraktívnym ako cieľ pre fotografy, čím vzniká potenciálny konflikt medzi fotografmi a ochranou prírody v blízkosti hniezdísk tohto druhu.

1.6.3.3.4. Ciel'ový stav druhu haje červená (*Milvus milvus*)

V prípade haje červenej ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana haje môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárstva a to pri požiadavke na vytvorenie zón ochrany okolo hniezd. Konflikt pri vytváraní takýchto zón je však riešiteľný vhodnou a včasnou formou komunikácie zainteresovaných, keďže na väčšine z plochy takýchto zón okolo hniezdísk sa požaduje len posunutie termínov lesného hospodárenia do obdobia mimo hniezdneho obdobia. Menšia, jadrová časť týchto zón ochrany okolo hniezdísk haje červenej vyžaduje ponechanie porastov bez zásahu. V prípade, že takéto porasty sú v rubnej dobe a s týmito opatreniami neráta PSL je potrebné, aby sa na obmedzenia vyplývajúce z ponechania časti porastu využili aj finančné nástroje, ktoré predpokladá Zákon o ochrane prírody a krajiny 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov.

1.6.3.4.5. Osobitné záujmy u druhu muchárik bielokrký (*Ficedula albicollis*)

V prípade muchárika bielokrkého, ako málo známeho druhu vo verejnosti, neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Ochrana druhu môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárenia. Tie sa však väčšinou týkajú len ochrany hniezdných stromov, preto potenciálny konflikt je minimálny a riešiteľný vhodnou formou komunikácie. Väčším konfliktom v prípade ochrany tohto druhu však budú požiadavky na ochranu vhodných porastov.

1.6.3.4.6. Osobitné záujmy u druhu strakoš obyčajný (*Lanius collurio*)

V prípade strakoša obyčajného ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však môžu vznikať konflikty pri požiadavkách na ponechanie dostatočnej rozlohy hniezdných biotopov, t.j. krovín na ornej pôde, ktorých ponechanie však zároveň znižuje dotácie pre dotknutých poľnohospodárov. Preto je v chránených vtáčích územiach potrebné pre elimináciu týchto konfliktov vhodne nastaviť režim dotácií aby verejný záujem ochrany prírody a poľnohospodárstva neboli v konflikte.

1.6.3.4.7. Osobitné záujmy u druhu muchárik malý (*Ficedula parva*)

V prípade muchárika malého, ako neznámeho druhu vo verejnosti, neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Ochrana druhu môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárenia, keďže prípade tohto druhu požiadavky na jeho ochranu zahŕňajú ochranu vhodných porastov.

1.6.3.4.8. Osobitné záujmy u druhu penica jarabá (*Silvia nisoria*)

V prípade penice jarabej, ako málo známeho druhu vo verejnosti, neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo sa však ochrana druhu môže dostať do konfliktu so záujmami aj poľnohospodárstva, keďže penica jarabá na svoje prežívanie potrebuje dostatok rozptýlenej nelesnej drevinovej (krovitej) vegetácie. Niektoré preferované spôsoby hospodárenia (rozorávanie TTP, výruby remízok z titulu navýšenia plôch pre odber dotácií...) sú však v rozpore s topickými požiadavkami druhu. Tak isto do konflikt záujmov môže nastať s lesným hospodárstvom pri zachovávaní bezlesia, teda obmedzenia zalesňovania xerotermných krovitých strání.

1.6.3.4.9. Osobitné záujmy u druhu jariabok hôrny (Bonasa bonasia)

Jariabok hôrny je v súčasnosti klasifikovaný ako poľovná zver s určenou dobou lovu. Táto doba lovu a minimálny záujem na love tohto druhu však spôsobuje, že súčasné nastavenie poľovníckej legislatívy a ochrany prírody na druhej strane v prípade tohto druhu nie sú v rozpore s cieľmi ochrany stanovenými pre CHVÚ.

1.6.3.4.10. Osobitné záujmy u druhu chrapkáča poľného (Crex crex)

V prípade chrapkáča poľného ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana chrapkáča poľného môže vo výnimočných prípadoch zasiahnuť do záujmov poľnohospodárstva a to napríklad posunutím termínu kosenia na neskorší termín. Takéto posunutie zároveň znamená zníženie kvality tráv, plodín získaných pri neskoršom kosení, a teda aj negatívny dopad na hospodárenie dotknutých subjektov. Jedná sa však plošne o malé plochy, preto je tento konflikt malého rozsahu a riešiteľný vhodnou formou komunikácie, resp. využitím iných nástrojov.

1.6.3.4.11. Osobitné záujmy u druhu tesár čierny (Dryocopus martius)

Vzhľadom ku celkovému pozitívnemu vnímaniu dŕtľov vo verejnosti existuje záujem na ochrane týchto druhov nielen v dôsledku toho, že sú predmetmi ochrany v CHVÚ ale aj v dôsledku zachovania kultúrneho dedičstva. Pri ochrane tesára môžu v CHVÚ vzniknúť nepriamo konflikty pri presadzovaní ochrany hniezdných stromov. Vzhľadom k tomu, že však ide o len jednotlivé stromy sú tieto požiadavky na ochranu riešiteľné vhodnou a včasnou formou komunikácie.

1.6.3.4.12. Osobitné záujmy u druhu d'ateľ bielochrbtý (Dendrocopos leucotos)

Vzhľadom ku celkovému pozitívnemu vnímaniu dŕtľov vo verejnosti existuje záujem na ochrane týchto druhov nielen v dôsledku toho, že sú predmetmi ochrany v CHVÚ ale aj v dôsledku zachovania kultúrneho dedičstva. Pri ochrane d'atľa bielochrbtého môžu v CHVÚ vzniknúť nepriamo konflikty pri presadzovaní ochrany hniezdných stromov. Vzhľadom k tomu, že však ide o len jednotlivé stromy sú tieto požiadavky na ochranu riešiteľné vhodnou a včasnou formou komunikácie. Väčším konfliktom v prípade ochrany tohto druhu však budú požiadavky na ochranu vhodných porastov.

1.6.3.4.13. Osobitné záujmy u druhu žlna sivá (Picus canus)

Vzhľadom ku celkovému pozitívnemu vnímaniu dŕtľov vo verejnosti existuje záujem na ochrane týchto druhov nielen v dôsledku toho, že sú predmetmi ochrany v CHVÚ ale aj v dôsledku zachovania kultúrneho dedičstva. Pri ochrane žlny sivej môžu v CHVÚ vzniknúť nepriamo konflikty pri presadzovaní ochrany hniezdných stromov. Vzhľadom k tomu, že však ide o len jednotlivé stromy sú tieto požiadavky na ochranu riešiteľné vhodnou a včasnou formou komunikácie. Väčším konfliktom v prípade ochrany tohto druhu však budú požiadavky na ochranu vhodných porastov. Na druhej strane však je potrebné podotknúť, že porasty, ktorých sa toto týka sú už dnes súčasťou vyšších stupňov ochrany národnej siete

sústavy chránených území, preto tento konflikt nie v území v prípade ochrany žltný sivej hodnotený ako významný.

1.6.3.4.14. Osobitné záujmy u druhu lelek lesný (*Caprimulgus europaeus*)

Lelek lesný je veľmi nenápadný a teda pre širokú verejnosť sa jedná o tajuplný druh. Tým pádom vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana druhu môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárenia v prípade premeny sukcesne zarastajúcich pasienkov (pionierskymi drevinami ako borievka, lieska, borovica) na husto zapojený pestovaný hospodársky les. Aj napriek tomu je potenciálny konflikt minimálny a riešiteľný vhodnou formou komunikácie.

1.6.3.4.15. Osobitné záujmy u druhu škovránik stromový (*Lullula arborea*)

V prípade škovránika stromového ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana škovránika so záujmom zachovania lúk môže zasiahnuť do záujmov poľnohospodárstva pri požiadavke o ich rozoranie, alebo napríklad pestovanie rýchlorastúcich drevín, čo môže spôsobiť likvidáciu vhodného biotopu. Podobne aj požiadavky na rozoranie medzí, vyťaženie alebo zoštiepkovanie remízok a okrajov lesov je v rozpore so záujmami ochrany škovránika stromového. Takéto opatrenia preto musia byť povoľované príslušnými orgánmi. Pozitívne na druh pôsobí obnovenie alebo rozšírenie pastvy a pasienkov.

1.6.3.3.16. Cieľový stav druhu rybárik riečny (*Alcedo atthis*)

Rybárik riečny je vo verejnosti vďaka svojmu sfarbeniu dobre známy a obľúbený druh, preto ochrana tohto druhu je široko akceptovaná. Vzhľadom k spektru jeho potravy, ktorou sú drobné rybky, nie je ochrana tohto druhu ani v konflikte so záujmami rybárskeho využívania lokalít. Na druhej strane pestré sfarbenie druhu vyvoláva veľký záujem na fotografovaní tohto druhu, ktorý však môže viesť k nadmernému rušeniu a byť teda v rozpore so záujmami ochrany rybárika. Preto je v tomto prípade potrebné regulovať v okolí hniezdísk rušivé vplyvy, vrátane fotografovania

1.6.3.4.17. Osobitné záujmy u druhu d'ateľ prostredný (*Dendrocopos medius*)

Vzhľadom ku celkovému pozitívnemu vnímaniu d'ateľov vo verejnosti existuje záujem na ochrane týchto druhov nielen v dôsledku toho, že sú predmetmi ochrany v CHVÚ ale aj v dôsledku zachovania kultúrneho dedičstva. Pri ochrane d'atľa prostredného môžu v CHVÚ vzniknúť nepriamo konflikty pri presadzovaní ochrany hniezdných stromov. Vzhľadom k tomu, že však ide o len jednotlivé stromy sú tieto požiadavky na ochranu riešiteľné vhodnou a včasnou formou komunikácie. Väčším konfliktom v prípade ochrany tohto druhu však budú požiadavky na ochranu vhodných porastov.

1.6.3.3.18. Cieľový stav druhu bocian biely (*Ciconia ciconia*)

Ochrana bociana bieleho a jeho hniezdísk priamo je vo verejnosti široko akceptovaná a žiadaná vzhľadom k tomu, že bocian je vnímaný ako symbol vidieka na Slovensku pozitívne. Tieto požiadavky však často prichádzajú do konfliktu so záujmami konkrétnych obyvateľov ak je hniezdo umiestnené na streche rodinného domu, alebo na stĺpoch elektrického vedenia a dochádza z tohto dôvodu k výpadkom elektrického prúdu. Vznik

takýchto konfliktov je riešiteľný prekládkou hniezd na osobitné podložky na nekonfliktných miestach. Väčším problémom môžu byť požiadavky na zachovanie lovísk, ktorými sú často mokrade a lúky, ktoré v prípade záujmu na ich odvodnení, rozoraní alebo zastavaní nie sú niekedy bez vzniku konfliktu a rozhodnutia úradov, ktoré vyhoví iba jednému zo záujmov riešiteľné.

1.6.3.4.19. Osobitné záujmy u druhu včelár lesný (*Pernis apivorus*)

V prípade včelára lesného ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Výnimočne v odôvodnených prípadoch však v môže prípade ochrana včelára lesného vzniknúť požiadavka na vytvorenie zón ochrany okolo hniezda. Konflikt pri vytváraní takýchto zón je však riešiteľný vhodnou a včasnou formou komunikácie zainteresovaných, keďže na väčšine z plochy takýchto zón okolo hniezdísk sa požaduje len posunutie termínov lesného hospodárenia do obdobia mimo hniezdneho obdobia. Menšia, jadrová časť týchto zón ochrany okolo hniezdísk bociana čierneho vyžaduje ponechanie porastov bez zásahu. V prípade, že takéto porasty sú v rubnej dobe a s týmito opatreniami neráta PSL je potrebné aby sa na obmedzenia vyplývajúce z ponechania časti porastu využili aj finančné nástroje, ktoré predpokladá Zákon o ochrane prírody a krajiny 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov. Tento konflikt však nedosahuje potenciálnu mieru obmedzení ako pri orlovi krikľavom alebo bocianovi čiernom, keďže sa v prípade včelára očakáva len minimálny počet žiadostí na vytvorenie ochranných zón.

1.6.3.4.20. Osobitné záujmy u druhu prhlaviar čiernohlavý (*Saxicola torquata*)

V prípade prhlaviara čiernohlavého ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana prhlaviara čiernohlavého so záujmom zachovania lúk môže zasiahnuť do záujmov poľnohospodárstva pri požiadavke o ich rozoranie, alebo napríklad pestovanie rýchlorastúcich drevín, čo môže spôsobiť likvidáciu vhodného biotopu. Podobne aj požiadavky na rozoranie medzí, vyťaženie alebo zoštiepkovanie remízok a krov pozdĺž ciest je v rozpore so záujmami ochrany prhlaviara čiernohlavého. Takéto opatrenia preto musia byť povoľované príslušnými orgánmi.

1.6.3.4.21. Osobitné záujmy u druhu krutohlav hnedý (*Jynx torquilla*)

V prípade krutohlava hnedého ako nenápadného a málo známeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo sa však ochrana druhu môže dostať do konfliktu so záujmami poľnohospodárskeho sektoru, keďže krutohlav hnedý na svoje prežívanie potrebuje dostatok stromovej zelene s dutinovými stromami, dostatok vhodnej potravy vrátane hmyzu (mraveniská). Niektoré preferované spôsoby hospodárenia (rozorávanie TTP, veľkoplošné mulčovanie pasienkov- nedopaskov, výruby remízok z titulu navýšenia plôch pre odber dotácií...) sú však dnes v rozpore s týmito jeho topickými požiadavkami. Do konfliktu s hospodárskym využitím územia sa môže realizácia ochrany druhu potýkať s obmedzeniami využívania chemických prípravkov- najmä insekticídov.

1.6.3.4.22. Osobitné záujmy u druhu muchár sivý (*Muscicapa striata*)

Podobne ako v prípade žltochvosta hôrneho aj muchár sivý je veľmi nenápadný a teda pre širokú verejnosť sa jedná o neznámy druh. Tým pádom vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana muchára sivého môže

zasiahnuť do záujmov lesného hospodárenia. Tie sa však väčšinou týkajú len ochrany hniezdných stromov, preto potenciálny konflikt je minimálny a riešiteľný vhodnou formou komunikácie. Väčším konfliktom v prípade ochrany tohto druhu však budú požiadavky na ochranu vhodných porastov.

1.6.3.4.23. Osobitné záujmy u druhu žltochvost hôrny (*Phoenicurus phoenicurus*)

V prípade žltochvosta hôrneho ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana žltochvosta hôrneho môže vo výnimočných prípadoch zasiahnuť do záujmov lesného hospodárenia. Tie sa však väčšinou týkajú len ochrany hniezdných stromov, preto potenciálny konflikt je minimálny a riešiteľný vhodnou formou komunikácie. Väčším konfliktom v prípade ochrany tohto druhu však budú požiadavky na ochranu vhodných porastov. Na druhej strane však je potrebné podotknúť, že porasty, ktorých sa toto týka sú už dnes súčasťou vyšších stupňov ochrany národnej siete sústavy chránených území, preto tento konflikt nie v území v prípade ochrany žltochvosta hôrneho hodnotený ako významný. Rovnako potenciálne konfliktným je potreba zachovania stromovej vegetácie na hniezdiskách žltochvosta hôrneho priamo v intravilánoch obcí.

1.6.3.4.24. Osobitné záujmy u druhu hrdlička poľná (*Streptopelia turtur*)

V prípade hrdličky poľnej ako málo známeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo sa však ochrana druhu môže dostať do konfliktu so záujmami poľnohospodárskeho sektoru, keďže hrdlička poľná na svoje prežívanie potrebuje dostatok stromovej zelene. Niektoré preferované spôsoby hospodárenia (rozorávanie TTP, výruby remízok z titulu navýšenia plôch pre odber dotácií...) sú však v rozpore s topickými požiadavkami druhu.

1.6.3.4.25. Osobitné záujmy u druhu prepelica poľná (*Coturnix coturnix*)

Ochrana prepelice poľnej ako symbolu poľnohospodárskej krajiny vo verejnosti je záujmom nielen z dôvodu jej určenia ako predmetu ochrany v CHVÚ, ale aj z dôvodu zachovania kultúrneho dedičstva. Vzhľadom k tomu, že ide o nenáročný druh, nie je predpoklad vzniku väčšieho konfliktu s hospodárskym využitím územia z dôvodu požiadavky realizácie špeciálnych opatrení (s výnimkou obmedzenia využívania chemických prípravkov).

1.6.3.3.26. Cieľový stav druhu strakoš veľký (*Lanius excubitor*)

V prípade strakoša veľkého ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo sa však ochrana strakoša veľkého môže dostať do konfliktu so záujmami poľnohospodárskeho sektoru, keďže strakoš veľký na svoje prežívanie potrebuje dostatok stromovej zelene, dostatok vhodnej potravy vrátane hmyzu a v území sa mu viac darí v mozaikovitej krajine.

1.6.3.3.27. Cieľový stav druhu brehuľa hnedá (*Riparia riparia*)

V prípade brehule hnedej ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo sa však ochrana brehule môže dostať do konfliktu so záujmami vodohospodárskeho sektoru, keďže brehule hniezdia aj v strhnutých brehoch riek. Ďalšou dotknutou skupinou majiteľa a prevádzkovateľa ťažobných priestorov, kde tiež brehule hniezdia v čerstvo vytvorených kolmých stenách.

1.6.4. Hodnotenie ďalších osobitných záujmov ochrany prírody a krajiny v území

Severovýchodná časť CHVÚ na hranici s Poľskom sa prekrýva s územím Chránenej krajinej oblasti Východné Karpaty, v ktorom platí druhý stupeň ochrany podľa zákona NR SR č. 543/2002 Z. z.

Územie CHVÚ sa prekrýva s územiaми európskeho významu:

SKUEV0387 Beskyd,
SKUEV0211 Daňová,
SKUEV0048 Dukla,
SKUEV0043 Kamenná,
SKUEV0318 Pod Bukovou,
SKUEV0230 Makovica,
SKUEV0385 Pliškov,
SKUEV0386 Hostovické lúky,
SKUEV0014 Lásky,
SKUEV0016 Košariská,
SKUEV0033 Sútok Udavy s Ilovnicou,
SKUEV0049 Alúvium Rieky,
SKUEV0011 Svetlica,
SKUEV0763 Horný tok Výravy,
SKUEV0761 Vydranka,
SKUEV0232 Laborec,
SKUEV0759 Horný tok Chotčianky.

V rámci CHVÚ sú vyhlásené maloplošné chránené územia národnej siete:

Národná prírodná rezervácia Komárnická jedlina s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Palotská jedlina s piatym stupňom ochrany,
Prírodná rezervácia Dranec s piatym stupňom ochrany,
Prírodná rezervácia Beskyd s piatym stupňom ochrany,
Prírodná rezervácia Haburské rašelinisko so štvrtým stupňom ochrany,
Prírodná rezervácia Hostovické lúky so štvrtým stupňom ochrany,
Prírodná rezervácia Čertižnianske lúky so štvrtým stupňom ochrany,
Prírodná rezervácia Miroľská slatina so štvrtým stupňom ochrany,
Prírodná rezervácia Iľovnica so štvrtým stupňom ochrany,
Prírodná rezervácia Pod Demjatou so štvrtým stupňom ochrany,
Prírodná rezervácia Jarčiská so štvrtým stupňom ochrany,
Chránený areál Driečna so štvrtým stupňom ochrany.

Územie CHVÚ je súčasťou územného systému ekologickej stability, v území sú vymedzené nadregionálne biocentrá Udava, Palotská Jedlina a Dukla. Územím prechádza nadregionálny terestrický biokoridor Nízke Beskydy s prepojením na Poloniny, hydricko-terestrický nadregionálny biokoridor Ondava - Ladomírka. V území je vymedzená aj sieť regionálnych biocentier, väčšie vodné toky sú hydricko-terestrickými biokoridormi regionálnej úrovne.

1.7. Výsledky kompletného zisťovania stavu lesa

Lesný pôdny fond je obhospodarovaný podľa Programov Starostlivosti o Lesy (PSL).

V nasledujúcej tabuľke je prehľad platných PSL.

Názov PSL pre Lesný celok	Platnosť PSL	Výmera PSL (LHP) v CHVÚ ha
HAVAJ NEŠTÁTNE LESY	2008 - 2017	364,58
HAVAJ ŠTÁTNE LESY	2008 - 2017	1701,83
JANOUSH SP. S.R.O. LS SUKOV	2008 - 2017	992,10
KAPIŠOVÁ, KRAJNÁ POĽANA ŠTÁTNE LESY	2008 - 2017	1367,71
OSTATNÉ LESY NA LHC HAVAJ	2008 - 2017	3696,77
OSTATNÉ LESY NA LHC KAPIŠOVÁ	2008 - 2017	3153,65
OSTATNÉ LESY NA LHC KRAJNÁ POĽANA	2008 - 2017	2619,74
POĽANA HUNKOVCE	2008 - 2017	3374,14
NEŠTÁTNE LESY NA LHC STROPKOV	2009 - 2018	814,18
NEŠTÁTNE LESY NA LHC SVIDNÍK	2009 - 2018	393,50
NEŠTÁTNE LESY NA LHC STARINA	2010 - 2019	33,88
LESY SNINA	2011 - 2020	1776,34
LESY UDAVSKÉ	2011 - 2020	4696,41
NEŠTÁTNE LESY NA LHC SNINA	2011 - 2020	2853,38
NEŠTÁTNE LESY NA LHC UDAVSKÉ	2011 - 2020	2017,18
ČERTIŽNÉ	2012 - 2021	1219,55
LESY HUMENNÉ	2012 - 2021	250,56
LESY KRÁSNY BROD	2012 - 2021	2119,59
LESY MEDZILABORCE	2012 - 2021	2471,41
LESY NIŽNÁ JABLONKA	2012 - 2021	2163,61
LESY TURCOVCE	2012 - 2021	1052,87
NEŠTÁTNE LESY NA LHC HUMENNÉ	2012 - 2021	58,05
NEŠTÁTNE LESY NA LHC KRÁSNY BROD	2012 - 2021	2333,86
NEŠTÁTNE LESY NA LHC MEDZILABORCE	2012 - 2021	4160,74
NEŠTÁTNE LESY NA LHC NIŽNÁ JABLONKA	2012 - 2021	3018,62
NEŠTÁTNE LESY NA LHC TURCOVCE	2012 - 2021	269,50
SL JANOUŠ A SPOL. KRÁSNY BROD	2012 - 2021	1144,36
LESY KOŠKOVCE	2015 - 2024	4287,29
LESY VÝRAVA	2015 - 2024	2198,83
NEŠTÁTNE LESY NA LHC KOŠKOVCE A ZVÝŠOK VLM KAMIENKA	2015 - 2024	2742,67
NEŠTÁTNE LESY NA LHC VÝRAVA	2015 - 2024	2839,68
SÚKROMNÉ LESY ŠaT, ZBOJNÉ	2015 - 2024	967,42
Spolu		63153,97

Rozdiel oproti výmere LPF v súčasnom KN je spôsobený stavom C-KN v čase vyhotovenia PSL (LHP).

Porastová plocha zaberá 98% LPF, 2 % lesného pôdneho fondu sú plochy bez lesných porastov.

Zastúpenia kategórií lesa sú v nasledovnej tabuľke.

Kategória lesa	Písmeno kategórie	ha	%
H		58122,42	93,86
O	a	6,72	0,01
	b	318,64	0,51
	d	863,02	1,39
	spolu	1188,38	1,92
U	a	316,90	0,51
	e	1632,27	2,64
	f	663,54	1,07
	spolu	2612,71	4,22
Spolu		61923,51	100

Zastúpenie drevín v porastoch CHVU je v nasledujúcej tabuľke.

Drevina	BK	HB	BR	SC	SM	DZ	BO	JD	JH	OS
%	67,7	8,0	5,3	3,6	3,0	2,9	2,8	2,2	2,2	0,5
Drevina	JS, JL, DJ, JX, JP, JM, CS, DG, BH			AG, DC, LM, VB, VF, VK, TI, BC, VJ, HR, JO, JB, TR, TC, TB, BB, BX, VR						
%	0,1 – 0,5			< 0,1						

Veková štruktúra je v nasledujúcej tabuľke.

Vek v rokoch	0	1-20	21-40	41-60	61-80	81-100	101-120	121-140	141-160	161-195
Zastúpenie v %	0,1	18,2	20,5	12,7	19,7	15,3	8,8	2,6	1,7	0,5

Porastová mapa je súčasťou príloh.

2. Socioekonomické pomery (využívanie územia a jeho okolia), pozitívne a negatívne faktory

2.1. Historický kontext

Z historického hľadiska prešlo územie Laboreckej vrchoviny zmenami, ktoré sa odzrkadlili hlavne na rozlohe jednotlivých biotopov. Najdôležitejšie zmeny sa týkajú rozlohy lesných spoločenstiev. Tie sa rozrástli na úkor lúk a krovinami zarastených strání, ktoré sa výraznejšie zmenšili, niektoré zanikli. Ďalšia významná zmena sa týka spôsobu obhospodarovania poľnohospodárskej pôdy. Výrazným spôsobom ubudli malé rozdrobené políčka a nahradili ich rozsiahlejšie scelené lány. Obdobný vývoj lesných a poľnohospodárskych spoločenstiev môžeme zaznamenať aj v iných pohoriach na území Slovenska.

V rámci CHVÚ sú vyhlásené maloplošné chránené územia národnej siete, ktoré boli prvé chránené územia. Prvé maloplošné chránené územie bolo vyhlásené v roku 1925 a ide o Prírodnú rezerváciu Dranec s piatym stupňom ochrany. Neskôr, v roku 1979 boli vyhlásené ďalšie územia PR Čertižnianske lúky, PR Miroľská slatina (spravuje RCOPK Prešov) a PR Iľovnica. O rok neskôr boli vyhlásené Hostoviské lúky za prírodnú rezerváciu. V roku 1981 bola vyhlásená PR Beskyd s piatym stupňom ochrany a PR Haburské rašelinisko. Národná prírodná rezervácia Palotská jedlina s piatym stupňom ochrany bola vyhlásené v roku 1982, rovnako PR Jarčiská a Chránený areál Driečna so štvrtým stupňom ochrany (spravuje RCOPK Prešov) a v roku 1984 bola vyhlásené NPR Komárnická jedlina.

Správa CHKO Východné Karpaty, pod ktoré spadá aj územie CHVÚ Laborecká vrchovina bola zriadená Vyhláškou MK SSR č. 70/1977 Zb. zo dňa 7. septembra 1977 v znení Zákona NR SR č. 287/1994 Z.z., novelizované Vyhláškou MzP SR č. 530/2001 Z.z. zo dňa 6. decembra 2001.

2.2. Stručný opis aktuálneho stavu

Poľnohospodárstvo

Na území CHVÚ Laborecká vrchovina sa aktívne poľnohospodársky využíva 21878,91 ha poľnohospodárskej pôdy, čo predstavuje takmer 21 % z celkovej výmery CHVÚ. Z tejto plochy je 17138,53 ha trvalých trávnatých porastov využívaných na kosenie a pasenie čo predstavuje 78 % z celkovej využíwanej plochy. Orná pôda sa využíva na výmere 4740,37 ha, čo predstavuje takmer 22 % z celkovej využíwanej plochy. Aktuálne identifikovaná poľnohospodárska pôda, na ktorej obhospodarovanie nie je bližšie špecifikované a zatiaľ nie je poľnohospodársky využívaná, sa nachádza na výmere 87,89 ha.

Lesné hospodárstvo

Lesný pôdny fond zaberá viac 61,5 % územia CHVÚ. Dominantná je hospodárska funkcia porastov, nakoľko takmer 94 % tvoria hospodárske lesy. Vzhľadom na vekovú štruktúru porastov, a rubné a obnovné doby v modeloch hospodárenia je nasledujúcich decéniách predpoklad nárastu úmyselnej obnovnej ťažby. V drevinovej skladbe výrazne dominuje BK s takmer 68 %, čo je z pohľadu najrozšírenejšieho 3. až 5. vegetáčného stupňa prírode blízke zastúpenie. Pre porasty BK a jeho zmesi však z pohľadu kalamít posledných rokov narastá význam statickej stability porastov. Na túto ma okrem výchovy výrazný vplyv spôsob

a forma obnovy. Hlavným hospodárskym spôsobom v modeloch hospodárenia je podrastový hospodársky spôsob..

Rekreácia a šport

Územie v severnej časti CHVÚ patrí do rekreačného krajinného celku Dukla, kde má potenciál predovšetkým pobyt v prírodnom prostredí Laboreckej vrchoviny, zimné športy (menšie lokálne areály), historické dedičstvo (pamätané miesta 2. svetovej vojny Dukelský priesmyk, Údolie smrti) a kultúrne dedičstvo (drevené kostolíky). Zázemie a vybavenosť cestovného ruchu je sústredené v meste Svidník. Rekreačnú funkciu plnia priestory a obce obce Medvedzie, Šarbov, Svidnička, Nižný Komárnik, Svidnícke sedlo – Vyšný Komárnik, Borov, Vydraň – Kalinov, Parihuzovce, Víťazovce, Gruzovce, Kochanovce, Palota a i.

Južná časť CHVÚ zasahuje do rekreačného krajinného celku Nízke Beskydy. Má podmienky pre využitie vidieckych sídiel pre chalupnícku rekreáciu. Strediská, najmä pre prímestskú rekreáciu sú vybudované v južnej časti v zázemí Humenného.

Územím CHVÚ prechádza významná Karpatská cyklomagistrála. Turistické trasy sú viazané na hrebeň Východných Karpát na hranici s Poľskom, územie má potenciál pre cezhraničnú turistiku.

Poľovníctvo

Na území CHVÚ Laborecká vrchovina je evidovaných 51 poľovných revírov a zasahuje do jeleních poľovných oblastí J XXIV. Poloninské Karpaty, J XXIII. Humenné J XXII. Nízke Beskydy a J XX. Vihorlat.

Ťažba nerastných surovín

V rámci územia CHVÚ sa nachádzajú určené prieskumné územia pre ropu a horľavý zemný plyn Svidník, Medzilaborce, Snina a Pakostov.

V alúviu Laborca sa nachádza aktívne ložisko nevyhradeného nerastu štrkopieskov a pieskov Krásny Brod (LK-STAV s. r. o., Humenné) a viaceré lokality ložísk nevyhradeného nerastu tehliarskych hlien Krásny Brod - Čabiny s ukončenou ťažbou. Ložisko nevyhradeného nerastu štrkopieskov a pieskov Pčolinné (LOMY SV s.r.o., Snina) s aktívnou ťažbou sa nachádza severne od Sniny.

Využitie vody

Do územia na severozápade zasahuje povodie vodárenských tokov Ondava, Rusinec, Ladomírka, Zimný potok, Chotčianska, Kazimírsky potok s vyhlásenými pásmami hygienickej ochrany vodárenských zdrojov. V severnej časti sa nachádza povodie vodárenského toku a pásmo hygienickej ochrany toku Daňová a Kryštálový potok, vo východnej povodie vodárenského toku Udava. Na toku Laborec je v dlhodobom výhľade plánovaná veľká vodná nádrž Koškovce pre protipovodňové účely. V dlhodobom výhľade boli plánované nádrže v Koškovciach, v Starine, v Zboji a v Adidovce. Bolo to pred 1989. Nakoniec sa postavila vodná nádrž Starina. Z ostatných zámerov sa upustilo. Okrem toho bola skúmaná možnosť výstavby nádrže v Nižnej Jablonke.

Ďalšie využitie

Regionálna skládka odpadov v prevádzke je situovaná severne od Sniny, lokálne skládky sú prevádzkované pri obci Monastier a Papín. Zátáže bývalých, prevažne rekultivovaných skládok sa vyskytujú v okolí viacerých obcí vo vnútri a po obvode CHVÚ.

Severne od Svidníka sa nachádza neverejné civilné letisko Svidník s ochrannými pásmami, ktoré okrajovo zasahujú do územia CHVÚ. Vo vnútri územia sa nachádza malé letisko pre letecké práce Volica, v okrajovej časti letisko pre letecké práce Udavské.

Severnou časťou CHVÚ vedie trasa pripravovanej rýchlostnej cesty R4 v úseku Ladomírová – Hunkovce – hraničný priechod Vyšný Komárnik.

Kultúrne dedičstvo a náboženské aktivity

Významné kultúrno-historické pamiatky v rámci regiónu sú sústredené v meste Medzilaborce, Svidník a v mnohých obciach, ktoré sa nachádzajú vo vnútri aj v okolí CHVÚ. Početné sú v lokalite Krásny Brod, ktorá sa eviduje aj ako pútnické miesto. Významné sú drevené gréckokatolícke kostoly (Nižný Komárnik, Bodružal, Krajné Čierne, Miroľa, Hunkovce, Ladomírová, Príkra), z nich Bodružal a Ladomírová sú súčasťou svetového dedičstva UNESCO v rámci súboru drevených kostolov slovenskej časti Karpát. Na oblasť Dukly a Svidníka sa viažu pamiatky na boje počas 2. svetovej vojny (Údolie smrti, Dukelský priesmyk, Svidník).

2.3. Návrh zásad a opatrení využívania územia a jeho okolia z hľadiska cieľov ochrany

2.3.1. Návrh zásad opatrení pre jednotlivé predmety ochrany

Návrh zásad opatrení vychádza z hodnotenia priaznivých stavov jednotlivých druhov vyhotovených ŠOP SR v rokoch 2010-2012 a odporúčaní navrhnutých expertmi v danom hodnotení, ako aj z odporúčaných opatrení vo vedeckých publikáciách.

Návrh zásad opatrení pre jednotlivé druhy je tu uvedený v celom rozsahu nutných opatrení pre udržanie optimálnej populácie dotknutých druhov. Vzhľadom k tomu, že potrebné opatrenia a biotopové nároky jednotlivých druhov si často v rôznom rozsahu protirečia, preto je potrebné tieto opatrenia zosúladiť. Preto taxatívne uvedené opatrenia pre jednotlivé druhy boli nižšie zoskupené do opatrení pre skupiny druhov, ktoré sú prioritou ochrany vo vyčlenených ekologicko-funkčných priestoroch. Návrh týchto finálnych opatrení (ktoré sa odporúčajú na realizáciu) v ekologicko-funkčných priestoroch však musí brať v úvahu nároky jednotlivých druhov, preto ich tu uvádzame v plnom rozsahu.

2.3.1.1. Návrh zásad opatrení pre sovu dlhochvostú (Strix uralensis)

Na udržanie stavu sovy dlhochvostej na stupni A priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- zachovanie starších lesných porastov vo vyšších stupňoch ochrany bez zásahu
- v lesných porastoch ponechať minimálne 5 stojacich stromov na 1 ha na dožitie
- v spolupráci s užívateľmi uplatňovať ochranné zóny v okolí dohľadovaných hniezd v zmysle vyhlášky o CHVÚ
- prípadnú ťažbu na hniezdných lokalitách presunúť do mimohniezdného obdobia
- poskytovať hniezdne príležitosti vyvešovaním búdok, zabezpečiť ich pravidelnú kontrolu a obnovu

2.3.1.2. Návrh zásad opatrení pre orla krikľavého (Aquila pomarina)

Na udržanie stavu orla krikľavého na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- zabezpečiť diferencovaný prístup v hospodárení na lesnej pôde nasledovne:
 - a) v lesoch ochranných a lesoch osobitného určenia v CHVÚ Vihorlatské vrchy v prípade akejkoľvek lesohospodárskej činnosti rešpektovať nižšie uvedené opatrenia potrebné pre udržanie vhodných topických podmienok orla krikľavého
 - b) v hospodárskych lesoch nachádzajúcich sa v CHVÚ Vihorlatské vrchy pri obnove lesných porastov zabezpečiť uplatňovanie výberkového a účelového hospodárskeho

- spôsobu a uprednostňovať prirodzenú obnovu porastov s cieľom posilniť a zachovať ekologickú stabilitu lesných porastov na hniezdiskách orla kriľavého (obnovenie prirodzeného drevinového zloženia, zlepšenie horizontálnej a vertikálnej štruktúry porastov, vhodnejšie formovanie lesných okrajov)
- zabezpečiť uplatňovanie systému tvorby ochranných zón v okolí všetkých aktívnych hniezd (hniezda, ktoré boli orlami obsadené v období 5 rokov minimálne jedenkrát) jednotlivých párov orla kriľavého s nasledovnými podmienkami:
 - a) ochranná zóna sa stanovuje v okruhu (polomere) minimálne 300 m od hniezdného stromu
 - b) zakazuje sa odstrániť alebo poškodiť hniezdny strom
 - c) v dobe rozmnožovania, tj. od 16.3. do 31.8. kalendárneho roka, sa zakazuje vykonávať akúkoľvek lesohospodársku činnosť v ochrannej zóne
 - d) mimo doby rozmnožovania, tj. od 1.9. do 15.3. kalendárneho roka:
 - vo vnútornej časti ochrannej zóny v okruhu (polomere) minimálne 100 m od hniezdného stromu nezasahovať do vegetačného a pôdneho krytu
 - vo vonkajšej časti ochrannej zóny v okruhu (polomere) minimálne od 100 m do 300 m okolo hniezdného stromu resp. na celej ploche takto vymedzenej ochrannej zóny, pri hospodárení v lesných porastoch uplatňovať výlučne výberkový hospodársky spôsob (tzn. pri jeho *stromovej forme* uskutočňovať jednotlivo výberkový rub stromový, ktorý sa vykonáva jednotlivým výrubom stromov a pri jeho *skupinovej forme* uskutočňovať výberkový rub s plochou obnovného rubu max. do 0,2 ha) alebo účelový hospodársky spôsob (tzn. pri jeho *stromovej forme* uskutočňovať stromový účelový rub, ktorý sa vykonáva jednotlivým výrubom stromov a pri jeho *skupinovej forme* uskutočňovať účelový rub s plochou obnovného rubu max. do 0,2 ha).
 - zabezpečiť zapracovanie uvedeného systému ochranných zón do programov starostlivosti o lesy (PSL)
 - s cieľom posilniť a zachovať ekologickú stabilitu lesných porastov zabezpečiť poskytnutie agroporadenstva lesohospodárskym subjektom vo veci ich zapojenia sa do opatrení "Lesnícko-environmentálne a klimatické služby a zachovanie lesa" a "Platby týkajúce sa sústavy Natura 2000" v rámci Programu rozvoja vidieka SR 2014-2020 za účelom získania kompenzačných platieb za obmedzenie hospodárenia z dôvodu uplatňovania princípu trvalo udržateľného rozvoja a ochrany prírody a zabezpečiť zapracovanie týchto environmentálnych opatrení do PRV SR vždy na nové programovacie obdobie
 - propagovať a presadzovať FSC (Forest Stewardship Council) certifikáciu obhospodarovania lesa za účelom environmentálne vhodného a trvalo udržateľného obhospodarovania lesov (zdroj <http://www.fscslovakia.sk/>)
 - zabezpečiť vhodné obhospodarovanie TTP pravidelnou kosbou lúk a odvozom biomasy, extenzívnym pasením oviec a hovädzieho dobytku, v odôvodnených prípadoch aj mulčovaním a pri tvorbe TTP použiť stanovištne vyhovujúce druhy tráv
 - na plochách TTP vylúčiť aplikáciu priemyselných hnojív a pesticídov
 - pri aplikácii pesticídov na ornej pôde zabezpečiť odborný kvalifikovaný dozor a použiť len chemické prípravky, ktoré nie sú na zozname zakázaných prípravkov pre chránené vtáčie územia (zdroj <http://nrl.uvm.sk/>)

- zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy vhodným nastavením poľnohospodárskych platieb tak, aby bolo výhodné pre poľnohospodárov hospodárenie udržiavať
- s cieľom posilniť a zachovať ekologickú stabilitu potravných biotopov na poľnohospodárskej pôde zabezpečiť poskytnutie agroporadenstva poľnohospodárskym subjektom vo veci ich zapojenia sa do jednotlivých podopatrení "Agroenvironmentálno-klimatického opatrenia" a opatrenia "Ekologické poľnohospodárstvo" v rámci Programu rozvoja vidieka SR 2014-2020 za účelom získania kompenzačných platieb za obmedzenie hospodárenia z dôvodu uplatňovania princípu trvalo udržateľného rozvoja a ochrany prírody a zabezpečiť zapracovanie týchto environmentálnych opatrení do PRV SR vždy na nové programovacie obdobie
- na všetkých plochách poľnohospodárskej pôdy realizovať postupy, ktoré minimalizujú negatívny vplyv na populáciu orla krikľavého; pri mulčovaní, kosbe trávnych porastov a žatve poľnohospodárskych kultúr vždy postupovať smerom od stredu k okrajom alebo od jednej strany pozemku k druhej strane pozemku, pri kosbe a žatve používať výstražné zariadenia
- kontrola dodržiavania zákonných požiadaviek hospodárenia (Statutory Management Requirements – SMR) a štandardov dobrých environmentálnych a poľnohospodárskych podmienok (Good Agricultural and Environmental Conditions - GAEC) v rámci uplatňovania krížového plnenia (Cross compliance - CC) poľnohospodárskymi subjektmi
- zabezpečiť elimináciu rizika zranení a úhynu na konštrukciách elektrických vedení ich postupným ošetrovaním zábranami a výstražnými prvkami na vodiče
- zabrániť likvidácii mokradí a rekultivácii nevyužívaných pozemkov
- realizovať revitalizáciu mokradí
- zabezpečiť stálu propagáciu ochrany druhu a informovanosť odbornej (lesníci, poľnohospodári, poľovníci) a laickej verejnosti
- zabezpečiť elimináciu rizika nezákonného odstrelu v spolupráci s príslušnými inštitúciami (Polícia SR, OÚ, SIŽP, členovia Stráže prírody)
- zabezpečiť vymožitelnosť práva v prípadoch vtáčej kriminality
- usmerniť výstavbu infraštruktúry cestovného ruchu

2.3.1.3. Návrh zásad opatrení pre bociana čierneho (*Ciconia nigra*)

Na udržanie stavu bociana čierneho na stupni A priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- V lesoch ochranných a lesoch osobitného určenia vylúčiť akúkoľvek lesohospodársku činnosť s výnimkou zásahov vykonávaných v nevyhnutnom prípade z dôvodu ochrany prírody a pri rešpektovaní ekologických nárokov druhu
- V hospodárskych lesoch usmerňovanie lesohospodárskej činnosti (ťažba dreva, približovanie, prebierky) najmä v čase hniezdenia (apríl – júl)
- Jemnejšie spôsoby hospodárenia a ich formy. Predovšetkým vylúčiť holoruby a veľkoplošnú formu podrastového hospodárskeho spôsobu. Presadzovať výberkový hospodársky spôsob a v prípade maloplošnej formy podrastového hospodárskeho

spôsobu presadzovať z obnovných rubov účelový výber s obnovným prvkom vhodného tvaru, rozmiestnenia a veľkosti max. 0,2 ha, pričom kritéria výberu prispôbiť ekologickým nárokom druhu

- Zachovať staré porasty, zvlášť na odľahlých a nerušených miestach a zvlášť v blízkosti lesných potôčikov, lebo tie poskytujú ideálne hniezdne podmienky (KARASKA 2002, LÖHMUS & SELLIS 2003, VLACHOS et al. 2008, TREINYS et al. 2009)
- Vyhlásiť ochranné zóny v okruhu 200 m od obsadeného hniezda a všetky lesohospodárske aktivity uskutočňovať mimo hniezdného obdobia ďalej ako 100 m od hniezda (ROSENVALD & LÖHMUS 2003, TAMÁS 2012)
- Umelé hniezda a hniezdne podložky môžu zvýšiť počet zahniezdení. Zabezpečiť trvalý monitoring hniezdného výskytu a trendu vývoja populácie druhu
- Pre zlepšenie potravnnej ponuky je významná obnova mokradí a zlepšenie čistoty vodných tokov
- zabezpečiť počas samotného hniezdenia (1.3.-31.8.) vylúčenie lesohospodárskych prác v dostatočnom okruhu (do 300 m) od hniezda (SOS/BirdLife Slovensko 2012)

2.3.1.4. Návrh zásad opatrení pre hajú červenú (*Milvus milvus*)

Na zlepšenie stavu haje červenej minimálne na stupeň B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

Manažmentové opatrenia v hniezdnom biotope

- zabezpečiť diferencovaný prístup v hospodárení na lesnej pôde nasledovne:
 - c) v lesoch ochranných a lesoch osobitného určenia v CHVÚ Laborecká vrchovina v prípade akejkolvek lesohospodárskej činnosti rešpektovať ekologické nároky haje červenej
 - d) v hospodárskych lesoch nachádzajúcich sa v CHVÚ Laborecká vrchovina pri obnove lesných porastov zabezpečiť uplatňovanie výberkového a účelového hospodárskeho spôsobu a uprednostňovať prirodzenú obnovu porastov s cieľom posilniť a zachovať ekologickú stabilitu lesných porastov v hniezdných biotopoch haje červenej (obnovenie prirodzeného drevinového zloženia, zlepšenie horizontálnej a vertikálnej štruktúry porastov, vhodnejšie formovanie lesných okrajov); vylúčiť uplatňovanie holorubného hospodárskeho spôsobu a znížiť existujúcu plochu s uplatňovaním podrastového hospodárskeho spôsobu na plochu max. 20% z výmery CHVÚ
 - e) prehodnotiť v súčasnosti existujúcu sieť lesných ciest z hľadiska reálnych potrieb lesného hospodárstva a ich vplyvu na fragmentáciu a ekologickú stabilitu hniezdných biotopov a zabezpečiť asanáciu „nadbytočných lesných ciest“, ktoré umožňujú narušovanie stavu hniezdných biotopov (legálnou a nelegálnou ťažbou, poľovníctvom, pytlactvom, zvýšenou návštevnosťou a pod.)
- zabezpečiť uplatňovanie systému tvorby ochranných zón v okolí všetkých aktívnych hniezd (hniezda, ktoré boli hajami obsadené v období 5 rokov minimálne jedenkrát) jednotlivých párov haje červenej s nasledovnými podmienkami:
 - e) ochranná zóna sa stanovuje v okruhu (polomere) minimálne 300 m od hniezdného stromu
 - f) zakazuje sa odstrániť alebo poškodiť hniezdny strom
 - g) v dobe rozmnožovania, tj. od 1.3. do 31.7. kalendárneho roka, sa zakazuje vykonávať akúkoľvek lesohospodársku činnosť

- h) mimo doby rozmnožovania, tj. od 1.8. do 28.2. kalendárneho roka:
- vo vnútornej časti ochrannej zóny v okruhu (polomere) minimálne 100 m od hniezdneho stromu nezasahovať do vegetačného a pôdneho krytu
 - vo vonkajšej časti ochrannej zóny v okruhu (polomere) minimálne od 100 m do 300 m okolo hniezdneho stromu resp. na celej ploche takto vymedzenej ochrannej zóny, pri hospodárení v lesných porastoch uplatňovať výlučne výberkový hospodársky spôsob (tzn. pri jeho *stromovej forme* uskutočňovať jednotlivo výberkový rub stromový, ktorý sa vykonáva jednotlivým výrubom stromov a pri jeho *skupinovej forme* uskutočňovať výberkový rub s plochou obnovného rubu max. do 0,2 ha) alebo účelový hospodársky spôsob (tzn. pri jeho *stromovej forme* uskutočňovať stromový účelový rub, ktorý sa vykonáva jednotlivým výrubom stromov a pri jeho *skupinovej forme* uskutočňovať účelový rub s plochou obnovného rubu max. do 0,2 ha).
- zabezpečiť zapracovanie uvedeného systému ochranných zón do programov starostlivosti o lesy (PSL)
 - s cieľom posilniť a zachovať ekologickú stabilitu lesných porastov zabezpečiť poskytnutie agroporadenstva lesohospodárskym subjektom vo veci ich zapojenia sa do opatrení „Lesnícko-environmentálne a klimatické služby a zachovanie lesa“ a „Platby týkajúce sa sústavy Natura 2000 a rámcovej smernice o vode“ v rámci Programu rozvoja vidieka SR za účelom získania kompenzačných platieb za obmedzenie hospodárenia z dôvodov ochrany prírody a zabezpečiť zapracovanie týchto environmentálnych opatrení do PRV SR vždy na nové programovacie obdobie
 - zabezpečiť odstránenie poľovníckych zariadení (najmä posedov) vo vnútri ochranných zón a usmerniť výstavbu nových poľovníckych zariadení aby boli situované mimo ochranných zón

Manažmentové opatrenia v potravnom biotope

- s cieľom zachovania výmery TTP (lúk a pasienkov) zabrániť ich rozorávaniu a premene na iný druh pozemku
- zabezpečiť vhodné obhospodarovanie TTP pravidelnou kosbou lúk a odvozom biomasy, extenzívnym pasením oviec a hovädzieho dobytká, v odôvodnených prípadoch aj mulčovaním a pri tvorbe TTP použiť stanovištne vyhovujúce druhy tráv
- na plochách TTP vylúčiť aplikáciu priemyselných hnojív a pesticídov
- znížiť podiel nevhodných poľnohospodárskych kultúr pestovaných na energetické účely (slnečnica, repka) v prospech takých poľnohospodárskych kultúr, ktoré sú v súlade s ekologickými nárokmi haje červenej (napr. viacročné krmoviny: ďatelina, lucerna, ďatelinotrávne miešanky) a súčasne podporujú chov oviec a hovädzieho dobytká
- pri aplikácii pesticídov na ornej pôde zabezpečiť odborný kvalifikovaný dozor a použiť len chemické prípravky, ktoré nie sú na zozname zakázaných prípravkov pre chránené vtáčie územia (zdroj <http://nrl.uvm.sk/>)
- pri aplikácii a likvidácii použitých veterinárnych liečiv s obsahom toxických reziduí pre zdochlinožravé druhy zabezpečiť odborný kvalifikovaný dozor a dodržiavať príslušné hygienické a zooveterinárne opatrenia
- pri aplikácii, skladovaní a likvidácii rodenticídov a iných biocídnych prípravkov, používaných na reguláciu živočíšnych škodcov v domácnostiach a intravilánoch obcí vrátane skládok komunálneho odpadu zabezpečiť odborný kvalifikovaný dozor; zabezpečiť

likvidáciu kadáverov živočíšnych škodcov v rámci asanačných aktivít v súlade s príslušnými hygienickými a zooveterinárnymi opatreniami

- časť strniskových plôch (min. 30 %) po obilninách nerozorávať a ponechať ich až do októbra kalendárneho roka, slamu z týchto plôch odstrániť, v prípade zvýšeného zarastania týchto plôch vegetáciou je možné vykonať mulčovanie
- neznižovať výmeru nelesnej drevinovej vegetácie (napr. z dôvodu jej výrubu za účelom výroby drevnej štiepky) a zabezpečiť ich vhodnú údržbu; pri výsadbe nelesnej drevinovej vegetácie použiť pôvodné druhy drevín
- zabrániť záberom poľnohospodárskej pôdy výstavbou solárnych elektrární a inej infraštruktúry a usmerniť ich výstavbu mimo poľnohospodárskej pôdy (napr. nevyužitá plocha v rámci zastavaných areálov poľnohospodárskych podnikov)
- zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy
- s cieľom posilniť a zachovať ekologickú stabilitu potravných biotopov na poľnohospodárskej pôde zabezpečiť poskytnutie agroporadenstva poľnohospodárskym subjektom vo veci ich zapojenia sa do jednotlivých podopatrení v rámci opatrenia "Agroenvironmentálne operácie súvisiace s klímou" v rámci Programu rozvoja vidieka SR za účelom získania kompenzačných platieb za obmedzenie hospodárenia z dôvodov ochrany prírody a zabezpečiť zapracovanie týchto environmentálnych opatrení do PRV SR vždy na nové programovacie obdobie
- na všetkých plochách poľnohospodárskej pôdy realizovať environmentálne prijateľné postupy pri jej obhospodarovaní (pri mulčovaní, kosbe trávnych porastov a žatve poľnohospodárskych kultúr) vždy postupovať smerom od stredu k okraju alebo od jednej strany pozemku k druhej strane pozemku, pri kosbe a žatve používať výstražné zariadenia
- kontrolovať dodržiavanie zákonných požiadaviek hospodárenia (Statutory Management Requirements – SMR) a štandardov dobrých environmentálnych a poľnohospodárskych podmienok (Good Agricultural and Environmental Conditions - GAEC) v rámci uplatňovania krížového plnenia (Cross compliance - CC) poľnohospodárskymi subjektami
- zabezpečiť elimináciu rizika zranení a úhynu na konštrukciách elektrických vedení ich postupným ošetrovaním zábranami a výstražnými prvkami na vodiče

Všeobecné manažmentové opatrenia

- vypracovať a následne v praxi uplatňovať Program starostlivosti o CHVÚ a zabezpečiť jeho pravidelnú aktualizáciu pravidelne po uplynutí obdobia 10 rokov
- vypracovať a následne v praxi uplatňovať Program starostlivosti o haju červenú a zabezpečiť jeho pravidelnú aktualizáciu pravidelne po uplynutí obdobia 10 rokov
- zabezpečiť pravidelný monitoring v zmysle časti č. 4 tohto dokumentu
- zabezpečiť stálu propagáciu ochrany druhu a informovanosť odbornej (lesníci, poľnohospodári, poľovníci) a laickej verejnosti
- osobitnú pozornosť venovať problematike odstraňovania čiernych (divokých) skládok v krajine, sanácii skládok komunálneho odpadu v intravilánoch obcí a pri poľnohospodárskych podnikoch
- zabezpečiť elimináciu rizika nezákonného odstreľu v spolupráci s príslušnými inštitúciami (Polícia, ŠOP SR, OÚ, SIŽP, členovia Stráže prírody)
- zabezpečiť vymožitelnosť práva v prípadoch vtáčej kriminality

2.3.1.5. Návrh zásad opatrení pre muchárika bieločrného (*Ficedula albicollis*)

Na udržanie stavu muchárika bieločrného na stupni A priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- udržiavať podiel a štruktúru starých prírody blízkyh bukových, jedľovo-bukových i javorovo-bukových lesov, zachovávať ich vhodné rozmiestnenie v CHVÚ a zabrániť ich ďalším stratám (napr. v Ľubochnianskej, Štiavnickej, Kantorskej a Necpalskej doline, v hornej časti Dedošovej, v Tureckej a i. – cf. HANSEN et al. 2013) najmä usmerňovaním programov starostlivosti o les
- udržiavať v týchto lesoch podiel kategórií lesov ochranných a lesov osobitného určenia s obmedzením tzv. zdravotného výberu stromov
- vylúčiť veľkopošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých listnatých a zmiešaných lesov s dominanciou listnáčov
- dodržiavať ekologicky a fyto geograficky vhodné obnovné zastúpenie drevín a zabrániť predovšetkým postupnému zväčšovaniu podielu smreka (o. i. v Ľubochnianskej, Štiavnickej, Kantorskej a Necpalskej doline)
- vykonávať prebierky v hospodárskych lesoch vo fáze žrdkovín a žrdovín
- ponechávať dostatok stojacich odumierajúcich a odumretých stromov (najmä s dutinami) v lesoch
- vyvesovať búbky na zväčšenie populačnej hustoty vo vybraných intenzívnejšie obhospodarovaných lesoch
- zachovávať lužné lesy a členité okraje lesa (s ich tradičným využívaním) ako migračné koridory.

2.3.1.6. Návrh zásad opatrení pre strakoša obyčajného (*Lanius collurio*)

Na udržanie stavu strakoša obyčajného na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- v rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov obmedziť používania hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách
- zachovať (prípadne podľa potreby aj vysadiť) vyššie solitérne stromy ako potenciálne miesta hniezdenia a na lov
- v rámci územnoplánovacích a iných plánovacích dokumentov požadovať zachovanie trávnatých porastov a vhodnej mozaikovitej krajiny vrátane medzí a úhorov
- podporovať tradičné mozaikové využívanie poľnohospodárskej pôdy najmä ako pasienky a kosné lúky
- zvýšiť kontrolu dodržiavanie predpisov na úseku ochrany prírody v súvislosti s potenciálnym výrubom drevín rastúcich mimo lesa
- v prípade ďalšieho poklesu populácií využiť cielenú ochranu hniezdísk s využitím ustanovení zákona a vyhlášky o CHVÚ.

2.3.1.7. Návrh zásad opatrení pre muchárika malého (*Ficedula parva*)

Na udržanie stavu muchárika malého na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- udržiavať podiel a štruktúru starých prírode blízkych bukových, jedľovo-bukových i javorovo-bukových lesov, zachovávať ich vhodné rozmiestnenie v CHVÚ a zabrániť ich ďalším stratám (napr. v Ľubochnianskej, Štiavnickej, Kantorskej a Necpalskej doline, v hornej časti Dedošovej, v Tureckej a i. – cf. HANSEN et al. 2013) najmä usmerňovaním programov starostlivosti o les
- udržiavať v týchto lesoch podiel kategórií lesov ochranných a lesov osobitného určenia s obmedzením tzv. zdravotného výberu stromov
- vylúčiť veľkopošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých listnatých (najmä bukových) a zmiešaných lesov s dominanciou listnáčov
- dodržiavať ekologicky a fyto geograficky vhodné obnovné zastúpenie drevín, predovšetkým zväčšiť podiel buka a zabrániť zväčšovaniu podielu smreka (o. i. v Ľubochnianskej, Štiavnickej, Kantorskej a Necpalskej doline)
- vykonávať prebierky v hospodárskych lesoch vo fáze žrdkovní a žrdovní
- ponechávať dostatok veľkých živých a stojacich odumierajúcich a odumretých stromov (najmä s dutinami) v lesoch
- zachovávať lužné lesy a členité okraje lesa (s ich tradičným využívaním) ako migračné koridory.

2.3.1.8. Návrh zásad opatrení pre penicu jarabú (*Silvia nisoria*)

Na udržanie stavu penice jarabej na stupni A priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- Zachovať extenzívne obhospodarovanie lúk a pasienkov na ktorých sa hojne vyskytujú kroviny, ako je hloh, šípka, trnka apod. a zabrániť ich úplnej likvidácii
- Zabrániť premene trávnatých porastov na ornú pôdu
- Zamedziť používanie chemických postrekov na hniezdných a potravných biotopoch a v ich blízkosti
- zvýšiť kontrolu dodržiavanie predpisov na úseku ochrany prírody v súvislosti s potenciálnym výrubom drevín rastúcich mimo lesa
- Zabezpečiť pravidelný monitoring penice jarabej ako aj strakoša obyčajného minimálne počas obdobia piatich rokov. Tieto dva druhy sa často vyskytujú spolu, pretože majú takmer zhodné nároky na biotop (porovnaj GOŁAWSKI 2007, KUŹNIAK et al. 2001, POLAK 2012). Pomerne nenáročné vizuálne sledovanie výskytu strakoša môže byť jednoduchšie ako akustické určovanie penice. Výskyt strakoša však nie je podmienkou výskytu penice, preto je potrebné sledovať oba druhy. Monitoring má prispieť k lepšiemu poznaniu populačného trendu a k prijatiu ochranných opatrení na lokalitách ich výskytu.

2.3.1.9. Návrh zásad opatrení pre jariabka hôrneho (*Bonasa bonasia*)

Na udržanie stavu jariabka hôrneho na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať v lesných porastoch nasledovné manažmentové opatrenia:

- keďže jariabok hôrny hniezdi na zemi, lokálne populačné jednotky sú vystavené vysokému predačnému tlaku (kuna, liška, pernaté dravce, krkavec, sojka a diviak).

- nevhodné časovo-priestorové lokalizovanie lesohospodárskej činnosti v lesných porastoch sa môže významne prejavíť v nižšom percente úspešnosti hniezdenia jednotlivých párov
- lesohospodársku činnosť (výchova a obnova porastov) časovo a priestorovo limitovať
- v jarnom aspekte (apríl - jún) citlivo vykonávať v porastoch výchovné zásahy alebo ich vylúčiť
- zväžiť možnosť celoročnej ochrany jariabka hôrneho

2.3.1.10. Návrh zásad opatrení pre chrapkáča poľného (*Crex crex*)

Na udržanie stavu chrapkáča poľného na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

Za účelom obmedzenia priamych strát na zistených lokalitách chrapkáča poľného:

- kosiť až po období hniezdenia a po preperení jedincov, t.j. po 31.auguste
- vylúčiť intenzívnu pastvu do 1.augusta
- evidované hniezdo dočasne vhodne označiť aj s primeranou ochrannou zónou s vedomím užívateľa pozemku
- na území s výskytom chrapkáča poľného kosiť len od stredu k okrajom pozemku so súčasným znížením jazdnej rýchlosti

Za účelom zachovania hniezdnych lokalít:

- Vylúčiť zmeny využívania pozemku vrátane krátkodobej zmeny na ornú pôdu, meliorácií, odvodnenia, terénnych úprav, zalesňovania, zastavania a pod.
- obnovu TTP realizovať do konca apríla, alebo až začiatkom septembra, vylúčiť nadmerné odstraňovanie krovín z lokalít
- vylúčiť aplikáciu agrochemikálií a biologických hnojív vrátane hnojovice v dobe od 20.apríla do konca augusta
- vylúčiť odstraňovanie medzí, strží a podobných extenzívne obhospodarovaných plôch
- každoročne ponechať min. 5 % neobhospodarovanej pôdy (ako úhor) a min. 30% extenzívne využívannej pôdy z celkovej výmery PPF príslušného katastra
- zabezpečiť prekosenie neobhospodarovaných plôch v perióde 3-5 rokov mimo obdobia hniezdenia
- prostredníctvom štátnej správy, príslušného odboru ochrany prírody a krajiny informovať užívateľov TTP v CHVÚ o lokalitách chrapkáča poľného a konzultovať zásahy a formy obhospodarovania lokalít s jeho výskytom na úrovni užívateľa a odbornej organizácie ochrany prírody a krajiny

2.3.1.11. Návrh zásad opatrení pre tesára čierneho (*Dryocopus martius*)

Na udržanie stavu tesára čierneho na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- zabezpečiť ochranu súvislejších lesných porastov optimálnych biotopov (t.j. lesy staršie ako 120 rokov s nižším zakmenením) s rozlohou v jednotkách rádovo km² a viac tak, že sa z nich vylúči holorubný spôsob obnovy lesných porastov;

- ponechávať zistené hniezdne stromy na dožitie a zapracovať tieto opatrenia do programu starostlivosti o les
- pri holorubnej ťažbe vždy zabezpečiť, aby ostali v území dostatočné fragmenty lesného porastu nad 80 rokov ako hniezdny biotop (v celom CHVÚ tak aby optimálne takéto porasty tvorili viac ako 10 %)
- ponechávať po ukončení (obnovnej, holorubnej) ťažby aspoň 3 – 5 stromov/ha na dožitie ako potenciálne hniezdne miesta;

2.3.1.12. Návrh zásad opatrení pre d'atľa bielochrbtého (*Dendrocopos leucotos*)

Na udržanie stavu d'atľa bielochrbtého na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- zabezpečiť ochranu súvislejších lesných porastov optimálnych biotopov (t.j. lesy staršie ako 120 rokov s nižším zakmenením) s rozlohou v jednotkách rádovo km² a viac tak, že sa z nich vylúči holorubný spôsob obnovy lesných porastov;
- ponechávať zistené hniezdne stromy na dožitie a zapracovať tieto opatrenia do programu starostlivosti o les
- pri holorubnej ťažbe vždy zabezpečiť, aby ostali v území dostatočné fragmenty lesného porastu nad 80 rokov ako hniezdny biotop (v celom CHVÚ tak aby optimálne takéto porasty tvorili viac ako 10 %)
- ponechávať po ukončení (obnovnej, holorubnej) ťažby aspoň 3 – 5 stromov/ha na dožitie ako potenciálne hniezdne miesta;
- zabezpečiť aby na hniezdiskách v hniezdom období boli vylúčené lesohospodárske zásahy a lesohospodárske práce), obzvlášť ak sa jedná o izolované fragmenty 80 a viac ročných biotopov.

2.3.1.13. Návrh zásad opatrení pre žlnu sivú (*Picus canus*)

Na udržanie stavu žlny sivej na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- na každých 500 ha lesa udržiavať 5 – 30 území s celkovou výmerou min. 150 ha, na ktorých bude les starší ako 80 rokov s mŕtvym drevom v objeme min. 10 % celkovej zásoby porastu,
- zvýšiť rubný vek buka, javora, jaseňa a jedle na min. 110 rokov a duba na 140 rokov
- ochranné lesy ponechať bez zásahu,
- pri ťažbe ponechať v porastoch stromy s hrúbkou aspoň 30 cm na dožitie v počte min. 5ks/ha,
- ponechávať v poraste stojace mŕtve stromy,
- ponechávať v poraste čo najviac ležiacich mŕtvych stromov,
- ťažbu dreva v porastoch starších ako 80 rokov realizovať iba mimo hniezdného obdobia (termín júl až február),
- zvyšovať alebo aspoň udržiavať plochu TTP porastených krovínami a/alebo solitérnymi drevinami,
- vylúčiť používanie pesticídov v lese, na nelesnej drevinovej vegetácii a TTP.

2.3.1.14. Návrh zásad opatrení pre lelka lesného (*Caprimulgus europaeus*)

Na udržanie stavu lelka lesného na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- pri poľnohospodárskej a lesnej činnosti nepoužívať chemické látky, ktoré sú nebezpečné pre vtáky (označenie Vt1 až Vt4) a hmyz (označenie Vč1 a Vč2)
- pokračovať v mapovaní nových výskytových lokalít, hlavne na nelesnej pôde (sukcesne zarastajúce pasienky)
- v súvislých lesných porastoch nezalesňovať, resp. udržať prirodzené nelesné enklávy, čistiny, miesta s prirodzene skalnatou pôdou, členité lesné okraje
- v oblastiach intenzívnej poľnohospodárskej produkcie zachovať zatrávené medze a zatrávené úseky medzi poliami s výsadbou ojedinelých stromov alebo krov ako refúgium veľkého hmyzu
- spolupracovať s vlastníkmi a užívateľmi lesných a poľnohospodárskych pozemkov pri zabezpečovaní ochrany lelka lesného a jeho výskytových lokalít
- organizovať výchovno-vzdelávacie podujatia (napr. prednášky a besedy) pre verejnosť, vlastníkov a užívateľov zamerané na vytvorenie pozitívneho vzťahu k ochrane lelka, vydávať propagačné materiály

2.3.1.15. Návrh zásad opatrení pre škovránika stromového (*Lullula arborea*)

Na udržanie stavu škovránika stromového na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- pravidelným monitoringom (podľa metodiky SOS/BirdLife Slovensko, 2013) zaznamenávať aktuálny stav populácie, zisťovať rozsah a formu (vhodnosť) obhospodarovania TTP a ich vplyv na veľkosť populácie
- zachovávať rozlohu TTP, hlavne pasienkov a zabezpečiť ich vhodné obhospodarovanie
- na dotknutom území podporovať extenzívne pasenie hospodárskych zvierat
- v oblastiach sekundárnej sukcesie trávnych porastov krovínami a lesom vhodne menežovať celoplošne zarastajúce plochy min. v 5 ročných intervaloch výrubom, príp. doplniť pravidelným pasením kozami
- prostredníctvom konania orgánu ochrany prírody obmedziť výrubu stromov a krovín a realizáciu akýchkoľvek iných zásahov do všetkých typov rozptýlenej zelene v období od 1.3. do 15.7. a likvidáciu krovinatých okrajov lesov (okrajom lesa sa rozumie minimálne 10 m pás smerom dovnútra porastu od okraja lesného porastu)
- ak TTP nie sú vypásané, zabezpečiť aspoň v jeho častiach, mozaikovite (20 – 40% plochy) environmentálne vhodné náhradné kosenie, aby sa zachoval charakter nízkotrávinných biotopov
- v prípade nutnosti kosenia kosačky nastaviť na výšku strniska min. 10 cm, aby nedošlo k vykoseniu mláďat
- na TTP hlavne na pasienkoch a lúkach zachovávať rozptýlenú zeleň a krovinné formácie (na pasienkoch ponechať min. 15 % nelesnej drevinovej vegetácie /ndv/ z celkovej z rozlohy obhospodarovaneého TTP, na lúkach ponechať min. 10 % ndv z celkovej z rozlohy obhospodarovaneého TTP)

- na TTP (minimálne na pasienkoch) v hniezdnom období (od 1. 3. do 15. 7.) neaplikovať chemické látky
- obyvateľov miestnych obcí a majiteľov, obhospodarovateľov dotknutých TTP informovať osvetovou činnosťou o škodlivosti vypaľovania trávy a o tom, že je táto činnosť zakázaná

2.3.1.16. Návrh zásad opatrení pre rybárika riečneho (*Alcedo atthis*)

Na udržanie stavu rybárika riečneho na stupni A priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- zabezpečiť dodržiavanie ustanovenia § 2 písm. e) vyhlášky MŽP SR č. 438/2009 Z.z
- zabezpečiť stály monitoring hniezdných lokalít
- monitorovať populačnú dynamiku a trendy vývoja populácie
- monitorovať znečisťovanie vodných tokov splaškami, odpadkami a vypúšťaním močovky
- monitorovať a eliminovať negatívne vplyvy výkonu rybárskeho práva a rekreačných aktivít
- v nutných prípadoch upravovať hniezdne steny, vytvárať nové hniezdne možnosti rybárika riečneho
- spolupracovať so správcami tokov a MO SRZ pri zabezpečovaní ochrany rybárika a jeho hniezdných lokalít
- organizovať výchovno vzdelávacie podujatia - prednášky a besedy zamerané na vytvorenie pozitívneho vzťahu verejnosti k ochrane rybárika.

2.3.1.17. Návrh zásad opatrení pre d'ateľa prostredného (*Dendrocopos medius*)

Na udržanie stavu d'ateľa prostredného na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- Zabrániť intenzívnemu spôsobu lesného obhospodarovania v dubových a dubovo-hrabových porastoch na ktoré je druh viazaný a používať jemnejšie spôsoby obnovy porastov.
- Zamedziť fragmentácii starších dubových porastov, zachovať 40 ročné a staršie porasty a ponechať plochy dostatočne veľké pre druh. Jeden pár potrebuje plochu 15-70 ha (PUCHALA 2007, MÜLLER 1982, PETTERSSON 1984, in HAGEMEIJER & BLAIR 1997)
- Pri obnove dubových porastov ponechať odumreté stromy, ktoré druh využíva na hniezdenie
- Aspoň čiastočne obmedziť odstraňovanie starých a hnijúcich stromov, kde druh nachádza hniezdne možnosti

2.3.1.18. Návrh zásad opatrení pre bociana bieleho (*Ciconia ciconia*)

Na udržanie stavu bociana bieleho na stupni A priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- systematicky zabezpečovať prekládky problematických hniezd na elektrických vedeniach alebo iných objektoch
- zabezpečiť ochranné prvky na elektrických vedeniach proti sadaniu, stavaniu hniezd a nárazom bocianov aj na migračných lokalitách
- v rámci stavebných konaní zachytávať prípadné ohrozenia hniezd a navrhovať náhradné riešenia
- na vhodných lokalitách v spolupráci so samosprávami poskytovať nové hniezdne podložky
- pri zásahoch do mokradí uplatňovať vhodné podmienky využívajúce prírodné procesy a v prípade nevyhnutnosti požadovať aj vytvorenie náhradných lokalít
- v rámci územnoplánovacích a iných dokumentov požadovať zachovanie mokradí a vhodnej štruktúry krajiny vrátane mokradí, lúk a pasienkov
- zvýšiť kontrolu a dodržiavanie predpisov na úseku ochrany prírody, vodného a odpadového hospodárstva, najmä v súvislosti so zasypávaním mokradí
- realizovať ekovýchové aktivity pre miestne obyvateľstvo, zamerané na ochranu a výskum bocianov a mokradí

2.3.1.19. Návrh zásad opatrení pre včelára lesného (*Pernis apivorus*)

Na udržanie stavu včelára lesného na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- monitoring populácie na celom území s cieľom lokalizácie hniezdísk a maximálneho počtu hniezd
- zabezpečiť vyhlásenie ochranných pásiem okolo všetkých hniezd v CHVÚ, ktoré si túto ochranu vyžadujú (mimo lesov v 5 stupni ochrany) a kontrolu ich dodržiavania,
- usmerňovaním programov starostlivosti o les zabezpečiť v CHVÚ dostatok vhodných lesných porastov (nad 80 rokov) a ich rozmiestnenie v území,
- postupne zabezpečiť ochranu na všetkých stĺpoch 22 kV vzdušného elektrického vedenia, pričom postupovať od stĺpov v otvorenej krajine k stĺpom na okraji lesov a intravilánov (čiže od najviac k najmenej nebezpečným),
- rôznymi opatreniami (ekovýchova, medializácia pytliactva) vplývať na relevantnú skupinu obyvateľstva (najmä poľovníci) v záujme minimalizácie priameho prenasledovania,
- spolupráca s veľkými užívateľmi pôdy (poľnohospodárske podniky) pri používaní insekticídov a pesticídov v lokalitách s výskytom hniezdísk.

2.3.1.20. Návrh zásad opatrení pre prhlaviara čiernohlavého (*Saxicola torquata*)

Na zlepšenie stavu prhlaviara čiernohlavého minimálne na stupeň B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- zabezpečiť monitoring hniezdnej populácie
- v rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov monitorovať, kontrolovať a obmedziť používanie hnojív a chemických prípravkov v boji so škodcami v hniezdnych lokalitách
- monitorovať vykonávanie údržby ciest (priekopy, násypy)

- spolupracovať s vlastníkmi a užívateľmi poľnohospodárskych pozemkov (Pozemkové spoločenstvá, Poľnohospodárske družstvá, Slovenská správa ciest) pri zabezpečovaní ochrany príhľaviara černohlavého a jeho výskytových lokalít: usmernenie aplikácie metód obhospodarovania vyhovujúceho ekologickým a biologickým nárokom príhľaviara černohlavého (likvidácia vegetácie pozdĺž ciest a okrajov polí, degradácia habitatov rozorávaním trvalých trávnych porastov, likvidácia medzí, rekultivácie, poľnohospodárske splašky- hnojovica, aplikovanie umelých hnojív, pesticídov a insekticídov na trvalých trávnych porastoch a okrajoch polí, vypaľovanie trávy, úhorov a medzí na začiatku a počas hniezdneho obdobia, pri tvorbe a realizácii Agroenvironmentálnych programov.
- v rámci územnoplánovacích a iných plánovacích dokumentov požadovať zachovanie trávnatých porastov a vhodnej mozaikovitej krajiny vrátane medzí a úhorov
- podporovať tradičné mozaikovitú využívanie poľnohospodárskej pôdy najmä ako pasienky a kosné lúky

organizovať výchovno-vzdelávacie podujatia (napr. prednášky a besedy) pre verejnosť, vlastníkov a užívateľov zamerané na vytvorenie pozitívneho vzťahu k ochrane príhľaviara černohlavého, vydávať propagačné materiály

2.3.1.21. Návrh zásad opatrení pre krutohlava hnedého (*Jynx torquilla*)

Na udržanie stavu krutohlava hnedého na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- udržiavanie krovitých formácií na pasienkoch, kosných lúčach, krovín lemujúcich poľné cesty, rozhrania pozemkov, medze.
- vhodné je ponechať skupiny krov mozaikovite rozložené o celkovej výmere minimálne 25m²/1ha
- pri výrube krovín prednostne ponechať trnité druhy krov, borievku a bazu čiernu
- pri pokročilej sukcesii odstraňovať z krovitých formácií odrastajúce dreviny predovšetkým javory, hrab, liesku, pajaseň
- pri rýchlostných komunikáciách a komunikáciách I. triedy zamedziť kolíziám s dopravnými prostriedkami odstránením krovitých formácií do vzdialenosti 20m od telesa cesty
- odstraňovať invázne druhy rastlín a drevín, ktoré zásadným spôsobom menia štruktúru biotopu a ovplyvňujú potravnú ponuku (*Robinia pseudoacacia*, *Phalopia* sp., *Ailanthus altissima*)

2.3.1.22. Návrh zásad opatrení pre muchára sivého (*Muscicapa striata*)

Na udržanie stavu muchára sivého na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- Zabezpečiť pravidelný monitoring druhu
- Zachovanie vysokého podielu starých listnatých a zmiešaných lesov, zachovanie, resp. zvyšovanie podielu starej stromovej vegetácie (parky, sady, záhrady) v sídlach a okolí vodných tokov
- Vylúčenie veľkoplošných holorubov vo väčších celkoch starých listnatých a zmiešaných lesov a uprednostňovanie výberkového spôsobu ťažby dreva

- Dodržiavanie vhodného zastúpenia drevín
- Ponechávanie stojacich mŕtvych stromov v porastoch a výstavkov pri maloplošných holoruboch (5 stromov/10 ha porastu na dožitie, prípadne aj skupinky stromov). Odporúča sa tiež zachovanie/vysadenie aspoň ojedinelých stromov a krov na rozľahlých poľnohospodárskych plochách

2.3.1.23. Návrh zásad opatrení pre žltochvosta hôrneho (*Phoenicurus phoenicurus*)

Na udržanie stavu žltochvosta hôrneho na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- zabezpečiť legislatívne, resp. medzinárodnými dohodami ochranu druhu na zimoviskách a počas migrácie (konvencie na ochranu biodiverzity, t.j. zabraňujúce odlesňovaniu a zabrániť nelegálnemu odchytu do sietí počas migrácie).
- zabezpečiť na vhodných miestach vhodnú štruktúru lesných porastov (lesy s menším zápojom korún, zakmenenie min. 0,6)
- v intravilánoch s výskytom žltochvostov hôrných obzvlášť starostlivo dbať na udržanie biotopov druhu, teda je potrebné zabezpečiť ochranu starých drevín v záhradách, resp. parkov v území
- v intravilánoch zabezpečiť dostatočné hniezdne možnosti napr. vyvesovaním polobúdok pre ich hniezdenie

2.3.1.24. Návrh zásad opatrení pre hrdličku poľnú (*Streptopelia turtur*)

Na udržanie stavu hrdličky poľnej na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- udržiavanie krovitých formácií na pasienkoch, kosných lúkach, krovín lemujúcich poľné cesty, rozhrania pozemkov, medze.
- vhodné je ponechať skupiny krov mozaikovite rozložené o celkovej výmere minimálne 25m²/1ha
- pri výrube krovín prednostne ponechať trnité druhy krov, borievku a bazu čiernu
- pri pokročilej sukcesii odstraňovať z krovitých formácií odrastajúce dreviny predovšetkým javory, hrab, liesku, pajaseň
- pri rýchlostných komunikáciách a komunikáciách I. triedy zamedziť kolíziám s dopravnými prostriedkami odstránením krovitých formácií do vzdialenosti 20m od telesa cesty
- odstraňovať invázne druhy rastlín a drevín, ktoré zásadným spôsobom menia štruktúru biotopu a ovplyvňujú potravnú ponuku (*Robinia pseudoacacia*, *Phalopia* sp., *Ailanthus altissima*)

2.3.1.25. Návrh zásad opatrení pre prepelicu poľnú (*Coturnix coturnix*)

Na udržanie stavu prepelice poľnej na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- V rámci stavebných konaní zachytávať prípadné ohrozenia hniezdných lokalít a navrhovať náhradné riešenia
- V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov obmedziť používania hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách
- V rámci územnoplánovacích a iných plánovacích dokumentov požadovať zachovanie trávnatých porastov a vhodnej štruktúry krajiny vrátane medzí a úhorov
- Realizovať informačné a praktické ekovýchové aktivity pre farmárov a traktoristov o správnom spôsobe kosenia aktivity
- Zvýšiť kontrolu dodržiavania predpisov na úseku ochrany prírody v čase kosby so zameraním na zachovanie trávnatých porastov
- V prípade ďalšieho poklesu populácií využiť cieľnú ochranu hniezdísk s využitím ustanovení zákona a vyhlášky o CHVÚ

2.3.1.26. Návrh zásad opatrení pre strakoša veľkého (*Lanius excubitor*)

Na zlepšenie stavu strakoša veľkého minimálne na stupeň B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- v rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov obmedziť používania hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách
- zachovať (prípadne podľa potreby aj vysadiť) vyššie solitérne stromy ako potenciálne miesta hniezdenia a na lov
- v rámci územnoplánovacích a iných plánovacích dokumentov požadovať zachovanie trávnatých porastov a vhodnej mozaikovitej krajiny vrátane medzí a úhorov
- podporovať tradičné mozaikovité využívanie poľnohospodárskej pôdy najmä ako pasienky a kosné lúky
- zvýšiť kontrolu dodržiavanie predpisov na úseku ochrany prírody v súvislosti s potenciálnym výrubom drevín rastúcich mimo lesa
- v prípade ďalšieho poklesu populácií využiť cieľnú ochranu hniezdísk s využitím ustanovení zákona a vyhlášky o CHVÚ.

2.3.1.27. Návrh zásad opatrení pre brehuľu hnedú (*Riparia riparia*)

Na zlepšenie stavu brehuľe hnedej minimálne na stupeň B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- Zachovanie vhodných biotopov, teda kolmých stien brehov (prirodzených aj umelých)
- Usmerňovanie aktivít v blízkosti biotopov výskytu brehuľe hnedej, v čase hniezdenia dbať na hniezdne nory, predchádzať ich zasypaniu
- Vytváranie nových hniezdných možností upravovaním stien brehov
- Zmapovanie všetkých hniezdných biotopov brehuľe hnedej a zabezpečenie dostatočného monitoringu populácie
- Šírenie environmentálnej osvetvy

2.3.2. Členenie územia na ekologicko-funkčné priestory (EFP)

2.3.2.1. Poľnohospodárstvo

Poľnohospodárska pôda tvorí v CHVÚ Laborecká vrchovina približne 1/3 celkovej rozlohy. Stav poľnohospodárstva v území je rozhodujúci faktor prežívania a prosperovania kritériových druhov, ktoré ju využívajú na hniezdenie, ale aj ako loviská. Preto by využívanie územia na poľnohospodárske účely malo zohľadniť následné zásady a opatrenia:

- Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou pre predmety ochrany (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy. Za týmto účelom navrhovať a presadzovať aj vhodné nastavenie dotácii v rámci poľnohospodárskej politiky na národnej a európskej úrovni
- Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP a presadzovať zachovanie TTP aj v rámci územnoplánovacej dokumentácie
- Pozemky klasifikované ako orná pôda, ale dlhodobovo využívané ako TTP preklasifikovať na TTP
- Na ornej pôde je možné pestovať na energetické účely poľnohospodárske kultúry (snečnica, repka, kukurica) na ploche o veľkosti max. 3% z celkovej výmery ornej pôdy v CHVÚ
- Na ornej pôde podporiť pestovanie takých poľnohospodárskych kultúr, ktoré sú v súlade s ekologickými nárokmi kritériových druhov (napr. trávy, viacročné krmoviny: ďatelina, lucerna, ďatelinotrávne miešanky) a súčasne podporujú chov hospodárskych zvierat (napr. ovce, hovädzí dobytok)
- Na ornej pôde časť strniskových plôch (min. 30 % z celkovej výmery ornej pôdy v CHVÚ) po obilninách nerozrávať a ponechať ich až do septembra - októbra kalendárneho roka, slamu z týchto plôch odstrániť, v prípade zvýšeného zarastania týchto plôch vegetáciou je možné vykonať mulčovanie
- Neznižovať výmeru nelesnej drevinovej vegetácie (napr. z dôvodu jej výrubu za účelom výroby drevnej štiepky) a zabezpečiť ich vhodnú údržbu; pri výsadbe nelesnej drevinovej vegetácie použiť pôvodné druhy drevín
- Podporiť a usmerniť prvý termín kosenia v termíne mimo obdobie 1.3 – 31.8. min. na 20 % plochy obhospodarovanej lúky kosením
- V prípade kosenia TTP od 1. mája do 31. júla zabezpečiť na súvislej ploche väčšej ako 0,5 hektára spôsobom od stredu do kraja alebo od kraja ku kraju, vylúčiť kosenie od kraja do stredu.
- Vylúčiť aplikáciu priemyselných hnojív a chemických prípravkov na ochranu rastlín na TTP (z dôvodu ochrany škovránika stromového, penice jarabej, krutihlava hnedého, hrdličky poľnej, prepelice poľnej, chrapkáča poľného)
- Podporiť kosenie lúk bez mulčovania
- Vylúčiť kosenie a mulčovanie príslušným orgánom štátnej ochrany prírody určených hniezdných lokalitách chrapkáča poľného
- Zachovávať dostatočné porasty krovín na hniezdných lokalitách strakoša obyčajného, hrdličky poľnej a penice jarabej. Podporiť zachovanie pôvodných druhov solitérnych drevín a krovitých formácií na TTP (min. 1ex. s obvodom kmeňa nad 80 cm/ha, min. 25 m²/ha krovitých formácií, disperzia roztrúsená)
- V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov obmedziť používanie hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách predmetov ochrany
- V rámci stavebných konaní (ako aj v procese EIA a súvisiacich konaniach) zachytávať prípadné ohrozenia hniezdných lokalít predmetov ochrany a navrhovať náhradné riešenia

- V prípade ďalšieho poklesu populácií chrapkáča poľného využiť cieleňú ochranu hniezdísk s využitím ustanovení zákona 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov a vyhlášky č. 438/2009 Z.z.
- V rámci územnoplánovacích a iných dokumentov požadovať zachovanie mokradí
- Spolupracovať so správcami tokov pri zabezpečovaní ochrany rybáríka a jeho hniezdných lokalít
- Zabezpečiť monitoring predmetov ochrany, u vzácnejších druhov všetkých hniezdísk, u ostatných vybranej vzorky hniezdísk
- V prípade realizácie investícií do cestovného ruchu, resp. aj iných väčších investícií dôsledne posúdiť ich dopad na predmety ochrany a povoliť ich len v prípade, že neexistuje riziko významne negatívneho dopadu na predmety ochrany
- Zabezpečiť monitoring, resp. kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody (existujúcich obmedzení vyhlášky č. 438/2009 Z.z.)
- Zabezpečiť kontrolu aj s dôrazom na dodržiavanie predpisov na úseku ochrany prírody v čase kosby so zameraním na zachovanie TTP
- Vylúčiť zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí
- Usmerniť a podporiť výrub drevín „krovínami zarastených TTP“ cez § 47, § 35 cez orgány OP (remízky – krovinné formácie) – na TTP typu pasienok zachovať min. 15% - max. 30 % súčasnej rozlohy krovín *Rubus fruticosus*, *Rosa* sp. *Crataegus*, *Prunus spinosa*, *Pyrus communis*, *Juniperus* a príp. iných druhov. Zabezpečiť nasledovnú distribúciu plôch NDV: plochy s rozlohou cca. 20 x 50 m vo vzájomnej vzdialenosti cca. 100 m (biotop penice jarabej, škovránka stromového) pri súčasnom zabezpečení obhospodarovania plôch pasiením, uvedené opatrenia realizovať mimo vegetačného obdobia,
- Usmerniť výrub drevín bielych plôch podľa § 47, § 35 cez orgány OP z dôvodu získavania plôch na pasienie a kosenie - výmeru vyčistenej plochy vyššiu ako 2 (5) ha podmieniť zachovaním (vytvorením) priľahlej remízky s rozlohou min. 10 % z celkovej čistenej plochy pri lúke, min. 15 % z celkovej čistenej plochy pri pasienku, a následným užívaním vyčistenej plochy v ďalších rokoch ako pasienku, resp. kosnej lúky (biotop škovránka stromového, hrdličky poľnej, prepelice poľnej), uvedené opatrenia realizovať mimo vegetačného obdobia,
- usmernenie výrubu drevín cez § 47, § 35 cez orgány OP (aleje, stromoradia, remízky, lesík – lesné biotopy) – obhospodarovania bielych plôch bez poľnohospodárskeho využívania: podporiť účelový výber v prospech mozaikovitosti a štruktúrovanosti NDV aby sa zachovali podmienky pre hniezdenie predmetných druhov a nedošlo k úplnému zapojeniu drevín, pri výrube nesmie dôjsť k plošnému výrubu a zníženiu výmery NDV o viac ako 50%, resp. výrubu viac ako 50 % jedincov pôvodného porastu, priemernej hrúbky porastu (biotop hrdličky poľnej, krutihlava hnedého), uvedené opatrenia realizovať mimo vegetačného obdobia,
- zhodnotiť legislatívne bariéry, ktoré farmárom bránia ponechaniu väčšieho podielu NDV na poľnohospodársky obhospodarovovaných pozemkoch, na ktoré žiadajú dotácie. V prípade, že neexistuje iné riešenie ako zabezpečiť vyšší podiel NDV na týchto pozemkoch, upraviť príslušnú legislatívu alebo pravidlá.
- Obmedziť pestovanie nepôvodných rýchlorastúcich drevín maximálne na 1 ha zo 100 ha TTP a vylúčiť ich pestovanie na kľúčových hniezdiskách predmetov ochrany a v ich bezprostrednom okolí
- Zabrániť záberom poľnohospodárskej pôdy výstavbou solárnych elektrární a inej infraštruktúry a usmerniť ich výstavbu mimo poľnohospodárskej pôdy (napr. nevyužitá plocha v rámci zastavaných areálov poľnohospodárskych podnikov)
- Realizovať informačné a praktické ekovýchové aktivity pre farmárov a miestnych obyvateľov o význame CHVÚ a správnom hospodárení v ňom
- Zabezpečiť zmenu vyhlášky č. 438/2009 Z.z., ktorou sa vyhlasuje CHVÚ Laborecká vrchovina za účelom úpravy obmedzení, ktoré majú adresne zabezpečiť ochranu predmetov ochrany podľa vyššie uvedených obmedzení v CHVÚ

2.3.2.2. Lesné hospodárstvo

V CHVÚ Laborecká vrchovina je rozloha lesných pozemkov 62 %, preto je veľmi dôležité na zachovanie a prosperovanie väčšiny druhov predmetu ochrany dodržiavať nasledujúce zásady a opatrenia:

- S cieľom posilniť a zachovať ekologickú stabilitu lesných porastov v rámci trvalo udržateľného obhospodarovania lesov navrhovať a presadzovať vhodné nastavenie dotácií v lesníckej a poľnohospodárskej politike na národnej a európskej úrovni
- Zabezpečiť poskytnutie poradenstva lesohospodárskym subjektom za účelom získania kompenzačných platieb za obmedzenie hospodárenia z dôvodu uplatňovania princípu trvalo udržateľného rozvoja a ochrany prírody
- Propagovať a presadzovať FSC (Forest Stewardship Council) certifikáciu za účelom environmentálne vhodného a trvalo udržateľného obhospodarovania lesov
- Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % (obnovných porastov starších ako 100 rokov)
- Ak nie je možné pri spracúvaní kalamít ponechať v poraste 35 % porastov starších ako 80 rokov na 1000 ha, potom je potrebné pri spracúvaní kalamít ponechávať na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy, ktoré nepredstavujú hygienické riziko pre lesné porasty a zároveň dosahujú v prsnej výške priemer minimálne 30 cm
- V lesoch ochranných a lesoch osobitného určenia v CHVÚ Laborecká vrchovina v prípade akejkoľvek lesohospodárskej činnosti rešpektovať ekologické nároky predmetov ochrany
- V hospodárskych lesoch nachádzajúcich sa v CHVÚ Laborecká vrchovina pri obnove lesných porastov zabezpečiť uplatňovanie výberkového a účelového hospodárskeho spôsobu a uprednostňovať prirodzenú obnovu porastov s cieľom posilniť a zachovať ekologickú stabilitu lesných porastov v hniezdnych biotopoch predmetov ochrany (obnovenie prirodzeného drevinového zloženia, zlepšenie horizontálnej a vertikálnej štruktúry porastov, vhodnejšie formovanie lesných okrajov); vylúčiť uplatňovanie holorubného hospodárskeho spôsobu a znížiť existujúcu plochu s uplatňovaním podrastového hospodárskeho spôsobu na plochu max. 20% z výmery CHVÚ
- Vylúčiť aplikáciu chemických prípravkov na ochranu rastlín v lesných porastoch
- Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami
- Zabezpečiť spevnenie a opravy poškodených hniezd orlov krikľavých, hají červených a bocianov čiernych, ohrozených pádom a prípadne zabezpečiť inštaláciu umelých hniezdnych podložiek pre tieto druhy
- Zabezpečiť výrobu a vyvesenie búdok pre sovu dlhochvostú v porastoch nad 40 rokov tak, aby spolu na 1 km² porastoch vo veku 41-100 rokov boli umiestnené minimálne dve búdky
- Podporiť ostatné dutinové hniezdiče (muchárika bielokrkeho, žltochvosta hôrneho) inštaláciou rozmerovo vhodných búdok v počte minimálne 2 búdky na 1 km² lesa
- Ponechávať v lese zlomy, ktoré nepredstavujú hygienické riziko pre ostatné lesné porasty, a ktoré zároveň v prsnej výške dosahujú priemer minimálne 30 cm
- Zabezpečiť ochranné zóny okolo hniezd dravcov, sov a bociana čierneho tak, že vo vnútornej časti zóny sa nesmie celý rok zasahovať (v mimohniezdnom období iba výchovne zásahy netýkajúce sa hniezdného stromu, no nie je možné porast vyrúbať v tomto období s výnimkou spracovania kalamít) a ak je hniezdo neobsadené minimálne päť rokov ponechať porast vo vnútornej zóne v rovnakom režime. V prípade vonkajšej zóny zabezpečiť úplné obmedzenie lesohospodárskych zásahov v hniezdnom období. Vnútorňá časť zóny by mala mať spravidla polomer minimálne 100 metrov (v závislosti od nárokov druhov) a vonkajšia časť zóny polomer minimálne

300-500 metrov. Tieto zóny by sa mali vyhlasovať pre ochranu hniezd orla krikl'avého, včelára lesného, haje tmavej a bociana čierneho, sovy dlhochvostej a v prípade potreby aj v prípade nálezu stromových alebo zemných hniezd výra skalného.

- V prípade potreby vyhlásiť ochrannú zónu aj v okolí hniezdísk d'atľa bielochrbtého v dostatočnom rozsahu
- Vo vhodných biotopoch d'atľa bielochrbtého zabezpečiť ponechanie mŕtveho dreva v objeme min. 10 % celkovej zásoby porastu,
- V PSL presadiť čo najvyššie zastúpenie pionierskych drevín pre potreby ochrany jariabka hôrneho
- Zabezpečiť monitoring predmetov ochrany, u vzácnejších druhov všetkých hniezdísk, u ostatných vybranej vzorky hniezdísk
- Zabezpečiť monitoring a kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody (existujúcich obmedzení vyhlášky č. 438/2009 Z.z.)
- Zapracovať uvedené relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novo vypracovávaných PSL
- Zabezpečiť elimináciu rizika zranení a úhynu na existujúcich konštrukciách elektrických vedení ich postupným ošetrovaním zábranami a výstražnými prvkami na vodiče
- Realizovať informačné a praktické ekovýchovné aktivity pre lesníkov a miestnych obyvateľov o význame CHVÚ a správnom hospodárení v ňom
- Zabezpečiť zmenu vyhlášky č. 438/2009 Z.z., ktorou sa vyhlasuje CHVÚ Laborecká vrchovina za účelom úpravy obmedzení, ktoré majú adresne zabezpečiť ochranu predmetov ochrany podľa vyššie uvedených obmedzení v CHVÚ

2.3.2.3 Rekreačia a šport

Rekreačia a šport predstavujú pre predmety ochrany len okrajové nebezpečenstvo v porovnaní s ohrozeniami vyplývajúcimi z lesného hospodárstva a poľnohospodárstva. V zásade rekreačia a šport nie je vylúčená, pokiaľ nedochádza k vyrušovaniu predmetu ochrany na hniezdach a hniezdiskách:

- dôsledne posúdiť investičné zámery pre rozvoj rekreácie a športu z pohľadu ich dopadu na predmety ochrany. Vylúčiť zámery prispievajúce k zvýšeniu miery fragmentácie CHVÚ, podporiť zámery, ktoré sú umiestnené na okraji územia bez negatívneho dopadu na predmety ochrany
- Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území tak, aby neohrozovalo vtáky na hniezdiskách a nevedlo k zmareniu hniezdení

2.3.2.4. Poľovníctvo a rybárstvo

Podobne ako v prípade rekreácie a športu sú poľovníctvo a rybárstvo ako menej negatívny faktor vo vzťahu k predmetom ochrany. Poľovníctvo a rybárstvo môže významne prispieť k dosiahnutiu cieľov ochrany územia, a preto je potrebné pri jeho výkone dodržiavať nasledovné opatrenia:

- zabezpečiť pravidelnú kontrolu územia zameranú na lokalizovanie a eliminovanie nezákonných činností
- zapojiť poľovnícke združenia do intenzívnej kontroly dodržiavania poľovníckych predpisov a predpisov ochrany prírody ako aj do eliminácie vykladania otrávených návnad
- Zvýšiť kontrolnú činnosť za účelom dodržiavania predpisov na úseku ochrany prírody, lesného hospodárstva a poľovníctva najmä v období hniezdenia

- vypracovať a uviesť do praxe v spolupráci s vedením Slovenskej poľovníckej komory systém odhaľovania a kontroly pytliactva a trávania zveri a dravých vtákov v CHVÚ
- pri podozrení z páchania trestnej činnosti, najmä pri nálezoch uhynutých živočíchov (v prípade podozrenia na otravu), návrad je potrebné bezodkladne podať trestné oznámenie príslušnému útvaru polície a orgánom činným v trestnom konaní
- zabezpečiť opatrenia na podstatné zníženie rizík nezákonného odstreľu
- Zabezpečiť odstránenie existujúcich poľovníckych zariadení (najmä posedov) vo vnútri ochranných zón a usmerniť výstavbu nových poľovníckych zariadení tak, aby boli situované mimo ochranných zón

2.3.2.5. Ťažba nerastných surovín

V rámci CHVÚ sa nachádzajú viaceré ložiskové územia, dobývacie priestory a ložiská nerastných surovín, preto je potrebné, rovnako ako v prípade prípravy projektov na využívanie nerastných surovín, dodržať nasledovné zásady:

- je potrebné dôsledne posúdiť nové zámery na rozvoj ťažby nerastných surovín a vylúčiť ich v prípade, že je preukázaný negatívny dopad na predmet ochrany, resp. dochádza nimi k fragmentácii územia
- v prípade realizácie nových projektov ťažby nerastných surovín, ktoré je možné po posúdení dopadov na predmet ochrany realizovať je potrebné dôsledne trvať na vypracovaní a dodržaní zmierňujúcich opatrení

2.3.6. Využitie vody

V CHVÚ sa nachádza viacero vodných zdrojov, vo väčšom rozsahu sa vodné zdroje nevyužívajú a ich aktuálne využitie nie je problematické z pohľadu cieľov ochrany v CHVÚ. Využívanie vodných zdrojov predstavuje len potenciálne riziko pri možných väčších budúcich zámeroch a zároveň pri úpravách vodných tokov. Ak by sa takéto zámery objavili je potrebné dodržať nasledovné zásady a opatrenia:

- V prípade akéhokoľvek využitia vody priamo v území a bezprostrednom okolí na iný účel ako pre potreby obcí priamo v CHVÚ alebo na ich hranici je potrebné zvážiť a posúdiť prípadný dosah na predmet ochrany.
- Minimalizovať zásahy do vodných tokov, ktoré slúžia ako hniezdiská rybárka a loviská bociana čierneho len na miesta kde je to nevyhnutné z pohľadu protipovodňovej ochrany sídiel. Inde vodohospodárske úpravy tokov a brehovej vegetácie úplne vylúčiť, alebo odstraňovať len stromy priamo brániace odtoku vody v koryte toku
- Vytvárať hniezdne biotopy rybárka a brehule hneď na vhodných lokalitách udržiavaním kolmých hlinitých stien

2.3.7. Ďalšie využitie

Pre obnovenie alebo zachovanie priaznivých stavov predmetných druhov je okrem vyššie popísaného nutné dodržať nasledovné zásady a opatrenia:

- celoplošne eliminovať riziko zranení na konštrukciách 22 kV elektrických vedení inštalovaním chráničiek a výstražných prvkov na trasách VN, znižujúcim riziká nárazov do el. vedení
- v rámci územnoplánovacích a iných plánovacích dokumentov požadovať zachovanie mokradí, trávnatých porastov a vhodnej štruktúry krajiny vrátane medzí a úhorov

- realizovať ekovýchovné aktivity pre miestne obyvateľstvo, zamerané informovanie odbornej i laickej verejnosti, na ochranu a výskum druhov ktoré sú predmetom ochrany s cieľom vytvoriť u verejnosti pozitívny vzťah k ochrane cieľových druhov
- vylúčiť výstavbu veterných elektrární v CHVÚ
- zhodnotiť celkový legislatívny rámec, ktorý ovplyvňuje realizáciu opatrení PS CHVÚ Laborecká vrchovina. V prípade bariér brániacich dosiahnutiu cieľov zasadiť sa za zmenu príslušnej legislatívy
- zhodnotiť adresnosť obmedzení vyplývajúcich z vyhlášky č. 438/2009 Z.z. vo vzťahu k dosiahnuteľnosti cieľov PS a v prípade potreby zmeniť znenie legislatívneho predpisu vyhlasujúceho CHVÚ Laborecká vrchovina
- V prípade stavby nových elektrických vedení je potrebné všetky ošetriť prvkami minimalizujúcich kolízie a úhyn vtáctva a rovnako ošetriť týmito prvkami aj existujúce vedenia.

2.3.8. Kultúrne dedičstvo a náboženské aktivity

Kultúrne pamiatky a objekty významné z hľadiska kultúrno-historického dedičstva (pamiatky z 2. sv. vojny, sakrálne stavby) sú sústredené v obciach vo vnútri a po obvode CHVÚ, je potrebné dodržať nasledovné opatrenie:

- v spolupráci so ŠOP SR usmerniť potenciálne zámery, aby nedochádzalo k ohrozeniu predmetov ochrany CHVÚ

3. CIELE STAROSTLIVOSTI A OPATRENIA NA ICH DOSIAHNUTIE

3.1. Stanovenie dlhodobých cieľov starostlivosti

3.1.1. Dlhodobé ciele na dosiahnutie priaznivého stavu:

1. Zlepšiť súčasný nepriaznivý stav výberových druhov *Milvus milvus*, *Saxicola torquata*, *Lanius excubitor*, *Riparia riparia* na priaznivý.
2. Zachovať súčasný priaznivý stav výberových druhov vtákov *Strix uralensis*, *Aquila pomarina*, *Ciconia nigra*, *Ficedula albicollis*, *Lanius collurio*, *Ficedula parva*, *Sylvia nisoria*, *Bonasa bonasia*, *Crex crex*, *Dryocopus martius*, *Dendrocopos leucotos*, *Picus canus*, *Caprimulgus europaeus*, *Lullula arborea*, *Alcedo atthis*, *Dendrocopos medius*, *Ciconia ciconia*, *Pernis apivorus*, *Jynx torquilla*, *Muscicapa striata*, *Phoenicurus phoenicurus*, *Streptopelia turtur*, *Coturnix coturnix*.
3. Zabezpečiť adresný legislatívny rámec pre zlepšenie kvality biotopov predmetov ochrany v CHVÚ Laborecká vrchovina.
4. Zvýšiť ekologické povedomie miestnych obyvateľov a zlepšiť spoluprácu s vlastníkmi a správcami pozemkov pri ochrane vtáctva.

Limitujúce a modifikujúce faktory

Vnútorne prírodné faktory

Vnútornými prírodnými faktormi, ktoré negatívne vplývajú na populácie a dlhodobý cieľ č. 1 a 2 je sukcesia u druhov orol krikľavý, včelár, prepelica a chrapkáč. Sukcesia je problémom v prípade orla krikľavého, kde dochádza k opúšťaniu pôdy a následnému zarastaniu lesom,

ktorý nie je vhodný pre orla kriklavého ako lovisko. Minimalizovanie tohto vplyvu je väčším problémom na rozľahlých plochách polí a lúk a vyžaduje väčšie motivovanie poľnohospodárov pre udržanie hospodárenia na pôde vhodným nastavením dotácií. Problém je aj opúšťania pôdy a následné zarastanie.

Rovnako ako v prípade orla kriklavého môže byť sukcesia problémom aj pre dosiahnutie cieľa 2 u druhov prepelica poľná, chrapkáč poľný, včelár lesný. Je však možné minimalizovať jej dopad rovnakými opatreniami ako v prípade orla kriklavého. Naopak druhom jariabok hôrny, strakoš obyčajný, hrdlička, prhl'aviar aj penica jarabá nástup niektorých sukcesných štádií prispeje k naplneniu cieľa 2

*Veľmi významným vnútorným faktorom, u druhov s nízkou početnosťou jedným z najvýznamnejších, sú **extrémny počasia**.* U druhov ako jariabok je dôležité, aby v čase vodenia mláďat nedochádzalo k vpádu chladného vzduchu a intenzívnym snehovým zrážkam. Vzhľadom ku globálnym klimatickým zmenám však dochádza k nástupu jarného oteplenia skôr ako v minulosti, a teda aj k skoršiemu nástupu hniezdenia. Napriek tomu sa však aj v neskorších týždňoch hniezdenia opakujú vlny s chladnejším počasím a často aj s napadnutím vysokej vrstvy snehu, ktorá môže byť pre prežitie mláďat kurovitých vtákov kritická. Pri opakovaní takýchto nepriaznivých poveternostných podmienok to môže prispieť k poklesu populácie ak je úspešnosť hniezdenia minimálna. Pre minimalizovanie tohto vplyvu je vhodné len udržiavanie populácie na dostatočne veľkej úrovni (a teda aj dostatočne rozsiahlych vhodných biotopov), ktorá bude odolná voči niektorým sezónam s nižšou mierou hniezdnej úspešnosti.

*Vnútorným prírodným faktorom s dopadom na lesné druhy je aj **pôsobenie škodlivých činiteľov v lese**.* Tými sú hlavne vetrové polomy negatívne ovplyvňujúce dosiahnutie cieľov 1 a 2. V prípade vetrových polomov, ak dôjde k polomom na väčšej ploche, môžu mať negatívny dopad na hniezdiská niektorých dravcov, ktorým môžu zaniknúť dostupné hniezdne biotopy. Na zníženie dopadov tohto faktoru je dôležité, aby pri hospodárení v lese boli porasty dostatočne štruktúrované a minimalizované rovnoveké kultúry. Tým sa podarí vplyv na porasty, a teda aj na hniezdiská druhov značne obmedziť. Problémom môže byť vznik vetrových polomov predovšetkým v hniezdnom období spôsobujúci zmarenie hniezdenia. Jeho minimalizácia je možná vhodným štruktúrovaním porastov, ako aj udržaním populácií druhov na dostatočne veľkej úrovni, aby dokázala prekonať aj roky s nižšou hniezdnou úspešnosťou. Väčším problémom môže byť veľkoplošné spracovanie takýchto kalamít. V tomto prípade dochádza k úplnému zániku hniezdných biotopov. Týka sa to nielen dravcov, kurovitých vtákov ale aj ostatných druhov naviazaných na lesné prostredie. Preto je pre minimalizovanie ich dopadu veľmi dôležité hľadať spôsoby ako zachovať aspoň niektoré biotopy druhov, ktoré sú predmetom ochrany v CHVÚ. Takými možnosťami je pri kalamitnej ťažbe ponechávať zdravé stromy (ich skupiny) alebo zlomy, ktoré nepredstavujú hygienické riziko pre okolité porasty, ideálne v počte aspoň 5 jedincov na hektár na dožitie (v prípade zdravých stromov). Takýto zásah minimalizuje dopad na niektoré hniezdiče, ktoré sa dokážu dočasne prispôbiť aj životu na polomoch ak ostanú zachované hniezdne stromy (tesáre a iné). Zároveň je však nutné ponechávať aj súvislejšie fragmenty biotopov bez zásahu.

Vnútorné človekom podmienené faktory

Splnenie dlhodobých cieľov môže byť značne limitované, alebo modifikované viacerými človekom podmienenými faktormi.

*Na populáciu, ktoré sú predmetmi ochrany v CHVÚ môže limitujúco vplývať **poľnohospodárstvo**. V tomto ohľade je dôležité predovšetkým **opúšťanie pôdy, rozorávanie TTP a zmena plodín**.* Všetky uvedené zmeny v poľnohospodárskej praxi vedú k zníženiu dostupnosti hniezdných biotopov pre predmety ochrany, ako je napríklad chrapkáč poľný, prepelica poľná, ale aj k zníženiu dostupnosti potravy pre dravce ale aj bociana bieleho ako aj iné druhy. Z tohto pohľadu je obzvlášť problematická intenzifikácia hospodárenia vedúca k rozorávaniu TTP, zmene preferovaných plodín a veľkoplošnému pestovaniu husto siatych plodín, ako napríklad repka, ktoré značne limitujú dostupnosť potravy, a teda vedú buď k zníženiu hniezdnej úspešnosti, alebo priamo k opusteniu

niektorých hniezdných teritórií. Podobne problematickým môže byť aj pestovanie energetických drevín na TTP. Je preto veľmi dôležité monitorovať dopad týchto zmien v území a sa zasadzovať za také nastavenie dotácií pre poľnohospodárov, ktoré ich bude motivovať k poľnohospodárstvu šetrnému k prírode v rámci CHVÚ a zároveň aj dostatočne motivovať, aby nedochádzalo k opúšťaniu pôdy.

*Limitujúcim faktorom je aj **intenzívne lesné hospodárenie**.* Vhodným usmernením hospodárenia, s ktorým program starostlivosti počíta, sa však môže úplne predísť nenaplneniu cieľov 1-2. Intenzívne lesné hospodárenie v prípade spracovania kalamít na veľkých plochách môže byť značne limitujúce aj pre dosiahnutie cieľov. Aby sa tomu predišlo je veľmi dôležité pri plánovanej obnove lesa vhodne štruktúrovať porasty a pri náhodných ťažbách je dôležité ponechať na dožitie zdravé stromy (resp. fragmenty lesa) podľa minimálnych nárokov druhov, prípade zlomy ako hniezdne podmienky. Pri zohľadnení ekologických nárokov druhov je možné skĺbiť hospodárenie v lese a to aj náhodnú ťažbu tak, aby sa minimalizoval negatívny dopad na uvedené dlhodobé ciele.

*Pre realizáciu ochranných opatrení je dôležité zachovanie **podpory verejnosti pre ochranu prírody** ako takú.* Podpora verejnosti môže značne v CHVÚ Laborecká vrchovina variovať v závislosti od celkovej ekonomickej situácie, od spôsobu presadzovania opatrení ochrany prírody a od celkového informovania o ochrane prírody a hodnotách územia. V prípade zhoršenia ekonomickej situácie sa na prioritnejšie pozície vnímania dôležitosti dostanú iné sociálno-ekonomické aspekty života spoločnosti ako ochrany prírody. V takejto situácii je ťažšie hľadať podporu verejnosti na presadzovanie efektívnejšej ochrany prírody a minimalizovať tak dopad tohto faktoru. Čiastočne sa dá minimalizovať dopad takejto negatívnej situácie tým, že sa dlhodobo poukazuje na význam ochrany prírody nielen z pohľadu ekonomického, ale celkového prínosu pre kvalitu života (zachovanie lesov pre ochranu pred povodňami ako aj vhodných mikroklimatických podmienok a pod.). Rovnako ako celková ekonomická situácia (v prípade jej negatívneho vývoja) môže zhoršiť vnímanie verejnosti aj nedostatočná komunikácia s verejnosťou pri prijímaní opatrení pre ochranu prírody. Na minimalizovanie tohto faktora je veľmi dôležité vždy v predstihu pred prijatím opatrení o nich rokovať s dotknutými obcami, vlastníkmi, užívateľmi, prípadne aj občianskymi združeniami a iniciatívami. Takýto inkluzívny prístup v konečnom dôsledku nemusí viesť len k vysvetľovaniu potrieb opatrení prijatých pre ochranu prírody a nájdenia optimálneho spôsobu ich realizácie (teda skĺbenie požiadaviek dotknutých vlastníkov, obcí, iných subjektov a ochrany prírody), ale môže viesť aj k nájdeniu nových osôb ochotných aktívne pomáhať ochrane prírody a tak prispieť pozitívne k naplneniu cieľov.

Vonkajšie prírodné faktory

Na dlhodobé ciele vplýva aj viacero vonkajších prírodných faktorov. Niektoré z nich nie je možné ovplyvniť na národnej úrovni, resp. vôbec. Preto ich je potrebné vziať v úvahu pri hodnotení populácií aj v samotnom CHVÚ pre prípad ak tieto faktory majú dopad na populácie v CHVÚ.

*Spomedzi vonkajších prírodných faktorov majú na naše populácie dopad poveternostné podmienky – **extrémny počasie na migračných trasách a zimoviskách**.* V prípade druhov ako orol kriľavý, bocian čierny, bocian biely, prepelica poľná, chrapkáč poľný, strakoš obyčajný, penica jarabá, muchár sivý, muchárik, hrdlička poľná, krutihlav, žltouchost hôrny a včelár lesný nie je pre zachovanie populácií týchto druhov dôležité len udržanie vhodných podmienok na hniezdenie v samotnom CHVÚ. Takmer rovnako dôležitú rolu hrajú aj podmienky na zimoviskách a migračných trasách. V prípade suchých rokov vedúcich k nedostatku potravy na zimoviskách tak môže byť mortalita uvedených druhov vyššia a môže viesť aj k nižšiemu obsadeniu revírov po návrate zo zimovísk. Na minimalizovanie tohto vplyvu je možné len udržiavať biotopy uvedených druhov v dobrej kvalite za účelom zvýšenia hniezdnej úspešnosti, ktorá bude úplne alebo aspoň čiastočne kompenzovať potenciálne straty na zimoviskách a migračných trasách v dôsledku poveternostných extrémov.

Medzi vonkajšími prírodnými faktormi hrá významnú rolu **globálna zmena klímy**. Táto vedie už v súčasnosti k posunu areálu rozšírenia niektorých vtáčích druhov a ovplyvňuje aj druhovú skladbu biotopov. Rovnako aj prípadné zmeny v zrážkových pomeroch (ich pokles) sa môžu negatívne dotknúť niektorých druhov (napríklad chrapkáča poľného). V prípade chrapkáča poľného tak klimatický atlas hniezdneho rozšírenia vtákov v Európe predpokladá, že v rokoch 2070-2099 sa Slovensko ocitne na južnej hranici rozšírenia tohto druhu v Európe. Dopad globálnej zmeny klímy môžu čiastočne minimalizovať aj politické opatrenia prijaté na globálnej úrovni. Vzhľadom k prírodným hodnotám, ktoré môže Slovensko stratiť tak by súčasťou snahy o dodržanie vyššie uvedených dlhodobých cieľov (a to nielen v CHVÚ Laborecká vrchovina, ale aj v iných chránených územiach) mali slovenské inštitúcie žiadať efektívne opatrenia na zastavenie globálnych klimatických zmien. Keďže k nim však v súčasnosti nie je na globálnej politickej úrovni vôľa, je potrebné s pôsobením týchto faktorov u nás rátať a prispôbiť im aj navrhované opatrenia tak, aby viedli k udržaniu tých autochtónnych druhov, u ktorých to je možné a zároveň vytvorili vhodné podmienky pre celkové udržanie stability ekologických funkcií krajiny a jej autoregulačných mechanizmov.

Vonkajšie človekom podmienené faktory

Viaceré antropické faktory s pôvodom mimo územia CHVÚ Laborecká vrchovina môžu tiež významne prispieť k horšiemu ako očakávanému naplneniu dlhodobých cieľov.

*V prípade cieľov hrá významnú rolu aj ochrana biotopov sťahovavých druhov na zimoviskách a migračných trasách ako aj samotných druhov počas migrácie a zimovania. **Odlesňovanie, intenzifikácia poľnohospodárstva na zimoviskách a nelegálny lov počas migrácie pritom predstavujú jedno z hlavných rizík pre sťahovavé druhy.*** Nelegálny lov počas migrácie sa týka predovšetkým krajín v okolí Stredomoria ako je Turecko, Cyprus, Libanon a Egypt. Nelegálnym lovom tu nie sú ohrozené len bežné druhy, ale aj mnohé vzácne druhy, migrujúce bociany, dravce. Vzhľadom ku nestabilnej politickej situácii v týchto krajinách sa nedá očakávať zmena legislatívy na ochranu vtáctva v týchto štátoch ani pri tlaku verejnosti z Európy. Preto je možné očakávať, že u ďalekých migrantov zimujúcich v Afrike sa tento nelegálny lov môže aj významne podpísať na negatívnom trende predmetného druhu aj v samotnom CHVÚ. Na minimalizovanie pôsobenia tohto faktoru je tak potrebné zabezpečiť vhodné podmienky na hniezdenie druhov v CHVÚ za účelom zvýšenia hniezdnej úspešnosti. Podobne ťažko ovplyviteľným procesom je aj proces odlesňovania v subsaharskej Afrike vplývajúci negatívne na dostupnosť zimovísk ako aj intenzifikácia poľnohospodárstva v týchto krajinách. Preto jediným efektívnym opatrením je potreba zabezpečenia podmienok na hniezdenia a dožadovanie plnenia medzinárodných dohovorov (RAMSAR, AEWA a iné). *Na naplnenie cieľov 1-4 môže negatívne pôsobiť aj celková nepriaznivá **ekonomická a sociálna situácia v Európe.*** V prípade nepriaznivého vývoja ekonomiky prioritou môžu byť iné opatrenia, a teda aj celkové vnímanie ochrany prírody ako priority sa môže posunúť na nižšie úrovne a sťažiť tak dosiahnutie dlhodobých cieľov. Na minimalizovanie dopadu tohto vplyvu je potrebné systematicky upozorňovať na prínosy zachovanej prírody, ktoré poskytujú služby spoločnosti nezávisle od ekonomickej situácie (napr. vodozadržná schopnosť zachovalých lesov, pričom zachovalé lesy sú dôležité aj pre prežitie predmetov ochrany a pod.).

3.2. Stanovenie operatívnych cieľov

1. Zlepšiť súčasný nepriaznivý stav výberových druhov *Milvus milvus*, *Saxicola torquata*, *Lanius excubitor*, *Riparia riparia* na priaznivý.

- 1.1. Zvýšiť a udržať populáciu haje červenej (*Milvus milvus*) na úrovni minimálne 5 obsadených revírov.
- 1.2. Zvýšiť a udržať populáciu pŕhľaviara čiernohlavého (*Saxicola torquata*) na priemernej úrovni minimálne 1000 obsadených teritórií.

- 1.3. Zvýšiť a udržať populáciu strakoša veľkého (*Lanius excubitor*) na priemernej úrovni minimálne 15 obsadených teritórií.
 - 1.4. Zvýšiť a udržať populáciu brehule hnedej (*Riparia riparia*) na priemernej úrovni minimálne 400 obsadených teritórií.
- 2. Zachovať súčasný priaznivý stav výberových druhov vtákov *Strix uralensis*, *Aquila pomarina*, *Ciconia nigra*, *Ficedula albicollis*, *Lanius collurio*, *Ficedula parva*, *Sylvia nisoria*, *Bonasa bonasia*, *Crex crex*, *Dryocopus martius*, *Dendrocopos leucotos*, *Picus canus*, *Caprimulgus europaeus*, *Lullula arborea*, *Alcedo atthis*, *Dendrocopos medius*, *Ciconia ciconia*, *Pernis apivorus*, *Jynx torquilla*, *Muscicapa striata*, *Phoenicurus phoenicurus*, *Streptopelia turtur*, *Coturnix coturnix*.**
- 2.1. Udržať populáciu sovy dlhochvostej (*Strix uralensis*) na minimálnej úrovni 80 obsadených teritórií.
 - 2.2. Udržať populáciu orla krikľavého (*Aquila pomarina*) na minimálnej úrovni 45 obsadených teritórií.
 - 2.3. Udržať populáciu bociana čierneho (*Ciconia nigra*) na minimálnej úrovni 23 obsadených teritórií.
 - 2.4. Udržať populáciu muchárika bielokrkého (*Ficedula albicollis*) na minimálnej úrovni 2000 obsadených teritórií.
 - 2.5. Udržať populáciu strakoša obyčajného (*Lanius collurio*) na minimálnej úrovni 3500 obsadených teritórií.
 - 2.6. Udržať populáciu muchárika malého (*Ficedula parva*) na minimálnej úrovni 1500 obsadených teritórií.
 - 2.7. Udržať populáciu penice jarabej (*Sylvia nisoria*) na minimálnej úrovni 1000 obsadených teritórií.
 - 2.8. Udržať populáciu jariabka hôrneho (*Bonasa bonasia*) na priemernej úrovni minimálne 880 obsadených teritórií.
 - 2.9. Udržať populáciu chrapkáča poľného (*Crex crex*) na priemernej úrovni minimálne 350 volajúcich samcov.
 - 2.10. Udržať populáciu tesára čierneho (*Dryocopus martius*) na priemernej úrovni minimálne 250 obsadených teritórií.
 - 2.11. Udržať populáciu d'atľa bielochrbtého (*Dendrocopos leucotos*) na priemernej úrovni minimálne 300 obsadených teritórií.
 - 2.12. Udržať populáciu žlny sivej (*Picus canus*) na priemernej úrovni minimálne 200 obsadených teritórií.
 - 2.13. Udržať populáciu lelka lesného (*Caprimulgus europaeus*) na priemernej úrovni minimálne 150 obsadených teritórií.
 - 2.14. Udržať populáciu škovránika stromového (*Lullula arborea*) na priemernej úrovni minimálne 80 obsadených teritórií.
 - 2.15. Udržať populáciu rybárika riečného (*Alcedo atthis*) na priemernej úrovni minimálne 40 obsadených teritórií.
 - 2.16. Udržať populáciu d'atľa prostredného (*Dendrocopos medius*) na priemernej úrovni minimálne 200 obsadených teritórií.
 - 2.17. Udržať populáciu bociana bieleho (*Ciconia ciconia*) na priemernej úrovni minimálne 70 obsadených teritórií
 - 2.18. Udržať populáciu včelára lesného (*Pernis apivorus*) na priemernej úrovni minimálne 33 obsadených teritórií
 - 2.19. Udržať populáciu krutohlava hnedého (*Jynx torquilla*) na priemernej úrovni minimálne 650 obsadených teritórií
 - 2.20. Udržať populáciu muchára sivého (*Muscicapa striata*) na priemernej úrovni minimálne 550 obsadených teritórií
 - 2.21. Udržať populáciu žltochvosta hôrneho (*Phoenicurus phoenicurus*) na priemernej úrovni minimálne 400 obsadených teritórií

- 2.22. Udržať populáciu hrdličky poľnej (*Streptopelia turtur*) na priemernej úrovni minimálne 250 obsadených teritórií
- 2.23. Udržať populáciu prepelice poľnej (*Coturnix coturnix*) na priemernej úrovni minimálne 200 obsadených teritórií

3. Zabezpečiť adresný legislatívny rámec pre zlepšenie kvality biotopov predmetov ochrany v CHVÚ Laborecká vrchovina.

- 3.1. Zabezpečiť aktualizáciu vyhlášky č. 438/2009 Z. z. s cieľom prehodnotenia zakázaných činností tak aby boli adresné k požiadavkám predmetov ochrany.
- 3.2. Vyhodnotiť adresnosť legislatívneho rámca pre ochranu predmetov ochrany a presadiť potrebné úpravy

4. Zvýšiť ekologické povedomie miestnych obyvateľov a zlepšiť spoluprácu s vlastníkmi a správcami pozemkov pri ochrane vtáctva

- 4.1. Zlepšiť úroveň poznania vtáctva, propagovať myšlienku ochrany významnej ornitologickej lokality a vybudovať infraštruktúru pre pozorovanie vtáctva na lokalite.
- 4.2. Zapájať miestnych obyvateľov do praktickej ochrany vtáctva, zapájať vlastníkov pozemkov do vykonávania praktického manažmentu.

3.3. Rámcové plánovanie a modely hospodárenia pre lesné biotopy

Základné rozhodnutia a ciele hospodárenia sú spracované pre lesné porasty podľa identifikátorov v modeloch hospodárenia. Kompletný výstup platných modelov pre jednotlivé PSL je súčasťou Všeobecnej časti PSL pre jednotlivé Lesné celky (LC). Kombináciou identifikátorov na území CHVÚ vzniká celkovo niekoľko sto modelov. V tabuľke na nasledujúcich stranách sú uvedené základné rámce vybrané z modelov s najväčším zastúpením v CHVÚ (výmera identifikátorov nad 100 ha).

Rubné doby, obnovné doby a cieľové drevinové zastúpenie sú optimalizované najmä s ohľadom na kategóriu lesa, drevinovú skladbu a stanovištné podmienky danej lesnej oblasti. Konštrukcia modelov umožňuje reagovať aj na zhoršený zdravotný stav, keďže výrazne zvýšený stupeň ohrozenia porastu umožňuje znížiť rubnú dobu, prípadne upraviť obnovnú dobu. Hospodárske spôsoby uvedené v modeloch hospodárenia sú maximálne prípustnou formou obnovy lesa a zmena na jemnejšie formy je v právomoci odborného lesného hospodára (OLH). Dominantný hospodársky spôsob je podrastový hlavne jeho maloplošná forma. V odôvodnených prípadoch v rámci zákona modely hospodárenia umožňujú aj použitie kombinácie podrastového a holorubného hospodárskeho spôsobu.

Základné rámce z Modelov hospodárenia pre hlavné identifikátory

Lesná oblasť	Pod-oblasť	Kategória	Tvar	Spôsob obhosp.	Písmeno kategórie	HSLT	Porastový typ	SOP	Rubná doba	Obnovná doba	Hosp. spôsob	Hosp. spôsob	Cieľové drevinové zloženie															
													DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%
21	A	H	N	p		410	64	2	60	30	HP	PH	BK	60-90	jh	0-20	jm	0-10	jd	0-10	cl	0-10	bo	0-10	sc	0-10		
21	A	H	V			310	62	1	110	30	MP		BK	50-90	DZ	5-30	bo	0-10	sc	0-10	cl	0-20	hb	0-10	cs	0-10		
21	A	H	V			310	66	1	110	30	MP		BK	50-80	DZ	5-30	bo	0-10	sc	0-10	cl	0-20	hb	0-10	cs	0-10		
21	A	H	V			310	71	1	110	30	MP		BK	50-80	DZ	5-30	bo	0-10	sc	0-10	cl	0-20	hb	0-10	cs	0-10		
21	A	H	V			310	88	1	90	30	MP	HP	BK	50-90	DZ	5-30	bo	0-10	sc	0-10	cl	0-20	hb	0-15	cs	0-10		
21	A	H	V			310	91	1	110	30	MP		BK	50-90	DZ	5-30	bo	0-10	sc	0-10	cl	0-20	hb	0-10	cs	0-10		
21	A	H	V			310	94	1	110	30	MP		BK	50-80	DZ	5-30	bo	0-10	sc	0-10	cl	0-20	hb	0-10	cs	0-10		
21	A	H	V			311	24	1	100	30	HP	PH	BK	50-80	DB	5-30	bo	0-10	sc	0-15	cl	0-20	hb	0-10	cs	0-10	dg	0-10
21	A	H	V			311	30	1	100	30	HP	PH	BK	50-80	DB	5-30	bo	0-15	sc	0-10	cl	0-20	hb	0-10	cs	0-10	dg	0-10
21	A	H	V			311	53	1	80	30	MH	PH	BK	50-80	DB	5-30	bo	0-10	sc	0-10	cl	0-20	hb	0-15	cs	0-10	dg	0-10
21	A	H	V			311	62	1	100	30	MP		BK	50-90	DB	5-30	bo	0-10	sc	0-10	cl	0-20	hb	0-10	cs	0-10	dg	0-10
21	A	H	V			311	66	1	110	30	MP		BK	50-80	DB	5-30	bo	0-10	sc	0-10	cl	0-20	hb	0-10	cs	0-10	dg	0-10
21	A	H	V			311	71	1	100	30	MP		BK	50-90	DB	5-30	bo	0-10	sc	0-10	cl	0-20	hb	0-10	cs	0-10	dg	0-10
21	A	H	V			311	87	1	70	30	MH	PH	BK	50-80	DB	5-30	bo	0-10	sc	0-10	cl	0-20	hb	0-10	dg	0-10		
21	A	H	V			311	88	1	90	30	HP	PH	BK	50-90	DB	5-30	bo	0-10	sc	0-10	cl	0-20	hb	0-15	cs	0-10	dg	0-10
21	A	H	V			311	91	1	100	30	MP		BK	50-90	DB	5-30	bo	0-10	sc	0-10	cl	0-20	hb	0-10	cs	0-10	dg	0-10
21	A	H	V			311	94	1	100	30	MP		BK	50-80	DB	5-30	bo	0-10	sc	0-10	cl	0-20	hb	0-10	cs	0-10	dg	0-10
21	A	H	V			313	30	1	100	30	MP	HP	BK	40-80	DL	5-30	jd	0-10	jl	0-10	cl	0-30	hb	0-10	cs	0-10	oi	0-10
21	A	H	V			313	53	1	80	30	HP	MP	BK	40-80	DL	5-30	jd	0-10	jl	0-10	cl	0-30	hb	0-20	cs	0-10		
21	A	H	V			313	62	1	100	30	MP		BK	50-90	DL	5-30	jd	0-10	jl	0-10	cl	0-30	hb	0-10	cs	0-10	dg	0-10
21	A	H	V			313	66	1	100	30	MP		BK	40-80	DL	5-30	jd	0-10	jl	0-10	cl	0-30	hb	0-10	cs	0-10	dg	0-10

Lesná oblasť	Pod-oblasť	Kategória	Tvar	Spôsob obhosp.	Písmeno kategórie	HSLT	Porastový typ	SOP	Rubná doba	Obnovná doba	Hosp. spôsob	Hosp. spôsob	Cieľové drevinové zloženie															
													DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%
21	A	H	V			313	71	1	100	30	MP		BK	50-90	DL	5-30	jd	0-10	jl	0-10	cl	0-30	hb	0-10	oi	0-5	dg	0-10
21	A	H	V			313	88	1	90	30	HP	MP	BK	40-80	DL	5-30	jd	0-10	jl	0-10	cl	0-30	hb	0-20	cs	0-10	dg	0-10
21	A	H	V			313	91	1	100	30	MP		BK	50-90	DL	5-30	jd	0-10	jl	0-10	cl	0-30	hb	0-10	cs	0-10	dg	0-10
21	A	H	V			313	94	1	100	30	MP		BK	40-80	DL	5-30	jd	0-10	jl	0-10	cl	0-30	hb	0-10	cs	0-10	dg	0-10
21	A	H	V			410	62	1	110	30	MP		BK	60-90	jh	0-20	jm	0-10	jd	0-10	cl	0-10	bo	0-10	sc	0-10		
21	A	H	V			410	65	2	110	40	MP		BK	60-90	jh	0-20	jm	0-10	jd	1-25	cl	0-10	oi	0-20	sm	0-1		
21	A	H	V			410	69	2	110	40	MP		BK	60-90	jh	0-20	jm	0-10	jd	1-25	cl	0-10	oi	0-20				
21	A	H	V			410	70	1	110	30	MP		BK	60-90	jh	0-20	jm	0-10	jd	0-10	cl	0-10	oi	0-20	sm	0-1		
21	A	H	V			410	71	1	110	30	MP		BK	60-90	jh	0-20	jm	0-10	jd	0-10	cl	0-10	bo	0-10	sc	0-10	dg	0-10
21	A	H	V			410	71	2	110	30	MP		BK	60-90	jh	0-20	jm	0-10	jd	0-10	cl	0-10	bo	0-10	sc	0-10		
21	A	H	V			410	74	1	70	30	MH	PH	BK	60-90	jh	0-20	br	0-1	jd	0-10	cl	0-10	bo	0-10	sc	0-10		
21	A	H	V			410	91	1	110	30	MP		BK	60-90	jh	0-20	jm	0-10	jd	0-10	cl	0-10	bo	0-10	sc	0-10	hb	0-1
21	A	H	V			410	97	1	110	30	MP		BK	60-90	jh	1-30	jm	0-10	jd	0-10	cl	0-20	bo	0-10	sc	0-10	dg	0-10
21	A	H	V			410	97	2	110	50	SU	JU	BK	60-90	jh	1-30	jm	0-10	jd	0-10	cl	0-20	bo	0-10	sc	0-10	dg	0-10
21	A	H	V			411	62	1	100	30	MP		BK	60-90	jh	0-20	jm	0-10	jd	0-20	cl	0-20	bo	0-10	sc	0-10	dg	0-10
21	A	H	V			411	65	2	100	40	MP		BK	60-90	jh	0-20	jm	0-10	jd	1-20	cl	0-20	oi	0-20	sc	0-10	sm	0-1
21	A	H	V			411	69	2	100	40	MP		BK	60-90	jh	0-20	jm	0-10	jd	1-20	cl	0-20	bo	0-10	sc	0-10		
21	A	H	V			411	70	2	100	30	MP		BK	60-90	jh	0-20	jm	0-10	jd	0-20	cl	0-20	oi	0-20	dg	0-10	sm	0-1
21	A	H	V			411	71	1	100	30	MP		BK	60-90	jh	0-20	jm	0-10	jd	0-20	cl	0-20	bo	0-10	sc	0-10	dg	0-10
21	A	H	V			411	91	1	100	30	MP		BK	60-90	jh	0-20	hb	0-1	jd	0-10	cl	0-10	bo	0-10	sc	0-10	dg	0-10
21	A	H	V			411	97	1	100	30	MP		BK	60-90	jh	0-20	jm	0-10	jd	0-20	cl	0-20	bo	0-10	sc	0-10		
21	A	H	V			413	16	2	90	40	MP		BK	50-80	jh	0-30	jm	0-10	jd	5-25	cl	0-20	js	0-20	ol	0-20	sm	0-5
21	A	H	V			413	30	2	100	30	MP	HP	BK	50-80	jh	0-30	bo	0-1	jd	0-25	cl	0-20	js	0-20	ol	0-20		

Lesná oblasť	Pod-oblasť	Kategória	Tvar	Spôsob obhosp.	Písmeno kategórie	HSLT	Porastový typ	SOP	Rubná doba	Obnovná doba	Hosp. spôsob	Hosp. spôsob	Cieľové drevinové zloženie															
													DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%
21	A	H	V			413	62	1	100	30	MP		BK	50-90	jh	0-30	jm	0-10	jd	0-25	cl	0-20	js	0-20	ol	0-20	dg	0-10
21	A	H	V			413	62	2	100	50	SU	JU	BK	50-80	jh	0-30	jm	0-10	jd	20-40	cl	0-20	js	0-20	ol	0-20	dg	0-10
21	A	H	V			413	63	2	90	30	MP		BK	50-90	jh	0-30	jm	0-10	jd	0-25	cl	0-20	js	0-20	ol	0-20		
21	A	H	V			413	65	2	100	40	MP		BK	50-80	jh	0-30	jm	0-10	jd	5-25	cl	0-20	js	0-20	ol	0-20	sm	0-3
21	A	H	V			413	66	1	110	30	MP		BK	50-80	jh	0-30	dg	0-10	jd	0-25	cl	0-20	js	0-20	ol	0-20	dl	1-10
21	A	H	V			413	69	2	100	40	MP		BK	50-80	jh	0-30	jm	0-10	jd	5-25	cl	0-20	js	0-20	ol	0-20		
21	A	H	V			413	71	1	100	30	MP		BK	50-80	jh	0-30	jm	0-10	jd	0-25	cl	0-20	js	0-20	ol	0-20	oi	0-1
21	A	H	V			413	91	1	100	30	MP		BK	50-90	jh	0-30	jm	0-10	jd	0-25	cl	0-20	js	0-20	ol	0-20	dg	0-10
21	A	H	V			413	91	2	100	50	SU	JU	BK	50-90	jh	0-30	jm	0-10	jd	0-25	cl	0-20	js	0-20	ol	0-20	dg	0-10
21	A	H	V			413	97	2	100	30	MP		BK	50-80	jh	0-30	jm	0-10	jd	0-25	cl	0-20	js	0-20	ol	0-20	dg	0-10
21	A	H	V			413	97	2	100	50	SU	JU	BK	50-80	jh	0-30	jm	0-10	jd	0-25	cl	0-20	js	0-20	ol	0-20	dg	0-10
21	A	H	V			416	62	1	120	40	MP		BK	60-90	JH	1-25	jd	0-10	lp	0-10	ol	0-25	sc	0-10	bo	0-10		
21	A	H	V			416	71	1	120	40	MP		BK	50-80	JH	5-25	jd	0-10	lp	0-10	ol	0-25	sc	0-10	bo	0-10		
21	A	H	V			511	62	2	110	30	MP		BK	60-90	jh	0-20	jm	0-10	jd	0-20	cl	0-20	bo	0-10	sc	0-10		
21	A	H	V			511	71	2	110	30	MP		BK	60-90	jh	0-20	jm	0-10	jd	0-20	cl	0-20	bo	0-10	sc	0-10		
21	A	H	V			511	97	2	110	30	MP		BK	60-90	jh	1-30	jm	0-10	jd	0-20	cl	0-20	bo	0-10	sc	0-10		
21	A	H	V			511	97	2	110	50	SU	JU	BK	60-90	jh	1-30	jm	0-10	jd	0-20	cl	0-20	bo	0-10	sc	0-10		
21	A	H	V	t		311	62	1	100	60	MP	JV	BK	50-90	DB	5-30	bo	0-10	sc	0-10	cl	0-20	hb	0-10	cs	0-10	dg	0-10
21	A	O	V		b	518	62	2	180	99	SU	JU	BK	60-90	jh	1-30	js	0-10	bh	0-10	lp	0-10	jm	0-10	jb	0-10	br	0-10
21	A	O	V		d	496	62	2	180	99	SU	JU	BK	60-90	JH	1-25	jd	0-10	lp	0-10	ol	0-25						
21	A	U	V		e	411	62	2	100	40	MP		BK	60-90	jh	0-20	jm	0-10	jd	0-20	cl	0-20	bo	0-10	sc	0-10	dg	0-10
31		H	V			410	62	1	110	30	MP		BK	60-90	jh	0-20	jm	0-10	jd	0-10	cl	0-10	bo	0-10	sc	0-10		
31		H	V			410	62	1	110	30	MP		BK	60-90	jh	0-20	jm	0-10	jd	0-10	cl	0-10	bo	0-10	sc	0-10	dg	0-10

Lesná oblasť	Pod- oblasť	Kategória	Tvar	Spôsob obhosp.	Písmeno kategórie	HSLT	Porastový typ	SOP	Rubná doba	Obnovná doba	Hosp. spôsob	Hosp. spôsob	Cieľové drevinové zloženie															
													DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%
31		H	V			411	62	1	100	30	MP		BK	60-90	jh	0-20	jm	0-10	jd	0-20	cl	0-20	bo	0-10	sc	0-10	dg	0-10
31		H	V			413	62	1	100	30	MP		BK	50-90	jh	0-30	jm	0-10	jd	0-25	cl	0-20	js	0-20	ol	0-20		

3.4. Navrhované opatrenia, stanovenie harmonogramu ich plnenia, určenie subjektu zodpovedného za ich, stanovenie merateľných indikátorov ich plnenia

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
Operatívny cieľ č. 1.1. Zvýšiť a udržať populáciu haje červenej (<i>Milvus milvus</i>) na úrovni minimálne 5 obsadených revírov.			
1.1.1.	Zabezpečiť monitoring všetkých hniezdných okrskov haje červenej každoročne a každoročne dohľadávať všetky hniezda a kontrolovať hniezdnu úspešnosť všetkých hniezd	CHVÚ	VP
1.1.2.	Zabezpečiť po vyhniezdení opravu všetkých známych nestabilných hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezdne podložky	CHVÚ	VP
1.1.3.	V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	CHVÚ	VP
1.1.4.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov a aby sa dodržiavali ostatné zásady v lesnom hospodárení uvedené vyššie	CHVÚ	VP
1.1.5.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	CHVÚ	VP
1.1.6.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	CHVÚ	VP
1.1.7.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novo vypracovávaných PSL	CHVÚ	VP
1.1.8.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	CHVÚ	VP
1.1.9.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy.	CHVÚ	SP
1.1.10.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	CHVÚ	VP
1.1.11.	Vylúčiť zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí	CHVÚ	VP
1.1.12.	Usmerniť fotografovanie hají v blízkosti hniezdísk	CHVÚ	NP
Operatívny cieľ č. 1.2. Zvýšiť a udržať populáciu prhlaviara čiernohlavého (<i>Saxicola torquata</i>) na priemernej úrovni minimálne 1000 obsadených teritórií.			
1.2.1.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou pre predmety ochrany	CHVÚ	VP
1.2.2.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti vylúčiť použitie chemických látok na hniezdných lokalitách	CHVÚ	VP
1.2.3.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie prhlaviara čiernohlavého	CHVÚ	VP
1.2.4.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	CHVÚ	VP
1.2.5.	Vylúčiť rozorávanie TTP a zmenu TTP na iný druh pozemku	CHVÚ	VP
1.2.6.	Zabezpečiť vhodné zastúpenie a štruktúru krovín na hniezdiskách prhlaviara podľa vyššie uvedených zásad	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 1.3. Zvýšiť a udržať populáciu strakoša sivého (<i>Lanius excubitor</i>) na priemernej úrovni minimálne 15 obsadených teritórií.			

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
1.3.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie strakoša veľkého	CHVÚ	VP
1.3.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	CHVÚ	VP
1.3.3.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou	CHVÚ	VP
1.3.4.	Zachovávať dostatočné porasty krovín na hniezdných lokalitách podľa vyššie uvedených zásad	CHVÚ	VP
1.3.5.	Zachovať (prípadne podľa potreby aj vysadiť) vyššie solitérne stromy ako potenciálne miesta hniezdenia a lovu strakoša veľkého	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 1.4. Zvýšiť a udržať populáciu brehule hnedej (<i>Riparia riparia</i>) na priemernej úrovni minimálne 400 obsadených teritórií.			
1.4.1.	Monitorovať druh za účelom získania údajov o stave populácie a jej trendu	CHVÚ	VP
1.4.2.	Pred začiatkom hniezdnej sezóny zabezpečiť každoročný monitoring stavu hniezdných lokalít s cieľom zistiť stav ich využívania, ohrozenie ťažbou piesku, mieru zarastania hniezdných stien a zavážania hniezdných lokalít odpadom	CHVÚ	VP
1.4.3.	Udržiavať hniezdne lokality proti zarastaniu vegetáciou (kosenie, pastva) a zabezpečovať úpravu hniezdných stien tesne pred príchodom vtákov na hniezdiská aktuálne tesne pred začiatkom hniezdného obdobia	CHVÚ	VP
1.4.4.	Vytvárať nové hniezdne príležitosti a obnovovať zaniknuté kolmé steny	CHVÚ	VP
1.4.5.	Kontrolovať lokality počas hniezdnej sezóny s cieľom monitorovať a adekvátne riešiť prípadné vyrušovanie alebo ničenie hniezdných nôr (nelegálna ťažba piesku, zapchávanie dier)	CHVÚ	VP
1.4.6.	Využívať zákonné nástroje (komunikácia s majiteľmi, podnety na príslušné úrady, rozhodnutia) na pozastavenie legálnej ťažby priamo na miestach kolónií a v bezprostrednom okolí v pieskovňach po dobu nevyhnutnú pre bezpečné vyhniezdenie kolónií brehulí hnedých	CHVÚ	VP
1.4.7.	Realizovať ekovýchové aktivity pre miestne obyvateľstvo, zamerané na ochranu a výskum vtáctva s cieľom vytvoriť pozitívny vzťah k ochrane tohto druhu	CHVÚ	NP
1.4.8.	Monitorovať vodohospodárske úpravy vodných tokov a požadovať ponechanie zvislých hlinitých stien na úsekoch, kde to nepredstavuje riziko z vodohospodárskeho hľadiska	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 2.1. Udržať populáciu sovy dlhochvostej (<i>Strix uralensis</i>) na minimálnej úrovni 80 obsadených teritórií.			
2.1.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	CHVÚ	VP
2.1.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	CHVÚ	VP
2.1.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	CHVÚ	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.1.4.	Zabezpečiť výrobu a vyvesenie búdok v porastoch nad 40 rokov tak, aby spolu na 1 km ² v porastoch vo veku 41-100 rokov boli umiestnené minimálne dve búdky	CHVÚ	VP
2.1.5.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	CHVÚ	VP
2.1.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie sovy dlhochvostej	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 2.2. Udržať populáciu orla krikľavého (Aquila pomarina) na minimálnej úrovni 45 obsadených teritórií.			
2.2.1.	Zabezpečiť monitoring všetkých hniezdnych okrskov orla krikľavého každoročne a každoročne dohľadávať hniezda minimálne v porastoch ohrozených ťažbou lesných porastov a celkovo kontrolovať hniezdnu úspešnosť aspoň na 50 % hniezd.	CHVÚ	VP
2.2.2.	Zabezpečiť po vyhniezdení opravu všetkých známych nestabilných hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezdne podložky	CHVÚ	VP
2.2.3.	V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	CHVÚ	VP
2.2.4.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov a zabezpečiť pri lesnom hospodárení dodržiavanie zásad uvedených vyššie	CHVÚ	VP
2.2.5.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	CHVÚ	VP
2.2.6.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	CHVÚ	VP
2.2.7.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novo vypracovávaných PSL	CHVÚ	VP
2.2.8.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	CHVÚ	VP
2.2.9.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy.	CHVÚ	SP
2.2.10.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	CHVÚ	VP
2.2.11.	Vylúčiť zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí	CHVÚ	VP
2.2.12.	Usmerniť fotografovanie orlov v blízkosti hniezdísk	CHVÚ	NP
Operatívny cieľ č. 2.3. Udržať populáciu bociana čierneho (Ciconia nigra) na minimálnej úrovni 23 obsadených teritórií.			
2.3.1.	Zabezpečiť monitoring vybranej vzorky hniezdnych okrskov bociana čierneho každoročne a každoročne dohľadávať hniezda v porastoch ohrozených ťažbou lesných porastov.	CHVÚ	VP
2.3.2.	Zabezpečiť po vyhniezdení opravu všetkých známych nestabilných hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezdne podložky	CHVÚ	VP
2.3.3.	V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	CHVÚ	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.3.4.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov a zabezpečiť pri lesnom hospodárení dodržiavanie zásad uvedených vyššie	CHVÚ	VP
2.3.5.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	CHVÚ	VP
2.3.6.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	CHVÚ	VP
2.3.7.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novo vypracovávaných PSL	CHVÚ	VP
2.3.8.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	CHVÚ	VP
2.3.9.	Vylúčiť negatívne zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí	CHVÚ	SP
2.3.10.	Usmerniť fotografovanie bocianov čiernych v blízkosti ich hniezdísk	CHVÚ	NP
Operatívny cieľ č. 2.4. Udržať populáciu muchárika bielokrkého (<i>Ficedula albicollis</i>) na minimálnej úrovni 2000 obsadených teritórií.			
2.4.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov a zabezpečiť pri lesnom hospodárení dodržiavanie zásad uvedených vyššie	CHVÚ	VP
2.4.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	CHVÚ	VP
2.4.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	CHVÚ	VP
2.4.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	CHVÚ	VP
2.4.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie muchárika bielokrkého	CHVÚ	VP
2.4.6.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenie v lese do novo vypracovávaných PSL	CHVÚ	VP
2.4.7.	Podporiť hniezdne podmienky pre muchárika bielokrkého vyvesením búdok v mladších lesných porastoch	CHVÚ	SP
Operatívny cieľ č. 2.5. Udržať populáciu strakoša obyčajného (<i>Lanius collurio</i>) na minimálnej úrovni 3500 obsadených teritórií.			
2.5.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie strakoša obyčajného	CHVÚ	VP
2.5.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	CHVÚ	VP
2.5.3.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou	CHVÚ	VP
2.5.4.	Zachovávať dostatočné porasty krovín na hniezdných lokalitách podľa zásad uvedených vyššie	CHVÚ	VP
2.5.5.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti obmedziť používanie umelých hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	CHVÚ	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.5.6.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 2.6. Udržať populáciu muchárika malého (<i>Ficedula parva</i>) na minimálnej úrovni 1500 obsadených teritórií.			
2.6.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov a zabezpečiť pri lesnom hospodárení dodržiavanie zásad uvedených vyššie	CHVÚ	VP
2.6.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	CHVÚ	VP
2.6.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	CHVÚ	VP
2.6.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	CHVÚ	VP
2.6.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie muchárika malého	CHVÚ	VP
2.6.6.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenie v lese do novo vypracovávaných PSL	CHVÚ	VP
2.6.7.	Podporiť hniezdne podmienky pre muchárika bieločrúhého vyvesením búdok	CHVÚ	SP
Operatívny cieľ č. 2.7. Udržať populáciu penice jarabej (<i>Sylvia nisoria</i>) na minimálnej úrovni 1000 obsadených teritórií.			
2.7.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie penice jarabej	CHVÚ	VP
2.7.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	CHVÚ	VP
2.7.3.	Vylúčiť zalesňovanie xerothermných krovitých strání	CHVÚ	VP
2.7.4.	Zabezpečiť tlenie sukcesie krovitých porastov, tak aby dosahovali optimálnu štruktúru a štádium sukcesie nebolo príliš pokročilé a to pravidelným mozaikovitým mulčovaním, preriedovaním súvislých krovitých zárastov podľa zásad uvedených vyššie.	CHVÚ	VP
2.7.5.	Zachovávať dostatočné porasty krovín na hniezdných lokalitách v poľnohospodárskej krajine	CHVÚ	VP
2.7.6.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti obmedziť používanie umelých hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	CHVÚ	VP
2.7.7.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 2.8. Udržať populáciu jariabka hôrneho (<i>Bonasa bonasia</i>) na priemernej úrovni minimálne 880 obsadených teritórií.			
2.8.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	CHVÚ	VP
2.8.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	CHVÚ	VP
2.8.3.	Presadiť čo najvyššie zastúpenie pionierskych drevín v PSL	CHVÚ	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.8.4.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie	CHVÚ	VP
2.8.5.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novo vypracovávaných PSL	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 2.9. Udržať populáciu chrapkáča poľného (<i>Crex crex</i>) na priemernej úrovni minimálne 350 volajúcich samcov.			
2.9.1.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	CHVÚ	VP
2.9.2.	Zabezpečiť kosenie TTP od 1. mája do 31. júla na súvislej ploche väčšej ako 0,5 hektára spôsobom od stredu do kraja, alebo od kraja ku kraju. Vylúčiť kosenie od kraja do stredu.	CHVÚ	VP
2.9.3.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou pre predmety ochrany	CHVÚ	VP
2.9.4.	Vylúčiť kosenie a mulčovanie príslušným orgánom štátnej ochrany prírody určených hniezdných lokalitách	CHVÚ	VP
2.9.5.	V rámci stavebných konaní (ako aj v procese EIA a súvisiacich konaniach) zachytávať prípadné ohrozenia hniezdných lokalít	CHVÚ	VP
2.9.6.	V prípade ďalšieho poklesu populácií chrapkáča poľného využiť cieľnú ochranu hniezdísk s využitím ustanovení zákona 543/2002 Z.z. a vyhlášky č. 438/2009 Z.z.	CHVÚ	SP
2.9.7.	Vylúčiť zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí	CHVÚ	VP
2.9.8.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov obmedziť používanie hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	CHVÚ	VP
2.9.9.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie chrapkáča poľného	CHVÚ	VP
2.9.10.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 2.10. Udržať populáciu tesára čierneho (<i>Dryocopus martius</i>) na priemernej úrovni minimálne 250 obsadených teritórií.			
2.10.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	CHVÚ	VP
2.10.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	CHVÚ	VP
2.10.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	CHVÚ	VP
2.10.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	CHVÚ	VP
2.10.5.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	CHVÚ	VP
2.10.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie tesára	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 2.11. Udržať populáciu d'atľa bielochrbtého (<i>Dendrocopos leucotos</i>) na priemernej úrovni minimálne 300 obsadených teritórií.			

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.11.1.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	CHVÚ	VP
2.11.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticidov v lesných porastoch	CHVÚ	VP
2.11.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	CHVÚ	VP
2.11.4.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	CHVÚ	VP
2.11.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie ďatľa bielochrbtého	CHVÚ	VP
2.11.6.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	CHVÚ	VP
2.11.7.	Zabezpečiť dostatočný podiel mŕtveho dreva na hniezdiskách ďatľa bielochrbtého podľa zásad uvedených vyššie a v prípade potreby zabezpečiť nielen ochranu hniezdného stromu ale aj okolitých porastov na kľúčových hniezdiskách	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 2.12. Udržať populáciu žlny sivej (<i>Picus canus</i>) na priemernej úrovni minimálne 200 obsadených teritórií.			
2.12.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	CHVÚ	VP
2.12.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticidov v lesných porastoch	CHVÚ	VP
2.12.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	CHVÚ	VP
2.12.4.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	CHVÚ	VP
2.12.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie žlny sivej	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 2.13. Udržať populáciu lelka lesného (<i>Caprimulgus europaeus</i>) na priemernej úrovni minimálne 150 obsadených teritórií.			
2.13.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie	CHVÚ	VP
2.13.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticidov v lesných porastoch	CHVÚ	VP
2.13.3.	Zabezpečiť na vhodných lokalitách zachovanie rôznovekých rozvoľnených porastov drevín a solitérnych stromov na TTP v blízkosti lesných okrajov	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 2.14. Udržať populáciu škovránika stromového (<i>Lullula arborea</i>) na priemernej úrovni minimálne 80 obsadených teritórií.			
2.14.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring populácie škovránika stromového	CHVÚ	VP
2.14.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	CHVÚ	VP
2.14.3.	Vylúčiť zalesňovanie xerothermných krovitých strání	CHVÚ	VP
2.14.4.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou	CHVÚ	VP
2.14.5.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti obmedziť používanie umelých hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	CHVÚ	VP
2.14.6.	Zabezpečiť na vhodných lokalitách zachovanie rôznovekých rozvoľnených porastov drevín, solitérnych stromov a porastov krovín podľa zásad uvedených vyššie	CHVÚ	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.14.7.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 2.15. Udržať populáciu rybárika riečneho (<i>Alcedo atthis</i>) na priemernej úrovni minimálne 40 obsadených teritórií.			
2.15.1.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie rybárika	CHVÚ	VP
2.15.2.	Na vhodných lokalitách v nutných prípadoch upravovať hniezdne steny a vytvárať nové hniezdne možnosti pre rybárika	CHVÚ	VP
2.15.3.	Spolupracovať so správcami tokov a vodných plôch pri zabezpečovaní ochrany rybárika a jeho hniezdných lokalít	CHVÚ	VP
2.15.4.	Zvýšiť kontrolu dodržiavania predpisov na úseku ochrany prírody	CHVÚ	VP
2.15.5.	Zamedziť výstavbe investičných zámerov ohrozujúcich hniezdne lokality	CHVÚ	VP
2.15.6.	Pri regulácii tokov vylúčiť pri spevňovaní brehov používanie iba umelých prvkov (betón a panely), je nevyhnutné používať aj prírodné materiálov	CHVÚ	VP
2.15.7.	Vylúčiť budovanie nových nadzemných elektrických vedení ponad vodné toky, v prípade nevyhnutnosti trasovania ponad tok je prevádzkovateľ siete povinný realizovať opatrenia na zviditeľnenie drôtov elektrického vedenia	CHVÚ	VP
2.15.8.	Zlepšiť stav ichtyofauny tokov (zvýšenie druhovej diverzity pôvodných druhov rýb, zabezpečenie dostatočnej početnosti rýb).	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 2.16. Udržať populáciu d'atľa prostredného (<i>Dendrocopos medius</i>) na priemernej úrovni minimálne 200 obsadených teritórií.			
2.16.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	CHVÚ	VP
2.16.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	CHVÚ	VP
2.16.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	CHVÚ	VP
2.16.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	CHVÚ	VP
2.16.5.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	CHVÚ	VP
2.16.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie d'atľa prostredného	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 2.17. Udržať populáciu bociana bieleho (<i>Ciconia ciconia</i>) na priemernej úrovni minimálne 70 obsadených teritórií			
2.17.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring celej populácie a hniezdnej úspešnosti bociana bieleho	CHVÚ	VP
2.17.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP a presadzovať zachovanie TTP aj v rámci územnoplánovacej dokumentácie	CHVÚ	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.17.3.	V rámci stavebných konaní (ako aj v procese EIA a súvisiacich konaniach) zachytávať prípadné ohrozenia hniezdných lokalít predmetov ochrany	CHVÚ	VP
2.17.4.	V rámci územnoplánovacích a iných dokumentov požadovať zachovanie mokradí	CHVÚ	SP
2.17.5.	Systematicky zabezpečovať prekládky problematických hniezd bociana bieleho na elektrických vedeniach alebo iných objektoch	CHVÚ	VP
2.17.6.	V prípade stavby nových elektrických vedení je potrebné všetky ošetriť prvkami minimalizujúcimi kolízie a úhyn vtáctva a rovnako ošetriť týmito prvkami aj existujúce vedenia	CHVÚ	VP
2.17.7.	Vylúčiť zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 2.18. Udržať populáciu včelára lesného (<i>Pernis apivorus</i>) na priemernej úrovni minimálne 33 obsadených teritórií			
2.18.1.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybraných hniezdných okrskov včelára lesného	CHVÚ	VP
2.18.2.	V okolí vybraných hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	CHVÚ	VP
2.18.3.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	CHVÚ	VP
2.18.4.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	CHVÚ	VP
2.18.5.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	CHVÚ	VP
2.18.6.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novo vypracovávaných PSL	CHVÚ	VP
2.18.7.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	CHVÚ	VP
2.18.8.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy.	CHVÚ	VP
2.18.9.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcimi kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	CHVÚ	VP
2.18.10.	Usmerniť fotografovanie včelárov v blízkosti hniezdísk	CHVÚ	NP
Operatívny cieľ č. 2.19. Udržať populáciu krutohlava hnedého (<i>Jynx torquilla</i>) na priemernej úrovni minimálne 650 obsadených teritórií			
2.19.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie krutohlava hnedého	CHVÚ	VP
2.19.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	CHVÚ	VP
2.19.3.	Vylúčiť zalesňovanie xerothermných krovitých strání	CHVÚ	VP
2.19.4.	Zabezpečiť tlenie sukcesie krovitých porastov, tak aby dosahovali optimálnu štruktúru pre hniezdenie krutohlava, štádium sukcesie nebolo príliš pokročilé a to pravidelným mozaikovitým mulčovaním, preredovaním súvislých krovitých zárastov podľa zásad uvedených vyššie.	CHVÚ	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.19.5.	Zachovávať dostatočné porasty krovín na hniezdných lokalitách krutohlava v poľnohospodárskej krajine	CHVÚ	VP
2.19.6.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti obmedziť používanie umelých hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	CHVÚ	VP
2.19.7.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 2.20. Udržať populáciu muchára sivého (<i>Muscicapa striata</i>) na priemernej úrovni minimálne 550 obsadených teritórií			
2.20.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	CHVÚ	VP
2.20.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	CHVÚ	VP
2.20.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	CHVÚ	VP
2.20.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	CHVÚ	VP
2.20.5.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	CHVÚ	VP
2.20.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie muchára sivého	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 2.21. Udržať populáciu žltochvosta hôrneho (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>) na priemernej úrovni minimálne 400 obsadených teritórií			
2.21.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	CHVÚ	VP
2.21.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	CHVÚ	VP
2.21.3.	Zabezpečiť každoročne monitoring vybranej vzorky hniezdných lokalít žltochvosta hôrneho	CHVÚ	VP
2.21.4.	Ak nie je možné pri spracúvaní kalamít ponechať v poraste 35 % porastov starších ako 80 rokov na 1000 ha, potom je potrebné pri spracúvaní kalamít ponechávať na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	CHVÚ	VP
2.21.5.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	CHVÚ	VP
2.21.6.	Podporiť hniezdne podmienky pre žltochvosta hôrneho vyvesením búdok v prípade mladších porastov a hniezdísk v intravilánoch	CHVÚ	SP
2.21.7.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenie v lese do novo vypracovávaných PSL	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 2.22. Udržať populáciu hrdličky poľnej (<i>Streptopelia turtur</i>) na priemernej úrovni minimálne 250 obsadených teritórií			
2.22.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie hrdličky poľnej	CHVÚ	VP
2.22.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	CHVÚ	VP
2.22.3.	Vylúčiť zalesňovanie xerothermných krovitých strání	CHVÚ	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.22.4.	Zabezpečiť tlenie sukcesie krovitých porastov, tak aby dosahovali optimálnu štruktúru pre hniezdenie hrdličky, štádium sukcesie nebolo príliš pokročilé a to pravidelným mozaikovitým mulčovaním, preriedovaním súvislých krovitých zárastov podľa zásad uvedených vyššie.	CHVÚ	VP
2.22.5.	Zachovávať dostatočné porasty krovín na hniezdných lokalitách hrdličky poľnej v poľnohospodárskej krajine	CHVÚ	VP
2.22.6.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti obmedziť používanie umelých hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	CHVÚ	VP
2.22.7.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 2.23. Udržať populáciu prepelice poľnej (<i>Coturnix coturnix</i>) na priemernej úrovni minimálne 200 obsadených teritórií			
2.23.1.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	CHVÚ	VP
2.23.2.	Zabezpečiť kosenie TTP od 1. mája do 31. júla na súvislej ploche väčšej ako 0,5 hektára spôsobom od stredu do kraja, alebo od kraja ku kraju. Vylúčiť kosenie od kraja do stredu.	CHVÚ	VP
2.23.3.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou pre predmety ochrany	CHVÚ	VP
2.23.4.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov obmedziť používanie hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	CHVÚ	VP
2.23.5.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie prepelice poľnej	CHVÚ	VP
2.23.6.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 3.1. Zabezpečiť aktualizáciu vyhlášky č. 438/2009 Z. z. s cieľom prehodnotenia zakázaných činností tak aby boli adresné k požiadavkám predmetov ochrany.			
3.1.1.	Zhodnotiť efektívnosť súčasných obmedzení platných v CHVÚ a pokrytie opatrení navrhnutých v PS existujúcou vyhláškou 438/2009 Z.z. a platnou legislatívou	CHVÚ	VP
3.1.2.	Aktualizovať zoznam zakázaných činností vo vyhláške 438/2009 Z.z. aby kopíroval relevantné usmernenia a zásady hospodárenia vychádzajúce z programu starostlivosti o CHVÚ Laborecká vrchovina	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 3.2. Vyhodnotiť adresnosť legislatívneho rámca pre ochranu predmetov ochrany a presadiť potrebné úpravy			
3.2.1.	Vyhodnotiť či sektorová legislatíva (poľnohospodárska, lesnícka, poľovnícka a i.) umožňuje realizáciu opatrení navrhovaných v PS	CHVÚ	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
3.2.2.	Zasadiť sa za zmenu v národnej legislatíve v prípade ak realizácia niektorých opatrení navrhovaných v PS CHVÚ Laborecká vrchovina naráža na legislatívne prekážky (napríklad zníženie zakmenenia)	CHVÚ	VP
3.2.3.	Zabezpečiť pravidelnú aktualizáciu PS o CHVÚ Laborecká vrchovina	CHVÚ	SP
Operatívny cieľ č. 4.1. Zlepšiť úroveň poznania vtáctva, propagovať myšlienku ochrany významnej ornitologickej lokality a vybudovať infraštruktúru pre pozorovanie vtáctva na lokalite.			
4.1.1.	Realizovať informačné a praktické ekovýchové aktivity pre farmárov, lesníkov, poľovníkov a miestnych obyvateľov o význame tejto lokality	CHVÚ	VP
4.1.2.	Pri investíciách do mäkkých foriem cestovného ruchu (napr. výstavba nových turistických chodníkov, altánkov, rozhľadní) zvážiť a posúdiť tieto investície z pohľadu dopadu na predmety ochrany	CHVÚ	VP
4.1.3.	Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území tak, aby neohrozovalo vtáky na hniezdiskách a nevedlo k zmareniu hniezdení	CHVÚ	SP
4.1.4.	Na vhodných miestach vybudovať pozorovateľne vtáctva, náučný chodník, fotokryty a úkryty (drobné útulne) pre turistov za účelom usmernenia návštevnosti územia	CHVÚ	SP
4.1.5.	Každoročne organizovať exkurzie s pozorovaním vtáctva pre verejnosť	CHVÚ	VP
4.1.6.	Pravidelne organizovať prednášky a ďalšie ekovýchové aktivity na všetkých školách v obciach a mestách dotknutých CHVÚ	CHVÚ a okolie	VP
4.1.7.	Vydávať letáky a iné vhodné propagačné materiály o lokalite a umiestňovať pravidelne súvisiace články aj do regionálnych médií	CHVÚ	VP
4.1.8.	Realizovať rôzne ekovýchové a vzdelávacie podujatia za účelom získať pre mapovanie a ochranu obyvateľov (napr. tábory, semináre, školenia a pod.)	CHVÚ	SP
Operatívny cieľ č. 4.2. Zapájať miestnych obyvateľov do praktickej ochrany vtáctva, zapájať vlastníkov pozemkov do vykonávania praktického manažmentu.			
4.2.1.	Realizovať informačné aktivity pre farmárov, lesníkov, rybárov, poľovníkov a miestnych obyvateľov o správnom hospodárení v CHVÚ	CHVÚ	VP
4.2.2.	V spolupráci s miestnymi vlastníkami odstrániť čierne stavby stojace na ich pozemkoch a eliminovať vznik nových	CHVÚ	VP
4.2.3.	Zabezpečiť dostatočné posunutie informácií vlastníkom a užívateľom pozemkov o možnostiach čerpania finančných prostriedkov, ktoré môžu prispieť k zlepšeniu podmienok pre ochranu druhov v území (operačné programy, PRV a pod.)	CHVÚ	VP
4.2.4.	V prípade záujmu vlastníkov zrealizovať výmeny pozemkov	CHVÚ	VP

Realizačné projekty navrhovaných opatrení

Praktická starostlivosť

1. Názov projektu a kód	SKCHVÚ011-01 Údržba hniezd dravcov a bocianov čiernych v CHVÚ Laborecká vrchovina
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Každoročne po vyhniezdení v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	33000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Materiál potrebný pre výrobu a opravu hniezdných podložík (dosky, pletivo, klince, šróby, objímky a pod.), zariadenia na práce vo výške na stromoch (stupačky, laná, karabíny a pod.)
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení hniezdnej sezóny
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po ukončení sezóny v prípade finančnej podpory projektu
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 438/2009 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVÚ011-02 Ochrana okolia hniezd dravcov, sov a bociana čierneho
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Každoročne po vyhniezdení v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	48500 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	GPS, zariadenia na práce vo výške na stromoch (stupačky, laná, karabíny a pod.), fotoaparát.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení hniezdnej sezóny.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 438/2009 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVÚ011-03 Ochrana vtáctva v lesoch Laboreckej vrchoviny v spolupráci s lesníckymi organizáciami v rámci PSL
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Rok 2016 – 2025 v čase obnovy PSL
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu/projektov, t.j. organizácia

	s odbornosťou pre vyhotovenie PSL v spolupráci s organizáciou ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR a MPRV SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	760000 €
11. Specifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC na prípravu PSL, podkladové údaje v GIS
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Rok 2026 po ukončení obnovy všetkých PSL v území alebo roky 2018, 2023, 2026, t.j. rok po obnove príslušných PSL.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa a PSL so zapracovanými zásadami OP.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 326/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 438/2009 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVÚ011-04 Zníženie mortality vtáctva na elektrických vedeniach
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. v energetickom sektore
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	120000 €
11. Specifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Dodávateľ zabezpečuje technické zábrany ako na stĺpy elektrického vedenia, tak na samotné vedenia (v prípade potreby), vysokozdvížné plošiny, rebríky, techniku pre práce vo výškach a ostatné potrebné vybavenie.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Priebežne po skončení stavby nového vedenia, resp. po ošetrení existujúceho vedenia systémom zábran proti zosadaniu, resp. kolízii s vtáctvom.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 438/2009 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVÚ011-05 Ochrana hniezdnych stromov dutinových hniezdičov v CHVÚ Laborecká vrchovina
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	92000 €
11. Specifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Ďalekohľad, terénna obuv, terénne oblečenie, diktafón a zariadenie na prehrávanie vtáčích hlasov, GPS, materiál na označenie hniezdného stromu a PC na písanie podnetov.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov	Každoročne po ukončení hniezdnej sezóny

plnenia úloh	
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa sumarizujúca počty zistených stromov a počty stromov s dosiahnutou ochranou a súvisiacimi údajmi.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 438/2009 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVÚ011-06 Zlepšenie hniezdnych podmienok pre dutinové hniezdiče v hospodárskych lesoch CHVÚ Laborecká vrchovina
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020, 2027-2030, 2037-2040
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody alebo vlastníci a správcovia lesných pozemkov
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	75000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Zariadenia a materiál na výrobu búdok (píly, klince, kladivá, dosky) a materiál na lezenie na stromy (skoby, laná, karabíny a pod.).
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	R. 2021, r. 2031, r. 2041
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po každom období s prijatým projektom na doplnenie búdok pre zlepšenie hniezdnych podmienok..
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 438/2009 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVÚ011-07 Podpora aktívneho využívania trávnych porastov a pre prírodu vhodných foriem hospodárenia v CHVÚ Laborecká vrchovina
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Organizácia aktívna v ochrane prírody, vlastníci a užívatelia pozemkov
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	500000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Materiál a zariadenia potrebné pre údržbu trávnych porastov (predovšetkým kosením, pastvou) na kľúčových lokalitách výskytu kritériových druhov. Takisto podpora pre vlastníkov na služby potrebné pre údržbu týchto TTP
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po ukončení kalendárneho roku
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 438/2009 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU011-08 Údržba hniezd bocianov bielych v CHVÚ Laborecká vrchovina a okolí
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Stredná
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody alebo vlastníci a užívatelia pozemkov a elektrických stĺpov
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne a (alebo) dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	45000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Hniezdne plošiny, vysokozdvížné plošiny, materiál na prichytenie a prekládku hniezd a zariadenia a materiál na prácu vo výškach.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 438/2009 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU011-09 Ochrana hniezdísk rybárika riečneho v CHVÚ Laborecká vrchovina
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020, a priebežne
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody alebo vlastníci či správca územia či rybárske združenia
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky, svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	30000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Materiál dodávateľa (ručné náradie, lopaty, krompáče), v prípade väčších zásahov mechanizácia. Pre potreby organizácie ochrany prírody ďalekohľad, GPS, ručné náradie.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Rok 2021.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa z projektu, neskôr záverečná správa z každoročného monitoringu hniezdísk a potrebných zásahov.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 438/2009 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU011-010 Ochrana a obnova hniezdísk brehule hnedej v CHVÚ Laborecká vrchovina
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020, a priebežne
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody alebo vlastníci či správca územia či rybárske združenia
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky, svojpomocne

9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	62000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Materiál dodávateľa (ručné náradie, lopaty, krompáče), v prípade väčších zásahov mechanizácia. Pre potreby organizácie ochrany prírody ďalekohľady, GPS, ručné náradie.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Rok 2021.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa z projektu, neskôr záverečná správa z každoročného monitoringu hniezdísk a potrebných zásahov.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 438/2009 Z.z.

Monitoring bioty územia

1. Názov projektu a kód	SKCHVÚ011-10 Monitoring populácií vtáctva v CHVÚ Laborecká vrchovina a jeho hniezdnej úspešnosti
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ a bezprostredné okolie
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Každoročne po vyhniezdení v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	92000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Monokulárne ďalekohľady, binokulár, zápisník, GPS, diktafóny, pohonné hmoty, potreby na sčítanie vtákov v kolónií čajok, materiál na telemetrické sledovanie vybraných druhov vtáctva.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení hniezdnej sezóny, v prípade telemetrie priebežne
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po ukončení sezóny v prípade finančnej podpory projektu, údaje zapísané do databáz príjemcu projektu.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 438/2009 Z.z.

Regulovanie návštevnosti územia a zvyšovanie povedomia

1. Názov projektu a kód	SKCHVÚ011-11 Usmernenie návštevnosti v CHVÚ Laborecká vrchovina prostredníctvom stráže prírody
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody

8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	46500 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Monokulárne ďalekohľady, binokulár, zápisník, pohonné hmoty, bločky, terénna obuv, terénne oblečenie, diktafóny.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení hniezdnej sezóny, v prípade telemetrie priebežne
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po ukončení sezóny v prípade finančnej podpory projektu
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 438/2009 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVÚ011-12 Priblíženie prírodných hodnôt v CHVÚ Laborecká vrchovina verejnosti
2. Príslušný operatívny cieľ	4.1.
3. Opatrenia	4.1.4.
4. Priorita	Stredná
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ Slanské vrchy
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017 – 2020
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	120000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Naprojektovanie a výstavba náučných chodníkov, na vybraných bodoch výstavba pozorovacích veží, výrobu a osadenie informačných panelov, panelov náučného chodníka, vybudovanie parkoviska, vybudovanie a prevádzka fotokrytov ako nástroj priblíženia miestnej prírody verejnosti
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	V roku 2021 po ukončení projektu a následne v intervale každých päť rokov
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa a každých päť rokov správa o návštevnosti územia
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 438/2009 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVÚ011-13 Posilnenie ekovýchovy a poznania o význame územia v CHVÚ Laborecká vrchovina
2. Príslušný operatívny cieľ	4.1.
3. Opatrenia	4.1.1., 4.1.5., 4.1.6., 4.1.7., 4.1.8. a 4.1.9.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody alebo vlastníka a správcu pozemku
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky, Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	92000 €
11. Špecifikácia potrebného technického	Dataprojektor a technika na tlač propagačných

vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	a vzdelávacích materiálov.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 438/2009 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVÚ011-14 Zvýšenie povedomia o prírodných hodnotách CHVÚ Laborecká vrchovina v zahraničí s cieľom pritiažnutia návštevníkov
2. Príslušný operatívny cieľ	4.1.
3. Opatrenia	4.1.7., 4.1.8.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	50000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Zariadenia a materiál na prípravu filmu. Podklady na prípravu publikácie o lokalitách pre birdwatching v Slanských vrchoch a okolí v angličtine a podklady pre menšie články.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	R. 2021
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa, vydaný film a publikácie
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 438/2009 Z.z.

Usmernenie hospodárenia v území a zosúladenie protichodných záujmov

1. Názov projektu a kód	SKCHVÚ011-15 Zhodnotenie dopadu nových zámerov a plánovaných činností na CHVÚ Laborecká vrchovina
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	72000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC a vybavenie potrebné na prípravu stanovísk, štúdií, posúdenia dopadu na CHVÚ, nákup potrebných údajov (napríklad GIS vrstiev a pod.)
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Priebežne po ukončení hodnotenia každého projektu samostatne.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa z hodnotenia každého zámeru samostatne.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 438/2009 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVÚ011-16 Zlepšenie kontroly plnenia priorit ochrany prírody a zásad, legislatívy a pravidiel hospodárenia v CHVÚ Laborecká vrchovina
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	55500 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC a vybavenie potrebné na prípravu stanovísk, podkladov pre rozhodnutia úradov, terénna obuv, oblečenie, pokutové bločky, zápisníky, fotoaparát, ďalekohľady.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 438/2009 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVÚ011-17 Zhodnotenie celkového legislatívneho rámca obmedzujúceho a upravujúceho ochranu v CHVÚ Laborecká vrchovina
2. Príslušný operatívny cieľ	3.2.
3. Opatrenia	3.2.1. a 3.2.2.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody, príslušné úrady
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR a MP RV SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	20000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Stolný počítač pre vypracovanie štúdií, podkladové dáta potrebné pre expertov podieľajúcich sa na štúdiách pre ŠOP SR.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	R. 2021
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečné správy, prípadne zmeny legislatívy.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 326/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 274/2009 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 438/2009 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVÚ011-18 Organizácia workshopov a stretnutí s vlastníkmi a užívateľmi pôdy o možnostiach participácie a vypracovania projektov pre ochranu prírody v CHVÚ Laborecká vrchovina
2. Príslušný operatívny cieľ	4.1. a 4.2.
3. Opatrenia	4.1.1., 4.2.1., a 4.2.3.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia aktívna v ochrane prírody, organizácia ochrany prírody

8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	63000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC a vybavenie potrebné na prípravu stanovísk, pozvánok, dataprojektor, plátno na prezentáciu a priestory na realizáciu workshopov a stretnutí.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 438/2009 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVÚ011-19 Zámenny pozemkov pre potreby optimalizácie podmienok pre ochranu prírody v CHVÚ Laborecká vrchovina
2. Príslušný operatívny cieľ	4.2.
3. Opatrenia	4.2.4.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody a príslušné úrady
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	63000 € Náklady na zamestnancov, externistov pripravujúcich zámenné zmluvy, na zameranie pozemkov a administratívne poplatky.
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC a vybavenie potrebné na prípravu stanovísk, podkladov, pozvánok, dokumentácie k zámenným zmluvám a pozemkom a zariadenia pre geometrické vymerné zamieňaných pozemkov a vypracovanie potrebnej dokumentácie.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 438/2009 Z.z.

Súhrnný prehľad realizačných projektov a predpokladaných nákladov programu starostlivosti (roky 2016 – 2031)

Kód projektu	Názov projektu	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
SKCHVU011-01	Údržba hniezd dravcov a bocianov čiernych v CHVÚ Laborecká vrchovina	4000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
SKCHVU011-02	Ochrana okolia hniezd dravcov, sov a bociana čierneho	5000	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500
SKCHVU011-03	Ochrana vtáctva v lesoch Laboreckej vrchoviny v spolupráci s lesníckymi organizáciami v rámci PSL	76000	76000	76000	76000	76000	76000	76000	76000	76000	76000	0	0	0	0	0	0
SKCHVU011-04	Zníženie mortality vtáctva na elektrických vedeniach	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000
SKCHVU011-05	Ochrana hniezdnych stromov dutinových hniezdičov v CHVÚ Laborecká vrchovina	5000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000
SKCHVU011-06	Zlepšenie hniezdnych podmienok pre dutinové hniezdiče v hospodárskych lesoch CHVÚ Laborecká vrchovina	0	10000	5000	5000	5000	0	0	0	0	0	0	10000	5000	5000	5000	0
SKCHVU011-07	Podpora aktívneho využívania trávnych porastov a pre prírodu vhodných foriem hospodárenia v CHVÚ Laborecká vrchovina	20000	20000	20000	20000	20000	20000	20000	20000	20000	20000	20000	20000	20000	20000	20000	20000
SKCHVU011-08	Údržba hniezd bocianov bielych v CHVÚ Laborecká vrchovina a okolí	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500
SKCHVU011-09	Ochrana hniezdísk rybárika riečneho v CHVÚ Laborecká vrchovina	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
SKCHVU011-10	Ochrana a obnova hniezdísk brehule hnedej v CHVÚ Laborecká vrchovina	5000	1000	1000	1000	1000	5000	5000	1000	1000	1000	1000	5000	1000	1000	1000	1000
SKCHVU011-11	Monitoring populácií vtáctva v CHVÚ Laborecká vrchovina a jeho hniezdnej úspešnosti	5000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000
SKCHVU011-12	Usmernenie návštevnosti v CHVÚ Laborecká vrchovina prostredníctvom stráže prírody	3000	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500

Program starostlivosti CHVÚ Laborecká vrchovina

Kód projektu	Názov projektu	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
SKCHVU011-13	Priblíženie prírodných hodnôt v CHVÚ Laborecká vrchovina verejnosti	0	50000	30000	20000	20000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKCHVU011-14	Posilnenie ekovýchovy a poznania o význame územia v CHVÚ Laborecká vrchovina	10000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	10000	2000	2000	2000	2000	2000
SKCHVU011-15	Zvýšenie povedomia o prírodných hodnotách CHVÚ Laborecká vrchovina v zahraničí s cieľom pritiahnutia návštevníkov	0	20000	10000	10000	10000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKCHVU011-16	Zhodnotenie dopadu nových zámerov a plánovaných činností na CHVÚ Laborecká vrchovina	5000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	5000	2000	2000	2000	2000	2000
SKCHVU011-17	Zlepšenie kontroly plnenia priorít ochrany prírody a zásad, legislatívy a pravidiel hospodárenia v CHVÚ Laborecká vrchovina	5000	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	5000	1500	1500	1500	1500	1500
SKCHVU011-18	Zhodnotenie celkového legislatívneho rámca obmedzujúceho a upravujúceho ochranu v CHVÚ Laborecká vrchovina	0	5000	5000	5000	5000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKCHVU011-19	Organizácia workshopov a stretnutí s vlastníkami a užívateľmi pôdy o možnostiach participácie a vypracovania projektov pre ochranu prírody v CHVÚ Laborecká vrchovina	5000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000
SKCHVU011-20	Zámeny pozemkov pre potreby optimalizácie podmienok pre ochranu prírody v CHVÚ Laborecká vrchovina	5000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000
Spolu (€)		159500	208000	173000	163000	163000	127000	127000	123000	123000	123000	61500	61000	52000	52000	52000	47000

Súhrnný prehľad realizačných projektov a predpokladaných nákladov programu starostlivosti (roky 2032 – 2045)

Kód projektu	Názov projektu	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Spolu (€)
		2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	
SKCHVU011-01	Údržba hniezd dravcov a bocianov čiernych v CHVÚ Laborecká vrchovina	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	33000
SKCHVU011-02	Ochrana okolia hniezd dravcov, sov a bociana čierneho	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	48500
SKCHVU011-03	Ochrana vtáctva v lesoch Laboreckej vrchoviny v spolupráci s lesníckymi organizáciami v rámci PSL	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	760000
SKCHVU011-04	Zníženie mortality vtáctva na elektrických vedeniach	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	4000	120000
SKCHVU011-05	Ochrana hniezdnych stromov dutinových hniezdičov v CHVÚ Laborecká vrchovina	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	92000
SKCHVU011-06	Zlepšenie hniezdnych podmienok pre dutinové hniezdiče v hospodárskych lesoch CHVÚ Laborecká vrchovina	0	0	0	0	0	10000	5000	5000	5000	0	0	0	0	0	75000
SKCHVU011-07	Podpora aktívneho využívania trávnych porastov a pre prírodu vhodných foriem hospodárenia v CHVÚ Laborecká vrchovina	20000	20000	20000	20000	20000	20000	20000	20000	20000	20000	20000	20000	20000	20000	600000
SKCHVU011-08	Údržba hniezd bocianov bielych v CHVÚ Laborecká vrchovina a okolí	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	45000
SKCHVU011-09	Ochrana hniezdísk rybárika riečneho v CHVÚ Laborecká vrchovina	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	30000
SKCHVU011-10	Ochrana a obnova hniezdísk brehule hnedej v CHVÚ Laborecká vrchovina	5000	1000	1000	1000	1000	5000	5000	1000	1000	1000	1000	5000	1000	1000	62000
SKCHVU011-11	Monitoring populácií vtáctva v CHVÚ Laborecká vrchovina a jeho hniezdnej úspešnosti	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	92000
SKCHVU011-12	Usmernenie návštevnosti v CHVÚ Laborecká vrchovina prostredníctvom stráže prírody	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	46500
SKCHVU011-13	Priblíženie prírodných hodnôt v CHVÚ Laborecká vrchovina verejnosti	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	120000

Kód projektu	Názov projektu	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Spolu (€)	
		2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2016-45	
SKCHVU011-14	Posilnenie ekovýchovy a poznania o význame územia v CHVÚ Laborecká vrchovina	2000	2000	2000	2000	10000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	10000	92000
SKCHVU011-15	Zvýšenie povedomia o prírodných hodnotách CHVÚ Laborecká vrchovina v zahraničí s cieľom pritiahnutia návštevníkov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50000
SKCHVU011-16	Zhodnotenie dopadu nových zámerov a plánovaných činností na CHVÚ Laborecká vrchovina	2000	2000	2000	2000	5000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	5000	72000
SKCHVU011-17	Zlepšenie kontroly plnenia priorít ochrany prírody a zásad, legislatívy a pravidiel hospodárenia v CHVÚ Laborecká vrchovina	1500	1500	1500	1500	5000	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	55500
SKCHVU011-18	Zhodnotenie celkového legislatívneho rámca obmedzujúceho a upravujúceho ochranu v CHVÚ Laborecká vrchovina	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20000
SKCHVU011-19	Organizácia workshopov a stretnutí s vlastníkami a užívateľmi pôdy o možnostiach participácie a vypracovania projektov pre ochranu prírody v CHVÚ Laborecká vrchovina	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	63000
SKCHVU011-20	Zámery pozemkov pre potreby optimalizácie podmienok pre ochranu prírody v CHVÚ Laborecká vrchovina	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	63000
	Spolu (€)	51000	47000	47000	47000	61500	61000	56000	52000	52000	47000	47000	51000	47000	58000		2539500

4. Spôsob vyhodnocovania plnenia programu starostlivosti

4.1. Logická matica vyhodnocovania programu starostlivosti

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	Dlhodobé ciele			
1.	Zlepšiť súčasný nepriaznivý stav výberových druhov <i>Milvus milvus</i> , <i>Saxicola torquata</i> , <i>Lanius excubitor</i> , <i>Riparia riparia</i> na priaznivý	Kategória priaznivého stavu	Pravidelné vyhodnotenie priaznivého stavu (raz za 5-6 rokov)	Plní sa / neplní sa
2.	Zachovať súčasný priaznivý stav výberových druhov vtákov <i>Strix uralensis</i> , <i>Aquila pomarina</i> , <i>Ciconia nigra</i> , <i>Ficedula albicollis</i> , <i>Lanius collurio</i> , <i>Ficedula parva</i> , <i>Sylvia nisoria</i> , <i>Bonasa bonasia</i> , <i>Crex crex</i> , <i>Dryocopus martius</i> , <i>Dendrocopos leucotos</i> , <i>Picus canus</i> , <i>Caprimulgus europaeus</i> , <i>Lullula arborea</i> , <i>Alcedo atthis</i> , <i>Dendrocopos medius</i> , <i>Ciconia ciconia</i> , <i>Pernis apivorus</i> , <i>Jynx torquilla</i> , <i>Muscicapa striata</i> , <i>Phoenicurus phoenicurus</i> , <i>Streptopelia turtur</i> , <i>Coturnix coturnix</i>	Kategória priaznivého stavu	Pravidelné vyhodnotenie priaznivého stavu (raz za 5-6 rokov)	Plní sa / neplní sa
3.	Zabezpečiť adresný legislatívny rámec pre zlepšenie kvality biotopov predmetov ochrany v CHVÚ Laborecká vrchovina	Schválená úprava vyhlášky	Zoznam adresných zakázaných činností v úprave	Plní sa / Plní sa čiastočne / Neplní sa
4.	Zvýšiť ekologické povedomie miestnych obyvateľov a zlepšiť spoluprácu s vlastníkmi a správcami pozemkov pri ochrane vtáctva	Počet návštevníkov vybraných lokalít (prichádzajúcich za účelom jej spoznania)	Monitoring návštevníkov raz ročne	Plní sa (ak rastie) / Neplní sa (ak stagnuje či klesá)
	Operatívne ciele			
1.1.	Zvýšiť a udržať populáciu haje červenej (<i>Milvus milvus</i>) na úrovni minimálne 5 obsadených revírov.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.2.	Zvýšiť a udržať populáciu prhl'aviara čierohlavého (<i>Saxicola torquata</i>) na priemernej úrovni minimálne 1000 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.3.	Zvýšiť a udržať populáciu strakoša veľkého (<i>Lanius excubitor</i>) na priemernej úrovni minimálne 15 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.4.	Zvýšiť a udržať populáciu brehule hnej (<i>Riparia riparia</i>) na priemernej úrovni minimálne 400 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.1.	Udržať populáciu sovy dlhochvostej (<i>Strix uralensis</i>) na minimálnej úrovni 80 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.2.	Udržať populáciu orla krikl'áveho (<i>Aquila pomarina</i>) na minimálnej úrovni 45 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku)

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
				aktuálne dáta)
2.3.	Udržať populáciu bociana čierneho (<i>Ciconia nigra</i>) na minimálnej úrovni 23 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.4.	Udržať populáciu muchárika bieločrkého (<i>Ficedula albicollis</i>) na minimálnej úrovni 2000 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.5.	Udržať populáciu strakoša obyčajného (<i>Lanius collurio</i>) na minimálnej úrovni 3500 obsadených teritórií.	Zistený počet volajúcich samcov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.6.	Udržať populáciu muchárika malého (<i>Ficedula parva</i>) na minimálnej úrovni 1500 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.7.	Udržať populáciu penice jarabej (<i>Sylvia nisoria</i>) na minimálnej úrovni 1000 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.8.	Udržať populáciu jariabka hôrneho (<i>Bonasa bonasia</i>) na priemernej úrovni minimálne 880 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.9.	Udržať populáciu chrapkáča poľného (<i>Crex crex</i>) na priemernej úrovni minimálne 350 volajúcich samcov.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.10.	Udržať populáciu tesára čierneho (<i>Dryocopus martius</i>) na priemernej úrovni minimálne 250 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.11.	Udržať populáciu d'atľa bielochrbtého (<i>Dendrocopos leucotos</i>) na priemernej úrovni minimálne 300 obsadených teritórií.	Zistený počet volajúcich samcov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.12.	Udržať populáciu žlty sivej (<i>Picus canus</i>) na priemernej úrovni minimálne 200 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.13.	Udržať populáciu lelka lesného (<i>Caprimulgus europaeus</i>) na priemernej úrovni minimálne 150 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.14.	Udržať populáciu škovránika stromového (<i>Lullula arborea</i>) na priemernej úrovni minimálne 80 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.15.	Udržať populáciu rybárika riečného (<i>Alcedo atthis</i>) na priemernej úrovni minimálne 40 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
2.16.	Udržať populáciu d'atľa prostredného (<i>Dendrocopos medius</i>) na priemernej úrovni minimálne 200 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.17.	Udržať populáciu bociana bieleho (<i>Ciconia ciconia</i>) na priemernej úrovni minimálne 70 obsadených teritórií.	Zistený počet volajúcich samcov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.18.	Udržať populáciu včelára lesného (<i>Pernis apivorus</i>) na priemernej úrovni minimálne 33 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.19.	Udržať populáciu krutohlava hnedého (<i>Jynx torquilla</i>) na priemernej úrovni minimálne 650 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.20.	Udržať populáciu muchára sivého (<i>Muscicapa striata</i>) na priemernej úrovni minimálne 550 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.21.	Udržať populáciu žltochvosta hôrneho (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>) na priemernej úrovni minimálne 400 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.22.	Udržať populáciu hrdličky poľnej (<i>Streptopelia turtur</i>) na priemernej úrovni minimálne 250 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.23.	Udržať populáciu prepelice poľnej (<i>Coturnix coturnix</i>) na priemernej úrovni minimálne 200 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
3.1.	Zabezpečiť aktualizáciu vyhlášky č. 438/2009 Z. z. s cieľom prehodnotenia zakázaných činností tak aby boli adresné k požiadavkám predmetov ochrany. požiadavkám predmetov ochrany.	Schválená úprava vyhlášky	Zoznam adresných zakázaných činností v úprave	Plní sa / Plní sa čiastočne / Neplní sa
3.2.	Vyhodnotiť adresnosť legislatívneho rámca pre ochranu predmetov ochrany a presadiť potrebné úpravy.	Vyhotovená štúdia, prípadne úpravy legislatívy	Dodaná štúdia analyzujúca legislatívne limity ochrany predmetov ochrany. Legislatívne úpravy v prospech predmetov ochrany	Plní sa (ak je vypracovaná štúdia a ak sú potrebné úpravy legislatívy, ak sú prijaté) / Neplní sa (ak nie je vypracovaná štúdia alebo ak nie sú prijaté potrebné úpravy legislatívy)
4.1.	Zlepšiť úroveň poznania vtáctva, propagovať myšlienku ochrany významnej ornitologickej lokality a vybudovať infraštruktúru pre pozorovanie vtáctva na lokalite.	Počet návštevníkov lokality (prichádzajúcich za účelom jej spoznania)	Monitoring návštevníkov raz ročne	Plní sa (ak rastie) / Neplní sa (ak stagnuje či klesá)
4.2.	Zapájať miestnych obyvateľov do	Počet obyvateľov	Správy z aktivít	Plní sa / Neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	praktickej ochrany vtáctva, zapájať vlastníkov pozemkov do vykonávania praktického manažmentu.	podieľajúcich sa na praktickej ochrane vtáctva	practickej ochrany vtáctva	
	Opatrenia			
1.1.1.	Zabezpečiť monitoring všetkých hniezdných okrskov haje červenej každoročne a každoročne dohľadávať všetky hniezda a kontrolovať hniezdnú úspešnosť všetkých hniezd	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.1.2.	Zabezpečiť po vyhniezdení opravu všetkých známych nestabilných hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezdné podložky	Počet hniezd s vykonanými zásahmi	Správy a záznamy z opráv	Plní sa (ak boli opravené nestabilné hniezda) / Neplní sa (ak hniezda s nutnou opravou neboli opravené)
1.1.3.	V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
1.1.4.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov a aby sa dodržiavali ostatné zásady v lesnom hospodárení uvedené vyššie	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
1.1.5.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.1.6.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.1.7.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novo vypracovaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.1.8.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.1.9.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy.	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
1.1.10.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	Dĺžka vedení bez zábran / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak dĺžka stagnuje alebo rastie)
1.1.11.	Vylúčiť zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.1.12.	Usmerniť fotografovanie hají v blízkosti hniezdísk	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.2.1.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou pre predmety ochrany	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
1.2.2.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti vylúčiť použitie chemických látok na hniezdných lokalitách	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.2.3.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie pŕhľaviara čiernohlavého	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
			databázy	chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.2.4.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.2.5.	Vylúčiť rozorávanie TTP a zmenu TTP na iný druh pozemku	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.2.6.	Zabezpečiť vhodné zastúpenie a štruktúru krovín na hniezdiskách príhľaviara podľa vyššie uvedených zásad	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.3.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie strakoša veľkého	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.3.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.3.3.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
1.3.4.	Zachovávať dostatočné porasty krovín na hniezdných lokalitách podľa vyššie uvedených zásad	Rozloha biotopu v CHVU	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.3.5.	Zachovať (prípadne podľa potreby aj vysadiť) vyššie solitérne stromy ako potenciálne miesta hniezdenia a lovu strakoša veľkého	Rozloha biotopu v CHVU	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.4.1.	Monitorovať druh za účelom získania údajov o stave populácie a jej trendu	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.4.2.	Pred začiatkom hniezdnej sezóny zabezpečiť každoročný monitoring stavu hniezdných lokalít s cieľom zistiť stav ich využívania, ohrozenie ťažbou piesku, mieru zarastania hniezdných stien a zavážania hniezdných lokalít odpadom	Rozloha vhodného biotopu	Každoročne	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.4.3.	Udržiavať hniezdne lokality proti zarastaniu vegetáciou (kosenie, pastva) a zabezpečovať úpravu hniezdných stien tesne pred priletom vtákov na hniezdiská aktuálne tesne pred začiatkom hniezdného obdobia	Rozloha biotopu v CHVU	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.4.4.	Vytvárať nové hniezdne príležitosti a obnovovať zaniknuté kolmé steny	Rozloha biotopu v CHVU	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.4.5.	Kontrolovať lokality počas hniezdnej sezóny s cieľom monitorovať a adekvátne riešiť prípadné vyrušovanie alebo ničenie hniezdných nôr (nelegálna ťažba piesku, zapchávanie dier)	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.4.6.	Využívať zákonné nástroje (komunikácia s majiteľmi, podnety na príslušné úrady, rozhodnutia) na	Počet stanovísk / podnetov	Stanoviská príslušných úradov,	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	pozastavenie legálnej ťažby priamo na miestach kolónií a v bezprostrednom okolí v pieskovňach po dobu nevyhnutnú pre bezpečné vyhniesdenie kolónií brehuľí hnedých		organizácie OP	
1.4.7.	Realizovať ekovýchovné aktivity pre miestne obyvateľstvo, zamerané na ochranu a výskum vtáctva s cieľom vytvoriť pozitívny vzťah k ochrane tohto druhu	Počet ekovýchovných akcií	Záznamy z prezenčných listín	Plní sa / neplní sa
1.4.8.	Monitorovať vodohospodárske úpravy vodných tokov a požadovať ponechanie zvislých hlinitých stien na úsekoch, kde to nepredstavuje riziko z vodohospodárskeho hľadiska	Monitoring vhodných biotopov	Záznamy z monitoringu	Plní sa / neplní sa
2.1.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.1.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.1.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.1.4.	Zabezpečiť výrobu a vyvesenie búdok v porastoch nad 40 rokov tak, aby spolu na 1 km ² v porastoch vo veku 41-100 rokov boli umiestnené minimálne dve búdky	Počet zrealizovaných projektov vyhotovenia búdok	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.1.5.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.1.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie sovy dlhochvostej	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.2.1.	Zabezpečiť monitoring všetkých hniezdných okrskov orla kriklávého každoročne a každoročne dohľadávať hniezda minimálne v porastoch ohrozených ťažbou lesných porastov a celkovo kontrolovať hniezdnu úspešnosť aspoň na 50 % hniezd.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.2.2.	Zabezpečiť po vyhniesdení opravu všetkých známych nestabilných hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezdne podložky	Počet hniezd s vykonanými zásahmi	Správy a záznamy z opráv	Plní sa (ak boli opravené nestabilné hniezda) / Neplní sa (ak hniezda s nutnou opravou neboli opravené)
2.2.3.	V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
2.2.4.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov a zabezpečiť pri lesnom hospodárení dodržiavanie zásad uvedených vyššie	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
2.2.5.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.2.6.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.2.7.	Zapracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novo vypracovávaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.2.8.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.2.9.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy.	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
2.2.10.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	Dĺžka vedení bez zábran / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak dĺžka stagnuje alebo rastie)
2.2.11.	Vylúčiť zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.2.12.	Usmerniť fotografovanie orlov v blízkosti hniezdísk	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.3.1.	Zabezpečiť monitoring vybranej vzorky hniezdných okrskov bociana čierneho každoročne a každoročne dohľadávať hniezda v porastoch ohrozených ťažbou lesných porastov.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročne aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.3.2.	Zabezpečiť po vyhniezdení opravu všetkých známych nestabilných hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezdne podložky	Počet hniezd s vykonanými zásahmi	Správy a záznamy z opráv	Plní sa (ak boli opravené nestabilné hniezda) / Neplní sa (ak hniezda s nutnou opravou neboli opravené)
2.3.3.	V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
2.3.4.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov a zabezpečiť pri lesnom hospodárení dodržiavanie zásad uvedených vyššie	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.3.5.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.3.6.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.3.7.	Zapracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novo vypracovávaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.3.8.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	Dĺžka vedení bez zábran / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak dĺžka stagnuje alebo rastie)
2.3.9.	Vylúčiť negatívne zásahy do mokradí	Počet stanovísk	Stanoviská	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí		príslušných úradov, organizácie OP	
2.3.10.	Usmerniť fotografovanie bocianov čiernych v blízkosti ich hniezdísk	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.4.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov a zabezpečiť pri lesnom hospodárení dodržiavanie zásad uvedených vyššie	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.4.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.4.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.4.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.4.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie muchárika bielokrkého	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.4.6.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenie v lese do novo vypracovaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.4.7.	Podporiť hniezdne podmienky pre muchárika bielokrkého vyvesením búdok v mladších lesných porastoch	Počet zrealizovaných projektov vyhotovenia búdok	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.5.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie strakoša obyčajného	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.5.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.5.3.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
2.5.4.	Zachovávať dostatočné porasty krovín na hniezdných lokalitách podľa zásad uvedených vyššie	Rozloha biotopu v CHVÚ	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.5.5.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti obmedziť používanie umelých hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.5.6.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.6.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 %	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	obnovných porastov starších ako 80 rokov a zabezpečiť pri lesnom hospodárení dodržiavanie zásad uvedených vyššie			
2.6.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.6.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.6.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.6.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie muchárika malého	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.6.6.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenie v lese do novo vypracovaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.6.7.	Podporiť hniezdne podmienky pre muchárika bielokrkeho vyvesením búdok	Počet zrealizovaných projektov vyhotovenia búdok	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.7.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie penice jarabej	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.7.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.7.3.	Vylúčiť zalesňovanie xerotermných krovitých strání	Rozloha biotopu v CHVÚ	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.7.4.	Zabezpečiť tlenie sukcesie krovitých porastov, tak aby dosahovali optimálnu štruktúru a štádium sukcesie nebolo príliš pokročilé a to pravidelným mozaikovitým mulčovaním, preriedovaním súvislých krovitých zárasťov podľa zásad uvedených vyššie.	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.7.5.	Zachovávať dostatočné porasty krovín na hniezdných lokalitách v poľnohospodárskej krajine	Rozloha biotopu v CHVÚ	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.7.6.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti obmedziť používanie umelých hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.7.7.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.8.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
2.8.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.8.3.	Presadiť čo najvyššie zastúpenie pionierskych drevín v PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.8.4.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.8.5.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novo vypracovávaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.9.1.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.9.2.	Zabezpečiť kosenie TTP od 1. mája do 31. júla na súvislej ploche väčšej ako 0,5 hektára spôsobom od stredu do kraja, alebo od kraja ku kraju. Vylúčiť kosenie od kraja do stredu.	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.9.3.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou pre predmety ochrany	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
2.9.4.	Vylúčiť kosenie a mulčovanie príslušným orgánom štátnej ochrany prírody určených hniezdných lokalít	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.9.5.	V rámci stavebných konaní (ako aj v procese EIA a súvisiacich konaniach) zachytávať prípadné ohrozenia hniezdných lokalít	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.9.6.	V prípade ďalšieho poklesu populácií chrapkáča poľného využiť cieľnú ochranu hniezdísk s využitím ustanovení zákona 543/2002 Z.z. a vyhlášky č. 438/2009 Z.z.	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.9.7.	Vylúčiť zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.9.8.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov obmedziť používanie hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.9.9.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie chrapkáča poľného	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.9.10.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.10.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	rokov			
2.10.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.10.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.10.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.10.5.	Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.10.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie tesára	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.11.1.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.11.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.11.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.11.4.	Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.11.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie d'atľa bielochrbtého	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.11.6.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.11.7.	Zabezpečiť dostatočný podiel mŕtveho dreva na hniezdiskách d'atľa bielochrbtého podľa zásad uvedených vyššie a v prípade potreby zabezpečiť nielen ochranu hniezdného stromu ale aj okolitých porastov na kľúčových hniezdiskách	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.12.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.12.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
2.12.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.12.4.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.12.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie žiny sivej	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.13.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.13.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.13.3.	Zabezpečiť na vhodných lokalitách zachovanie rôznovekých rozvoľnených porastov drevín a solitérnych stromov na TTP v blízkosti lesných okrajov	Rozloha biotopu v CHVÚ	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.14.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring populácie škovránika stromového	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.14.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.14.3.	Vylúčiť zalesňovanie xerothermných krovitých strání	Rozloha biotopu v CHVÚ	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.14.4.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
2.14.5.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti obmedziť používanie umelých hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.14.6.	Zabezpečiť na vhodných lokalitách zachovanie rôznovekých rozvoľnených porastov drevín, solitérnych stromov a porastov krovín podľa zásad uvedených vyššie	Rozloha biotopu v CHVÚ	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.14.7.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.15.1.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie rybárika	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.15.2.	Na vhodných lokalitách v nutných prípadoch upravovať hniezdne steny a vytvárať nové hniezdne možnosti pre rybárika	Počet zrealizovaných projektov	Správy z realizácie projektov	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
2.15.3.	Spolupracovať so správcami tokov a vodných plôch pri zabezpečovaní ochrany rybníka a jeho hniezdných lokalít	Počet zrealizovaných projektov	Správy z realizácie projektov	Plní sa / neplní sa
2.15.4.	Zvýšiť kontrolu dodržiavania predpisov na úseku ochrany prírody	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.15.5.	Zamedziť výstavbe investičných zámerov ohrozujúcich hniezdné lokality	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.15.6.	Pri regulácii tokov vylúčiť pri spevňovaní brehov používanie iba umelých prvkov (betón a panely), je nevyhnutné používať aj prírodné materiály	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.15.7.	Vylúčiť budovanie nových nadzemných elektrických vedení ponad vodné toky, v prípade nevyhnutnosti trasovania ponad tok je prevádzkovateľ siete povinný realizovať opatrenia na zviditeľnenie drôtov elektrického vedenia	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.15.8.	Zlepšiť stav ichtyofauny tokov (zvýšenie druhovej diverzity pôvodných druhov rýb, zabezpečenie dostatočnej početnosti rýb).	Počet ichtyologických prieskumov	Záznamy z prieskumov	Plní sa / neplní sa
2.16.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.16.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.16.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.16.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdné stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.16.5.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.16.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie ďatľa prostredného	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.17.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring celej populácie a hniezdnej úspešnosti bociana bieleho	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.17.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP a presadzovať zachovanie TTP aj v rámci územnoplánovacej dokumentácie	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.17.3.	V rámci stavebných konaní (ako aj	Počet stanovísk	Stanoviská	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	v procese EIA a súvisiacich konaniach) zachytávať prípadné ohrozenia hniezdných lokalít predmetov ochrany		príslušných úradov, organizácie OP	
2.17.4.	V rámci územnoplánovacích a iných dokumentov požadovať zachovanie mokradí	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.17.5.	Systematicky zabezpečovať prekládky problematických hniezd bociana bieleho na elektrických vedeniach alebo iných objektoch	Počet preložených hniezd	Zhodnotenie raz ročne	Plní sa / neplní sa
2.17.6.	V prípade stavby nových elektrických vedení je potrebné všetky ošetriť prvkami minimalizujúcimi kolízie a úhyn vtáctva a rovnako ošetriť týmito prvkami aj existujúce vedenia	Dĺžka vedení bez zábran / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak dĺžka stagnuje alebo rastie)
2.17.7.	Vylúčiť zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.18.1.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybraných hniezdných okrskov včelára lesného	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.18.2.	V okolí vybraných hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
2.18.3.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.18.4.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.18.5.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.18.6.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novo vypracovaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.18.7.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.18.8.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy.	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
2.18.9.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcimi kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	Dĺžka vedení bez zábran / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak dĺžka stagnuje alebo rastie)
2.18.10.	Usmerniť fotografovanie včelárov v blízkosti hniezdísk	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.19.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie krutohlava hnedého	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.19.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	TTP		úradov, organizácie OP	
2.19.3.	Vylúčiť zalesňovanie xerothermných krovitých strání	Rozloha biotopu v CHVÚ	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.19.4.	Zabezpečiť tlmenie sukcesie krovitých porastov, tak aby dosahovali optimálnu štruktúru pre hniezdenie krutohlava, štádium sukcesie nebolo príliš pokročilé a to pravidelným mozaikovitým mulčovaním, priedovaním súvislých krovitých zárastov podľa zásad uvedených vyššie.	Rozloha biotopu v CHVÚ	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.19.5.	Zachovávať dostatočné porasty krovín na hniezdných lokalitách krutohlava v poľnohospodárskej krajine	Rozloha biotopu v CHVÚ	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.19.6.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti obmedziť používanie umelých hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.19.7.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.20.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.20.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.20.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.20.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.20.5.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.20.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie muchára sivého	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.21.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 1000 ha ostalo zachovaných minimálne 35 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.21.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.21.3.	Zabezpečiť každoročne monitoring vybranej vzorky hniezdných lokalít žitochvosta hôrneho	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
2.21.4.	Ak nie je možné pri spracúvaní kalamít ponechať v poraste 35 % porastov starších ako 80 rokov na 1000 ha, potom je potrebné pri spracúvaní kalamít ponechávať na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.21.5.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.21.6.	Podporiť hniezdne podmienky pre žltochvosta hôrneho vyvesením búdok v prípade mladších porastov a hniezdísk v intravilánoch	Počet zrealizovaných projektov vyhotovenia búdok	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.21.7.	Zapracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenie v lese do novo vypracovávaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.22.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie hrdličky poľnej	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.22.2.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.22.3.	Vylúčiť zalesňovanie xerothermných krovitých strání	Rozloha biotopu v CHVÚ	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.22.4.	Zabezpečiť tlmenie sukcesie krovitých porastov, tak aby dosahovali optimálnu štruktúru pre hniezdenie hrdličky, štádium sukcesie nebolo príliš pokročilé a to pravidelným mozaikovitým mulčovaním, preriedovaním súvislých krovitých zárastov podľa zásad uvedených vyššie.	Rozloha biotopu v CHVÚ	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.22.5.	Zachovávať dostatočné porasty krovín na hniezdných lokalitách hrdličky poľnej v poľnohospodárskej krajine	Rozloha biotopu v CHVÚ	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.22.6.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti obmedziť používanie umelých hnojív a chemických látok na hniezdných lokalitách	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.22.7.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.23.1.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.23.2.	Zabezpečiť kosenie TTP od 1. mája do 31. júla na súvislej ploche väčšej ako 0,5 hektára spôsobom od stredy do kraja, alebo od kraja ku kraju. Vylúčiť kosenie od kraja do stredy.	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.23.3.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou pre predmety ochrany	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
2.23.4.	V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov obmedziť používanie hnojív a chemických látok na hniezdnych lokalitách	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.23.5.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie prepelice poľnej	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.23.6.	Zabezpečiť aby na pozemkoch vo vlastníctve štátu sa preferovalo hospodárenie s ohľadom na ciele ochrany prírody	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
3.1.1.	Zhodnotiť efektívnosť súčasných obmedzení platných v CHVÚ a pokrytie opatrení navrhnutých v PS existujúcou vyhláškou 195/2010 Z.z. a platnou legislatívou	Počet štúdií	Zhotovené štúdie	Plní sa / neplní sa
3.1.2.	Aktualizovať zoznam zakázaných činností vo vyhláške 195/2010 Z.z. aby kopíroval relevantné usmernenia a zásady hospodárenia vychádzajúce z programu starostlivosti o CHVÚ Vihorlatské vrchy	Schválená úprava vyhlášky	Zoznam zakázaných činností	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
3.2.1.	Vyhodnotiť či sektorová legislatíva (poľnohospodárska, lesnícka, poľovnícka a i.) umožňuje realizáciu opatrení navrhovaných v PS	Počet štúdií	Zhotovené štúdie	Plní sa / neplní sa
3.2.2.	Zasadiť sa za zmenu v národnej legislatíve v prípade ak realizácia niektorých opatrení navrhovaných v PS CHVÚ Vihorlatské vrchy naráža na legislatívne prekážky (napríklad zníženie zakmenenia)	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
4.1.1.	Realizovať informačné a praktické ekovýchové aktivity pre farmárov, lesníkov, poľovníkov a miestnych obyvateľov o význame tejto lokality	Počet workshopov, prednášok a stretnutí	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.1.2.	Pri investíciách do mäkkých foriem cestovného ruchu (napr. výstavba nových turistických chodníkov, altánkov, rozhľadní) zvážiť a posúdiť tieto investície z pohľadu dopadu na predmety ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
4.1.3.	Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území tak, aby neohrozovalo vtáky na hniezdiskách a nevedlo k zmareniu hniezdení	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
4.1.4.	Na vhodných miestach vybudovať pozorovateľne vtáctva, náučný chodník, fotokryty a úkryty (drobné útulne) pre turistov za účelom usmernenia návštevnosti územia	Počet zrealizovaných projektov	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
4.1.5.	Každoročne organizovať exkurzie s pozorovaním vtáctva pre verejnosť	Počet exkurzií	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.1.6.	Pravidelne organizovať prednášky a ďalšie ekovýchové aktivity na všetkých školách v obciach a mestách dotknutých CHVÚ	Počet workshopov, prednášok a stretnutí	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.1.7.	Vydávať letáky a iné vhodné propagačné materiály o lokalite a umiestňovať pravidelne súvisiace	Počet titulov publikácií a článkov	Výtlačky publikácií a článkov	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	Články aj do regionálnych médií a vydať film o lokalite.			
4.1.8.	Vhodnou formou propagovať prírodné hodnoty Vihorlatských vrchov v zahraničí s cieľom zvýšenia počtu návštevníkov využívajúcich mäkké formy cestovného ruchu	Počet titulov publikácií a článkov	Výtlačky publikácií a článkov	Plní sa / neplní sa
4.1.9.	Realizovať rôzne ekovýchové a vzdelávacie podujatia za účelom získať pre mapovanie a ochranu obyvateľov (napr. tábory, semináre, školenia a pod.)	Počet workshopov, prednášok a stretnutí	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.2.1.	Realizovať informačné aktivity pre farmárov, lesníkov, rybárov, poľovníkov a miestnych obyvateľov o správnom hospodárení v CHVÚ	Počet zrealizovaných projektov	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
4.2.2.	V spolupráci s miestnymi vlastníkmi odstrániť čierne stavby stojace na ich pozemkoch a eliminovať vznik nových	Počet zrealizovaných projektov	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
4.2.3.	Zabezpečiť dostatočné posunutie informácií vlastníkom a užívateľom pozemkov o možnostiach čerpania finančných prostriedkov, ktoré môžu prispieť k zlepšeniu podmienok pre ochranu druhov v území (operačné programy, PRV a pod.)	Počet workshopov, prednášok a stretnutí	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.2.4.	V prípade záujmu vlastníkov zrealizovať výmeny pozemkov	Počet zrealizovaných zámen pozemkov	Zámenné zmluvy	Plní sa / neplní sa

5. Použité podklady a zdroje informácií

- Miklós, L., 2002. Atlas krajiny Slovenskej republiky. I. vyd., Bratislava: Ministerstvo životného prostredia SR; Banská Bystrica: Slovenská agentúra životného prostredia
- Vass, D., 1988. Regionálne geologické členenie Západných Karpát a severných výbežkov Panónskej panvy na území ČSSR, Bratislava: Geologický ústav Dionýza Štúra
- Hraško, J., Linkeš, V., Šály, R., Šurina, B., 1993. Pôdna mapa Slovenska, Bratislava: Výskumný ústav pôdozvedectva a ochrany pôdy
- Vook, I., 2009. Územný plán veľkého územného celku Prešovského kraja, Zmeny a doplnky 2009, Sprievodná správa, Prešov, SAŽP CKP
- Malinovský, V., 2014. Územný plán veľkého územného celku Košického kraja, Zmeny a doplnky 2014, Sprievodná správa, Košice
- Bél, A., 2009. Územný plán veľkého územného celku Košického kraja, Zmeny a doplnky 2009, Sprievodná správa, Košice
- Register evidencie navrhovaných, určených, blokovaných a zrušených prieskumných území, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/pu/>
- Prehľad výhradných ložísk a ložísk nevyhradených nerastov, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/loziska/>
- Register zdokumentovaných svahových deformácií na území SR, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/zosuvy/>

- Register zaevidovaných skládok odpadov na území SR, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/skladky/>
- Databáza hydrogeologických a geotermálnych vrtov, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/hgvrtly/>
- Výnos MŽP SR č. 3/2004-5.1 zo 14. júla 2004, ktorým sa vydáva národný zoznam území európskeho významu
- Vyhláška MŽP SR č. 438/2009 Z.z. zo 17. 9. 2009, ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Laborecká vrchovina, účinná od 1. 11. 2009
- Štátny zoznam osobitne chránených častí prírody a krajiny dostupný na <http://uzemia.enviroportal.sk/>
- Bazálne environmentálne informácie o sídlach Slovenska, Slovenská agentúra životného prostredia, Banská Bystrica, 2009-2013 dostupné na <http://www.beiss.sk/>
- Mapový portál Štátnej ochrany prírody a krajiny, Banská Bystrica, 2014 dostupné na <http://maps.sopsr.sk/mapy/map.html>
- Register nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok, Pamiatkový úrad SR, 2015 dostupný na <https://www.pamiatky.sk/sk/page/evidencia-narodnych-kulturnych-pamiatok-na-slovensku>
- <http://www.putnickemiesta.sk/>
- <http://www.sazp.sk/slovak/struktura/ceev/DPZ/pramene/pramene.html#mapa>

SOS/BirdLife Slovensko (2013). Metodika systematického dlhodobého monitoringu výberových druhov vtákov v CHVÚ. ŠOP SR, Banská Bystrica.

Literatúra – vymedzenie:

Karaska, D. a Cichocki, W. (eds.), 2014: Hniezdne rozšírenie vtáctva Oravy. SOS/BirdLife Slovensko, Bratislava, 434 pp.

Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/55008> on 16 October 2015).

Karaska, D. (2002). Bocian čierny (*Ciconia nigra*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

Elliott, A., Christie, D.A., Garcia, E.F.J. & Boesman, P. (2014). Black Stork (*Ciconia nigra*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/52739> on 28 September 2015).

Hudec, K. (ed.) (1994). *Ciconia nigra* – Čáp čierny. In: Ptáci – Aves, Fauna ČR a SR. Díl I. Academia, Praha.

Meyburg, B.U., Boesman, P. & Marks, J.S. (2014). Lesser Spotted Eagle (*Clanga pomarina*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53154> on 15 October 2015).

Hudec, K. a Šťastný, K. (2005). *Aquila pomarina* – Orel křiklavý. In: Ptáci – Aves, Fauna ČR. Díl II./1 Academia, Praha.

Orta, J., Kirwan, G.M. & Garcia, E.F.J. (2013). European Honey-buzzard (*Pernis apivorus*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/52958> on 23 October 2015).

Karaska, D. a Danko, Š. (2002). Včelár lesný (*Pernis apivorus*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

Karaska, D. a Slobodník, V. (2002). Rybárik obyčajný (*Alcedo atthis*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

Woodall, P.F. (2001). Common Kingfisher (*Alcedo atthis*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/55801> on 16 September 2015).

Hudec, K. a Šťastný, K. (2005). *Alcedo atthis* – Ledňáček říční. In: Ptáci – Aves. Fauna ČR, díl II/2. Academia, Praha.

Demko, M. (2001). Program záchrany kriticky ohrozeného druhu chrapkáč poľný (*Crex crex*) na území Slovenska. ŠOP SR, Banská Bystrica.

Hudec, K. a Šťastný, K. (2005). *Crex crex* – Chřástal poľný. In: Ptáci – Aves. Fauna ČR, díl 2/I. Academia, Praha.

Taylor, B. & de Juana, E. (2014). Corncrake (*Crex crex*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53633> on 16 September 2015).

Winkler, H. & Christie, D.A. (2015). Grey-faced Woodpecker (*Picus canus*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2015). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/56316> on 23 October 2015).

Kropil, R. (2002). Tesár čierny (*Dryocopus martius*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

Winkler, H. & Christie, D.A. (2002). Black Woodpecker (*Dryocopus martius*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/56291> on 28 September 2015).

Winkler, H. & Christie, D.A. (2002). White-backed Woodpecker (*Dendrocopos leucotos*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/56224> on 17 October 2015).

Pavlík, Š. (2002). Ďateľ prostredný (*Dendrocopos medius*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

Winkler, H., Christie, D.A., Kirwan, G.M. & de Juana, E. (2014). Middle Spotted Woodpecker (*Leipicus medius*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/56223> on 8 October 2015).

Holt, D.W., Berkley, R., Deppe, C., Enríquez Rocha, P., Petersen, J.L., Rangel Salazar, J.L., Segars, K.P., Wood, K.L. & Marks, J.S. (2015). Ural Owl (*Strix uralensis*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2015). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/55042> on 10 October 2015).

Krištín, A. (2002). Penica jarabá (*Sylvia nisoria*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). *Rozšírenie vtákov na Slovensku*. Veda, Bratislava.

Aymí, R., Gargallo, G. & de Juana, E. (2015). Barred Warbler (*Sylvia nisoria*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2015). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/58954> on 24 September 2015).

Šťastný, K. a Hudec, K. a (2011). *Sylvia nisoria* – Penice vlašská. In: Ptáci – Aves. Fauna ČR, díl 3/I. Academia, Praha.

Taylor, B. (2006). Red-breasted Flycatcher (*Ficedula parva*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/59057> on 17 October 2015).

Taylor, B. (2006). Collared Flycatcher (*Ficedula albicollis*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/59049> on 17 October 2015).

Krištín, A. a Kropil, R. (2002). Muchárik bieločrý (*Ficedula albicollis*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). *Rozšírenie vtákov na Slovensku*. Veda, Bratislava.

Karaska, D. a Cichocki, W. (eds.), 2014: *Hniezdne rozšírenie vtáctva Oravy*. SOS/BirdLife Slovensko, Bratislava, 434 pp.

Danko, Š. (2002). Lelek obyčajný (*Caprimulgus europaeus*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). *Rozšírenie vtákov na Slovensku*. Veda, Bratislava.

Cleere, N. & Christie, D.A. (2013). European Nightjar (*Caprimulgus europaeus*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/55209> on 5 October 2015).

Saniga, M. (2002). Jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). *Rozšírenie vtákov na Slovensku*. Veda, Bratislava.

de Juana, E. & Kirwan, G.M. (2013). Hazel Grouse (*Bonasa bonasia*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53330> on 30 September 2015).

Demko, M. (2002). Prepelica poľná (*Coturnix coturnix*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

McGowan, P.J.K., de Juana, E. & Boesman, P. (2013). Common Quail (*Coturnix coturnix*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53434> on 16 September 2015).

Hudec, K. a Šťastný, K. (2005). *Coturnix coturnix* – Křepelka poľní. In: Ptáci – Aves. Fauna ČR, díl 2/I. Academia, Praha.

Collar, N. & Christie, D.A. (2013). Common Redstart (*Phoenicurus phoenicurus*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/58497> on 19 October 2015).

Kropil, R. (2002). Žltouchvost hôrny (*Phoenicurus phoenicurus*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

Pavlík, Š. (2002a). Krutihlav obyčajný (*Jynx torquilla*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

Winkler, H., Christie, D.A. & Kirwan, G.M. (2015). Eurasian Wryneck (*Jynx torquilla*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2015). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/56121> on 8 October 2015).

Hudec, K. a Šťastný, K. (2005). *Jynx torquilla* – Krutihlav obecný. In: Ptáci – Aves. Fauna ČR, díl II/2. Academia, Praha.

6. Prílohy

6.1. Mapa predmetov ochrany

6.2. Mapa vlastnícko – užívateľských vzťahov

6.3. Mapa využitia územia

6.4. Porastová mapa